Klager over Pengeinstitutter

Pengeinstitutankenævnet 1988-1990

Lennart Lynge Andersen
Peter Møgelvang-Hansen

G·E·C Gads Forlag

København 1991

Kolofon
© G.E.C Gads Forlag 1991

Omslag: Axel Surland
Sats og tryk: AKA-PRINT Aps, Århus

Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse af denne bog eller dele af den er ikke tilladt ifølge gældende dansk lov om ophavsret. Alle rettigheder forbeholdes.

ISBN 87-12-02149-0

Forord

Pengeinstitutankenævnet har nu virket i 3 år. Der har fra den første dag været mange "kunder", og der er ingen grund til at tro, at Ankenævnet ikke er kommet for at blive.

Pengeinstitutankenævnets kendelser – indtil nu ca. 850 – offentliggøres som hovedregel ikke, Ganske enkelte bliver omtalt i fagblade og i Ankenævnets Årsberetninger, men langt de fleste kommer kun til parternes kundskab. Vi har på grund af Ankenævnets betydning ment, at dette var en mangel, og vi præsenterer derfor i bogen de kendelser, som vi har fundet vigtige – enten på grund af deres juridiske karakter, eller fordi de illustrerer nogle dagligdags problemer i pengeinstitutterne.

Vi har fulgt Pengeinstitutankenævnets arbejde fra den første dag, og i U 1989 B s. 345 ff foretog vi en analyse af Pengeinstitutankenævnets baggrund og kompetence. Denne artikel er ájourført og ligger til grund for kapitel 1-2. Bogens øvrige 8 kapitler er koncentreret om de efter vores skøn mest interessante hovedområder, som er blevet belyst i Nævnets praksis. Bogens undertitel »1988-1990« skyldes, at den er baseret på alle afgjorte sager med journalnummer 1988-1990. Vi refererer (eller omtaler) næsten halvdelen af disse ca. 850 afgørelser. Der er ikke taget hensyn til sager, der er afgjort efter den 1. juni 1991, men så vidt vi kan bedømme, var næsten alle klager fra 1988-1990 ekspederet på dette tidspunkt.

Peter Møgelvang-Hansen er lektor i erhvervsret ved Handelshøjskolen i København og medlem af Pengeinstitutankenævnet. *Lennart Lynge Andersens* interesse for Pengeinstitutankenævnet har bl.a. været funderet i en stilling som forskningsleder ved Provinsbankernes Kursuscenter i Skanderborg; han forsker nu i pengeinstitutjura og selskabsret ved Handelshøjskolen i København.

Vi takker *Inger Graves Pedersen*, Provinsbankernes Kursuscenter, der har renskrevet manuskriptet og bistået ved korrekturen.

København, juli 1991

Lennart Lynge Andersen *Peter Møgelvang-Hansen*

Indhold

Kapitel 1. Om Pengeinstitutankenævnet 11
1.1. Nævnets organisation 11
1.2. Klagesystemet før Pengeinstitutankenævnet 12
1.3. Andre klagemyndigheder 16
1.4. Statistik om Pengeinstitutankenævnets virksomhed 17

Kapitel 2. Pengeinstitutankenævnets kompetence 19
2.1. Hvem kan der klages over? 19
2.2. Hvem kan klage til Nævnet? 20
2.3. Hvad kan klagen vedrøre? 21
2.3.1. Begrebet "kundeforhold" 22
2.3.2. Hvad kan der klages over? 23
2.3.3. Kundens status 25
2.3.3.1 Private kundeforhold 25
2.3.3.2 Klager fra erhvervsdrivende 26
2.4. Forhold, der udelukker klagebehandling 31
2.4.1. Sager henlagt til offentlige myndigheder eller andre ankenævn 31
2.4.2. Sager, der findes uegnet til nævnsbehandling 32
2.5. Forholdet til Retsplejeloven 34
2.6. Sagsomkostninger ved klage til Pengeinstitutankenævnet 35

Kapitel 3. Bankbøger 37
3.1. Størrelsen af indestående 37
3.2. Pengeinstituttets frigørelse 39
3.2.1. Udbetaling til berettiget (?) 40
3.2.2. Udbetaling til uberettiget (legitimationsspørgsmålet) 41
3.3. Pligt til udbetaling 47

Kapitel 4. Betalingsformidling 49
4.1. Dankortet 49
4.1.1. Betalingskortlovens § 21 50
4.1.2. Uberettiget brug? Teknisk fejl? 51
4.1.3. Kortet mistet ved grov uagtsomhed? 53
4.1.4. PIN-kodens opbevaring 55
4.1.4.1. Fortolkningen af § 21. stk. 1, nr. 1. 55
4.1.4.2. Bevisspørgsmål 57
4.1.4.3. Overladt til andre. Samlet opbevaring. Kodecamouflage .. 58
4.1.5. Spærring af kortet 61
4.1.6. Betalingsmodtagerens forhold 64
4.1.7. VISA/Dankortet 64
4.1.8. Dankortsager i øvrigt 65
4.2. Eurochecks 66
4.3. Automatiske betalinger i øvrigt 69
4.3.1. Betalingstilladelse? 69
4.3.2. Tilbageførsel 71
4.3.3. Ansvar for betalingsforsinkelse 73
4.3.4. Andre sager 75

Kapitel 5. Checks 77
5.1. Indløsning af checks 77
5.2. Kontramandering af checks 79
5.3. Andre spørgsmål 81

Kapitel 6. Rentespørgsmål 83
6.1. Indlån 83
6.1.1. Almene spørgsmål 83
6.1.2. Rentegaranti og favørrente i øvrigt 84
6.1.3. Særlige indlån 88
6.2. Udlån 88
6.2.1. Kreditrenten 88
6.2.2. Morarente 95
6.3. Overtræksrente 95
6.4. Validering 96

Kapitel 7. Gebyrer 99
7.1. Gebyrer for "fritstående" ydelser 100

7.1.1. Forundersøgelser, beregninger m.v. 100
7.1.2. Enkeltstående ydelser i øvrigt 102
7.2. Gebyrer ved etablering af kontoforhold 102
7.3. Ekstraydelse eller del af hovedydelsen? 104
7.3.1. Kontoudtog m.v. 104
7.3.2. Byggelån-, omprioritering- og kontoopdelingsager 105
7.3.3. Depotgebyrer m.v. 107
7.3.4. Andre sager 110
7.4. Gebyrer ved kontoophør 111
7.4.1 Førtidig indfrielse af lån 111
7.4.2 Flyttegebyrer 113
7.5. Misligholdelsesgebyrer 116
7.6. Gebyrforhøjelser. - Varsling 118

Kapitel 8. Kaution. Garanti. Tredjemandspant 121
8.1. Stiftelse af kaution m.v. 121
8.1.1. Kautionistens alder 122
8.1.2. Særlige ugyldighedsspørgsmål 123
8.1.3. Særligt om informationskravene til pengeinstituttet 126
8.1.4. Andre spørgsmål 127
8.2. Kautionens indhold og omfang 129
8.2.1. Hvad er det kautioneret for? Hovedstol, kreditramme o.l. 129
8.2.2. Renter og andre biydelser 133
8.3. Alskyldserklæringer 134
8.4. Bank- og Sparekasselovens § 41. Henstand 141
8.5. Garantier 144

Kapitel 9. Modregning. Særlige indlån 145
9.1. Modregning 145
9.1.1. Almindelige betingelser for modregning 145
9.1.2. Øremærkede konti 148
9.1.3. Modregning i løn, pension o.l. 150
9.2. Særlige indlån 152
9.2.1. Kapitalpension og ratepension 152
9.2.1.1. Modregning 152
9.2.1.2. Puljeordninger. Investering 153

9.2.1.3. Andre spørgsmål 155
9.2.2. Selvpensioneringskonti 156
9.2.2.1. Modregning 156
9.2.2.2. Rådgivning. Administrative spørgsmål 157
9.2.3. Indekskontrakter 157
9.2.3.1. Modregning 157
9.2.3.2. Rådgivning. Administrative spørgsmål 157
9.2.4. Boligsparekontrakter 159
9.2.4.1. Modregning 159
9.2.4.2. Udbetalingsvilkår 159
9.2.5. Uddannelsesopsparing 161
9.3. Overførsel af særlige indlån ("flyttesager") 161

Kapitel 10 **Umyndiges konti** 167
10.1. Almindelige indlånskonti 167
10.1.1. Den umyndiges dispositioner over kontoen 167
10.1.2. Værgens dispositioner over kontoen 168
10.1.3. Andre spørgsmål 170
10.2. Børneopsparingskonti 170
10.2.1. Værgens dispositioner over kontoen 170
10.2.2. Indskyderens dispositioner over kontoen 171
10.2.3. Modregning i kontoen 173
10.2.4. Overførsel til andet pengeinstitut 174
10.2.5. Andre spørgsmål 174
10.3. Diverse 174

Bilag 1. Pengeinstitutankenævnets vedtægter 177
Bilag 2. Klageskema 183

Register over afgørelser 185

Kapitel 1.
Om Pengeinstitutankenævnet

1.1. **Nævnets organisation**

Pengeinstitutankenævnet begyndte sin virksomhed den 1. august 1988. Det er oprettet af Den Danske Bankforening, Danmarks Sparekasseforening, Sammenslutningen Danske Andelskasser og Forbrugerrådet og er godkendt af Forbrugerklagenævnet i henhold til Lov om forbrugerklagenævnet § 12.

Pengeinstitutankenævnet behandler civilretlige tvister vedrørende (fortrinsvis) private kundeforhold, og dets klagebehandling ligger således på linie med den, der foregår i Forbrugerklagenævnet og en række godkendte, private klage- og ankenævn.

Reglerne for Pengeinstitutankenævnets virksomhed er fastsat i *Vedtægterne* (bilag 1 til denne bog) og en *Forretningsorden*. Vedtægterne er godkendt af Forbrugerklagenævnet, jfr. Forbrugerklagenævnslovens § 12, stk. 2.

Nævnet er sammensat af en formand, en næstformand og 12 medlemmer. 8 medlemmer er udpeget af pengeinstitutsektoren og 4 medlemmer af Forbrugerrådet.[1] I den enkelte sag deltager formanden eller næstformanden, samt 2 medlemmer udpeget af pengeinstitutsektoren og 2 medlemmer udpeget af Forbrugerrådet. – Hidtil er langt de fleste afgørelser – såvel i klagerens som i pengeinstituttets favør – blevet truffet énstemmigt, jfr. nedenfor afsnit *1.4*.

Sagerne forberedes af et sekretariat. Sekretariatet kan selvstændigt afvise sager, hvor det er utvivlsomt, at sagen falder uden for Nævnets kompetence, men klageren skal gøres opmærksom på, at spørgsmålet kan indbringes for Nævnet, jfr. Vedtægternes § 6. Derimod har sekretariatet ikke kompetence til at afvise klager, der må anses for åbenbart grundløse eller uegnede til nævnsbehandling af bevismæssige grunde m.v.

[1] Formanden og næstformanden skal opfylde betingelserne for udnævnelse til landsdommer. De udpeges af pengeinstitutternes organisationer og Forbrugerrådet, og de udpeges – som de øvrige nævnsmedlemmer – for en 3-årig periode. Det første formandsskab har bestået af retspræsident Frank Poulsen og landsdommer (nu højesteretsdommer) Peter Blok.

Ankenævnets sagsbehandling – Vedtægternes §§ 8-10 – er beskrevet af Nævnets første sekretariatschef *Lars Lindencrone Petersen* i Fagskrift for Bankvæsen 1988 s. 162 og af hans efterfølger *Henrik Davidsen* i Advokaten 1990 s. 270 f.

1.2. **Klagesystemet før Pengeinstitutankenævnet**

Civilretlige forbrugerklager vedrørende pengeinstitutternes ydelser har fra starten været omfattet af Lov om forbrugerklagenævnet, men de har siden dettes oprettelse i 1975 været undtaget fra dets kompetenceområde i kraft af administrativt fastsatte regler, jfr. senest bekendtgørelse nr. 793 af 15. december 1988, § 3, stk. 2, nr. 13.[2]

Inden Pengeinstitutankenævnets oprettelse måtte egentlig civilretlig tvistbehandling mellem pengeinstitutter og deres kunder således i alt væsentligt foregå ved de almindelige domstole efter Retsplejelovens almindelige regler (eller i fogedretten, jfr. herved § 478, stk. 1, nr. 5-7, sammenholdt med § 501).

Antallet af (trykte) domme angående private kundeforhold har aldrig været stort. I de senere år har der været en stigende tendens. Der er dog ikke grund til at tro, at domstolssystemet på dette område har været i stand til at tiltrække hverdagens konflikter i væsentligt større omfang end på andre områder.[3] Større praktisk betydning havde den klagebehandling, som

[2] Undtagelsesbestemmelsen omfatter »ydelser vedrørende pengevæsen og forsikring«, og udelukker ikke, at et pengeinstitut eller et finansieringsselskab (med)indklages i en forbrugerklagenævnssag vedrørende f.eks. køberens retsstilling efter Kreditaftalelovens § 5, nr. 2, om trepartsforhold. Se f.eks. *Forbrugerklagenævnets Årsberetning 1987* s. 66 angående gyldigheden af et finansieringsselskabs pant i salgsgenstanden, jfr. Kreditkøbslovens § 9, nu Kreditaftalelovens § 21. Forholdet blev ikke anset for et oprindeligt trepartsforhold.

[3] Udtalelsen i *Forbrugerkommissionens Betænkning II* (nr. 681/1973) s. 29 har stadig gyldighed:
»Omkostningerne ved at gå til domstolene står let i et misforhold til sagens genstand, ligesom psykologiske faktorer ofte medfører uvilje til at indlade sig i proces. At der i domssamlingerne ikke findes mere end et fåtal afgørelser inden for forbrugerområdet afspejler ikke et tilfredsstillende samfundsleje.« Se også bl.a. *Retsplejerådets Betænkning nr. 886/1979 om behandling af sager af mindre værdi ved domstolene*, som førte til fremsættelse af lovforslag (se Folketingstidende 1980-81, Tillæg A, sp. 2795), der imidlertid ikke blev vedtaget og endnu ikke er genfremsat. Spørgsmålet har siden været sat i bero på overvejelserne i Justitsministeriets udvalg vedrørende retshjælp m.v., hvor det

fandt sted ved Tilsynet med banker og sparekasser (nu Finanstilsynet) i tiden efter Bank- og Sparekasselovens ikrafttræden i 1975.[4]

Klagebehandlingen foregik som et led i tilsynet med pengeinstitutternes overholdelse af god-skik reglen i Bank- og Sparekasselovens § 1, stk. 6. Bestemmelsen er af offentligretlig (disciplinerende) beskaffenhed, og dens forarbejder viser da også, at der var tiltænkt Tilsynet en rolle, der ligger på linie med den, der efter Markedsføringsloven skal varetages af Forbrugerombudsmanden[5], og således ikke med den, der varetages af Forbrugerklagenævnet.

> Forslag om indførelse af en god-skik i Bank- og Sparekasseloven synes først rejst i en redegørelse af 15. december 1972 fra en arbejdsgruppe nedsat af Handelsministeriet i kølvandet af Grell-rapportens oplysning om bankfinansiering af tvivlsomme "bagmandstransaktioner". Arbejdsgruppen påpegede, at Banktilsynet allerede under den dagældende lovgivning anså sig for berettiget til at påse overholdelsen af god bankskik, men at det kun sjældent havde gjort iagttagelser, der gav anledning til at rejse spørgsmålet. Bl.a. fordi en lovfæstet god-skik regel ville kunne være betydningsfuld for det offentliges repræsentants virke i bankens bestyrelse anså arbejdsgruppen indførelse heraf for ønskelig. Bemærkningerne til lovforslaget fandt det »naturligt at underbygge den tillid, som pengeinstitutterne bør nyde, ved et udtrykkeligt krav om, at banker og sparekasser skal drives i overensstemmelse med redelig forretningsskik og god bank- og sparekassepraksis... Det bemærkes, at tilsynet med banker og sparekasser under den hidtidige lovgivning... stedse har anset sig for berettiget til at vurdere og forhandle med pengeinstitutterne, om disse har

---

stadig henstår til behandling, jfr. *Betænkning nr. 1113/1987 om advokatretshjælp, fri proces og retshjælpsforsikring m.v.* s. 14.

4 Antallet af indgivne klager steg støt gennem perioden. I 1975 og 1987 modtog Tilsynet henholdsvis 55 og 380 klager angående § 1, stk. 6. I 1987 afsluttede Tilsynet 304 klagesager vedrørende § 1, stk. 6; i 47 tilfælde fik klageren helt eller delvist medhold, i 57 berigtigede pengeinstituttet forholdet, efter at Tilsynet havde anmodet om en udtalelse, og i 110 tilfælde fandtes § 1, stk. 6, ikke overtrådt. Se nærmere *Tilsynets Årsberetning for 1987* s. 45 f. Da Tilsynets klagebehandling ophørte i 1988, havde man i årets løb afsluttet 253 klagesager, jfr. *Tilsynets Årsberetning for 1988* s. 58.

5 Efter Markedsføringslovens § 15, stk. 2, skal Forbrugerombudsmanden »på eget initiativ eller på grundlag af klager eller henvendelser fra andre ved forhandling søge at påvirke de erhvervsdrivende til at virke i overensstemmelse med loven..« God-skik regler i lovgivningen om erhvervsforhold er omtalt af bl.a. *Gomard* i Festskrift udgivet i anledning af FSR's 75 års jubilæum (1986) s. 73 ff.

levet op til kravet om god og ordentlig forretningsskik.« (Folketingstidende 1973-74, tillæg A, sp. 307 f).

Det synes således aldrig at have været lovgiverens tanke, at det skulle være Tilsynets opgave at blande sig i de enkelte kunders (eller for den sags skyld aktionærers) krav mod eller individuelle retsforhold til deres pengeinstitut.[6]

I praksis kom klagebehandlingen imidlertid til at fungere ikke alene som fremadrettet, offentligretlig regulering i form af præcisering og indskærpelse af, hvad Tilsynet anså for »redelig forretningsskik og god pengeinstitutpraksis«, jfr. herved ordlyden af § 1, stk. 6. Selv om de netop citerede ord ikke (direkte) indgår som betingende kendsgerning i civilretlige regler, fungerede klagebehandlingen på grund af klagernes indhold (og velsagtens under indtryk af oprettelsen af Forbrugerklagenævnet) i et vist omfang i realiteten tillige som bagudrettet tvistløsning med civilretligt islæt, idet Tilsynet ikke sjældent "præjudicielt" tog stilling til obligationsretlige spørgsmål af betydning for det individuelle retsforhold.[7] Set fra et klagersynspunkt havde denne form for tvistbehandling imidlertid den svaghed, at Tilsynet var afskåret fra at tage stilling til de civilretlige konsekvenser af, at et pengeinstitut havde handlet i strid med § 1, stk. 6. Undertiden kom Tilsynet dog grumme tæt på, se f.eks. Tilsynets skrivelse af 16. juli 1987 i j.nr. 115/86.[8]

Tilsynets ("præjudicielle") stillingtagen kunne således kun omfatte nogle af de betingelser, der skal være tilstede, for at der tilkommer kunden et civilretligt krav. Udtømmende stillingtagen til den civilretlige tvist måtte om fornødent ske ved domstolene og forudsatte dermed reelt, at sagen kunne "bære" en retssag. Når dette var tilfældet, synes klagebehandlingen

6 Se herved *Arne Eken og J. Hartvig Jacobsen:* Bankloven af 15. april 1930. Håndbog i dansk banklovgivning (1952) s. 28 ff.

Som et moderne eksempel på et civilretligt modstykke til den offentligretlige beskyttelse kan nævnes *Indskydergarantifonden* (Lov nr. 850 af 23. december 1987).

7 Se f.eks. Tilsynets Årsberetning for 1984 s. 38 (»Tilsynet fandt det stridende mod god bank- og sparekassepraksis, at pengeinstituttet havde opkrævet en højere morarente end angivet i pantebrevet. Det kunne ikke bringe pengeinstituttets handlemåde i overensstemmelse med Bank- og sparekasselovens § 1, stk. 6, at pengeinstituttet gennem udsendelse af rykkerskrivelser med angivelse af en højere morarentesats end 1% er gået ud fra, at kunderne stiltiende havde accepteret ændringerne i morarentens størrelse«).

8 Sagen er udførligt refereret i U 1989 B s. 347.

på den anden side ikke sjældent at have været benyttet som "forinstans" inden sagsanlæg.[9]

Tilsynets klagebehandling omfattede både private og erhvervsmæssige kundeforhold, jfr. også nedenfor.

Klagebehandlingens karakter af tvistbehandling indebar en lettelse af Tilsynets opgave med at påse overholdelsen af Bank- og Sparekasselovens § 1, stk. 6, idet Tilsynet på denne måde blev forsynet med oplysninger om eventuelle overtrædelser. På grund af det forholdsvis store antal klagesager fik det gode muligheder for at bidrage til at præcisere god-skik reglens indhold ikke alene ved sine konkrete afgørelser,[10] men også ved cirkulærskrivelser angående kritisable forhold, der gik igen i en flerhed af konkrete klagesager, og som syntes at have en vis større udbredelse.[11]

Som nævnt omfattede Finanstilsynets klagebehandling både privates og erhvervsdrivendes forhold. Finanstilsynets behandling af private klager over pengeinstitutter er ophørt med etableringen af Pengeinstitutankenævnet.[12] Tilsynets behandling af sager vedrørende overholdelsen af § 1, stk. 6, har herved mistet sit islæt af konkret tvistbehandling og kommer således fremover til at gå ud på "ren" regulering, eventuelt på grundlag af henvendelser (klager) udefra. De anførte reguleringsmæssige fordele, der kunne opnås ved den tidligere klagebehandling, er stadig tilstede, idet Pengeinstitutankenævnets kendelser sendes til Finanstilsynet, jfr. § 10, stk. 2, i Pengeinstitutankenævnets Vedtægter, og i enkelte tilfælde har Nævnet over

9 Se f.eks. U 1987.101 H (angående en sparekasses ansvar for afgivne soliditetsoplysninger, og hvor sagsøgeren (som det viste sig med succes) trods Tilsynets udtalelse anlagde retssag), U 1987.699 V (angående forrentning af studielån) og U 1987.963 V (angående uberettiget opsigelse).

10 Jfr. f.eks. sager refereret i *Tilsynets Årsberetning for 1979* s. 23 (»§ 1, stk. 6, skal forstås således, at en opsigelse (af lån) normalt skal være ledsaget af en saglig begrundelse«), 1981 s. 32 og 1982 s. 31 (»såfremt et pengeinstitut har adgang til tvungen modregning i indeståendet på en lønkonto, bør pengeinstituttet i almindelighed følge de retningslinjer, der gælder for tvangsfuldbyrdelsen i kontante pengebeløb, jfr. Retsplejelovens § 509, stk. 1.«).

11 Se f.eks. de generelle henstillinger i de cirkulærskrivelser, der er gengivet i *Tilsynets Årsberetning for 1982* s. 39 (om beregning af overtræksrente og -provision, også gengivet hos *Lennart Lynge Andersen og Jørgen Nørgaard* i U 1982 B 163 f) 1984 s. 44 (ang. annoncering i dagblade om indlån til en specielt favorabel rente), 1985 s. 58 (om information til kunderne om gebyrregler og -satser) samt 1986 s. 55 (om sagsbehandlingen i omprioriteringssager).

12 Se herved den lakoniske meddelelse i *Tilsynets beretning for 1987* s. 46 om klagebehandlingens ophør.

for klageren peget på muligheden for at henvende sig til Finanstilsynet. De erhvervsdrivendes administrative klagemuligheder er derimod blevet indskrænkede. Som nærmere behandlet i kapitel 2 om Ankenævnets kompetence kan Pengeinstitutankenævnet i et vist omfang behandle sådanne klager, men udgangspunktet efter den 1. august 1988 er, at erhvervsdrivende, der ønsker at klage over pengeinstitutterne, må gå domstolsvejen. Set med de erhvervsdrivendes briller kan det virke ejendommeligt, at etableringen af Pengeinstitutankenævnet medfører dette resultat, især i betragtning af, *at* Finanstilsynet stadig består , og *at* § 1, stk. 6, stadig gælder, jfr. under *1.3.*

1.3. **Andre klagemyndigheder**

Industriministeriets Erhvervsankenævn er oprettet ved Lov nr. 858 af 23. december 1987. *Erhvervsankenævnet* er klageinstans for administrative afgørelser bl.a. efter Bank- og Sparekasseloven.[13]

Erhvervsankenævnet har i 1990 afgivet en samlet Årsberetning for 1988 og 1989. Det oplyses her, at Erhvervsankenævnet har modtaget 2 (verserende) klager over Finanstilsynets standpunkt om dets kompetence efter oprettelsen af Pengeinstitutankenævnet (jfr. under *1.2.* in fine), ligesom Erhvervsankenævnet refererer 10 konkrete klager over Finanstilsynets udtalelser[14] i henhold til Bank- og Sparekasselovens § 1, stk. 6. I ingen af sagerne fandt Ankenævnet grundlag for at kritisere Finanstilsynet. Blandt klageemnerne er der flere, der også har foreligget (eller kan foreligge) for Pengeinstitutankenævnet, f.eks. udbetaling på en bankbog (denne bogs kapitel 3), opsigelse af engagement og klager i forbindelse med spekulationsforretninger.

Klager over pengeinstitutters markedsføring (i Markedsføringslovens forstand) kan også efter Pengeinstitutankenævnets oprettelse indgives til

[13] Jfr. Bekendtgørelse nr. 204 af 29. marts 1988.

[14] Udtalelserne må i sagens forstand være afgivet, før Finanstilsynet lukkede dørene.

Forbrugerombudsmanden[15]; klager angående forhold, som er omfattet af Lov om private registre, indgives til *Registertilsynet.*[16]

1.4. Statistik om Pengeinstitutankenævnets virksomhed

Pengeinstitutankenævnet har nu eksisteret så længe, at det har interesse at se virksomheden i statistisk belysning.

I det følgende illustrerer vi to forhold: For det første gengiver vi – på grundlag af Nævnets egne årsberetninger – nogle oplysninger om sagsantal m.v. og antallet af sager, hvor klageren har fået medhold/ikke medhold. Oplysningerne omfatter årene 1988-1990. For det andet har vi udarbejdet en "dissensstatistik" pr. 1. juni 1991, der viser, hvorledes dissenserne grupperer sig.

A. Sagsstatistik

	1988	**1989**	**1990**
Modtagne klager	278	498	530
Afviste klager	45	102	128
Bortfald	28	111	107
Realitetsbehandlede	93	274	273
Klager fik medhold (helt eller delvist)	31	76	89
Klager fik ikke medhold	62	198	184
Verserende sager	112	120	142

B. Dissensstatistik

Der foreligger ikke noget officielt, statistisk materiale om *dissenserne* i Pengeinstitutankenævnets afgørelser.

En opgørelse, som vi har foretaget pr. 1. juni 1991, viser, at der er afgivet 98 dissenser (ca. 15% af alle realitetsafgørelser truffet af Ankenævnet). Tallet 98 omfatter alle tilfælde, hvor nævnsmedlemmer har afgivet særudtalelser, d.v.s. også de tilfælde, hvor medlemmerne har været enige om re-

[15] Se f.eks. *Forbrugerombudsmandens beretning for 1987* s. 38 ff. Forbrugerombudsmanden og Tilsynet havde aftalt, at førstnævnte fortrinsvis behandler sager vedrørende forhold, indtil der er etableret et kundeforhold, mens Tilsynet tog sig af sager angående etablerede kundeforhold, jfr. nærmere *K. Bjørn Jensen og Jørgen Nørgaard:* Bank- og Sparekasseloven (1976) s. 49.

[16] Jfr. Lov om private registre § 22, stk. 1, sammenholdt med bl.a. § 3, stk. 6-7 (om advarselsregistre) og § 3, stk. 8, jfr. Bekendtgørelse nr. 122 af 11. marts 1988 om pengeinstitutters videregivelse af kreditoplysninger.

sultatet.[17] Tallet 11 i rubrikken "Flyttesager" »Dissens om hvad« angiver således reelt et "for højt tal", idet der er tale om konsekvensdissenser.

Hvem dissentierer?

Pengeinstitutsiden:	32 sager (heraf 11 "flyttesager")
Forbrugersiden:	63 sager
I øvrigt:	3 sager. Heraf var der total uenighed i en sag (**35/1990**), medens de to øvrige sager gav anledning til "krydsende" alliancer.

Dissens om hvad?

"Flyttesager":	11	
Dankortsager:	28	(heraf 5 på pengeinstitutsiden)
Gebyrsager:	10	
Eurochecks:	8	
Rentespørgsmål:	10	
Gældsbrevslovens § 33:	3	
Andre emner:	28	

[17] Dette gælder især "flyttesagerne", jfr. nærmere kapitel 9.3.

Kapitel 2.
Pengeinstitutankenævnets kompetence[18]

2.1. **Hvem kan der klages over?**

Efter Vedtægternes § 2, stk. 1, behandler Nævnet klager over
1) danske pengeinstitutter
2) danske pengeinstitutters herværende datterselskaber, og
3) danske filialer af udenlandske pengeinstitutter.

Begrebet *pengeinstitutter* dækker banker, sparekasser og andelskasser, jfr. Bank- og Sparekasselovens § 1, stk. 1. Vedtægternes § 2, stk. 1, indebærer, at Nævnet ikke kan behandle klager over danske pengeinstitutters *datterselskaber, der har domicil i udlandet.* Fra Nævnets praksis kan nævnes sag **96/1988**: En klage over en dansk banks helejede selskab "X-bank Luxembourg afd." blev afvist under henvisning til § 2, stk. 1. I 1989 - 1990 er der truffet fire tilsvarende afgørelser.[19]

Som det fremgår af opregningen, er Nævnet kompetent til at behandle klager over pengeinstitutternes *herværende datterselskaber*, jfr. fra praksis f.eks. sagerne **220/1988** (klage over en sparekasses børsmæglerselskab), **252/1988** og **470/1989** (bankers finansieringsselskab).

[18] Som nævnt i bogens forord foretog vi i U 1989 B s. 345 ff en undersøgelse af (bl.a.) Pengeinstitutankenævnets kompetence.

Artiklen byggede på erfaringerne fra Ankenævnets første 9 måneder, og vi foretager derfor i dette kapitel en à jourføring af undersøgelsen. Kapitlet bygger som bogen iøvrigt på perioden 1988-1990.

[19] Nævnet anser sig trods Vedtægternes udformning for kompetent til at behandle klager over udenlandske *filialer* af danske pengeinstitutter, jfr. *Lars Lindencrone Petersen* i Fagskrift for Bankvæsen 1988 s. 161, såfremt sagen udelukkende skal bedømmes efter dansk ret, og sagen kunne være anlagt i Danmark. Det er således organisationsformen, der er afgørende for Nævnets kompetence med hensyn til (danske) pengeinstitutter, der har kontor i udlandet. Det forekommer ikke helt klart, hvad der kan begrunde, at Nævnet er kompetent over for filialer, men ikke over for datterselskaber af danske pengeinstitutter i udlandet.

Som følge af sammenhængen med Forbrugerklagenævnsloven behandler Nævnet ikke klager over pengeinstitutter, der har domicil i Grønland eller på Færøerne.

Pengeinstitutankenævnets kompetence over for pengeinstitutternes datterselskaber kan betyde, at Nævnet i hvert fald på længere sigt vil modtage klager af et kvalitativt indhold, der adskiller sig fra de forhold, man normalt tænker på i forbindelse med klager over pengeinstitutter. Allerede i artiklen fra 1989 pegede vi på dette spørgsmål, idet der syntes at være sket et skred i retning af en tankevækkende liberal fortolkning af begrebet *pengeinstitutvirksomhed*, jfr. nærmere U 1989 B s. 349. Siden har pengeinstitutterne – ved Lov nr. 306 af 16. maj 1990 – fået udvidet virksomhedsområdet, dels ved at der er skabt hjemmel til »accessorisk virksomhed« (§ 1 a, stk. 2), dels ved en udtrykkelig bestemmelse i § 1 a, stk. 3, om, at pengeinstitutter gennem datterselskaber må drive forsikringsvirksomhed og realkreditvirksomhed.

Erfaringerne fra 1988-1990 giver ikke grundlag for at vurdere, i hvilket omfang liberaliseringen af begrebet "pengeinstitutvirksomhed" vil skabe nye sagstyper. De hidtidige klager er næsten alle faldet inden for rammerne af den hidtidige forståelse af begrebet pengeinstitutvirksomhed.

Se til det anførte Nævnets sag **32/1989** (klage vedrørende erhvervslejemål), og – navnlig – sag **256/1990**, hvor klageren for Pengeinstitutankenævnet indbragte spørgsmålet, om der mellem ham og banken var truffet endelig aftale om klagerens køb af en ejendom, som banken havde overtaget på en tvangsauktion. I lyset af den ovennævnte udvikling forekommer det ikke at være uden holdepunkter, når klageren henviste til, at »salg af aktiver overtaget på tvangsauktion er en naturlig del af et pengeinstituts virksomhed, hvorfor klager i denne forbindelse må være omfattet af Ankenævnets kompetence.« Pengeinstitutankenævnet afviste imidlertid enstemmigt, at der forelå et kundeforhold i Vedtægternes forstand.

2.2. **Hvem kan klage til Nævnet?**

Som følge af Vedtægternes udformning er det ikke muligt at skabe tilstrækkelig klarhed over, hvem der kan klage til Nævnet uden samtidig at undersøge spørgsmålet: Hvad kan klagen vedrøre? Vi behandler derfor den væsentligste del af de problemer, der knytter sig til, hvem der kan klage, nedenfor i afsnit *2.3*. Vedtægterne tager ikke udtømmende stilling til, hvem der kan indbringe sager for Nævnet. Det ligger dog klart, at et pengeinstitut ikke kan indbringe en sag for Nævnet, f.eks. for at få en afgørelse af en tvist med en kunde, og at ordene »klager vedrørende private kundeforhold« i Vedtægternes § 2, stk. 2, udelukker, at et pengeinstitut kan klage over et

andet pengeinstitut (f.eks. vedrørende en soliditetsoplysning). Heller ikke offentlige myndigheder kan indbringe sager for Nævnet.[20]

Klager fra advokater og ægtefæller på vegne en klageberettiget admitteres uden dokumentation. Herudover følger Nævnet den praksis at kræve dokumentation for, at den principielt klageberettigede er indforstået med klagen, se f.eks. sag **107/1988**: En kautionist klagede over, at en sparekasse havde indtalt en kaution dels over for ham, dels over for hans søster. Den sidste del af klagen blev afvist under henvisning til, at klagen ikke var tiltrådt af søsteren.

Ca. 30 af Nævnets hidtidige sager vedrører *umyndiges midler*. I alle sager er klagen indgivet af en værge eller af en nu myndig person. Det må imidlertid antages, at en umyndig på egen hånd kan indgive klage. Gebyrkravet på 100 kr. (der tilbagebetales, hvis sagen afvises, eller hvis klageren får helt eller delvis medhold) kan ikke være til hinder herfor, og der er så stor forskel på en almindelig retssag og klagenævnsbehandling, at Retsplejelovens § 257, stk. 1, 1. pkt.,[21] ikke uden videre kan overføres. Nævnets afgørelser er hverken retskraftige eller eksigible, og i hvert fald hvis sagsgenstanden vedrører midler, der er omfattet af Myndighedslovens §§ 39-40, er det vanskeligt at få øje på nogen betænkeligheder ved at lade den umyndige klage på egen hånd.[22]

2.3. **Hvad kan klagen vedrøre?**

Det væsentligste tvivlsspørgsmål vedrørende Pengeinstitutankenævnets kompetence har været, hvilke forhold der kan klages over. Herom fastsætter Vedtægterne følgende:

»**§ 2** ...

Stk. 2. Ankenævnet behandler klager vedrørende private kundeforhold. Klager fra erhvervsdrivende kan behandles, såfremt klagen ikke adskiller sig væsentligt fra en klage vedrørende et privat kundeforhold.

20 Disse regler er i overensstemmelse med Forbrugerklagenævnslovens § 1, jfr. *Wendler Pedersen*: Lov om Forbrugerklagenævnet (1982) s. 14 ff.

21 Jfr. om denne regel *Lennart Lynge Andersen, Bent Iversen og Jørgen Nørgaard:* Umyndiges Formue (1988) s. 21f. Se om det tilsvarende spørgsmål i relation til klager til Forbrugerklagenævnet *Børge Dahl* i Karnov (1989) s. 3758.

22 *Lennart Lynge Andersen, Bent Iversen og Jørgen Nørgaard* anf.st. s. 157 ff.

Stk. 3. Klager fra erhvervsdrivende falder i øvrigt uden for Ankenævnets kompetence.

§ 3

Stk. 1. En klage kan angå samtlige omstændigheder i retsforholdet mellem parterne, herunder også omstændigheder, der er opstået inden et egentligt kundeforhold etableres.«

2.3.1. **Begrebet "kundeforhold"**

Udgangspunktet er vedtægternes krav om, at der skal foreligge et *kundeforhold*, d.v.s. at der skal være en aftaleretlig relation mellem kunden og pengeinstituttet. Krav, der baseres på en påstand om erstatning uden for kontrakt, falder således udenfor, jfr. sag **54/1988**. Begrebet »kunde« dækker kontohavere og andre "aftagere" af pengeinstitutydelser (incl. kautionister, tredjemandspantsættere og garantibeneficianter). Pengeinstitutankenævnet anser sig for kompetent til at behandle klager fra debitorer i henhold til pantebreve, der ligger i depot, jfr. f.eks. sag **106/1989**. I disse tilfælde kan klagen – måske noget søgt – siges at angå et kundeforhold, nemlig mellem pengeinstituttet og pantebrevskreditor, eller anses for omfattet af en analogi fra § 2.

Klager, der ikke vedrører kundeforholdet som sådan, falder uden for Nævnets kompetence. Dette gælder f.eks. klage over en banks udbyttepolitik, forholdene på en generalforsamling og lignende selskabsretlige spørgsmål, se f.eks. sag **207/1988**, hvor Nævnet afviste at behandle en klage over, at aktiekapitalen i den ophørende bank i forbindelse med en fusion var nedskrevet til nul. Sager om pengeinstitutters salg af fast ejendom afvises med samme begrundelse, jfr. sag **137/1990** (banks salg af kælderlokale) og sag **256/1990**, der er refereret ovenfor i afsnit *2.1.*

Kategorien "manglende kundeforhold" omfatter også sag **171/1988** (en søn påstod en bank tilpligtet at meddele oplysninger om søsterens administration af moderens konti i banken) og sag **483/1990**, hvor klageren påstod en andelskasse erstatningsansvarlig, da en medarbejder i andelskassen efter hendes opfattelse havde misbrugt økonomiske oplysninger om hende. Endelig er der de lidt specielle sager **118** og **119/1990**: Nogle medarbejderaktier var båndlagt i X-bank. Efter en tvangsindløsning (hvor den indklagede bank optrådte på majoritetssiden) besluttede selskabet, at provenuet skulle båndlægges i den indklagede bank. Klagen blev afvist, da den vedrørte en beslutning, truffet af selskabet.

En del sager vedrører klager over, at et pengeinstitut har nægtet at yde lån (eller at udvide et kreditarrangement). I disse tilfælde forekommer det

noget tvivlsomt, om der i det hele taget foreligger et kundeforhold eller en civilretlig tvist, medmindre klagen f.eks. også går på, at en medarbejder har lovet at bevilge en kredit eller lignende forhold. Nævnet træffer imidlertid – formentlig med støtte i Vedtægternes § 3 – en realitetskendelse i disse sager – der ikke overraskende altid munder ud i, at det beror på pengeinstituttets eget skøn, om man er villig til at bevilge et lån, og at Nævnet ikke kan pålægge pengeinstituttet at yde lånet.

2.3.2. **Hvad kan der klages over?**

Klager skal vedrøre en *konkret* aftalerelation, og der skal være en *aktuel* tvist – d.v.s. retlig uenighed – mellem parterne. Generelle klager – f.eks. over et pengeinstituts markedsføring eller dokumenter – falder klart udenfor.[23]

Der foreligger ikke en tvist, der kan behandles af Nævnet, hvor pengeinstituttet har rettet for sig, jfr. herved Vedtægternes § 8, stk. 4, sag **95/1988** (klageren ønskede nævnsbehandling, selv om pengeinstituttet havde opfyldt kravet. Nævnet afviste sagen under henvisning til, at der ikke længere forelå en tvist), og sag **304/1990** (klage over garantistillelse, hvor garantibeneficianten havde indtalt kravet over for pengeinstituttet). Det samme gælder den ikke helt upraktiske situation, at pengeinstituttet har foretaget en rimelig besvarelse af spørgsmål om ældre kontoforhold, jfr. sag **131/1988** og **520/1990**. I sag **19/1990** angik klagen valideringsspørgsmål. Klager påstod dels tilbagebetaling af debiterede renter, dels »at indklagedes valideringspraksis ændres«. Sagen blev afvist under henvisning til, at der ikke længere forelå nogen formueretlig tvist, efter at banken havde tilbagebetalt rentebeløbet, og det fandtes herefter »at ligge uden for Ankenævnets kompetence at tage stilling til det generelle spørgsmål om rimeligheden af indklagedes valideringsregler.« Da der imidlertid ikke kan være tvivl om, at det andet led i klagerens påstand kunne være påkendt under en retssag, nærmere bestemt et anerkendelsessøgsmål, er det ikke ganske klart, hvorledes afgørelsen skal forstås. Eftersom Ankenævnet i andre sager (f.eks. **303/1989** og **312/1989**) har påkendt lignende "anerkendelsespåstande"[24] synes den citerede udtalelse i sag **19/1990** at måtte ses som et

[23] Sml. Nævnets kritiske bemærkninger i sag **114/1988**, omtalt nedenfor. I enkelte sager har Ankenævnet udtalt, at sagen eventuelt hørte under Finanstilsynet (Bank- og Sparekasselovens § 1, stk. 6).

[24] I sag **303/1989** blev kendelsens konklusion, at pengeinstituttet »bør anerkende ved overførsel af værdipapirer mellem to depoter tilhørende samme kunde ikke at have været berettiget til at beregne sig vederlag efter reglerne om kurtage ved værdipapirhandler«, og i sag **312/1989**: »Indklagede bør på anmod-

udslag af, at nævnsbehandlingen er uegnet til en afgørelse af det mangefacetterede og kontroversielle spørgsmål om rimeligheden af "asymmetrisk forrentning."[25]

Blandt de øvrige klager, der er blevet afvist som følge af manglende formueretlig tvist, kan nævnes sagerne **171/1988** (refereret under *2.3.1.*), **127/1989** (klage over sparekasses behandling af salg af tredjemands aktiepost), **271/1989** (klagen vedrørte fortolkning af et pensionsregulativ mellem Kommunernes Landsforening og en fagforening) og **429/1990**, hvor klageren påstod en bank tilpligtet at nedlægge PIN-kodesystemet.[26]

Nævnets behandling kan omhandle samtlige omstændigheder i retsforholdet, jfr. § 3, stk. 1, der er citeret ovenfor. Selv om de fleste klager omfatter formueretlige tvister, rækker kombinationen af ordene »private kundeforhold« og »samtlige omstændigheder i retsforholdet« et stykke videre, navnlig således at Nævnet også har kompetence til at behandle etiske spørgsmål, d.v.s. spørgsmål om pengeinstituttets handlemåde i en konkret sag.

Spørgsmålet om klager over pengeinstituttets *handlemåde* illustreres af følgende sager:

I sag **67/1988** blev der klaget over, at en bank havde nægtet at indrømme en afdragsordning vedrørende en kassekredit. I klageskemaet havde klageren endvidere anført, at »Det kan ikke være rimeligt, at en bank kører frem

---

ning en gang årligt vederlagsfrit tilstille klageren en kontoudskrift vedrørende det omhandlede studielån udvisende samtlige posteringer for det nærmeste foregående år.«

25 Pengeinstitutankenævnet har således i sager (f.eks. sag **398/1990**) vedrørende andre valideringsproblemer udtrykkeligt markeret, at Nævnet ikke tog stilling til de almindelige valideringsregler, hvorom Forbrugerombudsmanden i maj 1991 har udtaget stævning ved Sø- og handelsretten.

26 I nogle sager inden for kategorien er der (desuden) sket afvisning under henvisning til, at klagen ikke var specificeret eller for generelt formuleret, se f.eks. sagerne **286/1989**, **464/1989** og **335/1990**. I den sidstnævnte sag afviser Pengeinstitutankenævnet, at en bank har handlet erstatningspådragende i forbindelse med en kundes valutaspekulation. Endvidere afviser Nævnet at tage stilling til klagepunkter à la »markedsføringen [skal] forbedres og tydeliggøres, så misforståelser undgås« og »der [skal] ydes fuld erstatning ved alle vildledninger og undladelser/fortielser, som kun er til indklagedes fordel.« I sag **454/1990** havde klageren i rette tid fået annulleret en angiveligt uberettiget PBS-tilmelding. Klagetemaet var, at klageren ønskede »mindre kreativitet og større troværdighed.« Klagen blev afvist under henvisning til, at der ikke forelå en konkret formueretlig tvist.

på en sådan måde«. Disse ord tog sigte på, at banken dels havde indgivet begæring om tvangsauktion, trods ejendommen var voldsomt overbehæftet, dels havde indgivet konkursbegæring. I sidstnævnte henseende havde såvel skifteretten som Østre Landsret afvist konkursbegæringen.

Nævnet gav banken medhold med hensyn til det primære klagepunkt. Samtidig tilkendegav man følgende:

> »Ankenævnet finder anledning til at bemærke, at man finder det uheldigt, at indklagede har iværksat og fastholdt de ovenfor nævnte inkassationsskridt under omstændigheder, hvor det måtte anses som meget lidt sandsynligt, at de ville medvirke til at give indklagede dækning for sit tilgodehavende.«

I sag **114/1988** blev der klaget over, at en bank dels havde fremsendt et frivilligt forlig, dels – i en fortrykt tekst – havde truet med at overgive sagen til kriminalpolitiet.

Nævnet udtalte følgende:

> »Det findes ikke at kunne kritiseres, at indklagede til klagerne har fremsendt udkast til et frivilligt forlig, indeholdende bestemmelse om, at forliget kan danne grundlag for tvangsfuldbyrdelse.
>
> Der må derimod gives klagerne medhold i, at indklagede – som også erkendt af denne – har været uberettiget til i udkastet under de givne omstændigheder at forbeholde sig sagens overgivelse til politiet, og Ankenævnet finder det uheldigt, at indklagede i sine formularer vedrørende checkkontoovertræk og misligholdte mellemværender i øvrigt generelt forbeholder sig at indgive politianmeldelse.«

Se også sag **15/1990**, der er omtalt i kapitel *4.3.2.*

Der findes ikke afgørelser, der belyser, om Nævnet vil anse sig for kompetent til at behandle klager, der *udelukkende* angår pengeinstituttets handlemåde. Efter vor opfattelse er det mindre nærliggende at antage, at Vedtægternes § 3, stk. 1, giver tilstrækkeligt grundlag herfor. Sådanne klager bør først og fremmest bedømmes efter god-skik reglen i Bank- og Sparekasselovens § 1, stk. 6, d.v.s. at afgørelsen hører under Finanstilsynet. Dette forhold udelukker klagebehandling i Nævnet, jfr. Vedtægternes § 4, der er behandlet nedenfor i afsnit *2.4.1.*

2.3.3. **Kundens status**

2.3.3.1. **Private kundeforhold**

Kerneområdet for Nævnets virksomhed er klager vedrørende private kundeforhold. Selv om der ikke foreligger (tilgængelige) forarbejder, er det på grund af sammenhængen med Forbrugerklagenævnsloven nærliggende at antage, at koncipisterne har tænkt på, at klagen skal vedrøre en konkret

tvist på formuerettens område mellem vedkommende (private) klager og et pengeinstitut, sml. *Lars Lindencrone Petersen* anf.st. s. 161.[27]

Det har ikke voldt store problemer i praksis, hvornår en klage kommer fra en "privat". Den private kan – i overensstemmelse med den almindelige regel inden for forbrugerretten – være såvel en fysisk person som en juridisk person, se f.eks. allerede sag **12/1988**. Det giver f.eks. ikke anledning til tvivl, om en almindelig forening kan klage over, at pengeinstituttet har opsagt kassekreditten eller har beregnet et gebyr for et kontoudskrift, og der findes da også enkelte klager fra juridiske personer.[28] I sag **482/1989** realitetsbehandlede Ankenævnet en klage fra en statsanerkendt arbejdsløshedskasse. I et enkelt tilfælde – sag **519/1990** – har Ankenævnet truffet formalitetsafgørelse om klagerens status. En andelsboligforening påstod, at en bank havde handlet erstatningspådragende i forbindelse med finansieringen af nogle andelsboliger, medens banken påstod sagen afvist, da klager var erhvervsdrivende. Ankenævnet gav klageren medhold, under henvisning til, at »det forhold, at klagen er indgivet af en andelsboligforening findes ikke i sig selv at medføre, at klagen ikke kan anses for at angå et privat kundeforhold.«

2.3.3.2. **Klager fra erhvervsdrivende**

Som det fremgår af citatet af Vedtægternes § 2, kan Pengeinstitutankenævnet i et vist omfang behandle klager fra erhvervsdrivende. Kriteriet er her, at klagen ikke væsentligt må adskille sig fra klager vedrørende et privat kundeforhold. Der er således to faktorer, der skal indgå i bedømmelsen: 1) Klageren skal være erhvervsdrivende og 2) det tema, som klagen vedrører, må ikke »væsentligt« adskille sig fra et tema i et privatkundeforhold. Det er navnlig det sidste punkt, der rejser tvivlsspørgsmål, og det er tydeligt, at reglen har givet Pengeinstitutankenævnet vanskeligheder.

Det er nærliggende at opfatte kriteriet som et forsøg på at foretage en koordination med de regler, der gælder i Forbrugerklagenævnsloven. Begrebet "forbruger" i denne lovs § 1 dækker også erhvervsdrivende, der er sidste led i omsætningen, og hvor den vare eller ydelse, der klages over, ikke skal indgå i produktionen og ikke er erhvervet med henblik på videresalg.[29] Efter forholdets natur kan dette kriterium ikke direkte overføres til Pengeinstitutankenævnets virke, men Vedtægternes § 2, stk. 2, må antages

[27] Se også *Wendler Pedersen* anf.st. s. 18 f.

[28] Dog er et aktieselskab, anpartsselskab og en erhvervsdrivende fond pr. definition erhvervsdrivende.

[29] Jfr. *Wendler Pedersen* anf.st. s. 15 f.

at være funderet i samme ideologi, nemlig det konkrete beskyttelsesbehov hos "små" erhvervsdrivende.

Teksten lader det være afgørende, hvilken *sagsgenstand* der klages over. Det er denne, der principielt skal være "erhvervsmæssig" for at udelukke Nævnets kompetence. Ligger det klart, at en erhvervsdrivende klager i sin egenskab af privatperson – klagen angår f.eks. pengeinstituttets behandling af en kapitalpension – er Nævnet selvsagt kompetent. § 2, stk. 2, kan imidlertid i øvrigt fortolkes på flere måder, idet det ikke er éntydigt, hvornår et pengeinstituts ydelser er "erhvervsmæssig".

I 1989-artiklen pegede vi på, at § 2, stk. 2, kunne fortolkes såvel liberalt som indskrænkende. Hvis indholdet af § 2, stk. 2, er, at det tema, som erhvervsdrivende (A) klager over, også skal kunne foreligge som tema i en klage, som privatpersonen (A) indgiver, vil mange forhold være omfattet af Nævnets kompetence, idet mange spørgsmål (de fleste) regelmæssigt opstår i begge kategorier. Det gælder i særlig grad kautionssager, jfr. U 1989 B s. 352-353.

En mere indskrænkende fortolkning er følgende: Pengeinstitutankenævnets virke skal ses i nøje sammenhæng med forbrugerprocessen, navnlig loven om Forbrugerklagenævnet. Erhvervsdrivende er ikke retsløse – de er blot ved tvister, der ikke kan afgøres mindeligt, henvist til at gå domstols- eller voldgiftsvejen. I visse tilfælde vil det imidlertid bero på en tilfældighed, om personen (A) har indgået en aftale med et pengeinstitut som erhvervsdrivende eller som privatperson, og i andre tilfælde kan det volde vanskeligheder at få tilstrækkelig klarhed over, om en ydelse – f.eks. en kassekredit – er anvendt til det ene eller til det andet formål. I sådanne tilfælde kan det være vanskeligt at forklare, hvorfor Nævnet skulle være kompetent i den ene sag, men ikke i den anden, specielt hvis klagen vedrører omstændigheder, der ikke har relation til (A)'s erhvervsstatus, f.eks. klager over, at pengeinstitutter beregner gebyr for udsendelse af meddelelser. Ikke mindst klager over pengeinstituttets etik vil sjældent have relation til, om en person er erhvervsdrivende eller ej.

Selv ikke tre års erfaringer gør det muligt at give et nogenlunde præcist billede af, hvorledes Pengeinstitutankenævnet opfatter sin kompetence med hensyn til klager fra erhvervsdrivende. Dette giver selvsagt nogen elasticitet, men nogle sager illustrerer et Nævn, der – i dette tilfælde – er i splid med sig selv. Hvor man på praktisk taget alle andre områder har ført en konsekvent praksis, er der med hensyn til Vedtægternes § 2, stk. 2 og 3, afgørelser, der ikke forekommer indbyrdes forenelige.

Dette gælder dog ikke det første spørgsmål (om klageren er erhvervsdrivende), og der synes heller ikke her at være uenighed mellem Nævnets enkelte medlemmer.

Klager, der indgives af aktie- og anpartsselskaber, rejser selvsagt ikke tvivl om klagers erhvervsstatus, men klagerne afvises (nu)[30] konsekvent, jfr. sagerne **23/1989**, **190/1989** (klage over to pengeinstitutters behandling af et pantebrev, der var blevet slettet efter en tvangsauktion. Klagen blev afvist »selv om tilsvarende problemstillinger ville kunne forekomme i et privat kundeforhold«), **430/1989**, **484/1989**, **323/1990** (et anpartsselskab påstod, at en bank havde afgivet urigtige oplysninger. Klagen afvist med samme begrundelse som sag **190/1989**) og **360/1990**, hvor en bank havde nægtet at honorere en check fra et anpartsselskab. Klagen afvist, da den angik klagerens erhvervsvirksomhed.

Se om klagerens erhvervsstatus iøvrigt følgende sager: I sag **67/1989** (der er principiel) klagede en køber af anparter til ialt 200.000 kr. over, at en sparekasse havde frigivet et deponeret beløb til en vindmølleleverandør, før betingelserne var opfyldt. Ankenævnet afviste klagen med følgende bemærkninger:

> »Den af klageren ved tegningen af de omhandlede kommanditanparter foretagne investering er af erhvervsmæssig karakter. Klagen, der drejer sig om, hvorvidt indklagede har pådraget sig ansvar over for klageren i forbindelse med dennes investering, angår således ikke et privat kundeforhold og findes heller ikke at kunne sidestilles med en klage vedrørende et sådant .....«[31]

I sag **112/1989** afvises sælgers klage over en banks medvirken ved salg af en landbrugsejendom. Sag **157/1989** indeholder en klage fra ejeren af et reklamebureau over, at han i en periode var registreret i checkmisbrugerregisteret. Nævnet fandt, at forholdet *klart* adskilte sig fra privatkundeforhold. I sag **159/1989** afvises klage fra en entreprenør, og i sag **310/1989** afvises en klage fra en håndværker. Klagen omfattede spørgsmål om forrentningen af en konto, der var oprettet i forbindelse med salg af et tømrerfirma.

Sagerne **61/1990**, **63/1990** og **167/1990** vedrører alle spekulations- eller spekulationsprægede arrangementer i stor stil. Ved bedømmelsen af Ankenævnets kompetence må det tages i betragtning, at også privatkunder har følt sig draget af hurtige gevinster og udsigt til formuestigning, og der fo-

30 Se fra Ankenævnets tidlige fase sag **112/1988**.

31 Se også sag **63/1990**, der er omtalt nedenfor.

religger en lang række klager fra private over pengeinstitutternes administration af disse arrangementer.[32]

I sag **61/1990** klagede et investeringsanpartsselskab over, at en bank beregnede sig gebyr for at overføre klagerens depot til et andet pengeinstitut. Der var tale om en porteføljeplejeaftale. Klagen blev afvist under hensyn til, at depotaftalen var indgået som led i selskabets virksomhed. I sag **63/1990** drev en person meget omfattende spekulationsforretninger i form af valutaterminsforretninger og optagelse af udlandslån til køb af obligationer. Pengeinstitutankenævnet udtalte, at

> »Disse spekulationsforretninger findes efter deres karakter og omfang at måtte betragtes som eller ligestilles med erhvervsmæssig virksomhed.«

Se endelig sag **167/1990**, hvor en person, der drev en korn- og kommissionsvirksomhed, påstod, at valutaforretningerne var indgået af ham som privatperson. Klagen blev afvist, da klageren i sit årsregnskab havde fratrukket kurstab, og da klagen adskilte sig væsentligt fra klager vedrørende private kundeforhold.

Af klager, der er blevet afvist på grund af klagerens erhvervsstatus, kan endelig nævnes sag **378/1990**, hvor klager var direktør og ejede en række selskaber. Klagetemaet vedrørte bl.a. nogle renteforhøjelser. Klagen blev afvist, da klageren måtte anses for erhvervsdrivende, og da to ud af tre kreditter i skattemæssig henseende blev behandlet efter virksomhedsordningen. Sag **416/1990** afviser klage fra en ejendomsmægler, jfr. ndf..

Med hensyn til det andet kriterium – temaet skal adskille sig fra et privatkundetema – har gennemgangen ovenfor allerede vist, at det i praksis kan være vanskeligt at adskille de to kriterier. Vi forsøger alligevel at udlede nogle retningslinier vedrørende adskillelsesspørgsmålet.

1) Sager om *erhvervsmæssige kreditter m.v.* afvises praktisk taget altid[33] (se f.eks. sagerne **56/1988**, **66/1988**, **345/1990** og **490/1990**, sag **135/1989** om erhvervsmæssig valutaoverførsel, sag **198/1988** om erstatning for kurstab og "penalty-fee" på udlandslån samt sag **254/1988** om forhold i forbindelse med åbning af remburs).

[32] I langt de fleste sager har pengeinstituttet fået medhold. Klagerne har i visse tilfælde fået medhold i, at vedkommende pengeinstitut ikke har overholdt parternes aftale, medens ingen klager hidtil er kommet igennem med, at arrangementernes spekulative karakter stiller større krav til pengeinstitutternes orientering af kunderne end ved andre engagementer.

[33] Se herved sagerne **33/1990** og **116/1990** om "etableringslån", der blev realitetsbehandlede.

2) Sager vedrørende *selskabskaution*[34] afvises ligeledes. Skærpelsen af praksis skete i sag **189/1988**, hvor klageren, der var bestyrelsesmedlem og samtidig lønmodtager i en erhvervsdrivende forening, havde kautioneret for foreningens bankgæld. Klagen blev afvist, da der forelå »...bedømmelse af forhold, der klart adskiller sig fra sådanne, der typisk vil forekomme i private kundeforhold.« Da klagen bl.a. indeholdt klagetemaer (herunder krænkelse af Bank- og Sparekasselovens § 41) , som Nævnet ofte har taget stilling til, er det noget vanskeligt at se, at der foreligger en *klar* forskel. Af senere afviste sager kan nævnes **146/1989**, **462/1989** og **319/1990**. I **462/1989** udtalte Nævnet, at »Ankenævnet anser sig inkompetent til at behandle en klage vedrørende kautionsforhold, når den er indgået af en klager (kautionist), der har væsentlig indflydelse i det selskab, den pågældende har kautioneret for.«

3) I enkelte tilfælde har Nævnet fundet, at klagen ikke adskilte sig væsentligt fra en klage vedrørende et privat kundeforhold. Se f.eks. sag **315/1989**, hvor en kunsthåndværker klagede over en banks behandling af en aftale om betalingsservice. Klagetemaet bør her vurderes sammen med nogle af de temaer, der er nævnt ovenfor under klagerens erhvervsstatus. Se også sag **416/1990**, hvor Nævnet afviser en klage fra en ejendomsmægler. Klagen vedrørte den pågældendes køb af en fordring, der tilhørte banken, med henblik på at erhverve en ejendom på tvangsauktion. Pengeinstitutankenævnet henviste til, at dispositionen var foretaget som led i klagerens virksomhed som ejendomsmægler, og at der ikke kunne sidestilles.

Nogle sager, hvor klagen er blevet admitteret trods erhvervsstatus, synes at være præget af, at Nævnet, hvor det er i tvivl, skeler til grovheden af bankens disposition, og at man er mere tilbageholdende med at afvise ved sager, der indicerer (grovere) krænkelser. Se f.eks. sag **82/1988** (»klageren har efter at være blevet myndig vedstået forpligtelsen til tilbagebetaling af det ... klagerens selskab ydede lån«) og sag **83/1988**: I forbindelse med stillingsskift spurgte en bankmedarbejder en kunde, om denne var interesseret i "at flytte med". Der skulle herved alene betales stempel samt 3.000 kr. i provision. Efter at have modtaget overførselsanmodningen, til-

[34] D.v.s. sager, hvor kautionisten er hovedaktionær (-anpartshaver), typisk kombineret med en direktørstilling i selskabet. I sag **306/1990** påstod pengeinstituttet en sag afvist under henvisning til, at klageren i sin egenskab af erhvervsdrivende havde kautioneret for broderens erhvervsengagementer. Pengeinstitutankenævnet lagde til grund, at klageren havde påtaget sig kautionsforpligtelsen i sin egenskab af broder. Sagen blev dog afvist i medfør af Vedtægternes § 7, stk. 1.

bød den hidtidige bank klageren betydeligt mere favorable vilkår end hidtil, og klageren valgte at tilbagekalde overførselsanmodningen. Den akkvisitive bank svarede igen med at debitere klageren 10.000 kr. i provision.

Nævnet fastslog énstemmigt, at banken alene havde været berettiget til en provision på 3.000 kr.

Se herved også sag **313/1990**, der omhandler en uhjemlet modregning (svarende til sag **220/1990**, der er omtalt i kapitel *9.1.1.*). Ankenævnet anførte, at selv om klageren havde modtaget checken i sin erhvervsvirksomhed, fandtes klagen at kunne sidestilles med en klage i et privat kundeforhold.

2.4. **Forhold, der udelukker klagebehandling**

Vedtægterne for Pengeinstitutankenævnet indeholder flere bestemmelser om forhold, der udelukker, at Nævnet kan behandle en klage. Det kan ikke give anledning til undren, at § 5, stk. 1, fastsætter, at Nævnet er inkompetent til at behandle en sag, der er afgjort ved endelig dom[35], gyldig voldgift eller retsforlig eller en sag, der kan forventes afgjort i forbindelse med en straffesag.

§ 5, stk. 2, indeholder en litipendens regel, der svarer til Forbrugerklagenævnslovens § 8. Se herved sag **129/1988**, hvor en byretsdom var anket til landsretten, men hvor appellanten alligevel klagede til Ankenævnet over pengeinstituttets behandling af to konti. Ankenævnet afviste klagen med bemærkning, at Nævnet alene kan behandle klagesager angående forhold, hvorom der verserer retssag ved domstolene, efter henvisning fra vedkommende ret.

Iøvrigt indeholder Vedtægterne nogle vigtige undtagelser i §§ 4 og 7, jfr. straks nedenfor.

2.4.1. **Sager henlagt til offentlige myndigheder eller andre ankenævn**

Vedtægternes § 4 indeholder en regel, der – inspireret af Forbrugerklagenævnslovens § 3, – som § 5, stk. 1, tager sigte på at undgå dobbeltbehandling af klager: Sager, hvis behandling lovgivningen har henlagt til offentlige myndigheder eller til andre ankenævn, falder uden for Nævnets kompetence.

Der har ikke været mange "§ 4-sager", og de fleste sager i så henseende vil nok blive afvist af sekretariatet i henhold til Vedtægternes § 6. I sag **256/1988** klagede en værge over, at en banks forvaltningsafdeling opkræ-

35 Se sagerne **129**, **209** og **262/1988**, **194** og **404/1989** samt **173/1990**.

vede et forvaltningsgebyr på 5% af renten. Nævnet afviste at behandle sagen under henvisning til, at det i Bestyrelsesbekendtgørelsen § 24[36] er fastsat, at Familieretsdirektoratet (nu Civilretsdirektoratet) fører tilsyn med de godkendte forvaltningsafdelinger og afgør klager over disse. I sag **343/1990** tiltrådte Nævnet sekretariatets afvisning af en klage over behandlingen af et offentligt skiftet dødsbo.

Umyndiges midler, der bestyres af en godkendt forvaltningsafdeling, og skattemæssige spørgsmål i forbindelse med pensionskonti[37] er formentlig de bedste eksempler på en typisk "§ 4-sag".[38] De fleste sager på det område, vi behandler, indeholder ikke forhold, der kan påklages til offentlige myndigheder – bortset fra det selvfølgelige, at sagerne kan indbringes for domstolene. Navnlig har man ingen erfaringer, om der vil opstå en sagstype, der ikke kan (bør?) indbringes for Pengeinstitutankenævnet, men i stedet henvises til behandling i Finanstilsynet i medfør af Bank- og Sparekasselovens § 1, stk. 6. Bedømmelsen af dette spørgsmål vil navnlig afhænge af, hvorledes Pengeinstitutankenævnet i tidens løb ser på spørgsmålet om pengeinstitutters etik.

2.4.2. **Sager, der findes uegnet til nævnsbehandling**

Vedtægternes § 7, stk. 1, har følgende ordlyd:

> »Ankenævnet kan afvise sager, som på grund af deres principielle juridiske karakter, usikkerheden om bedømmelsen af de fremkomne faktiske oplysninger eller af andre særlige grunde findes uegnede til behandling i Ankenævnet.«

Den fakultative regel i § 7, stk. 1, er en udbygning af Forbrugerklagenævnslovens § 7, stk. 1 (der alene taler om klager, der ikke skønnes egnet til behandling, jfr. om bestemmelsen *Wendler Pedersen* anf.st. s. 30f). Derimod indeholder Vedtægterne ikke en regel, der svarer til Forbrugerklagenævnslovens § 7, stk. 2 (afvisning af klager, hvor det er åbenbart, at der ikke kan gives forbrugeren medhold i klagen).

36 Bekendtgørelse nr. 76 af 25. februar 1986 om bestyrelse af umyndiges midler, jfr. *Lennart Lynge Andersen, Bent Iversen og Jørgen Nørgaard:* Umyndiges formue (1988) s. 122 ff.

37 I sag **358/1990** (der er refereret i kapitel *9.2.2.2*) giver Ankenævnet en sparekasse medhold i behandlingen af en tvist om en selvpensioneringskonto, men man henviste samtidig klageren til at rette henvendelse til skattemyndighederne. Sagen synes at kunne være behandlet direkte efter § 4.

38 Derimod falder umyndiges midler, der ikke er anbragt i en forvaltningsafdeling, uden for § 4, medmindre der opstår spørgsmål, om midlerne skal bestyres af en forvaltningsafdeling.

Muligheden for at afvise efter § 7, stk. 1, har været benyttet i en række tilfælde. Sagerne – og klagetemaerne – er så forskellige, at der ikke foreligger fælleskarakteristika. Der kan dog udledes visse retningslinier.

Som det fremgår af citatet, giver § 7, stk. 1, Nævnet tre muligheder for at afvise en sag. Grunden kan være

a) sagens principielle juridiske karakter
b) bevisspørgsmål eller
c) »andre særlige grunde«.

Ad a) Pengeinstitutankenævnet har lagt en linie, der indebærer, at afvisning under hensyn til sagens juridiske karakter *yderst* sjældent vil komme på tale. Nævnet har fra den første dag taget stilling til en række retlige spørgsmål, der må karakteriseres som "vanskelige", eller "principielle", ligesom man har taget stilling til mange spørgsmål, der ikke har været behandlet hverken i den retsvidenskabelige teori eller i domspraksis. Nævnets afgørelser er ikke retskraftige eller eksigible, og dets betydning og gennemslagskraft afhænger af arbejdets kvalitet; en for flittig anvendelse af det pågældende led i Vedtægternes § 7, stk. 1, kunne tænkes at give Nævnet langt mindre autoritet. Hertil kommer, at Nævnet i personel henseende er så alsidigt sammensat, at der ikke knytter sig betænkeligheder til den lagte praksis.

Ad b) Nævnet har i en række tilfælde afvist en klage under hensyn til, at en stillingtagen til sagen vil forudsætte en bevisførelse, herunder i form af parts- og vidneafhøringer. Nævnet anvender navnlig § 7, hvor det ikke har været muligt på det skriftlige grundlag at finde ud af, hvad der er passeret i sagen, hvorimod der findes flere eksempler på, at Nævnet har skåret igennem, selv om påstand har stået mod påstand. Perioden 1988 - 1990 har dog bekræftet den antagelse, at § 7 ikke sjældent vil blive anvendt på kautionsområdet, navnlig forholdet til Bank- og Sparekasselovens § 41, og sagsmaterialet giver iøvrigt indtryk af, at der har været en vis udvidelse i Nævnets brug af adgangen til at afvise en sag efter § 7.

Ad c) Der foreligger så vidt ses ikke sager, hvor Pengeinstitutankenævnet har afvist en sag »af andre særlige grunde«.

Bestemmelsen har efter sin natur residualkarakter, og det vil kun være helt undtagelsesvist, at den vil blive anvendt. Som en mulig sag kunne man fo-

restille sig en klage med en sådan beløbsmæssig størrelse, at Nævnet fandt sagen mere egnet til domstolsbehandling.

Den principielle begrænsning til private kundetyper betyder, at der normalt vil være en grænse for, hvor store beløb, klagerne vedrører, men der er flere eksempler på erstatningskrav på mere end 100.000 kr, og i forbindelse med klager over pengeinstitutters behandling af aftaler om valutaspekulation optræder der hyppigt påstande om erstatning på langt større beløb.

Der gælder ikke en beløbsmæssig undergrænse for Nævnsbehandling, og det forekommer velbegrundet, at man har undladt dette. Flere klager vedrører spørgsmålet om gebyr for kontoudskrifter o.l., d.v.s. klager, der kan have principiel juridisk karakter, men hvor det i det konkrete tilfælde kan dreje sig om 5 eller 10 kr.

2.5. **Forholdet til Retsplejeloven**

Nævnet er som nævnt godkendt af Forbrugerklagenævnet i henhold til § 12. I kraft af godkendelsen er Pengeinstitutankenævnet i en række processretlige henseender sidestillet med Forbrugerklagenævnet.

Hvad angår *forholdet til domstolene* følger det af Retsplejelovens § 361 og Forbrugerklagenævnslovens § 12, stk. 6, jfr. § 8, stk. 2, at retten efter "forbrugerens" anmodning skal udsætte sagen på ubestemt tid og sende den til Nævnet, hvis den er omfattet af dettes kompetence, medmindre det må anses for åbenbart, at der ikke kan gives "forbrugeren" medhold i klagen, eller sagen skønnes uegnet til nævnsbehandling. Retten skal vejlede "forbrugeren" om muligheden for nævnsbehandling, jfr. Retsplejelovens § 361, stk. 3.[39]

Verserer der allerede klagesag for Nævnet, afvises retssag mellem parterne angående de af klagen omfattede spørgsmål, jfr. Forbrugerklagenævnslovens § 12, stk. 5, jfr. § 8, stk. 1.

Det er den overvejende opfattelse, at de nævnte regler ikke gælder i fogedsager, hvor verserende eller mulig nævnsbehandling imidlertid efter omstændighederne kan begrunde udsættelse af fogedforretningen i henhold til Retsplejelovens § 502, stk. 1, nr. 2 (analogt) eller nr. 3.

Bliver sagen ikke oversendt af retten (eller udsat af fogedretten), f.eks. fordi retten anser den for bevisuegnet til nævnsbehandling, har retssagen/fogedsagen litispendensvirkning for klagenævnsbehandlingen.

[39] Se herved U 1976.214 V (dommen ophævet, fordi vejledningspligten ikke var iagttaget).

Nævnsafgørelser savner retskraft og eksigibilitet. I overensstemmelse med § 11, stk. 2, i Pengeinstitutankenævnets vedtægter har pengeinstitutterne imidlertid tilsluttet sig Nævnet med den virkning, at de bliver bundet af Nævnets kendelser, medmindre de inden 4 uger giver Nævnet meddelelse om det modsatte.[40] Det følger af Forbrugerklagenævnslovens § 12, stk. 5, jfr. § 10, stk. 2, at Forbrugerklagenævnets sekretariat (Forbrugerstyrelsen) på klagerens ("forbrugerens") begæring og på dennes vegne indbringer sagen for domstolene, hvis en klagenævnsafgørelse ikke efterleves af den erhvervsdrivende.

Indbringes klagenævnssager afgjort i klagerens favør for domstolene med henblik på opfyldelse/ændring af afgørelsen, har klageren ("forbrugeren") automatisk *fri proces*, når han/hun opfylder de økonomiske betingelser for fri proces, jfr. nærmere Retsplejelovens § 335 a, nr. 1 og 2. – Angående fri proces iøvrigt bemærkes, at muligheden for klagebehandling ved (bl.a.) Pengeinstitutankenævnet skal indgå i vurderingen af, om en ansøger har rimelig grund til at føre proces, jfr. Retsplejelovens § 330, stk. 1, nr. 1, og stk. 3, og Bekendtgørelse nr. 838 af 12. december 1990 om fri proces § 8.[41]

Ligesom sekretariaterne ved Forbrugerklagenævnet og de andre godkendte nævn yder Pengeinstitutankenævnets sekretariat en vis *retshjælp*, jfr. Forretningsordenens § 1, hvorefter sekretariatet ud over at forberede klagesager til nævnsafgørelse har til opgave at besvare telefoniske, skriftlige og personlige henvendelser til Nævnet. Vejledning om denne retshjælpsmulighed er omfattet af advokaters vejledningspligt i henhold til Bekendtgørelse nr. 840 af 12. december 1990 om offentlig retshjælp ved advokater § 7, stk. 4, sidste pkt., se nærmere *Betænkning* nr. 1113/1987 s. 83 f.

2.6. **Sagsomkostninger ved klage til Pengeinstitutankenævnet**

Vedtægternes § 16 har følgende ordlyd:

»**Stk. 1.** Ingen af parterne betaler omkostninger i forbindelse med klagesagens behandling til den anden part. Samtlige omkostninger ved ankenævnsbehandlingen, herunder udgifter til de af Ankenævnet i medfør af § 9, stk. 2, indhentede erklæringer eller udtalelser, afholdes af Ankenævnet. Klageren skal dog altid betale et bebyr på 100 kr., som tilbagebetales, hvis klagen afvi-

[40] I perioden 1988-1990 er dette sket i 23 tilfælde.

[41] Se nærmere *Betænkning nr. 1113/1987 om advokatretshjælp, fri proces og retshjælpsforsikring m.v.* s. 105 ff.

ses af Ankenævnet, tilbagekaldes eller bortfalder, jf. § 8, stk. 4, eller hvis klageren får helt eller delvis medhold.

Stk. 2. Ankenævnet kan ved mundtlig forhandling efter § 9, stk. 1, godtgøre klagerens rejseudgifter m.v., når særlige grunde taler derfor.«

Reglen er således klar: Ankenævnet er afskåret fra at tilkende en klager (eller pengeinstituttet) sagsomkostninger i forbindelse med behandlingen af klagen i Ankenævnet. Se herom bl.a. sag **200/1989**, hvor Ankenævnet tillige udtalte, at spørgsmålet om godtgørelse af de advokatomkostninger, der var påført klageren ved en banks – uretmæssige – iværksættelse af en fogedsag, faldt uden for Ankenævnets kompetence.

Kapitel 3.
Bankbøger

Pengeinstitutankenævnet har i den aktuelle periode behandlet ca. 35 klager, som kan siges at angå bankbøger (eller sparekasse- eller andelskassebøger). De fleste af dem, som efter vores skøn på grund af problemernes eller afgørelsernes praktiske og/eller principielle betydning kan antages at interessere en større kreds, falder i to hovedgrupper.

Den ene gruppe angår de overvejende bevismæssige problemer, der kan opstå mellem pengeinstituttet og kunden, når parterne er uenige om, hvorvidt den saldo, der fremgår af bogen, svarer til den virkelige. Sager herom er omtalt under *3.1.*

Kapitlet domineres dog af den anden hovedgruppe, som omfatter sager om bankbogihændehavelsens retlige betydning ved udbetalinger fra den pågældende konto. Under *3.2.* omtales således bl.a. sager om bankbøger, der er stjålet eller i øvrigt kommer på afveje, med hovedvægten lagt på spørgsmålet om, hvor meget eller hvor lidt der skal til for, at banken bliver frigjort ved betaling til den uberettigede ihændehaver af bogen (legitimationsspørgsmålet). Pengeinstitutankenævnet har i perioden afgjort ca. 15 sådanne sager, hvoraf flere har angået ret store beløb. På grundlag af sine erfaringer fra disse sager, har Pengeinstitutankenævnets formand i Nævnets Årsberetning 1990 s. 2 fundet anledning

> »til at opfordre pengeinstitutterne til i højere grad at fremhæve over for kunderne, at de opnår en beskyttelse, som kan være særdeles ønskelig, hvis en bog forsynes med mærke. Det bemærkes i denne forbindelse, at et mærke ikke vil være til ulempe for kontohaveren, til hvem udbetaling altid kan ske blot mod forevisning af fornøden legitimation, d.v.s. også selv om bogens mærke måtte være glemt af kontohaveren«.

3.1. **Størrelsen af indestående**

Kendetegnende for de sager, der refereres straks i det følgende, er, at de alle angår spørgsmålet om den bevismæssige betydning af afstemplinger i bankbøger. At kunderne kan komme i tvivl herom, kan ikke undre, når bl.a. tages i betragtning på den ene side, at bankbøger har til opgave at tjene "som bevis for indskud" (jfr. Gældsbrevslovens § 32), men på den anden side, at »bogens pålydende ikke er bevis for størrelsen af det beløb, der står på kontoen« (jfr. Bank- og Sparekasselovens § 40, stk. 3, som kræ-

ver, at dette angives udtrykkeligt i bogen, når hævning kan ske uden samtidig afskrivning i bogen).

Som det fremgår, har Pengeinstitutankenævnet – ikke overraskende – afgjort tvister om saldoens størrelse ud fra en samlet konkret bevisbedømmelse. Sagerne efterlader det indtryk, at kunderne i sådanne tvister i praksis befinder sig i en vanskelig bevismæssig position.

I såvel sag **43/1988** som sag **121/1988** aktualiseredes spørgsmålet først, da pengeinstituttet skulle opgøre kontoen i forbindelse med, at kunden skiftede pengeinstitut. På grund af forhold, som lå forholdsvis langt tilbage, udgjorde saldoen i begge sager ifølge pengeinstituttet et lavere beløb end det, der fremgik af afstemplingen i bogen.

I sag **43/1988** havde pengeinstituttet således ifølge sine posteringsoversigter ca. 2 år før flytningen ophævet den pågældende konto og overført indestående til en nyoprettet konto uden at sørge for, at bogen blev inddraget. Ca. 1 år efter den oprindelige kontos ophævelse havde klageren (under et "edb-nedbrud") fået udbetalt 1.000 kr. mod forevisning af bogen vedrørende den udgåede konto. Klageren, hvis revisor havde anført begge konti i hendes årsregnskab, gjorde bl.a. gældende, at en bankbogs udvisende er kundens eneste kvittering og derfor må være forpligtende for pengeinstituttet.

Klageren fik ikke medhold af Pengeinstitutankenævnet, som efter det fremkomne lagde til grund, at der ikke var tale om to konti, men at den oprindelige konto var udgået og dens indestående som anført af pengeinstituttet overført til den nyoprettede. Samtidig henvistes til, at bankbogen i overensstemmelse med Bank- og Sparekasselovens § 40, stk. 3, bar iøjnefaldende angivelse af, at dens pålydende ikke var bevis for indestående.

I den anden nævnte sag **121/1988** viste bankbogen ifølge afstempling primo oktober 1980 en saldo på ca. 500 kr. Ifølge pengeinstituttets posteringer var indestående senere samme år hævet uden fraskrivning i bogen. Pengeinstituttet opbevarede imidlertid ikke hævebilagene i mere end 5 år.

Pengeinstitutankenævnet fandt ikke grundlag for at antage, at de ikke afstemplede posteringer var foretaget uberettiget af pengeinstuttet eller beroede på en fejl og lagde derfor til grund, at klageren ikke havde noget tilgodehavende på kontoen.

At bogens afstempling ikke uden videre er afgørende som bevis for saldoens størrelse, fremgår også af sagerne **122/1988**, **228/1988** og **346/1990**. Disse afgørelser viser også, at bogens udvisende på den anden side selvsagt kan være et væsentligt bevisdatum.

I alle tre sager var det kunden (og ikke som i de ovenfor anførte pengeinstituttet), der hævdede, at bogens pålydende ikke svarede til virkeligheden. I ingen af sagerne fik klageren medhold af Pengeinstitutankenævnet.

I sag **122/1988** havde pengeinstituttet tildelt en anden nyoprettet konto samme nummer som den, der samme dag var oprettet af klageren, og med urette registreret begge konti som tilhørende klageren. Klageren havde ved oprettelsen af sin konto indbetalt 9.800 kr, hvilket fremgik af afstempling i bogen.

Senere samme dag blev der, uden afstempling i klagerens bog, indsat 8.000 kr (heraf 2.000 ved check) på klagerens konto. Knapt et år senere hævede klageren kontoen og fik udbetalt 17.800 kr. Ca. 1 måned senere modregnede pengeinstituttet 8.000 kr. i en anden af klagerens konti, idet det henviste til, at beløbet i sin tid var indsat på den nævnte konto på grund af en fejl. Klageren krævede beløbet tilbageført »til hendes konto, med mindre indklagede kan dokumentere, at det omhandlede beløb... ikke retteligt tilhører hende.«

Pengeinstitutankenævnet lagde vægt på, at den nævnte check hverken var udstedt til eller endosseret af klageren, og at den omstridte indbetaling ikke var afstemplet i klagerens bankbog, og fandt det herefter tilstrækkelig godtgjort, at beløbet ved en fejltagelse var bogført på kontoen og således ikke tilhørte klageren.

I sag **228/1988** bestred klageren, at hun havde modtaget 1.000 kr., som ifølge afstemplingen i bankbogen skulle være udbetalt til hende. Selv om pengeinstituttet ikke kunne fremlægge hævebilaget, fik klageren ikke medhold ved Pengeinstitutankenævnet, der henviste til, at klageren hverken ved den omdiskuterede afstempling eller ved en ajourføring af bogen 3 dage senere havde gjort indsigelse mod den angiveligt forkerte afstempling. På den baggrund fandt Nævnet det ikke godtgjort, at den afstemplede udbetaling ikke havde fundet sted.

Lignende afgørelse blev truffet i sag **346/1990**, hvor klageren hævdede alene at have hævet 800 kr., og ikke, som det fremgik af afstemplingen i bogen, 8.000 kr. Ud over klagerens passivitet i forbindelse med en senere hævning lagdes her vægt på indholdet af en revisionserklæring, der på grundlag af en gennemgang af samtlige posteringer vedrørende den pågældende konto ikke havde fundet uregelmæssigheder.

3.2. **Pengeinstituttets frigørelse**

De sager, der omtales under dette punkt, kan siges at angå spørgsmålet om, hvem pengeinstituttet har ret til at udbetale indeståendet til, med den virk-

ning at pengeinstituttet frigøres fra sine forpligtelser for så vidt angår det pågældende beløb. – Forskelligt herfra er det under *3.3.* omtalte spørgsmål om, hvem pengeinstituttet har pligt til at betale til, med den virkning at undladt udbetaling til den pågældende er misligholdelse af aftalen.

Det er et almindeligt kontovilkår, at udbetaling kan ske til enhver, der møder med bogen, jfr. herved Gældsbrevslovens § 33, stk. 1, hvorefter et sådant vilkår kun kan påberåbes af pengeinstituttet, når det er indført i bogen på en iøjnefaldende måde. Efter § 33, stk. 2, virker udbetaling til en uberettiget ihændehaver dog ikke frigørende, »hvis han ikke har opgivet det navn, kontoen lyder på«, og »dersom særlige omstændigheder opfordrer hertil, må der afkræves den mødende bevis for hans ret til at hæve på bogen.«

3.2.1. **Udbetaling til berettiget(?)**[42]

Uanset om pengeinstituttet ved udbetalingen har tilsidesat foreskrevne eller normalt fulgte forholdsregler, der skal sikre, at udbetaling ikke sker til en uberettiget, virker betalingen selvsagt frigørende, hvis den er sket til den berettigede eller dennes repræsentant.[43]

Jfr. herved sag **361/1990** (der angik en analog problemstilling ved et kapitalbevis), og hvor Pengeinstitutankenævnet bl.a. udtalte,

> »at hel eller delvis udbetaling af indestående ifølge et kapitalbevis til den rette ejer af beviset vil være frigørende for indklagede, selv om udbetalingen – i strid med bestemmelsen i kapitalbeviset – sker uden tilbagelevering eller nedskrivning af dette.«

Se også sag **10/1988** (refereret i kapitel *10.1.2.*).

Denne i og for sig selvfølgelige regel er tillige fastslået af Pengeinstitutankenævnet i ikke helt få sager, hvis hovedspørgsmål har været, om den, der fik beløbet udbetalt, også var berettiget til beløbet.[44]

42 Sager om pengeinstituttets frigørelse ved udbetalinger fra umyndiges konti er omtalt i kapitel 10.

43 Den ret særprægede situation, der forelå i sag **339/1990** (refereret i kapitel 10.1.1.), angik ikke spørgsmålet om pengeinstituttets frigørelse ved udbetalingen til den berettigede i strid med den skete "selvbåndlæggelse", men pengeinstituttets erstatningsansvar for manglende overholdelse af en accepteret klausul, som ville savne fornuftig mening, om den ansås for bortfaldet ved den senere udbetalingsanmodning.

44 Enkelte klager synes dog primært at have disciplinerende sigte, jfr. således sag **372/1990,** hvor der bl.a. klagedes over, at pengeinstituttet havde udbetalt indestående på samleverens konto til klageren uden at afkræve denne underskrift på udbetalingsbilag eller oplysning om bogens mærke. Pengeinstitutan-

I sag **198/1989** var parterne uenige om, hvorvidt klageren havde anmodet pengeinstituttet om at gennemføre en betalingsoverførsel fra en konto, der var forsynet med mærke. Klageren anførte bl.a., men fik ikke medhold i, at overførelsen var uberettiget, allerede fordi overførselsanmodningen ikke angav mærket.

Sagerne **213/1988** (refereret i kapitel *10.1.1.*) og **88/1988** udsprang begge af et ønske hos den klagende forælder, der ikke havde del i forældremyndigheden, om at have hånd i hanke med en konto tilhørende barnet. I begge sager udtalte Pengeinstitutankenævnet at klageren, ikke blot fordi han havde ladet kontoen forsyne med mærke, havde begrænset kontohaverens (i sidstnævnte sag ved værgen) i øvrigt berettigede råden over kontoen.

I sag **67/1990** var der, efter at kontohaveren var flyttet på plejehjem, hævet godt 17.000 kr. på hendes bankbog. Kontohaveren, der skulle være lettere forkalket, havde udstedt en udateret fuldmagt til en nabo, der i flere år havde hævet på kontoen. Pengeinstitutankenævnet fandt ikke, at sagen kunne afgøres på grundlag af alene oplysningerne fra klageren (kontohaverens datter)[45] og pengeinstituttet, idet det ikke på dette grundlag med den fornødne sikkerhed kunne udelukkes, at de omstridte beløb var hævet med tilladelse fra kontohaveren og videregivet til denne.

3.2.2. **Udbetaling til uberettiget (legitimationsspørgsmålet)**

Der foreligger en forholdsvis omfattende praksis ved Pengeinstitutankenævnet angående spørgsmålet om pengeinstituttets frigørelse ved betaling til en uberettiget ihændehaver af en bankbog, herunder navnlig nævnsmedlemmernes (undertiden forskellige) syn på, om der foreligger sådanne »særlige omstændigheder« som nævnt i Gældsbrevslovens § 33, stk. 2.

Som det fremgår af ordlyden af Gældsbrevslovens § 33, stk. 2, må der (ved bøger omfattet af bestemmelsen) foreligge særlige holdepunkter for, at pengeinstituttet ikke frigøres ved udbetaling til ihændehaveren, når denne oplyser navnet på kontoen. Jfr. herved sag **179/1988**, hvor Pengeinstitutankenævnet konstaterede, at den mødende havde oplyst kontohaverens navn, da han samme dag i to forskellige afdelinger havde hævet

---

kenævnet fandt ikke, at det tilkom klageren, men i givet fald kontohaveren at påtale dette. Jfr. nærmere i kapitel 2 om, hvem der kan klage til Pengeinstitutankenævnet.

45 Spørgsmålet om, hvem der kan klage til Pengeinstitutankenævnet, er omtalt i kapitel 2.

henholdsvis 5.000 og 5.500 kr. på den stjålne bankbog. Herefter fandt Nævnet ikke »som sagen har kunnet oplyses over for Ankenævnet .. tilstrækkeligt grundlag for at fastslå, at særlige omstændigheder skulle have opfordret til, at der blev afkrævet den mødende bevis for hans ret til at hæve på bogen.«

Det nærmere indhold af det nævnte grundlæggende krav om oplysning af det navn, kontoen lyder på, belyses af bl.a. af sag **326/1990**, hvor en mand havde hævet 4.000 kr. på en stjålet bankbog. Kontoen lød på "Else" plus to efternavne; den hævende angav på hævesedlen "Else Marie" plus de to efternavne. Dette kunne ifølge Pengeinstitutankenævnet ikke bevirke, at pengeinstituttet burde have undersøgt den mødendes adkomst nærmere, hvorfor betaling var sket med frigørende virkning.[46]

Som fremhævet af Pengeinstitutankenævnets formand i Årsberetning 1990 s. 2 (gengivet i indledningen af dette kapitel) kan kontohaveren ved at forsyne bogen med mærke reducere risikoen for, at pengeinstituttet frigøres ved udbetaling til en uberettiget ihændehaver ganske betydeligt.

Formandens opfordring til pengeinstitutterne om øget information om fordelene ved mærkning må ses i lyset af bl.a. sag **194/1990**, hvor klagerens bankbog uden mærke var stjålet, mens klageren var på ferie. Det lykkedes ihændehaveren af den stjålne bog at hæve først 5.000 kr., derefter samme dag 30.000 kr. i en anden afdeling, hvor der den følgende dag hævedes yderligere 26.000 kr. I alle tre tilfælde var bogen forevist og kontohaverens navn oplyst. I klagen anførte kontohaveren bl.a., at han (som svensker) ikke var bekendt med risikoen ved at have beløb stående på bog uden mærke, og at pengeinstituttet havde pådraget sig erstatningsansvar, fordi det havde undladt at informere herom. Pengeinstituttet anførte bl.a., at den pågældende medarbejder (som han efter eget udsagn plejede) havde anbefalet klageren at forsyne kontoen med mærke, men at rådet ikke var fulgt.

Pengeinstitutankenævnets flertal udtalte,

> »at der ikke findes holdepunkter for at antage, at indklagede i forbindelse med oprettelsen af kontoen har pådraget sig erstatningsansvar som følge af manglende rådgivning om mulighederne for at hæve på kontoen.«

Flertallet fandt heller ikke, at der forelå særlige omstændigheder, som bevirkede, at pengeinstituttet ikke var frigjort. Flertallet ville således ikke

[46] Som det fremgår af sag **77/1988** (refereret i teksten nedenfor), må pengeinstituttet derimod reagere, hvis der ikke er pinligt nøjagtig overensstemmelse mellem det mærke, der er noteret på kontoen, og det, der oplyses af den mødende.

give klageren medhold. Mindretallet tilsluttede sig flertallet med hensyn til den første hævning på 5.000 kr., men fandt under hensyn til størrelsen af de øvrige hævninger, der lå tidsmæssigt nær og var foretaget i en anden afdeling end den kontoførende, at der for disses vedkommende forelå »særlige omstændigheder«, som burde havde foranlediget pengeinstituttet til at afkræve den mødende bevis for hans ret til at hæve, jfr. Gældsbrevslovens § 33, stk. 2, hvorfor det ikke var frigjort.

Den citerede passage i flertallets præmisser synes ikke at indeholde nogen principiel stillingtagen til spørgsmålet om, hvorvidt et pengeinstitut kan pådrage sig erstatningsansvar for manglende information om risikoen ved ikke at forsyne kontoen med mærke. – Sagen tyder i øvrigt på, at der kan være et behov for, ikke alene at pengeinstituttet giver den nævnte information, men også at det i givet fald er i stand til at dokumentere dette.

I sag **256/1989** forelå en anden variant af spørgsmålet om pengeinstituttets bevissikring. Denne sag angik udbetaling af 36.000 kr. til den, der mødte med en stjålen bankbog. Hovedspørgsmålet for Pengeinstitutankenævnet var det bevismæssige, om kontoen var oprettet med eller uden mærke. Pengeinstituttet var ikke i besiddelse af det oprindelige oprettelsesbilag, men afgav på forespørgsel af Pengeinstitutankenævnet en detaljeret redegørelse for den sædvanlige forretningsgang og kontrolrutiner ved etablering af konto. Efter denne redegørelse fandt et flertal i Pengeinstitutankenævnet ikke, at det på grundlag af klagerens blotte angivelse herom kunne lægges til grund, at han havde anmodet om, at bogen skulle oprettes med mærke, og at det således skulle bero på en fejl fra pengeinstituttets side, at bogen alligevel var oprettet uden mærke. Flertallet fandt heller ikke, at der (i øvrigt) forelå »særlige omstændigheder«, som ifølge Gældsbrevslovens § 33, stk. 2, kunne udelukke, at pengeinstituttet var frigjort.

Pengeinstitutankenævnets mindretal lagde vægt på, at klagerens øvrige bankbøger i det pågældende pengeinstitut havde været forsynet med mærke, og at der på et tidligere af klageren[47] udfyldt hævebilag vedrørende den aktuelle konto var anført mærke. På den baggrund fandt mindretallet, at det måtte påhvile pengeinstituttet, der ikke kunne fremlægge oprettelsesbilaget, at bevise, at klageren ikke havde anmodet om mærke. Denne bevisbyrde var efter mindretallets opfattelse ikke løftet ved en redegørelse for den almindelige fremgangsmåde ved kontooprettelse, og mindretallet fandt derfor ikke, at pengeinstituttet var frigjort, idet klageren ikke efterfølgende burde have indset, at der var sket en fejl.

47 Pengeinstituttet havde under sagen henvist til to andre hævebilag uden mærke; de vedrørte ligeledes den aktuelle konto, men var udfyldt af pengeinstituttet.

Sag blev senere anlagt ved domstolene af klagerens forsikringsselskab (der dækkede 9.688 af de 36.000 kr.). Ved Københavns Byrets dom af 10. oktober 1990 frifandtes pengeinstituttet under henvisning til, at kunden burde have fået mistanke om, at anmodningen om mærke på grund af misforståelse ikke var effektueret, hvorfor han selv var nærmest til at bære risikoen for det passerede. Østre landsret (4. afd. a.s. 412/1990) stadfæstede den 22. maj 1991 dommen med en begrundelse svarende til Nævnsflertallets.

Afgørelserne om, hvad der kan udgøre »særlige omstændigheder«, er naturligt nok præget af den enkelte sags konkrete forhold. De fleste af de foreliggende afgørelser kan dog bidrage til opstilling af visse præciserende retningslinjer.

De foreliggende afgørelser vedrørende *børneopsparingskonti og andre konti tilhørende umyndige* tyder således på, at der i hvert fald ved børneopsparingskonti så at sige altid foreligger »særlige omstændigheder«, som indebærer, at pengeinstituttet (hvis det vil være sikker på frigørelse) må foretage en nærmere undersøgelse af, om den mødende forælder (stadig) er værge eller i øvrigt berettiget til at oppebære udbetalinger. Jfr. herved sag **24/1988** (refereret under *10.2.2*). Se i det hele nærmere kapitel 10.

Et eksempel på, at *pengeinstituttets positive kendskab til de konkrete forhold* burde have tændt en advarselslampe, er sag **274/1989**, hvor klageren en fredag ved middagstid ved henvendelse til pengeinstituttets X-afdeling havde spærret sin datters to bankbøger. Om mandagen henvendte klageren sig igen for at spærre sin egen bankbog, der også var stjålet. I mellemtiden var imidlertid på klagerens konto hævet 10.000 kr. i pengeinstituttets Y-afdeling og derefter 15.000 kr. i hovedafdelingen. Samtidig med hævningen af de 10.000 kr. havde den mødende indsat 1.000 kr. på en af de spærrede konti tilhørende klagerens datter.

Under henvisning hertil fandt Pengeinstitutankenævnet, at pengeinstituttet ikke alene burde have inddraget datterens bog, men også krævet den mødende bevis for dennes ret til at hæve på klagerens bankbog. Da det måtte antages, at pengeinstituttet i så fald ville have forhindret også hævningen på de 15.000 kr., var ingen af udbetalingerne sket med frigørende virkning for pengeinstituttet.

I sag **160/1989** forelå (også) en nok noget atypisk situation. Her havde den uberettigede ihændehaver henvendt sig i den afdeling (i en lille provinsby), hvor klageren måtte være et kendt ansigt. Under henvisning til, at klageren de seneste halvandet år ca. en gang om ugen havde været i afdelingen og som regel var betjent af den kasserer, der havde udbetalt de omtvistede 7.000 kr. til den uberettigede, fandt Pengeinstitutankenævnet ikke, at pengeinstituttet var frigjort.

I sagerne **194/1990** og **256/1989** (begge refereret ovenfor), lagde Pengeinstitutankenævnets flertal tilsyneladende ikke vægt på *størrelsen af de hævede beløb*. Mindretallet havde ikke anledning til at tage stilling til spørgsmålet i sag **256/1989**, men ville lade den ret anselige størrelse af de to sidste hævninger være afgørende i sag **194/1990**, se nærmere referatet ovenfor.

Forskellige opfattelser blandt nævnsmedlemmerne om, hvilken betydning der kan tillægges størrelsen af det hævede beløb, gjorde sig også gældende i sag **82/1990**, hvor den mødende fik udbetalt 24.500 kr., som udgjorde hele indeståendet på en stjålet bankbog. Flertallet fandt ikke, at der havde foreligget »særlige omstændigheder«. Mindretallet var af den modsatte opfattelse bl.a. under henvisning til, at den mødende mand (kontoen lød på et pigenavn)[48] havde anmodet om udbetaling af hele kontoens indestående, der udgjorde et betydeligt beløb.

Betydningen af, at *udbetalingen fremgår af afstempling i bogen*, belyses af afgørelsen i sag **336/1990**, hvor det på mindre end en time lykkedes en person at hæve i alt 80.000 kr. på 2 stjålne bankbøger ved henvendelse i 4 forskellige afdelinger af en af de nogle måneder tidligere etablerede "megabanker", som endnu ikke havde samkørt de tidligere selvstændige pengeinstitutters systemer. Afstempling af "fremmed" bog var derfor ikke teknisk mulig. Pengeinstitutankenævnet fandt, at pengeinstituttet var frigjort ved udbetalingerne (på 8.000 og 7.000 kr.) i den første af de fire afdelinger, men nåede med følgende begrundelse det modsatte resultat med hensyn til de øvrige udbetalinger:

> »Klageren findes at have haft ret til at forudsætte, at en person, der uberettiget var kommet i besiddelse af bankbøgerne, ikke ville kunne opnå udbetaling på disse, uden at der samtidig skete afstempling af udbetalingerne i bøgerne. Den efterfølgende hævning på bøgerne..i ..afdeling (nr. 2) – og de herefter følgende hævninger – findes derfor at måtte vurderes ud fra en situation, hvor der på sædvanlig måde var sket afstempling i bøgerne ved den første hævning.
>
> Også bortset fra spørgsmålet om afstempling forelå der ved hævningen .. i.. afdeling (nr. 2)..nogle omstændigheder, som i nogen grad burde skærpe kassererens opmærksomhed, herunder at der var tale om samtidig hævning på to bankbøger. På denne baggrund findes muligheden for, at kassereren, såfremt afstempling havde fundet sted, ville have bemærket, at der tidligere samme dag i en anden afdeling var foretaget hævning af betydelige beløb på begge bøger, i hvert fald ikke at kunne anses for fjerntliggende. Kassereren ville –

[48] Det forhold, at det var åbenbart for pengeinstitutttet, at den mødende ikke er identisk med kontohaveren, udgør ikke i sig selv en "særlig omstændighed", jfr. f.eks. sag **326/1990** (refereret i teksten ovenfor).

eller burde i hvert fald – i så fald have afkrævet den mødende bevis for hans ret til at hæve på bøgerne. Det må lægges til grund, at ikke alene hævningen i .. afdeling (nr. 2), men også de efterfølgende hævninger ville være forhindret, hvis dette var sket. Det kan heller ikke udelukkes, at sædvanlig afstempling af bøgerne ved den første hævning ville have bevirket, at gerningsmanden – netop af frygt for, at gentagne hævninger ville vække mistanke – selv ville have afholdt sig fra at forsøge yderligere hævninger samme dag.

Den manglende afstempling af bankbøgerne ved den første hævning, må således antages på disse måder at have forøget risikoen for yderligere misbrug i et ikke uvæsentligt omfang, og indklagede findes derfor at burde bære tabet ved de efterfølgende hævninger.«

Sag **342/1990** angik den anden "megabanks" udbetaling via to afdelinger af henholdsvis 3.000 og 9.000 kr. på en stjålet bog. Den ene af afdelingerne havde ikke teknisk mulighed for at afstemple bogen. Det var imidlertid kun den sidste indbetaling, der ikke blev afstemplet. Forholdet kunne derfor ikke få nogen praktisk betydning i denne sag, hvor der heller ikke iøvrigt forelå omstændigheder, som kunne føre til, at udbetalingerne ikke var sket med frigørende virkning.

I enkelte sager (**274/1989** og **82/1990**) har pengeinstituttet bl.a. støttet sit standpunkt om at være frigjort på den sædvanligt forekommende klausul, efter hvis ordlyd pengeinstituttet forbeholder sig ret, men ikke skal have pligt til at kræve bevis for ihændehaverens adkomst til at hæve på kontoen. Klausulen kan imidlertid ikke antages at medføre, at pengeinstituttet ved udbetaling til en uberettiget frigøres i videre omfang end fastsat i Gældsbrevslovens § 33, stk. 2. I sag **82/1990** (refereret ovenfor) fremhæves det udtrykkeligt af Pengeinstitutankenævnets mindretal, at § 33, stk. 2, ikke gyldigt kan fraviges ved aftale til skade for kontohaveren.[49]

De afgørelser, der nævnt i det foregående, angik alle tilfælde, hvor bogen ikke var oprettet med mærke. Spørgsmålet om pengeinstituttets frigørelse ved udbetaling til uberettiget ihændehaver har dog også været fremme i sager, hvor kontoen var forsynet med mærke.

De fleste af de foreliggende "mærkesager" har drejet sig om uoverensstemmelser mellem ægtefæller (med og uden papir) efter samlivsophævelse.

I sag **136/1988** havde pengeinstituttet udbetalt 220.000 kr. til en ægtefælle, der hævede på mandens konto. Pengeinstitutankenævnet udtalte, at

[49] Flertallet udtalte sig ikke om spørgsmålet.

»klagerens ægtefælle medbragte bankbogen og opgav såvel navnet på klageren som kontohaver som det mærke, bogen lød på. Når endvidere henses til, at ægtefællen på afdelingslederens forespørgsel oplyste, til hvilket formål beløbet skulle anvendes, og at afdelingslederen ikke var bekendt med, at ægtefællerne levede faktisk adskilt, findes afdelingen uanset beløbets størrelse ikke at have haft grund til at nære mistanke om, at ægtefællen ikke var berettiget til at hæve beløbet på kontoen. Udbetalingen er derfor sket med frigørende virkning, jfr. Gældsbrevslovens § 33, stk. 2.«

Tilsvarende afgørelse findes i sag **295/1989**, der "kun" angik en udbetaling på 20.500 kr.

I sag **322/1989** ansås pengeinstituttet derimod ikke for frigjort ved udbetaling af ca. 2.200 kr. til ægtefællen, der havde medbragt bogen og opgivet korrekt mærke. Pengeinstituttet udtalte, at afdelingen, der var bekendt med samlivsophævelsen, burde have krævet bevis for ægtefællens ret til at hæve på klagerens konto.

At der under hensyn til mærkningens formål må stilles krav om fuldstændigt nøjagtig angivelse af det registrerede mærke fremgår af sag **77/1988**, hvor Pengeinstitutankenævnet gav klageren medhold bl.a. med henvisning til »..det er ubestridt, at det korrekte mærke "mops" ikke blev opgivet, idet mærket blev angivet som værende "mobs".«

3.3. **Pligt til udbetaling**

Der foreligger kun enkelte sager angående spørgsmålet om pengeinstituttets ret til at nægte udbetaling til den materielt berettigede (eller dennes repræsentant). Sagt i almindelighed har pengeinstituttet en sådan ret, hvis det ikke får forelagt tilstrækkelig dokumentation, som giver det sikkerhed for, at udbetalingen sker med frigørende virkning.

I sagerne **485/1989** og **41/1990** (begge omtalt i kapitel *10.1.2.*) fastslog Pengeinstitutankenævnet, at pengeinstituttet ikke med frigørende virkning kunne udbetale indeståendet på henholdsvis en ungdoms- og en garantkonto tilhørende en mindreårig til den forælder, der havde ihændehaverbogen i sin besiddelse, men ikke del i forældremyndigheden. Nævnet bemærkede dog samtidig, at klageren (værgen) ikke var i besiddelse af bogen, og at pengeinstituttet derfor på den anden side ikke var forpligtet til at foretage udbetaling til klageren som værge for kontohaveren. Klageren måtte således være henvist til, om fornødent ad retslig vej, at få udleveret bogen fra ex- ægtefællen.

I sag **2/1990** havde pengeinstituttet nægtet udbetaling til klageren af indeståendet på en bankbog tilhørende klagerens afdøde farmor. Klageren

medbragte bogen, skifteretsattest og en fuldmagt fra sin far, der på grund af sygdom var forhindret i at møde selv. Pengeinstituttet ville ikke udbetale til klageren, som man ikke havde noget kendskab til (men havde tilbudt at sende en check på beløbet til klagerens far). Klageren fik ikke medhold i sit krav om erstatning af forgæves afholdte rejseudgifter, idet Pengeinstitutankenævnet fandt, at pengeinstituttet havde været berettiget til at nægte udbetaling på det foreliggende grundlag, »herunder den.. udstedte fuldmagt, der ikke var forsynet med vitterlighedsvidner.«

Kapitel 4.
Betalingsformidling

Kapitlet domineres af sager vedrørende den teknisk set vel nok mest avancerede form for forbrugerrettet betalingsformidling, nemlig Dankortsystemet. Sager herom var sjældne de første ca. 1½ år af Pengeinstitutankenævnets levetid. I kølvandet på presseomtale af enkeltsager i foråret 1990 og debat om den nærmere forståelse af Betalingskortlovens regler om fordeling af tab forårsaget ved brug af stjålne eller i øvrigt bortkomne kort tog udviklingen imidlertid fart.

Pr. 1. juni 1991 har Pengeinstitutankenævnet således færdigbehandlet i alt ca. 50 sager om *Dankortet*. Se nærmere under *4.1.*

Under *4.2.* omtales en anden, (hidtil) mindre avanceret form for kortbaseret, betalingsformidling, nemlig *eurochecksystemet*, som i perioden har givet anledning til ca. 15 sager angående hæftelse for beløb hævet i udlandet ved hjælp af stjålne eurocheckblanketter med tilhørende kort.

Endelig omtales under *4.3.* forskellige spørgsmål vedrørende *ikke-kortbaseret, automatisk betalingsformidling* (f. eks. via PBS), hvor de enkelte betalinger initieres ikke af kunden, men i henhold til generel aftale med denne. Pengeinstitutankenævnet har behandlet mere end 50 sager af denne art, hvoraf dog langt fra alle efter vores skøn påkalder sig interesse i den foreliggende sammenhæng.

Selv om meget kunne tale for at samle alle sager angående betalingsformidling i et og samme kapitel, har vi af hensyn til overskueligheden valgt at udskille sager vedrørende de "traditionelle" checkretlige spørgsmål til kapitel 5.

4.1. **Dankortet**

I langt størstedelen af dankortsagerne har klagetemaet været, hvorvidt pengeinstituttet har været berettiget til at debitere kortindehaver i anledning af dankorttransaktioner, som denne ikke har kunnet vedkende sig, typisk under henvisning til at kortet var stjålet. Sager af denne art er omtalt under *4.1.1. – 4.1.6.* Andre dankortsager omtales under *4.1.7. – 4.1.8.*

4.1.1. **Betalingskortlovens § 21**

Dankortet kan anvendes dels som betalingskort via nota- og terminalsystemer dels som hævekort, herunder i pengeautomaten DK-KONTANTEN og de enkelte pengeinstitutters interne pengeautomater.[50]

Selv om rene hævekort ikke er betalingskort i Betalingskortlovens forstand,[51] har der ikke i Pengeinstitutankenævnet været tvivl om, at lovens § 21 er afgørende for spørgsmålet om kortindehavers hæftelse for tab som følge af (andres) uberettigede anvendelse af Dankortet, også når der i det konkrete tilfælde har været tale om udnyttelse af den til kortet knyttede hævekortfunktion. Se f.eks. sagerne **37/1989, 445/1989, 481/1989** og **174/1990**, hvor pengeinstituttet hævdede det modsatte.[52]

Betalingskortlovens § 21 har følgende ordlyd:

»Kortindehaver er kun ansvarlig for tab som følge af uberettiget brug af betalingskort, hvis

1) kortindehaver eller nogen, som han har overladt kortet til, har mistet dette ved grov uagtsomhed,

2) kortindehaver eller nogen, som han har overladt kortet til, har undladt at underrette kortudsteder snarest muligt efter at have fået kendskab til, at kortet er bortkommet, eller inden rimelig tid efter bortkomsten, eller,

3) kortet misbruges af nogen, som kortindehaver har overladt det til.

Stk. 2. Kortindehavers ansvar efter stk. 1 kan ikke overstige et af Industriministeren fastsat beløb, medmindre kortindehaver har handlet forsætligt. Beløbet kan fastsættes forskelligt for simpel og grov uagtsomhed. Kortudsteder bærer den overskydende del af tabet.

Stk. 3. Uanset stk. 1 er betalingsmodtager ansvarlig for tab, såfremt han vidste eller burde vide, at brugeren var uberettiget til at benytte kortet.

50 Se også under *4.1.7.* om VISA/Dankortet, der tillige kan anvendes i udlandet.

51 Efter Betalingskortlovens § 1 gælder loven for betalingssystemer med betalingskort samt betalingssystemer, der kan sidestilles hermed. Ved betalingskort forstår lovens § 2 konto- kredit- og købekort, der benyttes i betalingsøjemed, således at kortindehaver ved brug af kortet hos kortudsteder eller andre kan erhverve varer eller tjenesteydelser eller foranledige overførsel af betaling.

52 Sidstnævnte afgørelse har givet anledning til retssag. Ved dom af 28. februar 1991 (sag nr. H 763/1989) nåede Københavns Byret på dette punkt samme resultat som Pengeinstitutankenævnet; mens nævnsafgørelsen beror på lovfortolkning, hviler dommen på aftalefortolkning (nærmere bestemt henvisningen til § 21 i de af pengeinstituttet udfærdigede "Regler for anvendelse af kundekort"). Dommen, som i øvrigt er omtalt under *4.1.4.*, er anket.

Stk. 4. Medmindre andet følger af stk. 1, 2 eller 3, er kortudsteder ansvarlig for tab som følge af uberettiget brug af betalingskort.

Stk. 5. For betalinger, der foretages, efter at kortudsteder har fået underretning om, at kortet er bortkommet eller i øvrigt besiddes af en uberettiget, er kortudsteder dog ansvarlig, medmindre betalingsmodtager kan gøres ansvarlig efter stk. 3.«

I henhold til stk. 2 har industriministeren udstedt bekendtgørelse nr. 630 af 14. december 1984, ved hvis § 4 det er bestemt, at kortindehavers erstatningsansvar for simpel og grov uagtsomhed er maksimeret til henholdsvis 1.000 og 5.000 kr.

4.1.2. **Uberettiget brug? Teknisk fejl?**

Anvendelsesområdet for tabsfordelingsreglerne i Betalingskortlovens § 21, herunder maksimeringen af kortindehavers eventuelle ansvar, er tab forårsaget ved andres uberettigede brug af kortet.

Kortindehaver hæfter selvsagt fuldt ud, når brugen af kortet er berettiget, d.v.s. når det er brugt af ham selv eller med hans indforståelse. På den anden side siger det også sig selv, at hæftelse som kortindehaver ikke kan komme på tale, når en korttransaktion ikke har fundet sted som registreret, men ikke desto mindre (på grund af en teknisk fejl) er debiteret kortindehaveren. Jfr. herved Betalingskortlovens § 22, stk. 4, der bestemmer, at kortudsteder har bevisbyrden for, at »betalingstransaktioner ikke skyldes« fejlregistrering, konteringsfejl, teknisk sammenbrud eller andre lignende omstændigheder.

Det bevismæssige spørgsmål om, hvorvidt *registrerede korttransaktioner overhovedet har fundet sted*, har kun undtagelsesvis givet anledning til tvist for Pengeinstitutankenævnet.

Klageren i sag **260/1990** reagerede på kontoudskrifter, hvorved hun var debiteret bl.a. 11.300 kr. for 19 dankortkøb i to forretninger. 12 af transaktionerne (vedrørende i alt 8.300 kr.) kunne hun ikke vedkende sig. Pengeinstituttet anførte, at samtlige transaktioner var gennemført ved brug af klagerens dankort og ved korrekt anvendelse af PIN-koden. En gennemgang af PBS' registre viste intet uregelmæssigt ved de omstridte transaktioner.

Pengeinstitutankenævnet tog ikke klagen til følge. Som begrundelse henvistes til, at klageren ikke havde gjort gældende, at kortet var bortkommet eller overladt til nogen, der havde misbrugt det, samt at det ikke efter det foreliggende var sandsynliggjort, at der var tale om fejlposteringer.

Samme resultat nåede Nævnet i sag **332/1990**. Her hævdede klageren, at han den 29. december dels havde hævet 2.000 kr. i DK-KONTANTEN dels havde forsøgt at hæve yderligere 2.000 kr., hvilket havde vist sig forgæves, men at han ikke desto mindre var debiteret også for det forgæves forsøg. Ifølge kontoudtog var begge transaktioner da også bogført samme dag. Imidlertid fremgik det af oplysninger fra PBS, at transaktionerne havde fundet sted henholdsvis den 27. og den 28. december, og at der ikke disse dage var registreret tekniske problemer med den pågældende automat. Endvidere henviste pengeinstituttet til, at klagerens forklaring gik ud på, at transaktionerne skulle være foretaget og bogført den samme dag, hvilket imidlertid ikke kunne lade sig gøre af tekniske grunde.

I sag **151/1990** var det registreret, at der den 27. december kl. 03.32 var hævet 2.000 kr. via DK-KONTANTEN ved brug af klagerens kort og PIN-kode. Klageren kunne ikke vedkende sig transaktionen og krævede beløbet krediteret den betrukne lønkonto. Han henviste til, at han det pågældende tidspunkt havde sovet hjemme hos sine forældre (der skriftligt bekræftede dette), og at han til stadighed havde haft kortet hos sig. Han havde anmeldt forholdet til politiet. Pengeinstituttet var af den opfattelse, at klageren enten havde glemt, at han selv havde foretaget transaktionen, eller havde gjort denne mulig for andre ved overladelse af kort og PIN-kode. Pengeinstituttet henviste bl.a. til, at klageren den 26. december kl. 21.05 havde hævet et beløb fra den samme pengeautomat, og at der efter hævningen af de omstridte 2.000 kr. var forsøgt hævet yderligere beløb, hvilket skulle være usædvanligt i sager om professionelt misbrug.[53]

Pengeinstitutankenævnet afviste sagen i henhold til Vedtægternes § 7[54] med henvisning til, at stillingtagen til sagen forudsatte bevisførelse i form af parts- og vidneafhøringer.

Ejheller har det bevismæssige spørgsmål om, hvorvidt (ubestridt) stedfundne korttransaktioner *er foretaget af en uberettiget*, givet anledning til mange tvister ved Pengeinstitutankenævnet.

I sag **49/1989** var der den 30. maj, 7. juni og 8. juni foretaget i alt 5 pengeautomathævninger (à 2.000 kr.), som var debiteret klagerens konto. Klageren gjorde gældende, at hans hæftelse afhang af Betalingskortlovens § 21, idet han henviste til, at kort og kode måtte være anvendt af en tyv. Han oplyste samtidig, at han havde haft kortet i sin besiddelse i tiden mellem 30. maj og 7. juni og i tiden efter den 8. juni. Klageren fik ikke med-

[53] DK-KONTANTEN skulle være indrettet på en sådan måde, at der (p.t.) kun kan hæves max. 2.000 kr. pr. døgn, se nærmere i note 62.

[54] Se nærmere herom i kapitel *2.4.2.*

hold. Pengeinstitutankenævnet fremhævede, at klageren ikke havde afgivet en nærmere redegørelse, som kunne sandsynliggøre, at en anden person havde haft mulighed for uden klagerens vidende to gange at fjerne Dankortet fra hans tegnebog og lægge det tilbage igen. – Klagerens mangelfulde bidrag til sagens oplysning synes således at have været udslaggivende.

4.1.3. **Kortet mistet ved grov uagtsomhed?**

Hovedparten af sagerne om andres uberettigede brug af dankort har aktualiseret spørgsmålet om anvendelse af Betalingskortlovens § 21, stk. 1, nr. 1. Ifølge bestemmelsens ordlyd kan kortindehaver kun komme til at hæfte, hvis kortet er mistet ved grov uagtsomhed, og i så fald kun for max. 5.000 kr.

Spørgsmålet om, hvor meget eller hvor lidt der skal til, for at kortet[55] kan siges at være mistet ved »grov uagtsomhed«, afhænger selvsagt af en konkret vurdering. Sagerne samler sig dog om nogle få tilfældegrupper og muliggør derfor en sammenfatning af Pengeinstitutankenævnets hidtidige praksis i forholdsvis præcise retningslinjer, se nærmere straks i det følgende. – Sammenlignet med andre områder, hvor der er spørgsmål om den nærmere grænsedragning vedrørende grov uagtsomhed, kan Pengeinstitutankenævnets praksis forekomme streng. Den af Nævnet valgte linje på dette punkt må bl.a. ses i lyset af, at kortindehavers ansvar er maksimeret til 5.000 kr., og at kortindehaver ikke belastes overhovedet, hvis kortet er mistet ved simpel uagtsomhed.

Hyppige er sager, hvor kortet er mistet i forbindelse med *tyveri m.v. fra biler*. De foreliggende afgørelser herom fra Pengeinstitutankenævnet tyder på, at det i almindelighed bliver afgørende, om bilen var låst eller ej.

Til illustration kan nævnes på den ene side sag **280/1990**, hvor kortet fandtes at være mistet ved grov uagtsomhed. Det lå i en taske, der blev stjålet om natten fra et lukket, men ikke aflåst bagagerum i en korttidparkeret bil. Samme resultat nåede Nævnet i sag **405/1990**, hvor kortet var stjålet fra en pung i en jakke efterladt i en uaflåst bil, mens klageren midt på dagen var til møde, der varede ca. en time. Se herved også sag **218/1990**, hvor det blev lagt til grund, at der forelå grov uagtsomhed i et tilfælde, hvor klagerens tegnebog indeholdende bl.a. dankort i ca. 10 minutter, mens klageren deltog i flyttearbejde, havde ligget frit tilgængelig på en parkeret bil, der ikke var under opsyn.

[55] Spørgsmålet om selve kortets opbevaring må holdes ude fra det under *4.1.4.* omtalte, der angår PIN-kodens opbevaring.

Når det på den anden side drejer sig om tyveri fra aflåste biler, synes Pengeinstitutankenævnet kun i sag **37/1989** at have taget udtrykkelig stilling til spørgsmålet om selve kortets opbevaring. I den sag var kortet stjålet fra et aflåst bagagerum i korttidparkeret bil. Pengeinstitutankenævnet udtalte her udtrykkeligt, at kortet ikke var mistet ved grov uagtsomhed. – Nævnets mindretal har udtalt det samme i de ikke så få sager om tyveri fra aflåste bilers kabine, jfr. f. eks. sag **231/1990** om tyveri af taske (ikke synlig udefra) fra aflåst bil. Når flertallet i de pågældende sager nåede det modsatte resultat, blev det ikke begrundet med, at man var uenig med mindretallet i vurderingen af, om selve kortet var mistet ved grov uagtsomhed, men med en henvisning til, at PIN-koden var opbevaret samme sted som kortet, jfr. nærmere herom under *4.1.4.*

Tilsvarende retningslinjer er lagt til grund i sager om *tyverier fra kortindehavers arbejdsplads m.v.* Jfr. herved sag **481/1989**, hvor kortet var stjålet fra skrivebordskuffe i arbejdslokale, der var aflåst, når ingen medarbejdere var til stede; kortet ikke mistet ved grov uagtsomhed, og heroverfor sag **445/1989,** hvor (selve) kortet fandtes at være mistet ved grov uagtsomhed, idet klageren i et længere tidsrum havde efterladt sin taske og dermed kortet i et uaflåst lokale i en institution, mens hun selv deltog i et møde i et andet lokale. Grov uagtsomhed blev også statueret i sag **502/1990**, hvor kortet var efterladt i lommen på en jakke i garderoben på en skole. Pengeinstitutankenævnets flertal nåede samme resultat i sag **386/1990** om taske med kort efterladt i længere tidsrum i uaflåst linnedrum på hospital og i sag **413/1990** (også dissens), hvor pung med kortet lå i en rygsæk, som klageren havde efterladt i ca. 1 time i et uaflåst lokale på en skole. Jfr. også den konkret begrundede afgørelse i sag **406/1989**, hvor kortindehaver fandtes at have udvist grov uagtsomhed ved i 5-10 minutter at have efterladt taske med kortet i et kontor, til trods for at hun kort forinden i et salgslokale uden for kontoret havde bemærket en ubekendt ung mand, der flere gange kiggede ind i kontoret; dissens med hensyn til begrundelsen.[56]

I øvrigt henvises til sag **76/1990** (også omtalt under *4.1.4.2.*) om tyveri af kortet fra taske anbragt på et flygel i café sammen med overtøj, mens klager befandt sig i umiddelbar nærhed; ikke mistet ved grov uagtsomhed (dissens af andre grunde). I sag **461/1990** udtalte et enigt Nævn – ikke overraskende – at der ikke var udvist grov uagtsomhed i relation til tyveriet af et dankort, der var opbevaret i en skrivebordsskuffe på bopælen, der var

[56] Mindretallet støttede resultatet på, at kortindehaver havde erkendt, at hun havde opbevaret en seddel med PIN-koden samme sted som kortet, se nærmere under *4.1.4.*

aflåst på gerningstidspunktet. Sagens hovedproblem var imidlertid et andet, se under *4.1.4.3.*

Til belysning af det her omtalte spørgsmål om opbevaringen af selve kortet kan endvidere henvises til mindretalsudtalelserne i størsteparten af de under *4.1.4.* omtalte sager, hvor flertallet derimod ikke fandt anledning til at tage udtrykkelig stilling til spørgsmålet, idet det lod spørgsmålet om PIN-kodens opbevaring være udslaggivende.

4.1.4. **PIN-kodens opbevaring**

Langt de fleste dankortsager har angået beløb trukket ved transaktioner, som ifølge de i systemet indbyggede sikkerhedsforanstaltninger kun skulle kunne gennemføres ved samtidig anvendelse af kortet og kortindehavers 4-cifrede "personal identification number", den såkaldte PIN-kode.[57]

Disse sager har i Pengeinstitutankenævnet givet anledning til stort set alle de juridiske problemvarianter, som tænkes kan. Nævnets praksis er således ikke alene præget af en (endnu ikke afklaret) uenighed om fortolkningen af Betalingskortlovens § 21, stk. 1, nr. 1 (se under *4.1.4.1.*), men også af uenighed om centrale bevisvurderingsspørgsmål (se under *4.1.4.2.*). Hertil kommer, at sagerne af og til har givet anledning til vanskelige subsumptionsspørgsmål (se under *4.1.4.3.*).

4.1.4.1. **Fortolkningen af § 21, stk. 1, nr. 1.**

I en del sager har det ligget fast, *at* selve kortet ikke er mistet ved grov uagtsomhed, og *at* kortet og den nedskrevne PIN-kode er stjålet ved samme lejlighed og anvendt til hævning af kontanter i pengeautomater under anvendelse af rette PIN-kode. Under disse forhold har det været aktuelt at tage stilling til, hvorvidt Betalingskortlovens § 21, stk. 1, nr. 1, skal fortolkes således, at bestemmelsen omfatter ikke alene groft uagtsom opbevaring af selve kortet, men også grov uagtsomhed i forbindelse med kortindehavers omgang med PIN-koden.

[57] Således når kortet anvendes som hævekort i pengeautomater og som betalingskort i såkaldte POS ("point of sale")-terminaler. Dankorttransaktioner ved underskrevet nota (den såkaldte "fluesmækkerløsning") sker uden anvendelse af kode. Udskrivning (modsat indløsning) af værdibon sker maskinelt ved anvendelse af koden. PIN-Koden er konstrueret og udskrevet på maskine og ikke meddelt andre end kortindehaver. Ifølge de sædvanligt anvendte dankortbetingelser »må [kortindehaver] ikke oplyse sin personlige kode til andre og ... ikke opbevare oplysninger om den personlige kode sammen med kortet eller skrive koden på kortet. Det anbefales, at koden læres udenad.«

Pengeinstitutankenævnets medlemmer har ikke været enige om dette fortolkningsspørgsmål. Uenigheden har fundet udtryk i bl.a. sag **493/1989**, hvor klagerens pung indeholdende dankort og en seddel med PIN-koden var stjålet fra klagernes rygsæk i en butik, formentlig i de få sekunder han havde sat rygsækken fra sig for at tage noget op af den.

Pengeinstitutankenævnets flertal udtalte bl.a., at Betalingskortlovens § 21, stk. 1, nr. 1,

> »findes uanset ordlyden [se ovenfor under *4.1.1.*] også at måtte omfatte en uagtsomhed, som består i, at kortindehaveren har opbevaret en seddel med PIN-koden samme sted som dankortet. I det foreliggende tilfælde har klageren erkendt, at han i den bortkomne pung sammen med kortet opbevarede en seddel, på hvilken koden var nedskrevet. Klageren findes herved at have udvist grov uagtsomhed.«

Mindretallet (forbrugerrepræsentanterne) udtalte følgende:

> »Den ovenfor citerede bestemmelse i betalingskortlovens § 21, stk. 1, nr. 1, findes efter ordlyden at måtte forstås således, at den alene omfatter uagtsomhed udvist i forbindelse med selve bortkomsten af dankortet. Da det efter det foreliggende ikke kan lægges til grund, at klageren i denne henseende har udvist grov uagtsomhed, stemmer disse medlemmer for at tage klagen til følge..«

Flertallet og mindretallet har stort set ord til andet gentaget de citerede præmisser i 17 andre sager, hvor spørgsmålet har været afgørende for udfaldet.

Det gælder således også sag **174/1990**, der i henhold til Retsplejelovens § 361[58] var henvist til Nævnet fra Københavns Byret, hvor kortindehaver havde anlagt sag mod pengeinstituttet med påstand om tilbagebetaling af 2.000 kr., som det var lykkedes korttyven at hæve i en pengeautomat i løbet af den halve time, der gik, inden kortet blev spærret. Klageren havde opbevaret kortet i en håndtaske sammen med en lommebog, hvori PIN-koden var noteret mellem andre tal. Tyveriet skete i en skoforretning. Mens klageren prøvede sko, havde hun placeret tasken ved sine fødder; den blev stjålet, da hun et øjeblik vendte sig bort.

Efter at Pengeinstitutankenævnets flertal med en begrundelse svarende til den ovenfor citerede havde udtalt, at klageren ikke kunne få medhold, fortsatte retssagen ved København Byret, der ved dom i sagen (H 763/1989) den 28. februar 1991 nåede det modsatte resultat. Om det her omtalte fortolkningsproblem hedder det i dommen:

[58] Se nærmere herom i kapitel *2.5.*

»Bestemmelsen i betalingskortlovens § 21, stk. 1, nr. 1, begrænser kortindehaverens ansvar til tilfælde, hvor tabet af kortet kan tilregnes indehaveren (evt. tredjemand) som grov uagtsomhed. Lovens § 21, stk. 1, nr. 1, omhandler efter sin ordlyd ikke spørgsmålet, om der herudover kan pålægges kortindehaveren erstatningsansvar i tilfælde, hvor kortindehaverens forhold i øvrigt – f. eks. ved letsindig opbevaring af PIN-koden – har lettet eller muliggjort tredjemands efterfølgende misbrug af kortet.

Retten finder ikke ved sædvanlig fortolkning af bestemmelsen i betalingskortlovens § 21, stk. 1, nr. 1, grundlag for at udvide sagsøgerens ansvar efter denne bestemmelse til også at omfatte et tilfælde som det foreliggende, hvor sagsøgeren ikke kan antages at have udvist grov uagtsomhed ved tredjemands tyveri af hendes kort, men hvor hendes – ubestridte – uagtsomme adfærd alene har bestået i opbevaring af PIN-koden sammen med Dankortet.«

Pengeinstituttet har anket dommen. Indtil sagen har fundet en endelig afgørelse ved domstolene, følger Pengeinstitutankenævnet herefter den praksis at udsætte afgørelsen af sager, for hvis udfald det nævnte fortolkningsspørgsmål har afgørende betydning.

4.1.4.2. **Bevisspørgsmål**

I langt de fleste sager, hvor spørgsmålet om PIN-kodens opbevaring har været afgørende (for Pengeinstitutankenævnets flertal), har klageren erkendt, at PIN-kode og kort blev opbevaret sammen, eventuelt således at koden var camoufleret på nærmere angiven måde, se nærmere herom under *4.1.4.3.*

I godt en håndfuld sager, hvor parterne har været uenige om, hvorvidt PIN-koden blev opbevaret sammen med kortet, har den af Pengeinstitutankenævnets flertal anlagte fortolkning af Betalingskortlovens § 21, stk. 1, nr. 1, givet anledning til nogle særlige bevisvurderingsspørgsmål.

I sagerne **76/1990** (også omtalt under *4.1.3.*), **232/1990** og **385/1990** var det ubestridt, at kortet var stjålet eller i øvrigt kommet på afveje og anvendt i pengeautomater m.v. til hævning af mellem 4.000 og ca. 27.000 kr. I ingen af sagerne ville pengeinstituttet godtage klagerens forklaring om, at PIN-koden ikke havde været opbevaret sammen med kortet. Der var ikke registreret uregelmæssigheder ved brugen af kortet og heller ikke forsøg på hævning ved anvendelse af forkert kode.

I alle 3 sager udtalte Pengeinstitutankenævnets flertal, at det ikke mod klagerens benægtelse fandtes godtgjort, at denne havde opbevaret koden sammen med kortet eller på anden måde handlet groft uagtsomt ved sin omgang med koden.

Mindretallet i de 3 sager lagde til grund, at rette PIN-kode var anvendt, og fandt det usandsynligt, at gerningspersonen skulle have gættet koden i

første forsøg. Under henvisning til, at der ikke kort forinden var foretaget hævninger, som sandsynliggjorde, at den pågældende havde afluret koden og efterfulgt klageren med henblik på tyveri, ville mindretallet herefter tilsidesætte klagerens forklaring og lægge til grund for afgørelsen, at PIN-koden var opbevaret sammen med kortet, hvilket fandtes groft uagtsomt.

De netop nævnte mindretals- og flertalsudtalelser er i alt væsentligt identiske med flertals- respektive mindretalsudtalelserne i sagerne **324/1990** og **341/1990**, der begge angik samme bevismæssige spørgsmål som de 3 netop nævnte sager, men hvor Nævnets sammensætning var en anden. De forskellige stemmefordelinger synes ikke at bero på forskelle i de oplyste omstændigheder,[59] men forskellige opfattelser i Nævnets formandskab.

De nævnte bevismæssige spørgsmål må bl.a. ses i lyset af, at kortindehaver (og den uberettigede bruger) i praksis antagelig stort set altid er eneste direkte oplysningskilde, når det drejer sig om at få opklaret, hvordan det forholdt sig med PIN-kodens opbevaring. Det er formentlig ikke mindst ønsket om at undgå den nævnte vanskelige bevismæssige situation, der har foranlediget Pengeinstitutankenævnets formand til i Nævnets *Årsberetning 1990* s. 2 at rejse spørgsmålet om

> »at ændre loven således, at kortholder altid hæfter maksimalt for f. eks. 2.000 kr. i tilfælde af misbrug i forbindelse med kortets bortkomst, *uanset* om kortholderen findes at have udvist grov uagtsomhed i forbindelse med bortkomsten. En sådan regel vil være let at praktisere og forstå for indehavere af et dankort. Den må endvidere antages at være til "at leve med" såvel for kunderne som for pengeinstitutterne. Det må naturligvis være en betingelse for kortholders hæftelse, at denne ved modtagelsen af dankortet er blevet grundigt orienteret om "selvrisikoen".«

4.1.4.3. **Overladt til andre. Samlet opbevaring. Kodecamouflage.**

For så vidt opbevaring af PIN-koden overhovedet kan anses for omfattet af Betalingskortlovens § 21, stk. 1, nr. 1 (se herom under *4.1.4.1.-2.*), aktuali-

[59] En sådan forskel fandtes derimod at foreligge i sag **417/1990**, hvor flertallet også skiftede. Flertallet udtalte bl.a., at »klagerens udtalelser overfor indklagede og under sagens behandling for Ankenævnet...må forstås således, at klageren ikke fuldstændig vil udelukke, at sedlen [med PIN-koden] fortsat lå i pungen. Da andre forklaringer på, at tyven har været i besiddelse af PIN-koden, under de foreliggende omstændigheder må anses for væsentligt mindre sandsynlige, finder vi herefter at måtte lægge til grund, at sedlen med PIN-koden faktisk lå i den stjålne pung.«

seres spørgsmålet om, hvornår sådan opbevaring er groft uagtsom med den virkning, at kortindehaver hæfter (for max. 5.000 kr.).

Den linje, der er lagt af Pengeinstitutankenævnets flertal, kan forekomme forholdsvis hård mod kortindehaverne.[60]

I sag **496/1990** statuerede Nævnets flertal grov uagtsomhed under henvisning til, at klageren havde oplyst, at hun ved en tidligere lejlighed havde skrevet PIN-koden ned til sin ven, der skulle hæve på kortet, og at hun herved havde skabt en nærliggende misbrugsmulighed for uvedkommende. (Klageren havde desuden oplyst, at hun havde revet den nævnte seddel i stykker).

Nævnets praksis viser på den anden side, at der ikke eo ipso foreligger grov uagtsomhed, blot fordi kortindehaver har bevaret de 4 cifre på skrift, hvilket i øvrigt også fremgår af de sædvanligt anvendte dankortbetingelser (se citat i note 57).

Under henvisning til, at *kort og PIN-kode* blev *opbevaret samme sted*, har Nævnets flertal statueret grov uagtsomhed i følgende sager:

174/1990 (i samme håndtaske)

268/1990 (i samme pung)

493/1989 og **270/1990** (i samme pung i rygsæk/håndtaske)

406/1990 (i samme pung anbragt bagest på en hylde under disk på arbejdsplads)

354/1990 (i samme pung i håndtaske bag skrivebord på arbejdsplads)

205/1990 (i samme taske efterladt i aflåst bil)

275/1990 og **387/1990** (i samme taske efterladt i aflåst bil; koden i kalender/telefonfortegnelse)

104/1990 (i samme rygsæk efterladt i aflåst bil; kortet i pung, koden i lommebog)

207/1990 (i samme taske efterladt bag sæde i aflåst bil; kortet i pung, koden i tegnebog)

60 Se herved også under *4.1.3.* Forbrugerrepræsentanterne har i almindelighed afgjort de pågældende sager med henvisning til, at selve kortet ikke er mistet ved grov uagtsomhed (se nærmere under *4.1.4.1.*), og har kun undtagelsesvis fundet anledning til at tage stilling til spørgsmålet om PIN-kodens opbevaring.

231/1990, 267a/1990 og **286/1990** (i samme taske efterladt under tæppe/-sæde i aflåst bil; koden i lommebog/på løs seddel)

179/1990 (i samme lukkede handskerum i aflåst bil; kortet i taske, koden i aftalekalender)

240/1990 (i samme taske, koden i lommebog; tasken stjålet, mens kortindehaver læssede varer af sin bil)

I sagerne **481/1989**, **70/1990**, **424/1990** og **461/1990** blev der derimod ikke statueret grov uagtsomhed.

I sag **70/1990** var kortet og en seddel med PIN-koden stjålet fra en aflåst bil i en parkeringskælder. Kortet befandt sig i en pung i handskerummet, sedlen med koden i et sygesikringsbevis i lommen på en frakke i bagagerummet. Modsat Pengeinstitutankenævnets flertal fandt mindretallet, at der var udvist grov uagtsomhed; mindretallet lagde afgørende vægt på, at der fra bilens kabine var adgang til bagagerummet.

I sag **424/1990** var der en i dankortsager sjælden enighed i Pengeinstitutankenævnet, som gav klageren medhold i et tilfælde, hvor kortet var opbevaret i tegnebog i knappet baglomme, mens koden var noteret i checkhæfte, der befandt sig i jakkeinderlommen. Tegnebogen med kortet blev stjålet på restaurant, hvor kortindehaver ca. 1 time forinden havde anvendt kortet som legitimation i forbindelse med checkudstedelse.

Enighed om at give klageren medhold forelå også i sag **461/1990** (se også under *4.1.3.*), hvor kort og kode var stjålet under indbrud på kortindehavers (aflåste) bopæl. Kortet var opbevaret i bunden af en skrivebordsskuffe, mens koden var anbragt ca. 2 meter derfra i et ringbind under afsnittet om bankpapirer.[61]

Også sag **481/1989** (se tillige under *4.1.3.*) blev afgjort i enighed. Der fandtes ikke at have været tale om grov uagtsomhed i et tilfælde, hvor kortet blev opbevaret i en skrivebordsskuffe i et arbejdslokale, mens koden var noteret (i camoufleret form ved klammer om 3 datoer) i en kalender i et andet lokale.

[61] Inden klagen til Pengeinstitutankenævnet havde kortindehaver klaget til Forsikringsankenævnet over, at hans forsikringsselskab ikke havde villet dække det tab, han havde lidt ved at opfylde pengeinstituttets krav, der var støttet på Betalingskortlovens § 21, stk. 1, nr. 1. Forsikringsankenævnet havde imidlertid i kendelse af 15. oktober 1990 udtalt, at pengeinstituttet i den foreliggende situation ikke havde noget retskrav på kortindehaver, og at der i hvert fald, så længe pengeinstituttet ikke havde opnået dom over kortindehaver, ikke var grundlag for at pålægge forsikringsselskabet at dække beløbet.

At dømme efter præmissernes ordvalg havde den nævnte *kodeca-mouflage* medvirkende indflydelse på sagens udfald. I øvrigt ses der i Pengeinstitutankenævnets hidtidige praksis ingen eksempler på, at klager har fået medhold under henvisning til, at koden var camoufleret i det fornødne omfang.

Derimod har Nævnets flertal i adskillige sager, hvor klageren har oplyst, at koden var camoufleret, udtalt, at dette ikke kunne begrunde, at forholdet blev holdt uden for det groft uagtsommes område. Formuleringer, der ligger tæt op ad nedennævnte, som er taget fra flertallets præmisser i sag **393/1989**, går igen i stort set alle sagerne:

> »I det foreliggende tilfælde har klageren erkendt, at hun i den bortkomne pung sammen med kortet opbevarede en seddel, på hvilken koden var nedskrevet. Uanset at koden var søgt camoufleret som et lokalnummer på en telefonliste, findes klageren herved at have udvist grov uagtsomhed..«

Klageren havde anført, at den nævnte telefonliste ud over det telefonnummer, ud for hvilket PIN-kodens 4 cifre var anført som lokalnummer, indeholdt 15 telefonnumre, hvoraf hovedparten var ledsaget af lokalnummer.

I de øvrige nævnte sager – hvoraf ingen blev afgjort i klagerens favør – havde klageren anført, at der var foretaget følgende mere eller mindre fantasifulde former for camouflage:

De 4 cifre noteret på seddel/i bankbog uden angivelse af, at det var PIN-koden (sagerne **268/1990**,**170/1990** og **179/1990**).

De første 4 cifre i et telefonnummer ud for navnet Danny (sag **104/1990**)

De 4 cifre noteret i lommebog etc. mellem bankkontonumre /telefonnumre/koder til andre kort, cykellås m.v. uden angivelse af, at det var PIN-koden (sagerne **174/1990**, **240/1990**, **275/1990**, **286/1990** og **387/1990**)

Som del af telefonnummer/kontonummer ved siden af andre lignende numre (sagerne **231/1990**, **267a/1990**, **354/1990** og **406/1990**)

4.1.5. **Spærring af kortet**

Spørgsmålet om spærring kan have betydning for kortindehavers hæftelse for andres uberettigede brug i i hvert fald to og muligvis tre henseender.

For det første kan kortindehaver ved meddelelse til kortudsteder foretage spærring med den virkning, at kortindehavers eventuelle hæftelse efter Betalingskortlovens § 21, stk. 1, ikke omfatter korttransaktioner foretaget efter tidspunktet for underretningen, jfr. bestemmelsens stk. 5.

Bestemmelsen har i den aktuelle periode givet anledning til enkelte klagesager ved Pengeinstitutankenævnet. I sagen **387/1990**, var der med et kort og kode stjålet kl. 11.05 foretaget 2 pengeautomathævninger hen-

holdsvis kl. 12.40 og kl. 13.00. Parterne var ikke enige om, hvad klokken var, da klageren pr. telefon underettede pengeinstituttet; ifølge klageren var klokken 11.14, ifølge pengeinstituttet var underretningen sket umiddelbart før spærringstidspunktet kl. 12.45.

Nævnets flertal afviste at tage stilling til spørgsmålet om, hvorvidt klageren hæftede for hævningen kl. 12.40, idet det fandtes bevisuegnet, jfr. Vedtægternes § 7 (se herom kapitel *2.4.2.*). Samme problem og afgørelse i sag **502/1990**.

Under klagesagens behandling havde pengeinstituttet frafaldet krav i anledning af hævningen kl. 13.00. Selv om spørgsmålet herefter ikke var omfattet af tvisten, fandt Nævnet anledning til at bemærke, at pengeinstituttet på et tidligere tidspunkt burde have tilbageført beløbet, idet hævningen var foretaget efter også det af pengeinstituttet registrerede spærringstidspunkt.

Sagen tyder sammen med oplysningerne i andre klagesager på, at pengeinstitutterne i det daglige ikke altid er lige nøjeregnende med at påse overholdelse af § 21, stk. 5. Også i andre sager, f. eks. **218/1990**, synes pengeinstituttet først under sagsforberedelsen ved Nævnet at være blevet opmærksom på, at en del af det beløb, der er debiteret kortindehaver i første omgang, beror på uberettiget brug på et tidspunkt efter underretningen om bortkomst. Desuden understreger det bevisspørgsmål, der var fremme i sagen, behovet for, at der rutinemæssigt sendes skriftlig bekræftelse til kortindehaver med angivelse af tidspunkt for modtagelse af underretningen om bortkomst.

For det andet kan kortindehavers uagtsomme undladelse af at underrette kortudsteder med henblik på spærring af kort, der er kommet på afveje, i sig selv begrunde hæftelse (max. 1.000 eller 5.000 kr.) for tab, der kunne være undgået herved, jfr. nærmere Betalingskortlovens § 21, stk. 1, nr. 2 (gengivet under *4.1.1.*).

I sag **143/1990** var klageren den 27. februar mødt personligt frem i sin bank for at få udbetalt et beløb. Klageren kunne ikke finde sit dankort, men fik udbetalt beløbet mod forevisning af legitimation. I løbet af de følgende to dage blev kontoen ved brug af kort og kode overtrukket med godt 15.000 kr.

Pengeinstitutankenævnet lagde til grund, at klageren under fremmødet den 27. februar selv mente at have glemt kortet derhjemme, og at kassereren herefter opfordrede ham til at eftersøge det, når han kom hjem. På denne baggrund fandtes klageren ikke at have haft føje til at gå ud fra, at kassereren ville sørge for, at kortet blev spærret. Han burde derfor have eftersøgt kortet, da han kom hjem, og meddelt pengeinstituttet, at det var

bortkommet. Ved at undlade dette fandtes han ved grov uagtsomhed at have tilsidesat sine forpligtelser efter Betalingskortlovens § 21, stk. 1, nr. 2, hvorfor han hæftede for 5.000 kr.

I sag **232/1990** udtalte Nævnets flertal bl.a., at der ikke var grundlag for at fastslå, at klageren havde undladt at underrette kortudsteder inden rimelig tid efter kortets bortkomst, allerede fordi det var uvist, hvornår hun havde mistet kortet. Det var under sagen oplyst, at klageren ikke vidste, hvornår hun havde mistet kortet, men at hun sidst havde anvendt det den 25. januar i en forretning. PBS havde (tilsyneladende på eget initiativ) spærret kortet den 7. februar, efter at der med kortet var hævet i alt 5.900 kr. ved 8 transaktioner den 6. og 7. februar.

For det tredje kan der spørges, om de begrænsninger, kortudsteder har meddelt kortindehaver vedrørende kortets anvendelse, indebærer en maksimering af kortindehavers eventuelle hæftelse. Der er i givet fald tale om en maksimering, der udgør et tillæg til den lovbestemte, og som må støttes på aftaleretlige synspunkter, nærmere bestemt den betragtning, at de af kortudsteder meddelte begrænsninger har givet kortindehaver føje til at gå ud fra, at der er spærret for hævninger i videre omfang. På grund af de hæftelsesbegrænsninger, der er fastsat i henhold til Betalingskortloven, har spørgsmålet hidtil kun haft beskeden, selvstændig praktisk betydning.

Spørgsmålet har i Pengeinstitutankenævnets praksis været fremme i relation til de af kortudstederne fastsatte 2.000 kr. - grænser for hævning i pengeautomater,[62] idet det har vist sig, at ikke alle pengeautomater (endnu) er indrettet på en måde, som automatisk håndhæver hævebegrænsningen.[63]

I enkelte sager, f. eks. **493/1989**, **76/1990**, **179/1990**, **205/1990**, **320/1990** og **354/1990** har klagerne påberåbt sig det nævnte synspunkt. På grund af særlige forhold i de pågældende sager havde Pengeinstitutankenævnet imidlertid ikke anledning til til at tage stilling til det principielle

62 I de almindeligt anvendte dankortbetingelser er bl.a. bestemt:

»Med kortet må der kun foretages køb eller hæves penge for det beløb, som står på kontoen, hvis ikke andet er aftalt med banken.

...udbetaling af kontanter i pengeinstitutter, der har tilsluttet sig aftale herom. Der kan hæves op til p.t. 2.000 kr. pr. dag.

...udbetaling af kontanter fra pengeautomater mærket DK-KONTANTEN. Der kan udbetales op til p.t. 2.000 kr. pr. dag.«

63 Jfr. herved sag **354/1990**, hvor der i løbet af 20 minutter blev hævet i alt 14.000 kr. ved anvendelse af det stjålne kort og kode en gang i DK-KONTANTEN, 2 gange i kortudsteders interne pengeautomater og 4 gange i andre pengeinstitutters interne pengeautomater.

synspunkt, idet hævningerne lå inden for rammerne af de af pengeinstituttet for de enkelte transaktiontyper fastsatte begrænsninger (se herved note 62).

Ejheller har Nævnet haft lejlighed til at tage stilling til spørgsmålet om, hvorvidt hæftelsen, når kortet er knyttet til en indlånskonto uden overtræksret, ud fra et lignende synspunkt er maksimeret til kontoens indestående, se herved første led af de i note 62 citerede vilkår.

4.1.6. **Betalingsmodtagerens forhold**

Det fremgår af Betalingskortlovens § 21, stk. 3, at tabet påhviler betalingsmodtageren, og at kortudsteder og kortindehaver således går fri, i det omfang betalingsmodtageren var i ond tro (vidste eller burde vide, at brugeren var uberettiget til at benytte kortet).

Spørgsmålet om betalingsmodtagerens hæftelse synes kun at kunne få nævneværdig praktisk betydning ved notabaseret anvendelse af Dankortet ("fluesmækkerløsningen"), og ved indløsning af automatisk udskrevne værdibons.[64]

På grund af reglerne i Pengeinstitutankenævnets vedtægter om, hvem der kan klage, og hvem der klages over (se i det hele kapitel 2), har bestemmelsen ingen særlig betydning i nævnssager. Den har da også kun været fremdraget i en enkelt sag, nemlig **218/1990**, hvor klageren i forhold til kortudsteder fandtes at hæfte for 5.000 kr., også selv om det for de 1.000 kr.'s vedkommende var nærliggende at antage, at denne del af tabet endeligt skulle bæres af betalingsmodtager.

Nævnet udtalte, at det måtte påhvile kortindehaver selv at undersøge, om der måtte være grundlag for at rejse krav mod betalingsmodtageren i medfør af Betalingskortlovens § 21, stk. 3. Klageren havde anført, at denne procesbyrde burde påhvile pengeinstituttet.

4.1.7. **VISA/Dankortet**

Klagerne i sagerne **58/1990** og **394/1990** havde i sommerferien 1989 henholdsvis 1990 haft store problemer med at anvende deres VISA/Dankort til hævning af kontanter i henholdsvis Sydfrankrig og Norditalien. I begge sa-

64 Se nærmere note 57. Ved U 1991.230 Ø blev det antaget, at betalingsmodtager var i ond tro, fordi man ikke ved indløsning af værdibon havde kontrolleret, at den hævende var identisk med kortindehaveren, hvorfor tabet i henhold til Betalingskortlovens § 21, stk. 3, måtte bæres af betalingsmodtageren.

ger krævede klageren erstatning (på ca. 21.000 kr) for "ødelagt ferie"[65] og visse mindre merudgifter. Kravene blev støttet på vildledende information om kortenes anvendelighed i udlandet.

I sag **58/1990** betalte pengeinstituttet under nævnsbehandlingen "pr. kulance" godt 5.000 kr. Under henvisning til, at et eventuelt erstatningsansvar ikke ville overstige dette beløb, fandt Pengeinstitutankenævnet ikke anledning til at beskæftige sig nærmere med ansvarsspørgsmålet, og nøjedes med at udtale, at klageren utvivlsomt havde lidt et tab, hvis størrelse ikke var godtgjort, og at det måtte anses for tvivlsomt, om banken havde pådraget sig ansvar.

I sag **394/1990**, hvor pengeinstituttet ikke var indstillet på at komme klageren i møde, lagde Nævnet til grund, at klageren uforskyldt havde haft vanskeligheder med at anvende kortet i udlandet og derved havde lidt et vist tab. Som »kompensation for de vanskeligheder, tidsspilde m.v., som klagerne har haft«, fandtes pengeinstituttet at burde godtgøre klageren et beløb, som fandtes passende at kunne fastsættes til 4.000 kr. (svarende til hvad klageren havde krævet inden indgivelse af klage til Pengeinstitutankenævnet).

4.1.8. **Dankortsager i øvrigt**

Pengeinstitutankenævnet har ud over de i det foregående nævnte sagstyper behandlet enkelte klagesager om inddragelse/spærring af dankort på grund af kortindehaveres eget overtræk. Nævnet har bl.a. fastslået, at pengeinstituttets beslutning om i anledning af stedfundet ubevilget overtræk at spærre kontoen for brug via kortet ikke kan tilsidesættes af Nævnet, og at der skal gives kortindehaver underretning om foretaget spærring, jfr. således sag **137/1989**.

65 Om bedømmelsen af denne tabspost, se fra judiciel praksis U 1978.1016 Ø, som synes baseret på en til dels forældet retsopfattelse, og U 1988.72 V. – At der i sager af den heromhandlede art også kan være tale om mere håndgribelige tabsposter fremgår af en finske højesteretsdom af 13. september 1989 (refereret i Nordisk Domssamling 1990 s. 491): På grund af manglende forbindelse til VISA-centralen i London kunne kortindehaver ikke som angivet i kortbetingelserne anvende kortet til betaling af flybilletter. Årsagen til den midlertidige afbrydelse af datatrafikken var uoplyst. Forholdet ansås ikke for omfattet af en force majeure klausul, hvorfor kortudsteder ifaldt ansvar for kortindehavers meromkostninger (3.000 FIM) ved, at rejsen måtte gennemføres på anden måde.

4.2. **Eurochecks**

Også dette sagsområde domineres af spørgsmålet om kundens ansvar for andres uberettiget brug i form af misbrug af en særlig legitimation, her i forbindelse med udstedelse af falske eurochecks.

Spørgsmålet har ligesom i dankortsagerne givet anledning til en del uenighed blandt Pengeinstitutankenævnets medlemmer. 8 af de 12 afgørelser, Nævnet i den aktuelle periode har truffet om spørgsmålet i eurochecksager, er således afgjort med dissens.

I modsætning til, hvad der gælder dankortsagerne, er ansvarsfordelingen mellem pengeinstitut- og kundesiden i eurochecksagerne ikke lovreguleret.

I fravær af lovregler om beløbsmaksimering af kundens eventuelle ansvar har der i de hidtidige eurochecksager stået ganske andre beløb på spil for kunden end i dankortsagerne, hvor Betalingskortlovens regler i de praktisk vigtigste sager højst kan udløse kortindehaverhæftelse for 5.000 kr. Eurochecksagen **289/1990** angik således godt 31.000 kr.

I efteråret 1990 er eurochecksystemet ændret ved den af PBS fastsatte "Forretningsgang for behandling af sager, hvor kunden har mistet eurocheque-kort og -blanketter". Herved er der indført en beløbsmaksimering af kundens eventuelle ansvar til 1.000 og 5.000 kr. for henholdsvis simpel og grov uagtsomhed. Overskydende tab dækkes af en fælles pulje. Ansvarsgrundlaget for kunden er det samme som hidtil, jfr. herom nærmere i det følgende.

Hovedspørgsmålet i de fleste af de hidtidige sager om kundens ansvar i anledning af indløsning af falske eurochecks, der er stjålet sammen med eurocheckkortet, har været, om klageren havde handlet i strid med den ved underskrivelse af bestillingsedlen påtagne forpligtelse til

> »at opbevare *EUROCHECKSKORT og EUROCHECKBLANKETTER* på betryggende vis *HVER FOR SIG* samt godtgøre kontoførende pengeinstitut de tab, som det måtte pådrage sig som følge af, at opbevaringen ikke er sket som anført.«

Den grundlæggende forudsætning for ansvar i overensstemmelse hermed er selvsagt, at vilkåret er vedtaget. Se herved mindretallet i sag **289/1990** og den énstemmige afgørelse i sag **413/1989**, hvor klageren fandtes ansvarsfri under henvisning til, at:

> »Indklagede har ikke kunnet fremlægge en af klagerens underskrevet bestillingsformular, og klageren har bestridt at have underskrevet en sådan. Det findes herefter ikke godtgjort, at indklagede overfor klageren har præciseret,

at eurocheckkort og eurocheckblanketter skulle opbevares på betryggende vis hver for sig, og at klageren ville blive gjort ansvarlig for indklagedes tab som følge af, at opbevaringen ikke er sket på denne måde.«

I alle sagerne på nær en (**34/1990** refereret nedenfor) har Pengeinstitutankenævnet(s flertal) fundet ansvarsbetingelserne opfyldt under henvisning til, at kort og blanketter ikke var opbevaret betryggende hver for sig.[66]

I sag **147/1988** var der i Nævnet enighed om at statuere ansvar (for knap 22.000 kr.) i et tilfælde, hvor kort og blanketter var opbevaret i samme håndledstaske, som blev stjålet under ophold i Rom.

Tilsvarende afgørelser i sagerne

168/1988 (vedrørende ca. 4.400 kr.): opbevaring i samme rygsæk, der var midlertidigt ubevogtet.

219/1989 (vedrørende ca. 24.000 kr., hvoraf 10.000 var dækket af forsikring): kort og blanketter i hotelværelse; blanketter i aflåst dokumentmappe, kortet i inderlomme i jakke, der hang i garderobeskab; mindretallet fandt ikke opbevaringsreglerne tilsidesat.

21/1989 (vedrørende godt 11.000 kr.): forladt aflåst bil parkeret i Cannes i ca. 10 minutter; blanketter i kuffert i aflåst bagagerum, kort i det aflåste handskerum; »i hvert fald i et tilfælde som det foreliggende, hvor der ikke er nogen effektiv adskillelse mellem kabinen og bagagerummet« kunne opbevaringsreglerne ikke anses for overholdt (dissens).

27/1989 (vedrørende ca. 6.500 kr.): kort og blanketter i samme taske i aflåst sovevognskupe; mindretallet ville give klageren medhold på grund af manglende kausalitet, idet al dennes bagage, bestående af i alt 3 tasker på kupeens gulv, var gennemrodet.

46/1989 (vedrørende ca. 16.000 kr): kort og blanketter opbevaret i hvert sit lynlåsrum i taske; tyveri ikke af, men fra tasken af kort og blanketter, der på åben gade blev listet op af de respektive lynlåsrum (dissens).

476/1989 (vedrørende ca. 18.500 kr.): kort og blanketter i indmuret pengeskab i ferielejlighed; ekstranøgle til pengeskabet i lejligheden.

30/1990 (vedrørende godt 22.000 kr.): aflåst bil forladt i 3 minutter sent om aftenen på fuldt oplyst parkeringsplads ved hovedindgangen til hotel i Portugal; blanketter i taske under førersæde, kort i taske, der lå på bagsædet sammen med anden bagage (dissens)

66 Det følgende kan sammenholdes med dankortsagerne om samlet opbevaring af kort og kode, se under *4.1.4.3.* Det bemærkes, at ansvaret i dankortsagerne er betinget af grov uagtsomhed, mens simpel uagtsomhed er tilstrækkelig i eurochecksagerne.

323/1989 og **289/1990** (vedrørende henholdsvis ca. 23.000 og 31.000 kr.): kort og blanketter i campingvogn parkeret i Spanien/Marseilles; kort i i skab i den ene ende af vognen, blanketter i et skab i et rum i den anden ende (dissens i begge sager)

Tvisten mellem parterne i sag **323/1989** er senere afgjort ved dom afsagt af Ballerup Rets 3. afd. den 4. oktober 1990 (BS 3-6917/89). Modsat Pengeinstitutankenævnets flertal fandt retten, at klageren havde opbevaret kort og blanketter betryggende hver for sig, og at kunden således ikke havde pådraget sig ansvar. I dommens præmisser er henvist til, at kort og blanketter var anbragt forskellige steder i campingvognen, at indbruddet fandt sted, mens klageren og dennes familie opholdt sig på strand tæt ved, og at systemet markedsføres som velegnet i forbindelse med privates ferieophold i udlandet.

Dommens henvisning til pengeinstitutternes markedsføring af eurochecksystemets egnethed i forbindelse med privates ferierejser synes bl.a. at referere til, at kunderne har rimelig grund til at gå ud fra, at de ikke er underkastet strengere opbevaringskrav, end hvad der er foreneligt med normale ferieaktiviteter. Dette synspunktet blev også tillagt væsentlig betydning af flertallet i sag **34/1990**, hvor klageren fik medhold i, at han ikke var ansvarlig for de omtvistede ca. 22.000 kr.. Flertallet udtalte bl.a.:

> »Eurochecksystemet markedsføres af pengeinstitutterne som et velegnet betalingsmiddel i forbindelse med privates ferieophold i udlandet. Henset hertil og idet klagerens forklaring om, at blanketterne var opbevaret i en aflåst bil samt, at kortet var efterladt i noget tøj henliggende på stranden, mens klageren foretog en svømmetur, må lægges til grund, finder disse medlemmer, at den skete opbevaring hver for sig således må anses som betryggende..«

Mindretallet nåede det modsatte resultat, under henvisning til at kort og blanketter ikke blot skal opbevares adskilt, men at begge dele skal opbevares betryggende, samt at opbevaring af kortet i noget tøj efterladt på stranden uden opsyn ikke var betryggende opbevaring.

Det tab, pengeinstituttet i givet fald kan kræve erstattet af kunden, er det beløb, hvormed det kontoførende pengeinstitut ifølge de internationale indløsningsregler er forpligtet til at honorere det udenlandske pengeinstitut. I en del af sagerne har klagerne anført, at det indløsende pengeinstitut ikke har overholdt de kontrolforanstaltninger, der følger af de internationale regler, eller at det i øvrigt (f. eks. på grund af underskriftforskelle) har haft grund til mistanke om den hævendes berettigelse. Ikke mindst på grund af vanskelighederne ved at fremskaffe præcise oplysninger om de nærmere omstændigheder ved den uberettigede hævning i den indløsende bank, har Pengeinstitutankenævnet i intet tilfælde lagt til grund, at det kontoførende

pengeinstitut ikke var forpligtet til at honorere de omstridte checks. Klageren fik således ikke medhold i sag **21/1989**. Klageren havde her anført, at han umiddelbart efter at være bestjålet havde underrettet samtlige parisiske banker herom, hvorfor de parisiske banker, som efterfølgende havde indløst de falske checks efter hans opfattelse, måtte have været i ond tro.

4.3. **Automatiske betalinger i øvrigt**

4.3.1. **Betalingstilladelse?**

I en del klagesager har parterne været uenige om, hvorvidt pengeinstituttet (stadig) var berettiget til at foretage den pågældende betaling til tredjemand med midler fra klagerens konto.

I sag **314/1990** havde en kommune i april meddelt klageren, der var lejer i en af kommunens ejendomme, at hun skulle efterbetale 1.180 kr. i varme, og at beløbet ville blive trukket over PBS den 12. juni. Beløbet fremgik af PBS-betalingsoversigten pr. 1. juni, hvor det var anført som "lejeafgift m.v.". Efter at beløbet var betalt via PBS, protesterede lejeren med henvisning til, at hun ikke havde givet tilladelse til beløbets betaling. Under sagen anførte pengeinstituttet, at lejeren i begyndelsen af juni mundtligt havde tilmeldt sig PBS vedrørende huslejebetaling til kommunen. Under henvisning til klagerens passivitet over for de to nævnte skriftlige meddelelser, lagde Pengeinstitutankenævnet til grund, at klageren havde accepteret betalingen af beløbet.

Klagerens passivitet blev altså af Nævnet tillagt afgørende bevismæssig betydning for spørgsmålet om, hvorvidt der var givet (mundtlig) tilladelse. Afgørelsen kan ikke tages til indtægt for, at passivitet over for kreditormeddelelser og/eller PBS-oversigter i sig selv kan sidestilles med en betalingstilladelse. Dette ville da heller ikke harmonere med almindelige aftaleretlige principper, hvorefter den "rene" passivitet ikke forpligter. Jfr. herved sag **454/1990**, hvor spørgsmålet herom let kunne være blevet aktuelt, hvis klageren ikke i tide havde reageret på betalingsoversigten og fået annulleret betaling af en forsikringspræmie. Klageren anførte, at forsikringen tidligere var opsagt, og at betalingstilmelding var sket uden hans viden. Heller ikke pengeinstituttet kendte noget til PBS-tilmeldingen, som var foretaget af det pågældende forsikringsselskab uden pengeinstituttets viden.

Pengeinstitutankenævnet afviste sagen, idet der på grund af den rettidige annullation af betalingen ikke forelå nogen formueretlig tvist.[67]

Enkelte sager vedrører spørgsmålet om, hvor meget der skal til, for at en stående betalingsordre er tilbagekaldt. Problemet har navnlig været fremme i kølvandet på kontoopdelinger i forbindelse med skilsmisser m.v., jfr. herved sag **285/1989**, hvor Pengeinstitutankenævnets mindretal lagde vægt på, at der under et møde mellem klageren og pengeinstituttet var udfærdiget et nyt budgetskema i anledning af ophævelsen af samlivet mellem klageren og den tidligere medkontohaver. De omtvistede betalinger angik poster, som skulle overtages af den tidligere medkontohaver, og var ikke med på det nye budgetskema. Under disse omstændigheder burde pengeinstituttet efter mindretallets opfattelse have oplyst klageren om, at de pågældende betalinger alligevel ville blive betalt over hendes budgetkonto. Nævnets flertal nåede det modsatte resultat bl.a. under henvisning til, at klageren kunne have reageret på den fremsendte betalingsoversigt.

Klageren fik derimod medhold i sag **353/1990**, hvor han ved brev havde opsagt sin checkkonto. Pengeinstituttet havde herefter ikke været berettiget til at foretage (overtrækudløsende) overførsler fra kontoen (til en udlånskonto med ex-ægtefællen som meddebitor) i henhold til tidligere aftalte betalingsordrer.

I sag **298/1990** fandt et enigt nævn, at klagerens undladelse af på budgetskema at medtage en månedlig overførsel til en børneopsparingskonto ikke var tilstrækkelig meddelelse om, at betalingerne skulle bringes til ophør.

Endelig kan nævnes sager, hvor spørgsmålet har været, om pengeinstituttet, selv om klageren intet havde foretaget sig med henblik på ændring af betalingsordren, under de foreliggende omstændigheder burde have undladt betaling.

I sag **161/1989** havde klageren solgt sin faste ejendom til en anden af det pågældende pengeinstituts kunder. På trods af ejerskiftet debiteredes klagerens konto for den følgende terminsbetaling til en kreditforening. Først ca. 15 måneder senere blev klageren gjort opmærksom herpå af sin revisor; kreditforeningen erklærede sig villig til tilbagebetaling, når beløbet var indgået fra ejendommens køber. Denne trådte imidlertid kort efter i betalingsstandsning. Klageren krævede herefter erstatning af pengeinstituttet og anførte til støtte herfor bl.a., at pengeinstituttet havde deltaget i for-

[67] Tages oplysningerne fra sagens parter for pålydende, synes der at kunne sættes spørgsmålstegn ved effektiviteten af kontrolprocedurerne ved PBS-tilmeldinger.

handlingerne ved ejendomssalget; da det havde kendskab til overtagelsesdatoen burde det »som den professionelle samarbejdspartner have sørget for at standse de automatiske overførsler via betalingsservice«. Pengeinstituttet henviste heroverfor bl.a. til, at pligten til kontrol og reklamation vedrørende PBS-betalinger påhviler kunden, og at der må gælde skærpede krav ved ejerskifte. Klageren undskyldte den sene reklamation med, at hun havde troet, at beløbet på den pågældende betalingsoversigt (ca. 48.000 kr) havde vedrørt hendes nyerhvervede ejendom.

Pengeinstitutankenævnet gav ikke klageren medhold og støttede resultatet på klagerens passivitet uden at tage stilling til, om pengeinstituttet havde handlet ansvarspådragende.

4.3.2. **Tilbageførsel**

Et jævnligt tilbagevendende klagetema er spørgsmålet om pengeinstituttets mulighed for at tilbageføre overførte betalinger fra modtagerkontoen.

Spørgsmålet gav på et tidligt tidspunkt anledning til en principiel afgørelse, jfr. sag **192/1988**, hvor pengeinstituttet på grund af manglende dækning tilbageførte 20.000 kr., der 5 dage tidligere var overført fra et selskabs kassekredit til klagerens konto i samme afdeling, og som fremgik af et kontoudtog tilsendt klageren. Pengeinstitutankenævnet lagde til grund, at pengeinstituttet ikke over for klageren havde taget forbehold om tilbageførsel i tilfælde af manglende dækning. Der var derfor sket endelig betaling, da klagerens konto blev krediteret beløbet, hvorfor klageren fik medhold.

I sag **17/1988** fandtes pengeinstituttet at have været berettiget til at tilbageføre en via PBS betalt pantebrevsydelse på klagerens pantebrev, der lå i depot i pengeinstituttet. Afgørelsen blev begrundet med, at klageren måtte anses at have accepteret, at opkrævningen skete via PBS, og at det måtte lægges til grund, at tilbageførslen, der skete på grund af manglende dækning, var i overensstemmelse med PBS' kreditorregler.

Også sag **468/1989** angik spørgsmålet om tilbageførsel af en pantebrevsydelse, men i denne sag var klageren debitor, der ønskede tilbageførsel af beløbet (for hvilket der var dækning). Pengeinstitutankenævnet gav pengeinstituttet medhold i, at det i forhold til kreditor var uberettiget til at tilbageføre, idet debitors tilbagekaldelse ikke var rettidig ifølge PBS' debitorregler punkt 4 og 5 sammenholdt med kreditorreglernes punkt 9.

Efter lønoverførselsoverenskomsten punkt 4 kan tilbagekaldelse af lønningsbeløb ske indtil kl. 12 på bogføringsdagen over for den kontoførende afdeling i lønmodtagerens pengeinstitut. Efter dette tidspunkt kan tilbageførsel kun ske med lønmodtagerens samtykke. I sag **48/1988** anså nævnet

det ikke for bevist, at arbejdsgiverens tilbagekaldelse var kommet frem inden det nævnte tidspunkt, hvorfor tilbageførsel var uberettiget.

Også sag **407/1989** angik tilbageførsel af løn. Sagen gav Nævnet anledning til at præcisere, at tilbageførsel er udelukket efter, at beløbet er til disposition for modtageren, uanset at arbejdsgiveren rettidigt måtte have tilbagekaldt i forhold til pengeinstituttet, og uanset om overførslen er omfattet af lønoverenskomsten eller almindelige regler. Jfr. herved også sag **482/1989**, hvor en arbejdsløshedskasse ca. en måned efter dispositionsdagen havde anmodet pengeinstitutet om at tilbageføre en udbetaling til en kontohaver, der ikke var rette betalingsmodtager, men havde fået beløbet udbetalt på grund af fejl i det såkaldte indgangsmateriale. Pengeinstitutankenævnet gav pengeinstituttet medhold i, at tilbageførsel ikke kunne ske uden kontohaverens samtykke, og at arbejdsløshedskassens eventuelle tilbagesøgningkrav således måtte rettes direkte mod betalingsmodtageren.

I sag **15/1990** havde pengeinstituttet derimod ikke haft betænkeligheder ved selv at vurdere tilbagesøgningskravets berettigelse, men fik af Pengeinstitutankenævnet at vide, at det havde været uberettiget til at imødekomme kommunens anmodning om tilbageførsel af et boligydelsesbeløb, der dagen forinden var til disposition på den nogle dage tidligere afdøde kontohavers konto.[68] Pengeinstituttet havde henvist til, at kommunen i givet fald måtte rejse kravet over for skifteretten eller arvingerne, og at det ikke skulle være ualmindeligt, at pengeinstitutterne imødekommer sådanne anmodninger i tillid til, at der normalt ikke vil fremkomme indsigelser mod dispositionen.

I sag **486/1990** havde klageren aftalt med pengeinstituttet, at de månedlige ydelser på et kautionssikret lån skulle trækkes fra klagerens checkkonto. Selv om der ikke var dækning herpå, havde pengeinstituttet (i forventning om senere inddækning) trukket ydelserne pr. den 1. i hver af månederne februar – maj. Da overtrækket var på ca. 7.000 kr., tilbageførte pengeinstituttet i starten af maj den pr. 1. maj overførte ydelse. Pengeinstitutankenævnet gav pengeinstituttet medhold i, at det på grund af hensynet til kautionisten ikke havde været berettiget til at efterkomme klagerens anmodning om tillige at tilbageføre ydelserne for de øvrige 3 måneder. Se herved også sag **359/1989**, hvor pengeinstituttet i det af kautionisten underskrevne lånedokument havde forbeholdt sig ret til at give debitor henstand

[68] Jfr. også *Tilsynets Årsberetning for 1985* s. 45. – I samme åndedrag som Pengeinstitutankenævnet således tog stilling til tilbageførslens berettigelse, udtalte det, at der ikke mellem klageren (afdødes søn) og pengeinstituttet forelå nogen formueretlig tvist, se herom kapitel *2.3.2.*

uden kautionistens samtykke, eventuelt i form af bevilling af overtræk på debiteringskontoen, således at tilbageførsel kunne ske, hvis overtræk ikke blev indbetalt til aftalt tid. Under henvisning til *Tilsynets Årsberetning for 1983* s. 44 gav Pengeinstitutankenævnets flertal kautionisten medhold i, at tilbageførsel havde været uberettiget, allerede fordi vilkåret herom ikke kunne anses for vedtaget af kautionisten (dissens); flertallet udtalte samtidig tvivl om gyldigheden af vilkåret om tilbageførsel.

En tilsvarende problemstilling var fremme i sag **318/1990** om tilbageførsel af automatiske overførsler fra klagerens samlevers konto til en fælles budgetkonto, hvor Pengeinstitutankenævnet bl.a. udtalte, at en tilbageførsel (på grund af manglende dækning) den 9. september af beløb overført medio august og 1. september ikke var rettidig. På grund af passivitet havde klageren derimod fortabt sin indsigelse mod tilbageførsel af nogle tidligere ydelser.

Om afgrænsningen over for reglerne om modregning ved tilbageførsel af overførsler mellem konti tilhørende samme kunde henvises til sag **300/1990** (udførligt refereret i kapitel *9.1.2.*).

4.3.3. **Ansvar for betalingsforsinkelse**

Sagerne **381/1989**, **443/1989**, **436/1990** og **469/1990** angik alle manglende rettidig betaling af *kontingent til arbejdsløshedskasse* i tilfælde, hvor betalingen var overladt til pengeinstituttet. I alle sagerne fandtes pengeinstituttet at have pådraget sig erstatningsansvar for tab som følge af mistet ret til arbejdsløshedsunderstøttelse.[69]

I sag **469/1990** udtalte Pengeinstitutankenævnet:

> »Klageren havde med indklagede indgået aftale om, at indklagede skulle sørge for betaling af klagerens kontingent til fagforening og arbejdsløshedskasse.
>
> Efter det foreliggende findes det godtgjort, at klageren efter modtagelsen af rykkerskrivelsen fra arbejdsløshedskassen i september måned straks orienterede indklagedes afdeling herom, ligesom hun efter aftale med en navngiven medarbejder i afdelingen til afdelingen straks afleverede det med rykkeren fremsendte girokort med henblik på indklagedes betaling heraf. Indklagede findes under disse omstændigheder at have påtaget sig at sørge for den om-

[69] Som et kuriosum kan nævnes den "omvendte" problemstilling i sag **466/1989**, hvor klageren forlangte erstatning, fordi pengeinstituttet trods instruktion om det modsatte var fortsat med at betale kontingent til en fagforening, som klageren ikke havde meldt sig ud af. Da det ikke var godtgjort, at klageren havde lidt noget tab ved de fortsatte betalinger, fik han ikke medhold af Pengeinstitutankenævnet.

handlede betaling, som, hvilket var kendeligt for indklagede, vedrørte en restance til en arbejdsløshedskasse...«

I sag **381/1989** fandtes klageren at måtte tåle en nedsættelse af erstatningskravet til 15.000 kr., idet hun ikke havde sørget for omadressering m.v. af post, hvilket havde ført til, at rykkeren fra arbejdsløshedskassen ikke var nået frem til den, der varetog hendes interesser under et længerevarende udlandsophold. Inden afrejsen havde hun henvendt sig i pengeinstituttet og afleveret et af arbejdsløshedskassen udfyldt girokort. Pengeinstituttet havde ikke sørget for betaling, fordi girokortet var utilstrækkeligt betalingsgrundlag (manglende kreditornummer m.v.). Pengeinstitutankenævnet udtalte bl.a., at klageren under de foreliggende omstændigheder havde kunnet påregne, at betalingsgrundlaget var i orden, når pengeinstituttet uden at reklamere havde modtaget det nævnte girokort.

Også når det drejer sig om betaling af pantebrevsydelser, husleje og ydelser i henhold til kreditkøbsaftaler etc., kan betalingsmisligholdelse få vidtgående følger for debitor[70] og, når årsagen er uorden i betalingsformidlingen, aktualisere erstatningsansvar for pengeinstituttet.

I sag **3/1989** tilkendtes en pantebrevsdebitor erstatning for tab som følge af, at en *pantebrevsydelse* ikke var betalt rettidigt, og pantebrevet derfor var forlangt fuldt indfriet af kreditor. Pengeinstitutankenævnet udtalte bl.a., at pengeinstituttet burde have underrettet klageren (= pantebrevsdebitor), da det modtog underretning om, at pantebrevskreditor havde afmeldt PBS – betalingstilladelsen, og at det forhold, at klageren ikke havde modtaget betalingsoversigt for den pågældende måned, ikke kunne gøre det ud for en sådan underretning.

Sag **37/1990** angik undladt betaling via PBS af *husleje*, fordi der, til dels på grund af betaling af en anden regning, ikke var fuld dækning på lejerens konto. Efter at udlejeren havde rekvireret fogedforretning, var det lykkedes lejeren at afværge udsættelse af lejemålet på grund af betalingsmisligholdelsen. Omkostningerne herved forlangte hun erstattet af pengeinstituttet. Hun fik imidlertid ikke medhold, idet Pengeinstitutankenævnet ikke fandt det godtgjort, at hun havde fået tilsagn om, at pengeinstituttet ville acceptere overtræk på økonomikontoen. – Pengeinstituttet havde bl.a. anført, at

[70] I forhold omfattet af Tinglysningslovens § 42a, stk. 1, Lejelovens § 32, stk. 3 og Kreditaftalelovens § 25 (alle som affattet ved lov nr. 322 af 31. maj 1991) er betalingsinstruks til pengeinstituttet samt dækning på kontoen inden betalingsfristen tilstrækkelig til, at debitors betaling anses for rettidig i forhold til kreditor. Se nærmere *Lennart Lynge Andersen*: Kreditaftaleloven med kommentarer (1990) s. 150.

»det ikke i en betalingsserviceaftale ligger, at pengeinstituttet skal prioritere de betalingsinstrukser, som kunden har afgivet«. Bemærkningen refererede til, at klageren havde gjort gældende, at hun "har tilkendegivet, at huslejen skulle betales frem for andre regninger, hvilket i øvrigt ligger i sagens natur". Pengeinstitutankenævnet undlod at udtale sig om dette principielle spørgsmål, idet det blot konstaterede, at huslejebetalingen ikke kunne være gennemført, uden at der opstod overtræk – heller ikke selv om pengeinstituttet havde undladt at betale en af de andre regninger.[71]

Pengeinstituttet fandtes heller ikke erstatningspligtig i sag **203/1989** om undladt betaling af en ydelse i henhold til en *købekontrakt*, som var tiltransporteret et finansieringsselskab, der forlangte restgælden indfriet og tog den solgte bil tilbage i henhold til et ejendomsforbehold. Den manglende betaling via PBS skyldtes en indkodningsfejl i pengeinstituttet. Klageren fik imidlertid ikke medhold, idet Pengeinstitutankenævnets flertal lagde til grund, at finansieringsselskabets ophævelse af købekontrakten ikke skyldtes betalingsmisligholdelsen, men debitors øvrige forhold. Mindretallet ville derimod ikke afvise, at der forelå kausalitet.

4.3.4. **Andre sager**

I Pengeinstitutankenævnets hidtidige praksis har navnlig pengeinstitutternes hyppige tredobbelte rolle som betalingsformidler, kreditor i udlånsforhold og debitor i indlånsforhold aktualiseret modregningsproblemer, når betalingerne passerer en indlånskonto, jfr. sagerne **93/1989**, **158/1990** (begge i kapitel *9.1.3.*), **215/1990** (se kapitel *9.1.2.*) og **468/1990**, hvor modregning i børnefamilieydelse var uberettiget, allerede fordi pengeinstituttet måtte indse, at det beroede på en fejl, at beløbet var indbetalt på kontoen, idet klager nogle måneder tidligere havde skiftet pengeinstitut. Modregningsproblemer ved betalingsformidling har undertiden også foreligget, selv om betalingen ikke har passeret en indlånskonto, jfr. sag **36/1990** og **220/1990**, der begge er omtalt i kapitel *9.1.1.*

[71] Problemstillingen kan sammenholdes med den, der var fremme i sag **221/1990**, hvor klagerens telefonregning var ca. 1.100 kr. højere end budgetteret med på hendes budgetkonto. Pengeinstituttet betalte regningen og inddækkede det heraf følgende overtræk på budgetkontoen ved træk på klagerens bogkonto. Pengeinstituttet havde på forhånd flere gange forsøgt at kontakte klageren pr. telefon. Nævnet fandt ikke grundlag for at kritisere pengeinstituttet.

Kapitel 5.
Checks

I betragtning af, at checks optræder som et sædvanligt betalingsmiddel, og at der derfor dagligt udstedes et meget stort antal checks, har checkområdet kun givet anledning til meget få klager til Pengeinstitutankenævnet. Klageantallet er ca. 20 sager. Som det fremgår af gennemgangen nedenfor, har klagetemaet især været de tilfælde, hvor et pengeinstitut har nægtet at indløse (honorere) en check. Der er tale om et spørgsmål, der flere gange har været forelagt domstolene, men i det praktiske liv rejser domstolspraksis nogle vanskelige afgrænsningsspørgsmål, også fordi den EDB-mæssige udvikling betyder, at pengeinstitutterne har oplysningerne på et tidligere tidspunkt og på en mere overskuelig måde. De pågældende spørgsmål er søgt afbødet ved en særlig checkreturneringsaftale mellem pengeinstitutterne.

5.1. **Indløsning af checks**

I sag **164/1988** havde en kontohaver i december 1986 udstedt en check på 15.000 kr. til klageren. Banken afviste imidlertid checken med begrundelsen, at der manglede dækning på kontoen. Senere klagede checkindehaveren (til Finanstilsynet og herefter til Pengeinstitutankenævnet), idet han på checkudstedelsestidspunktet telefonisk havde fået oplyst, at der var dækning for beløbet på kontoen.

Banken oplyste under klagesagen, at dens begrundelse for at returnere checken ikke var manglende dækning, idet kontoen efter checkens debitering den 29. december udviste en kreditsaldo på 7.800 kr. Grunden til returneringen var, at banken vurderede, at der var stor sandsynlighed for, at kontohaveren havde udstedt et større antal checks, som banken ville have pligt til at indløse i henhold til checkindløsningsaftalen.

Pengeinstitutankenævnet gav klageren medhold med følgende begrundelse:

> »Af kontoudtogene vedrørende kontoen fremgår, at der ved såvel udstedelsen som forevisning af den omhandlede check til betaling var dækning for checkbeløbet. Uanset dette havde klageren som checkindehaver som udgangspunkt ikke krav på, at indklagede honorerede checken, som man ikke havde noteret, jfr. Checklovens § 25, stk. 1.

Imidlertid fremgår det tillige, at klageren før forevisning af checken telefonisk af indklagede i overensstemmelse med de faktiske forhold havde fået oplyst, at der var dækning for beløbet, uden at det ved denne lejlighed var blevet oplyst, at indklagede på trods heraf ikke agtede at honorere den pågældende check, som man efterfølgende returnerede med den overfor klageren oplyste begrundelse, at der manglede dækning på kontoen, hvilket som ovenfor anført var ukorrekt.

Under de således foreliggende konkrete omstændigheder findes indklagede at burde godtgøre klageren det af denne krævede beløb på 12.155 kr.«

I sag **451/1989** indløste en bankkunde en krydset check. Nogle måneder efter henvendte en murer – hvis navn var identisk med den, der havde hævet checken – sig i banken med en fotokopi af checken. Denne var blevet udbetalt til en forkert person. Da banken afviste at betale påny, klagede mureren til Ankenævnet under henvisning til, at banken ikke havde kontrolleret, om indløserens adresse var sammenfaldende med adressen på den person, som checken var udstedt til.

Pengeinstitutankenævnet udtalte, at det ikke var godtgjort, at banken havde udvist grov uagtsomhed, jfr. Checklovens § 21. Man lagde herved vægt på, at den indløsende person var kunde i banken, og at den pågældende havde samme navn som klageren og bopæl i samme by. Se herved også sag **203/1990**.

Sag **56/1990** vedrører spørgsmålet om et pengeinstituts indløsning af en krydset check fra en ikke-kunde, jfr. Checklovens § 38, stk. 3. Afgørelsen statuerer, at der ikke var forlangt behørig legitimation.

I sag **95/1990** fandt Pengeinstitutankenævnet, at en bank havde været berettiget til at afvise 2 checks på grund af manglende dækning. Ankenævnet udtalte herved, at banken ikke var forpligtet til at overføre beløb fra andre af klagerens konti med henblik på at kunne honorere trukne checks.

I sag **172/1990** indløste en klager den 4. december 1989 en check, der var udstedt til ham. Checken indløstes i trassatbanken. Checken blev debiteret udstederens konto den 5. december 1989. Samme dag blev banken bekendt med, at udstederen havde indgivet konkursbegæring. Banken modtog bogføringsmaterialet den 6. december og afviste herefter checken på grund af »manglende dækning«.

Pengeinstitutankenævnet gav banken medhold med følgende bemærkninger:

»Den maskinelle bogføring af checken den 5. december 1989 kan ikke betragtes som en honorering af checken. Indklagede havde først mulighed for at foretage en prøvelse af checken den 6. december, da afdelingen modtog bogføringsmaterialet, og da indklagede den 5. december havde modtaget medde-

lelse om, at checkudstederen havde indgivet konkursbegæring, må indklagedes afvisning af checken den 6. december anses for berettiget, uanset at checken ikke var optaget på overtræksjournalen.«

Sag **409/1990** illustrerer et dagligdags problem. En bank afviste at honorere en check, da udstederens kreditramme var overtrukket. Checkindløseren klagede til Pengeinstitutankenævnet, idet han påstod, at banken havde lovet at indløse checken. Da han modtog checken, var der blevet ringet til banken, og der var ligeledes foretaget en opringning til banken, da han indløste checken i en sparekasse.

Pengeinstitutankenævnet udtalte, at der ikke var tilstrækkeligt grundlag for at antage, at banken havde afgivet en indeståelse. Banken havde således alene oplyst, at der på forespørgselstidspunktet var dækning for checken.

Selv om Ankenævnets resultat forekommer rigtigt, er det ikke uforståeligt, at checkindløseren klagede til Ankenævnet. Pengeinstitutterne bør i disse situationer præcisere, at de kun udtaler sig om saldoens størrelse på tidspunktet for forespørgslen.

5.2. **Kontramandering af checks**

Resultatet i sag **101/1988** må forekomme uforståeligt for klageren, selv om det er i overensstemmelse med checklovgivningen. Klageren udstedte – i anledning af et krav om ekstrapris for en andelsbolig – en check, som hun kontramanderede samme dag. Checkmodtageren fik indløst checken den næste dag, idet den pågældende bank telefonisk spurgte trassatbanken, om der var dækning for beløbet på klagerens konto, hvilket trassatbanken (indklagede) bekræftede. Trassatbanken oplyste ikke, at checken var kontramanderet, da man ved en generel dækningsforespørgsel som den foretagne alene fremkalder et skærmbillede visende kontoens saldo m.m., men ikke oplysning om eventuel kontramandering af checks. Klageren måtte herefter betale beløbet til den indløsende bank.

Klagetemaet var, at checken var blevet kontramanderet.

Pengeinstitutankenævnet gav imidlertid banken medhold:

»Indledningsvis bemærkes, at en kontramandering af en check, som af indklagede anført, alene er checkudstederens tilbagekaldelse af trassatbankens (her indklagedes) fuldmagt til at debitere kontoen for checkens beløb. Efter indholdet af klagerens advokats skrivelse af 13. juni 1988 til Den Danske Bankforening må det lægges til grund, at [den indløsende bank] ved den stillede dækningsforespørgsel ikke har spurgt specifikt på den omhandlede

check, men alene har forespurgt, om der på kontoen var dækning for et givet beløb.

I hvert fald under disse omstændigheder findes klageren, der havde udstedt den omhandlede check uden et sådant forbehold, som er nævnt i checklovens § 14, stk. 2, afskåret fra at rette krav imod indklagede i anledning af, at hun som følge af checklovens regler har måttet betale checkbeløbet til [den indløsende bank] som checkerhverver.«

I sag **195/1990** udstedte en bank efter anmodning en check på 80.000 kr. til sælgeren af en båd. Få dage efter opdagede køberen (klageren), at båden ikke som aftalt var ubehæftet, og han bad derfor banken om at kontramandere checken. Banken indløste imidlertid checken. Under klagen til Pengeinstitutankenævnet udtalte banken, »at en af indklagede udstedt check ikke kan kontramanderes, idet indklagede er direkte ansvarlig over for den, der ifølge checkens udvisende er berettiget. Checkindehaverens mulighed for at opnå betaling kan således ikke støttes på reglerne om fuldmagt, når der er tale om check udstedt af et pengeinstitut. Dette svarer til, hvad der efter Checklovens § 32, stk. 1 gælder for bekræftede checks. Checken blev forevist til betaling inden udløbet af forevisningsfristen jfr. Checklovens § 29.«

Pengeinstitutankenævnet gav banken medhold under henvisning til, at banken, selv om checken var blevet kontramanderet, i medfør af Checklovens § 12 fortsat ville hæfte for checkens betaling over for checkens indehaver.

I sag **430/1990** kontramanderede klageren en krydset check, efter at hun havde opdaget, at checken ikke var kommet frem til den pågældende tredjemand. Inden kontramanderingen havde en person imidlertid fået udbetalt checkbeløbet på grundlag af et falsk endossement. Vedkommende var kunde i sparekassen.

Pengeinstitutankenævnet gav sparekassen medhold under fremhævelse af, *at* indløseren var kunde i sparekassen, *at* endossementet ikke gav anledning til mistanke, og *at* sparekassen ikke havde udvist grov uagtsomhed.[72]

72 Pengeinstitutankenævnet henviste herved til Checklovens § 21, smh. § 19, og § 38.

5.3. **Andre spørgsmål**

En kunde havde fået stjålet bl.a. checkhæfte og ID-kort. Kort tid efter blev en stjålen check (på 500 kr.) brugt til betaling af slagterivarer. Banken returnerede checken under henvisning til, at checken var falsk.

Over for Pengeinstitutankenævnet henviste klageren bl.a. til, at checken beløbsmæssigt lå under 1.000 kr.

Pengeinstitutankenævnet henviser i sin kendelse til, at pengeinstitutternes checkgarantiordning ikke omfatter falske checks. Klageren fik herefter ikke medhold (sag **381/1990**).

Kapitel 6.
Rentespørgsmål

Mere end 100 af de foreliggende afgørelser angår tvister om forrentning. I de sager, der omtales her, er de dominerende klagetemaer fortolkningen af renteklausuler og renteændringers varsling. Sagerne herom fordeler sig nogenlunde ligeligt på ind- og udlånsforhold, jfr. under henholdsvis *6.1.* og *6.2.*

Også sager angående pengeinstitutternes valideringsregler og praksis vedrørende overtræksrente har givet anledning til principielle spørgsmål og afgørelser, der rækker videre end den enkelte sag. Sager vedrørende disse spørgsmål, der i det væsentlige stiller sig ens i ind- og udlånsforhold, omtales under *6.3.* og *6.4.*

6.1. **Indlån**

6.1.1. **Almene spørgsmål**

Sag **75/1988** illustrerer spørgsmålet om pengeinstituttets pligt til uopfordret at sikre sig, at kunden er opmærksom på mulighederne for at opnå en så gunstig forrentning som muligt. Klageren krævede en efterregulering af sin afdøde mors konti, idet han henviste til, at hun i perioden 1971 – 1981 havde haft et større indestående på en almindelig anfordringskonto, og at pengeinstituttet, ikke mindst under hensyn til kontohaverens tiltagende senilitet, burde have rådgivet hende om muligheden for at opnå bedre forrentning. Pengeinstituttet oplyste, at dets almindelige politik var at vejlede om alternative kontoformer, når der var tale om større indeståender. I det foreliggende kontoforhold var alle posteringer imidlertid sket maskinelt, hvorfor vejledning ikke havde fundet sted. Pengeinstituttet anførte, at forrentning var sket i overensstemmelse med den for kontoen gældende rente, og at et eventuelt krav om efterregulering ville være forældet.

Pengeinstitutankenævnet gav ikke klageren medhold. Afgørelsen blev begrundet med en henvisning til »de grunde, der er anført af indklagede«, og indeholder ikke nogen stillingtagen til det principielle problem om varetagelsen af kundens interesse i bedst mulig forrentning.[73]

[73] I sag **312/1990** tog Nævnet derimod stilling til en særlig variant af dette spørgsmål. Se under *6.1.2.*

Af den netop omtalte sag fremgik bl.a., at klageren (med morens samtykke må det vel formodes) i 1981 havde foranlediget morens indestående overført til en konto med 12 måneders opsigelse, men med den klausul, at udbetaling ved kontohaverens død kunne ske uden overholdelse af varslet. Samme grad af forudseenhed forelå ikke i sag **211/1989**, hvor de privatskiftende arvinger (ved deres advokat) klagede over, at pengeinstituttet ved dødsboets opsigelse med dags varsel af afdødes konto, oprettet på 12 måneders opsigelse, havde beregnet sig dekort på ca. 12.000 kr. Klagen blev begrundet med, at beregning af dekort var urimelig under hensyn til, at skiftet skulle være afsluttet inden 15 måneder efter dødsfaldet, at dødsbobehandlingen ofte først påbegyndes nogen tid efter dødsfaldet, samt at opsigelse uden respekt af varslet kunne være nødvendig af hensyn til boets likviditet. Pengeinstituttet anførte bl.a., at det af »kulancemæssige grunde« havde valgt generelt at betragte dødsdatoen som opsigelsesdato ved konti på opsigelse.

Pengeinstitutankenævnet udtalte, at arvingerne var indtrådt i afdødes retsstilling med hensyn til kontoen, og at dekortberegningen ikke kunne tilsidesættes som urimelig.

6.1.2. **Rentegaranti og favørrente i øvrigt**

Spørgsmålet om rækkevidden af afgivne *rentegarantier* synes kun at have givet anledning til 2 afgørelser fra Pengeinstitutankenævnet.

Sag **105/1989** angik en konto oprettet i 1982 med rentegaranti på 12% p.a. indtil 1. januar 1990. De følgende år indsattes afkastet af klagerens obligationsbeholdning på kontoen. I januar 1989 konstaterede klageren ved gennemgang af kontoudtog, at det nævnte afkast nu blev indsat på en anden konto, hvorefter hun forlangte den hidtidige ordning retableret. Pengeinstituttet gjorde gældende, at rentegarantikontoen var et særligt »kampagneprodukt«, der kun stod åben for indskud i »kampagneperioder«. Det var et udslag af velvillighed, ikke opfyldelse af en pligt, at det nævnte afkast til stadighed var indsat på kontoen.

Pengeinstitutankenævnet udtalte, at pengeinstituttet ved den nævnte praksis havde pådraget sig en aftaleretlig forpligtelse, som kun kunne opsiges med et efter forholdene rimeligt varsel, »som passende kan sættes til 6 måneder«.

I sag **192/1989** var der tale om et individuelt "produkt", hvis konsekvenser ikke synes gennemtænkt synderligt indgående af pengeinstituttet. Dette, en mindre sparekasse, havde i 1983 i forbindelse med etableringen af en lønkonto for et bestyrelsesmedlems datter indrømmet hende en forrentning på 12% p.a. indtil 1993 samt uopsigelighed. I 1987 lukkede sparekassen

kontoen for yderligere indskud. Under sagen blev der bl.a. henvist til, at sparekassen efter sine Almindelige Forretningsbetingelser kunne opsige indskud til udbetaling med et varsel på 3 måneder, således at forrentning ophører ved varslets udløb.

Ved Pengeinstitutankenævnets afgørelse bestemtes, at klageren fortsat skulle være berettiget til at benytte kontoen som lønkonto. Som begrundelse henvistes til, at pengeinstituttet havde afgivet en uforbeholden rentegaranti i 10 år.

Langvarige rentegarantier på konti, der agtes flyttet til et andet pengeinstitut, kan aktualisere særlige spørgsmål om omfanget af såvel det afgivende som det modtagende pengeinstituts oplysningspligt. Spørgsmål herom forelå i sagerne **189/1990** og **312/1990**, som begge angik en banks rentegaranti for børneopsparingskonti oprettet inden udgangen af 1982.

I sag **189/1990** krævede klageren, at det modtagende pengeinstitut skulle holde klagerens barnebarn skadesløs for tabet ved flytningen af børneopsparingskontoen, der i den afgivende bank ville være forrentet med 15% p.a. indtil barnebarnets 14. år. Inden flytningen havde det indklagede pengeinstitut oplyst, at dets forrentning af børneopsparingskonti var nogenlunde som den afgivende banks.

Klageren fik ikke medhold af Pengeinstitutankenævnet, der bl.a. udtalte, at det ikke kunne bebrejdes indklagedes medarbejder, at denne havde besvaret renteforespørgslen ud fra sit kendskab til den almindelige rente for børneopsparingskonti i de to pengeinstitutter og ikke nærmere undersøgt rentetilskrivningerne i bankbogen, som ifølge klageren havde været til stede under ekspeditionen.

Klageren fik derimod medhold i sag **312/1990**, hvor Pengeinstitutankenævnet nåede frem til, at den afgivende bank skulle tillade tilbageførsel af de pågældende børneopsparingskonti til fortsat forrentning i overensstemmelse med den oprindelige rentegaranti. Også denne sag udsprang af en bedsteforælders henvendelse i det modtagende pengeinstitut med henblik på flytning af kontoen på betingelse af, at forrentningen ikke forringedes. Den afgivende bank havde besvaret det andet pengeinstituts forespørgsel med oplysning om den almindelige rentesats (7,25% p.a.).

Ankenævnet udtalte, at den adspurgte medarbejder i hvert fald måtte anse det for nærliggende, at forespørgslen var begrundet i påtænkt overførsel af kontoen. Selv om forspørgslen alene måtte have angået den almindelige rentesats, burde den pågældende medarbejder også havde nævnt den særligt høje rente for visse konti, hvorved det uden tvivl ville være afklaret, at flytning ville være ufordelagtig for kontohaveren.

I sag **35/1990** var der spørgsmål om forrentningen af en konto i tiden efter udløbet af en 10 årig rentegaranti. Bankbogens omslag var påtrykt:

»JUBILÆUMSKONTO -Denne konto forrentes med 12% p.a. Efter 1. marts 1974 kan der ikke foretages yderligere indskud.«

I Pengeinstitutankenævnet var der enighed om, at denne tekst ikke (efter udløbet af den i annoncer påtagne 10 årige rentegaranti) afskar pengeinstituttet fra at frigøre sig fra det særlige rentevilkår med et varsel svarende til et passende opsigelsesvarsel. Det af pengeinstituttet givne varsel på mindre end en måned fandtes ikke rimeligt. Nævnets flertal fandt, at varslet burde have været mindst 6 måneder; mindretallet sagde et år.

Spørgsmålet om varsel for renteændringer forelå også i en række stort set identiske sager, **237/1989**, **276/1989**, **281/1989**, **305/1989** og **306/1989**, hvor Pengeinstitutankenævnet tog stilling til nogle principielle aftaleretlige spørgsmål vedrørende *"tilbudskonti" etc.* De pågældende kontotyper var markedsført i starten af 1980'erne med kraftig fremhævelse af, at renten lå 4% over diskontoen og skulle reguleres i takt med denne, samt med angivelse af, at kontohaveren til enhver tid kunne hæve på kontoen. Klagetemaet i sagerne var pengeinstituttets ret til at ændre forrentningsprincippet og i givet fald længden af varslet herfor.

Pengeinstitutterne henviste i sagerne til deres Almindelige Forretningsbetingelser, efter hvis ordlyd de i mangel af anden aftale mellem parterne forbeholder sig ret til at fastsætte rentebetingelserne, at ændre dem til enhver tid uden varsel, og til enhver tid at bringe kundeforhold til ophør uden varsel. Endvidere henvistes til, at Nationalbankens diskontos aftagende betydning for den almindelige indlånsrenteudvikling udgjorde en bristet forudsætning.

I Pengeinstitutankenævnet var der ikke fuld enighed om bedømmelsen af de nævnte spørgsmål.[74] Flertals- og mindretalspræmisserne har i alt væsentligt samme ordlyd i alle de nævnte sager. I sag **276/1989** udtalte flertallet:

»Indklagedes i 1980/81 afgivne tilbud, hvorefter renten på Tilbudskonti ville udgøre diskontoen med et tillæg af 4% p.a., var ikke efter sit indhold tidsubegrænset, og der blev ikke meddelt garanti for rentens højde i nogen bestemt periode.

[74] Om Finanstilsynets og Forbrugerombudsmandens vurdering af de nævnte spørgsmål, se vores artikel i U 1989 B s. 347 samt *Tilsynets Årsberetning for 1987* s. 48.

Indklagede er på denne baggrund efter dansk rets almindelige regler berettiget til at frigøre sig fra det aftalte vilkår med et vist varsel, og det af indklagede i juni 1989 meddelte varsel på lidt over 6 måneder findes passende.«

Og mindretallet:

»Vi lægger til grund, at kontoen blev oprettet på grundlag af indklagedes tilbudskontobrochure. Brochuren indeholder et uforbeholdent tilsagn om en gunstig, diskontorelateret forrentning og fremhævelse af kontohaverens ret til til enhver tid (efter den 16/2 1981) at hæve pengene, det vil sige at bringe kontoen til ophør uden varsel.

Brochuren nævner derimod intet om indklagedes muligheder for at ændre forrentningen eller bringe kontoen til ophør.

Brochurens tavshed på disse punkter kan ikke som anført af klageren begrunde, at indklagede er afskåret fra at frigøre sig fra aftalen med et vist varsel, men kan ejheller som anført af indklagede begrunde, at pkt. 4 og 7 i indklagedes almindelige forretningsbetingelser anses for en del af parternes aftale. Det bemærkes herved, at tilbudskontoen åbenbart ville have fremtrådt som mindre attraktiv, hvis indklagede udtrykkeligt havde henvist til, at man forbeholdt sig ret til at anvende pkt. 4 og 7 i sine almindelige forretningsbetingelser.

Idet der for indlån til høj rente sædvanligvis gælder et opsigelsesvarsel, finder vi endvidere, at brochurens fremhævelse af kontohaverens ret til til enhver tid (efter den 16/2 1981) at hæve pengene sammenholdt med dens tavshed om, med hvilket varsel indklagede skulle være berettiget til at bringe kontoforholdet til ophør helt eller delvist, har givet klageren rimelig grund til at gå ud fra, at der for indklagedes vedkommende skulle gælde et varsel svarende til det, der på tidspunktet for kontoens oprettelse gjaldt hos indklagede for sædvanlige indlånskonti med tilsvarende høj forrentning. Det er under sagen oplyst, at et hertil svarende varsel ved kontoens oprettelse var 12 måneder.

Idet det oplyste om indklagedes forudsætninger for at yde en diskontorelateret rente ikke kan føre til andet resultat, finder vi herefter, at indklagede er bundet af et varsel på 12 måneder.«

Sag **87/1990** angik ændring af *de nærmere betingelser for særlig gunstig forrentning* af indskud på aktionærkonti. Klagerens indskud var hidtil forrentet med den høje rente, til trods for at hun ikke opfyldte de almindelige vilkår, hvorefter besiddelse af 10 aktier var en minimumbetingelse for den høje forrentning. I foråret 1989 besluttede pengeinstituttet at håndhæve denne betingelse konsekvent. Klageren modtog herefter en skrivelse, der angav, at hun havde 5 aktier og således kunne indsætte 0,00 kr. til den høje rente. Ca. 5 måneder senere sendte pengeinstituttet en skrivelse, der opfor-

drede hende til at henvende sig i pengeinstituttet i anledning af ændrede regler om aktionærkonti.

Pengeinstitutankenævnet fandt, at pengeinstituttet havde haft en særlig pligt til at sørge for, at klageren fik at vide, at det fremover ville tage sine regler alvorligt med den virkning, at klagerens rente blev nedsat fra 6,5% til 0,25% p.a. De nævnte to skrivelser fandtes ikke tilstrækkelige i så henseende. Klageren fik derfor medhold i, at hun havde krav på den høje forrentning indtil det tidspunkt, hun havde fået klar besked.

6.1.3. **Særlige indlån**[75]

Spørgsmålet om fortolkningen af vilkår om, at kontoen forrentes med "højeste indlånsrente" med tillæg af en overrente, blev på et tidligt tidspunkt forelagt Pengeinstitutankenævnet, jfr. sag **81/1988**. Spørgsmålet forelå også i sagerne **1/1990** og **267/1990**. Ingen af klagerne, der – naturligt nok – undrede sig over, at renten på andre indlånskonti var højere end "højeste indlånsrente", fik medhold. Pengeinstitutankenævnet udtalte i alle 3 sager, at udtrykket "højeste indlånsrente" må anses for en fast indarbejdet betegnelse for renten på indskud på længste opsigelse på almindelige konti uden særvilkår.

I øvrigt henvises til sagerne **6/1988**, **140/1989** og **461/1989** (omtalt i kapitel *9.2.1.3.* og *9.2.3.2.*) om forrentningen af tilbageholdte afgiftsbeløb i forbindelse med opgørelse af kapitalpension og indekskonti. – Se også i kapitel *9.2.4.* om sagerne **309/1990**, **364/1990** og **402/1990**, der alle angår betingelserne for statspræmien på 4% ved boligsparekontrakter. Om særlige spørgsmål i forbindelse med børneopsparingskonti med rentegaranti, se sagerne **189/1990** og **312/1990**, som begge er omtalt under *6.1.2* .

6.2. **Udlån**

6.2.1. **Kreditrenten**[76]

Til illustration af, at der i pengeinstitutsektoren er en formodning for, at kunderne skal betale kreditrente,[77] kan nævnes sag **193/1990.** Sagen viser

[75] Om terminologien henvises til kapitel 9.

[76] Ordet kreditrenten anvendes her i overensstemmelse med den juridiske sprogbrug som modstykket til morarenten, jfr. herved renteloven § 2. "Kreditrenten" er for så vidt det samme som "debetrenten" (i bankteknisk forstand)!

[77] Denne sektor udgør for så vidt en undtagelse, som det almindelige (teoretiske) udgangspunkt er, at der ikke skal betales kreditrente, jfr. Rentelovens § 2 sammenholdt med §1, stk. 2.

tillige, at branchens omkostningsbegreber ikke altid er umiddelbart gennemskuelige for de uindviede. Der var tale om en kunde, der for at sikre fornøden likviditet i forbindelse med en hushandel, agtede at afhænde og senere genkøbe en mindre obligationsbeholdning. For at spare kunden for kurtageomkostninger og kursrisiko tilbød pengeinstituttet, at han i stedet kunne få bevilget et midlertidigt overtræk på 20.000 kr. Det aftalte overtræk gav anledning til rentedebitering på ca. 1.600 kr. og klage til Pengeinstitutankenævnet. Under klagebehandlingen anførte klageren, at han havde fået at vide, at overtrækket ville koste ham 300 kr. i ekspeditionsgebyr, og »at der ikke ville løbe yderligere omkostninger eller renter på overtrækket.« Pengeinstituttet oplyste bl.a., at »klagerens opfattelse af, at der ikke skal betales renter, kan hvile på, at der ikke skulle betales den højeste overtræksrente som ved ikke-bevilgede overtræk. Det har.. formodningen imod sig, at der i et tilfælde, som svarer til et almindeligt lån, ikke beregnes debetrenter, og der må i givet fald skulle foreligge en utvetydig aftale herom, hvilket ikke er tilfældet.«

Pengeinstitutankenævnet tiltrådte pengeinstituttets synspunkt med en bemærkning om, at det ikke var godtgjort, at indklagede i forbindelse med aftalen om overtræksretten skulle have givet afkald på forrentning af overtrækket. – Se under *6.3.* om forrentning af uberettigede overtræk.

I sag **223/1990** tog Pengeinstitutankenævnet stilling til et principielt spørgsmål om forståelsen af renteangivelser. Klageren krævede 10.000 kr. tilbagebetalt som for meget betalt rente på et boliglån, men fik ikke medhold. Nævnet udtalte:

> »Det er – ikke alene i pengeinstitutsektoren, men også uden for denne – almindelig praksis, at rentens størrelse oplyses ved angivelse af rentesats pro anno, selv om det samtidig er bestemt, at rente tilskrives hyppigere end årligt, f.eks. kvartalsvis, således at den effektive årlige rente i virkeligheden i et vist mindre omfang overstiger den angivne rentesats pro anno. Selv om denne praksis og dermed også udformningen af rentebestemmelsen i det foreliggende gældsbrev kan kritiseres ud fra de synspunkter, der er anført af klageren, findes dette dog ikke at kunne medføre, at indklagedes renteberegning anses for uberettiget.«[78]

[78] Efter Kreditaftalelovens ikrafttræden synes det at være den almindelige opfattelse, også i pengeinstitutsektoren, at udtrykket "den årlige nominelle rente" (jfr. f.eks. lovens § 15, stk. 4) skal forstås som anført af klageren i den nævnte sag. Den i Pengeinstitutankenævnets kendelse beskrevne almindelige praksis synes således at være forladt, ihvert fald i forhold omfattet af Kreditaftaleloven.

Spørgsmålet om "begyndelsesrenten" (d.v.s. hvorvidt kundens lån fra første færd blev placeret i rette rentekategori) har kun foreligget i få sager, jfr. sagerne **33/1990** og **116/1990**. I begge sager var spørgsmålet, om klageren opfyldte betingelserne for at få etableringslån i lyset af bl.a. pengeinstituttets brochurer herom. Ingen af klagerne fik medhold.

I øvrigt er det spørgsmålet om pengeinstituttets ret til at ændre renten, der har givet anledning til klager.

I sagerne **69/1988** og **438/1989** var der tale om pantebreve af ældre dato med *bestemmelser om fast rente*. Sagerne havde endvidere det tilfælles, at pengeinstituttet på et tidspunkt var begyndt at beregne sig variabel rente. Klagerne bestred, at dette havde den fornødne hjemmel.

Ingen af klagerne fik medhold. I sag **69/1988** lagde Pengeinstitutankenævnets flertal vægt på klagerens passivitet over for modtagne opkrævninger og den i pantebrevet hjemlede adgang til opsigelse fra pengeinstituttets side, mens mindretallet ville give klageren medhold i, at han skulle stilles, som om pantebrevet de seneste år var blevet forrentet med 5% p.a. i stedet for de oppebårne 15%. I sag **438/1989** var der i Nævnet enighed om at anse det for bevist, at klagerens afdøde ægtefælle (den oprindelige pantebrevsdebitor) omkring 1970 havde accepteret overgang fra 6,25% p.a. til variabel forrentning mod forlænget løbetid.

Et lignende problem forelå i sag **281/1990** om et pantebrev (oprettet i 1965), der ikke indeholdt fast rente, men bestemte, at rentefoden var 1½% over den til enhver tid værende højeste indlånsrente hos pengeinstituttet. Pantebrevet kunne af begge parter opsiges med 1 års varsel. I 1974 meddelte pengeinstituttet (med et varsel på godt en måned) klageren, at det så sig nødsaget til at forhøje den halvårlige ydelse; skrivelsen nævnte, at dette var en følge af den forhøjede udlånsrente, men intet om, at rentebetingelserne for lånet var ændret. Det blev klageren først opmærksom på i 1990.

Pengeinstitutankenævnet udtalte, at klageren henset til det uklare og upræcise indhold af den nævnte skrivelse fra 1974 ikke burde have indset, at pantebrevets rentebestemmelse blev ændret, hvilket pengeinstituttet heller ikke kunne træffe bestemmelse om uden klagerens samtykke. Herom og ikke længere var der enighed i Nævnet. Flertallet fandt, at pengeinstituttet skulle foretage en efterregulering af restgælden, idet pengeinstituttets adgang til at opsige med 6 måneders varsel ikke kunne tillægges betydning. Mindretallet derimod nåede det modsatte resultat med henvisning til opsigelsesadgangen og klagerens passivitet.[79]

[79] Sag **445/1990** angik en analog problemstilling: her havde pengeinstituttet på grund af det stigende renteniveau i en periode omkring 1980 undladt at ændre

Problemet i de 3 senest omtalte sager – at lånene blev forrentet i modstrid med det (oprindeligt) aftalte – foreligger næppe i noget videre omfang ved udlån af nyere dato, som så at sige altid indeholder bestemmelse om *variabel forrentning*.[80] Af de sædvanligt anvendte klausuler fremgår således, at lånet forrentes med den af pengeinstituttet til enhver tid fastsatte sats, p.t. X%, og at renten til enhver tid kan ændres uden varsel.[81]

De vidtrækkende formuleringer i klausuler om variabel forrentning giver selvsagt ikke pengeinstitutterne en fuldstændig fri adgang til at ændre renten i bestående udlånsforhold. På grundlag af den foreliggende lovgivning og retspraksis er det imidlertid vanskeligt at opstille præcise kriterier for det nærmere indhold af de begrænsninger, der gælder.[82]

Pengeinstitutankenævnet har holdt en ret lav profil, når det drejer sig om fortolkning af aftalen med henblik på formuleringen af *de positive faktorer, der kan/skal føre til ændring af renten* i bestående forhold.

I sag **48/1989** udtalte Pengeinstitutankenævnet, at det ifølge pantebrevene var overladt til pengeinstituttet at fastsætte renten til enhver tid, og at

---

ydelsen, således at pantsætteren alene betalte renter, og løbetiden blev forlænget. Nævnet fandt det kritisabelt, at pengeinstituttet havde fraveget pantebrevets afdragsbestemmelser uden først at indhente samtykke. Flertallet lod dog ikke dette få nogen konsekvens, idet det fandt, at klageren burde have indset forholdet og derfor havde fortabt sin indsigelse ved passivitet; mindretallet var af den modsatte opfattelse og fandt, »at restgælden skal være rentefri til det tidspunkt, da gælden ville have været indfriet, hvis der var blevet betalt afdrag i overensstemmelse med pantebrevenes bestemmelser.«

80 Pengeinstitutterne er undtaget fra Kreditaftalelovens krav om, at renten kun må variere med forhold, som kreditgiveren er uden indflydelse på, jfr. lovens § 15. Derimod er pengeinstitutterne på lige fod med andre kreditgivere omfattet af kreditaftalelovens § 9, stk. 3 (om angivelse af »de betingelser, hvorunder omkostningerne således kan ændres«, se nærmere herom *Lennart Lynge Andersens* Kreditaftalelovskommentar s. 120) og § 15, stk. 4 (med nærmere krav om information og informationsmåde ved ændringer af rente og andre kreditomkostninger).

81 Finansrådets vejledende Almindelige Forretningsbetingelser (af januar 1991) lægger kun op til få ændringer af de hidtil anvendte renteklausuler. Der indføres dog et varsel på mindst en måned, "hvis renten på en enkelt kontotype ændres væsentligt til ugunst for kunden, og renteændringen ikke har forbindelse med udviklingen i bankens/sparekassens almindelige renteniveau".

82 Se nærmere den ret udførlige gennemgang og diskussion s. 19-54 i rapporten "Pengeinstitutternes standardvilkår over for forbrugerne" afgivet i maj 1990 af en arbejdsgruppe nedsat af Forbrugerombudsmanden.

der ikke var grundlag for at tilsidesætte de siden 1985 fastsatte rentesatser som åbenbart urimelige. – Pengeinstituttet havde anført, at pantsætteren »ved at vælge en variabel forrentning [har] opnået de fordele og ulemper, der følger af, at lånene løbende tilpasses det almindeligt gældende renteniveau.« Pengeinstituttet oplyste, at rentefastsættelsen skete »med udgangspunkt i begyndelsesrenten/kursen under hensyntagen til renteudviklingen på obligationsmarkedet, markedsrenten på tilsvarende lån og den almindelige renteudvikling«, og at der blev taget hensyn til den kurs, lånene i sin tid blev udbetalt til. Klageren havde gjort gældende, at den effektive rente på lånet skulle følge obligationsrenten.

Afgørelsen i sag **128/1989** gav heller ikke klageren medhold. Som begrundelse anførtes bl.a., at pengeinstituttet under henvisning til gældsbrevets vilkår om variabel forrentning havde været berettiget til som sket at foretage forhøjelse af lånerenten i takt med den almindelige rentestigning i samfundet. Tilsvarende afgørelse i sag **340/1990**, hvor der ikke fandtes grundlag for at kritisere et finansieringsinstituts beregning af variabel rente, »som har hjemmel i låneaftalen og skyldtes ændringer i pengemarkedsrenten.«[83]

I sag **446/1990** fandt Pengeinstitutankenævnets mindretal anledning til at udtale sig om, hvilke positive krav der kan stilles til variationerne i forrentningen. Mindretallet udtalte bl.a.:

> »Gældsbrevets rentebestemmelse må forstås således, at lånet skal forrentes efter en variabel sats, der af indklagede skal fastsættes under hensyn til den til enhver tid gældende markedsrente.
>
> Indklagede har fremlagt en oversigt over ændringerne af rentesatsen vedrørende klagerens lån i tiden august 1979 – september 1990 og har anført, at renten har fulgt den, der generelt har været gældende for sådanne lån. Endvidere har indklagede oplyst, at der "inden for hver enkelt lånetype er mulighed for individuelle renteafvigelser afhængig af konkrete forhold."
>
> Derimod har parterne ikke tilvejebragt nærmere oplysninger om markedsrentens udvikling eller deres synspunkter på spørgsmålet om den nærmere forståelse af aftalens rentebestemmelse. Vi finder det derfor ikke muligt på det foreliggende grundlag at tage stilling til spørgsmålet om, hvorvidt renten på lånet har været fastsat under hensyn til den til enhver tid gældende markedsrente.«

Afgørelsen er desuden omtalt på side 95.

[83] Finansieringsinstituttet var datterselskab af et pengeinstitut og dermed omfattet af Pengeinstitutnævnets kompetence, jfr. nærmere kapitel *2.1.*

Pengeinstitutankenævnet har kun *i enkelte tilfælde tilsidesat foretagne renteændringer.*

Sag **25/1988** angik en kassekreditlignende "servicekonto". Ved angivelse nederst på et kontoudtog udsendt den 30. september meddelte pengeinstituttet, at det pr. samme dato nedsatte kontoens debetrente, men samtidig indførte provisionsbetaling i forhold til det aftalte maksimum.

I Pengeinstitutankenævnet var der enighed om at give klageren medhold i, at han ikke skulle betale provisionsbeløbet for det første kvartal, men ikke om begrundelsen. Flertallet udtalte, at der ikke var tale om en almindelig renteændring, men om en principiel og betydningsfuld ændring af vilkårene for kreditten, hvorfor pengeinstituttet for i videst mulige omfang at sikre, at kontohaverne blev bekendt med ændringen, burde have givet meddelelse ved særskilt skrivelse. – Mindretallet ville ikke kritisere meddelelsesformen, men fandt, at der burde være givet et rimeligt varsel.

Pengeinstitutankenævnet traf (i enighed) tilsvarende afgørelse i sag **112/1988**, hvor pengeinstituttet ikke længere ville yde klageren positiv særbehandling og uden varsel havde hævet provisionssatsen på en kassekredit fra 0 til 3%. Nævnet udtalte bl.a., at »den omhandlede væsentlige ændring af vilkårene for klagerens kassekredit burde være meddelt klageren ved særskilt skrivelse og med et rimeligt varsel.«

I sag **190/1990** havde pengeinstituttet opsagt klagerens samlede engagement til fuld og endelig indfrielse med ca. 1 ½ måneds varsel. Samtidig hævede det med øjeblikkelig virkning renten på klagerens udlån, herunder et ikke-misligholdt statsgaranteret studielån. Som svar på klagerens henvisning til, at der var tale om en vilkårlig renteforhøjelse i strid med god pengeinstitutskik, anerkendte pengeinstituttet »det rimelige i at undlade en renteforhøjelse på studielånet«, hvorfor Pengeinstitutankenævnet ikke fik anledning til at udtale sig om spørgsmålet.

I sag **418/1989** fandtes et bankejet finansieringsselskab uberettiget til at forhøje renten, idet den sædvanlige renteændringsklausul i låneaftalen ikke kunne anvendes til at ændre den rentesats, der fremgik af det frivillige forlig, der var trådt i stedet for den misligholdte låneaftale, men som ikke indeholdt renteændringsklausul.

Ved afgørelsen i sag **115/1989** fandtes pengeinstituttet bundet af sin markedsføring, hvorefter der ved et billåns etablering i 1985 blev ydet favørrente i kraft af klagerens ansættelse på en større arbejdsplads. Den særlige favørrente fremgik ikke umiddelbart af gældsbrevet, der indeholdt sædvanlig renteændringsklausul og angav "begyndelsesrenten" til 10% og 2% som provisionssats. Den nævnte gruppefavørordning var nedtrappet i løbet af 1986-87 og ophørte i 1988 (uden at dette var meddelt klageren).

Pengeinstitutankenævnet udtalte i enighed, at der ved markedsføringen var givet klageren et tilsagn, som pengeinstituttet ikke kunne fragå i lånets sædvanlige løbetid.

Derimod fandt Pengeinstitutankenævnet(s flertal) *ikke grundlag for at tilsidesætte renteforhøjelsen* i følgende sager.

I sag **21/1990** havde en bank markedsført billån med henvisning til bl.a.:

»Ekstra nedsat rente 11%. Sidste frist 31.12. 1989
...Renten er variabel.... [Pengeinstituttets] ekstra nedsatte rente... ligger 1% under bankens normale rente, som p.t. er 12%. Tilbuddet gælder for alle lån bevilget i perioden 1.10. til 31.12. 1989, og renten vil i 1989 og 1990 ligge 1% under bankens normale rente for billån..«

Klageren, hvis billån var oprettet den 8. december 1989, var utilfreds med, at banken pr. 1. januar 1990 hævede renten til 13,5%. Pengeinstitutankenævnets flertal udtalte:

»Den stærke fremhævelse i indklagedes reklamebrochure af, at der tilbydes en rente på 11% p.a., må som anført af klageren anses for uheldig, når det måtte forventes, at renten ville blive forhøjet betydeligt kort tid efter låneaftalens indgåelse. Det fremgår dog samtidig af brochuren, at renten er variabel, og at tilbudet i realiteten alene går ud på, at renten indtil udgangen af 1990 vil være 1% mindre end indklagedes normale rente for tilsvarende lån. Der findes herefter ikke at være fuldt tilstrækkeligt grundlag for at fastslå, at klageren som følge af brochurens udformning har krav på en yderligere nedsættelse af renten i forhold til den normale rente.«

Mindretallet fandt, at klageren havde haft føje til at gå ud fra, at den angivne rente på 11% alene ville blive reguleret i takt med de reguleringer, som efter låneaftalens indgåelse måtte blive foretaget for tilsvarende lån på normale rentevilkår.

Sagerne **228/1990** og **446/1990** illustrerer bl.a. de spørgsmål, der kan opstå, når låntageren ikke længere "passer" ind i de kategorier, som efter pengeinstituttets generelle udlånspolitik er afgørende for "begyndelsesrenten".

I sag **228/1990** var der tale om et boliglån sikret ved kaution og et ejerpantebrev i en ejerlejlighed, som imidlertid blev solgt på tvangsauktion uden dækning af ejerpantebrevet. Der forelå ikke betalingsmisligholdelse. Pengeinstituttet meddelte herefter klageren, at man var berettiget til at opsige lånet til fuld indfrielse, men ville som det mindre stille sig tilfreds med bl.a. en forhøjelse af renten fra 15% til 18%. Klageren anførte bl.a., at det slettede ejerpantebrev ikke havde ydet nogensomhelst sikkerhed, hvorfor der ikke var sket nogen reel ændring af låneforholdet. Pengeinstituttet

gjorde bl.a. gældende, »at der efter tvangsauktionen ikke længere var tale om boligfinansiering, men om almindelig forbrugsfinansiering.«

Pengeinstitutankenævnet tog ikke stilling til den netop nævnte betragtning, men udtalte, at pengeinstituttet efter sletningen af ejerpantebrevet på tvangsauktion ifølge lånebetingelserne havde været berettiget til at kræve lånet indfriet, og at de stillede betingelser for låneforholdets videreførelse ikke kunne anses for urimelige.

I den anden sag **446/1990** forelå en anden variant af det nævnte problem. Her krævede klageren rentenedsættelse under henvisning til bl.a., at lånet ved etableringen i 1979 var et "boliglån", hvorfor det burde være forrentet med den for "boliglån" gældende sats med virkning fra 1985, da pengeinstituttet indførte denne lånekategori. Pengeinstitutankenævnet kunne ikke tiltræde klagerens synspunkt.

6.2.2. **Morarente**

Pengeinstitutankenævnet synes kun i to sager at have haft anledning til at komme nærmere ind på spørgsmålet om pengeinstitutternes hjemmel til at beregne sig en morarente, der overstiger kreditrenten. Jfr. sagerne **268/1988** og **60/1989**. I begge sager fremhævede Nævnet, at morarenteberegning havde hjemmel i lånedokumentet. Selv om præmisserne indeholder en "jf. også" – henvisning til de Almindelige Forretningsbetingelser, tyder afgørelserne på, at Pengeinstitutankenævnet stiller krav om hjemmel i selve lånedokumentet.[84]

6.3. **Overtræksrente**[85]

Pengeinstitutankenævnet har kun i enkelte tilfælde haft lejlighed til at tage stilling til berettigelsen af pengeinstituttets beregning af overtræksrente.

Sag **178/1988**, der angik overtræk af en budgetkonto, blev afgjort i kla-

[84] Jfr. således *Tilsynets Årsberetning for 1986* s. 51 samt U 1991. 354 Ø, hvor pengeinstituttet støttede sit krav om "incassorente" på de Almindelige Forretningsbetingelser, men ikke fik medhold. Landsretten udtalte bl.a., at gældsbrevet indeholdt detaljerede bestemmelser om virkningerne af misligholdelse, herunder dækning af pengeinstituttets omkostninger, men intet om, at renten ved misligholdelse ville blive forhøjet.

[85] For så vidt angår forhold omfattet af Kreditaftaleloven henvises til lovens § 12, se nærmere herom *Lennart Lynge Andersens* Kreditaftalelovskommentar s. 109 ff.

gerens favør med bl.a. følgende principielle bemærkninger (som kan sammenholdes med Kreditaftalelovens § 12):

»..ikke...tilladelse til at overtrække kontoen. Indklagede har derfor som udgangspunkt været berettiget til at opkræve overtræksrente efter almindelige regler herom.

Det er imidlertid Ankenævnets opfattelse, at indklagede, da overtræk begyndte at forekomme – efter det af klageren oplyste i 1981 og med vekslende debetsaldi – inden rimelig tid burde have gjort klageren opmærksom på, at der af sådanne overtræk beregnes ikke blot sædvanlig rente, men herudover et særligt tillæg for overtræk. Da dette ikke er sket, og da klageren så vidt ses først kunne blive opmærksom herpå ved modtagelsen af kontoudskrift pr. 16. august 1988, bør indklagede tilbagebetale klageren det særlige overtrækstillæg, ikke blot som sket med en anden begrundelse fra 1. januar 1987, men tillige for perioden fra 16. august 1983.«

Samme problem var fremme i sag **59/1989**, hvor et længerevarende overtræk, som parterne havde ført forhandlinger om, først blev belagt med den særlige overtræksrente, efter at klageren havde meddelt, at han ville overføre sit engagement til andet pengeinstitut. Pengeinstitutankenævnet fandt ikke, at pengeinstituttet under de foreliggende omstændigheder havde været berettiget til at debitere overtræksrente.

6.4. **Validering**

I sag **19/1990** havde valideringsreglerne medført en "valideringsmæssigt overtræk", der udløste et rentebeløb på 10.17 kr., som klageren forlangte tilbagebetalt. Under sagens behandling for Ankenævnet tilbagebetalte pengeinstituttet imidlertid beløbet, hvorefter tvisten bortfaldt.

Som nærmere omtalt i kapitel *2.3.2.* har Pengeinstitutankenævnet heller ikke i øvrigt fundet anledning til at tage principiel stilling til pengeinstitutternes almindelige asymmetriske valideringsregler, som indebærer, at indbetalinger valideres en ekspeditionsdag frem, mens udbetalinger valideres samme dag. – En afklaring af spørgsmålet synes først at kunne foreligge efter afgørelsen af den markedsføringssag, Forbrugerombudsmanden har anlagt ved Sø- og handelsretten i maj 1991.

I sag **292/1989** tog Nævnet stilling til én af virkningerne af asymmetrisk validering. Klagen angik et rentebeløb på ca. 300 kr. opstået ved "valideringsmæssigt overtræk" som følge af uhensigtsmæssig timing af klagerens ind- og udbetalinger i forbindelse med huskøb. Pengeinstitutankenævnet udtalte, at de pågældende ind- og udbetalinger var sket efter aftale med pengeinstituttet, som på denne baggrund burde have orienteret

klageren om, fra hvilket tidspunkt hun kunne trække de pågældende betydelige beløb på kontoen, uden at der opstod et teknisk overtræk. Da sådan orientering ikke var givet, havde klageren krav på tilbagebetaling af rentebeløbet.[86] – Nævnet påtalte endvidere, at pengeinstituttet ikke ved klagerens reklamation over rentetilskrivningen havde givet en fyldestgørende redegørelser herfor, jfr. herved kapitel *2.3.2.*

Endvidere har Pengeinstitutankenævnet taget stilling til specielle valideringsregler.

Sag **84/1990** angik et pengeinstitut, der (ligesom de øvrige) validerede indbetalinger en dag frem, men (i modsætning til andre) validerede udbetalinger fra egen kasse en dag tilbage. Pengeinstitutankenævnet udtalte i enighed, at reglen ikke var stemmende med sædvanlig praksis, men fandt ikke grundlag for at tilsidesætte reglen som åbenbart urimelig. Modsat mindretallet fandt flertallet ikke, at der var tale om så væsentlig en afvigelse, at pengeinstituttet havde en særlig pligt til at oplyse kunderne forud for kontoens oprettelse; flertallet henviste også til, at valideringen fremgik af kontoudtog.

I sag **398/1990** validerede pengeinstituttet checkkonti efter 30/360 dageprincippet med den virkning, at beløb posteret den 31. i en måned blev valideret den 30., hvis det var en udbetaling, og første bankdag i den følgende måned, hvis det var en indbetaling. Pengeinstitutankenævnet udtalte bl.a., at det ikke i sig selv kunne kritiseres, at banken lod som om, alle måneder havde 30 dage, men fandt det uheldigt, at dette kom kunderne til skade i tilfælde, hvor ind- og udbetaling ellers skulle være valideret den 31. i en måned. Nævnet fandt derfor, at pengeinstituttet, hvis det ville opretholde 30 - dageprincippet, burde udforme særlige valideringsregler for disse tilfælde, således at man undgik den nævnte konsekvens.

Sagerne **369/1990** og **437/1990** angik begge særlige valideringsregler for indbetalinger via postgiro. Sådanne indbetalinger valideres 3 eller 4 bankdage frem regnet fra modtagelsen af meddelelse om bogføringen på pengeinstituttets girokonto.

Pengeinstitutankenævnets flertal fandt reglen urimelig, og at pengeinstituttet kun burde regne med en dag fra meddelelsen fra postgirokontoret. Som begrundelse henvistes til, at pengeinstituttet havde accepteret indbetaling via postgiro, og at det ikke burde komme kunden til skade, at indeståendet på pengeinstituttets postgirokonto kun forrentes med en lav sats, om overhovedet, og heller ikke, at overførsel af indeståendet til Nationalbanken kun kan ske med flere dages forsinkelse. Endvidere henviste fler-

86 Se i samme retning *Tilsynets Årsberetning for 1987* s. 56.

tallet til, at reglen på grund af kundernes ukendskab let kunne føre til utilsigtede overtræk. – For sikkerheds skyld anførtes, at flertallet ikke havde taget stilling til de almindelige valideringsregler.

Efter mindretallets opfattelse var den specielle valideringsregel vedtaget af parterne, og der fandtes ikke grundlag for at tilsidesætte den som urimelig.

Kapitel 7.
Gebyrer

Siden begyndelsen af 80'erne er stadigt flere af pengeinstitutternes ydelser blevet gebyrbelagte. Udviklingen er udslag af bl.a. et ønske om, at de kunder, der udnytter en særlig service, selv bør bære omkostningerne herved og ikke subsidieres af de øvrige kunder. I sin almene formulering har dette synspunkt (om "brugerbetaling") ret let ved at vinde almindelig tilslutning, også i kundekredse.

En hel del af de ikke så få gebyrsager, der har været indbragt for Pengeinstitutankenævnet,[87] tyder imidlertid på, at pengeinstitutterne og deres kunder ofte har forskellige opfattelser af, hvad synspunktet fører til ved dets konkrete udmøntning i pengeinstitutternes gebyrpraksis. I adskillige af sagerne skulle det således være kommet som en overraskelse for klageren, at vederlaget for den pågældende ydelse ikke var inkluderet i prisen for hovedydelsen, men blev debiteret særskilt, eller at gebyret androg så stort et beløb.

I Pengeinstitutankenævnets Årsberetning 1989 s. 2 giver de forholdsvis mange gebyrsager da også formanden

> »anledning til at konstatere, at informationsniveauet på dette område nok vil kunne forbedres, således at færre kunder udsættes for udgifter, de ikke har ventet og eventuelt kan indrette deres dispositioner på en anden måde, og at der ikke mindst bør informeres om nye eller ændrede gebyrer i bestående kundeforhold.«[88]

I hovedparten af gebyrsagerne har spørgsmålet været, om pengeinstituttet havde den fornødne hjemmel til at kræve gebyr, og/eller om et (i øvrigt) hjemlet gebyr var urimeligt. Pengeinstitutankenævnets praksis vedrørende hjemmelspørgsmålet følger – ikke overraskende – sædvanlige aftaleretlige principper og kan sammenfattes i et *påregnelighedskriterium*, hvorefter det er afgørende, om kunden måtte være forberedt på gebyrbetaling, enten fordi han på forhånd var underrettet herom eller måtte indse, at der var tale om en ekstraydelse og ikke en bestanddel af hovedydelsen.[89]

87 I den omhandlede periode er der truffet afgørelse i ca. 70 gebyrsager.

88 I samme retning *Tilsynets Årsberetning for 1985* s. 58 ff.

89 Formuleringen dækker ikke uden videre gebyrer til dækning af udgifter ved misligholdelse, hvor hjemmelproblemet må ses på en anden baggrund end og

Det følger af kriteriets første led, at pengeinstituttet selvsagt har krav på gebyr for en ydelse, når et vilkår herom er gjort til en del af den konkrete aftale. Som det fremgår af f. eks. sagerne **12/1989** og **429/1989** (refereret under henholdsvis *7.6.* og *7.3.2.*) er det efter Pengeinstitutankenævnets praksis ikke i sig selv tilstrækkeligt i så henseende, at pengeinstituttets Almindelige forretningsbetingelser indeholder den almindeligt forekommende klausul om, at pengeinstituttet til enhver tid fastsætter renter og gebyrer m.v.[90]

Ikke mindst påregnelighedskriteriets andet led – hvad kunden måtte indse, selv om han ikke var underrettet – kan give anledning til vanskelige afgrænsningsspørgsmål, hvoraf en del har foreligget til afgørelse i Pengeinstitutankenævnet.

I modsætning til, hvad der gør sig gældende ved hjemmelsspørgsmålet, synes Pengeinstitutankenævnets afgørelser vedrørende *urimelighedsbedømmelsen* i gebyrsager (endnu) ikke at give tilstrækkeligt grundlag for formulering af mere præcise, generelle kriterier, der kan sammenfatte Nævnspraksis i de ret forskelligartede tilfældegrupper. For de enkelte gebyrtypers vedkommende, ikke mindst rykkergebyrernes, foreligger dog Nævnsafgørelser, som afstikker forholdsvis klare retningslinjer, jfr. nærmere under *7.5.*

De afgørelser, der refereres i det følgende, er udvalgt med henblik på at illustrere, hvordan gebyrproblemerne kan foreligge i de forskellige kundeforhold, og hvorledes Pengeinstitutankenævnet har anvendt de nævnte principper i forskellige sammenhæng.

7.1. Gebyrer for "fritstående" ydelser

7.1.1. Forundersøgelser, beregninger m.v.

Aftale om en del, i øvrigt forskelligartede, pengeinstitutydelser indgås undertiden først, efter at der foretaget mere eller mindre omfattende undersøgelser af konkrete forhold, som kan være afgørende for aftaleindgåelse. Indgås aftalen, vil undersøgelsesomkostningerne ofte være indregnet i den pris, pengeinstituttet kræver for hovedydelsen (se herom under *7.2.* og *7.3.*). Indgås aftalen derimod ikke, kan der blive spørgsmål om, hvorvidt

---

ikke stiller sig på helt samme måde som i de øvrige omtalte tilfælde, jfr. nærmere de indledende bemærkninger under *7.5* om misligholdelsesgebyrer.

90 Jfr. således også f. eks. *Tilsynets Årsberetning for 1985* s. 46 og 60 samt **1988** s. 64.

pengeinstituttet har hjemmel til at afkræve kunden et gebyr til dækning af de – i hvert fald set fra pengeinstituttets side – ellers forgæves afholdte omkostninger.[91]

Sag **195/1989** angik et *ekspeditionsgebyr for dokumentudfærdigelse* vedrørende et usikret forbrugslån på 12.000 kr. Låneaftale blev ikke indgået, bl.a. fordi forbrugeren syntes, at etableringsomkostningerne på ialt 450 kr. (kreditprovision + det nævnte ekspeditionsgebyr på 200 kr) var for høje.

Pengeinstitutankenævnet lagde til grund, at lånedokumentet var blevet udfærdiget efter anmodning fra forbrugeren, som havde måttet være forberedt på, at der ville blive opkrævet gebyr for det dermed forbundne arbejde. Gebyrets størrelse ansås ikke for urimelig.

Klagerens udtrykkelige anmodning om dokumentudfærdigelse på et tidspunkt, da han ifølge pengeinstituttets oplysninger allerede havde accepteret tilbuddet, synes at have været afgørende for sagens udfald. Afgørelsen kan således ikke tages til indtægt for, at et pengeinstitut har hjemmel til uden udtrykkelig forudgående tilkendegivelse herom at beregne sig gebyr for afgivelse af lånetilbud.[92]

I sag **218/1989** fandtes pengeinstituttet at have haft fornøden hjemmel til at afkræve en afvist lånansøger et *vurderingsgebyr* på 762 kr. Pengeinstitutankenævnet henviste til, at besigtigelsen var sket efter aftale med lånansøgeren, som havde fået at vide, at han måtte betale omkostningerne herved, uanset om låneansøgningen blev imødekommet.

Sammenhold sag **390/1989** (refereret under 7.2.) om vurderingsgebyr i et tilfælde, hvor lånet blev bevilget.

I sag **125/1989** fik klageren i forbindelse med påtænkt huskøb af sit pengeinstitut udført *konsekvensberegninger*, som viste, at hendes økonomi ikke kunne klare køb af nogen af de pågældende ejendomme. Da klageren ca. 3 måneder senere skiftede pengeinstitut, debiteredes hun 1.000 kr. for konsekvensberegningerne (500 kr. pr. hus). Pengeinstituttet oplyste under sagen, at man kun opkrævede gebyret i tilfælde af pengeinstitutskifte umiddelbart efter beregningernes udførelse, idet man »ved en kundes flytning af engagementet mister muligheden for at få dækket sine omkost-

91 Spørgsmålet (og dets løsning) har meget til fælles med dem, der kan forekomme ved f. eks. håndværkeres tilbudsgivning og forundersøgelser af ting indleveret til eventuel reparation. Se nærmere herom *Betænkning 1133/1988 om forbrugeraftaler om arbejder på løsøre og fast ejendom (forbrugertjenester)* s. 118 f. og 308 ff.

92 Jfr. *Tilsynets Årsberetning for 1985* s. 43.

ninger ved fortjeneste på det løbende kundeforhold, herunder lånesagsgebyr, hvis sagen gennemføres«.

Pengeinstitutankenævnet pålagde indklagede at tilbagebetale gebyret, der var modregnet i det beløb, som var overført til klagerens nye pengeinstitut. Afgørelsens præmisser fremhæver på instruktiv måde de centrale elementer i bedømmelsen af, om gebyrer har fornøden hjemmel:

> »Det er ubestridt, at klageren ikke forud for udførelsen af konsekvensberegningerne er blevet gjort opmærksom på, at indklagede i tilfælde af efterfølgende pengeinstitutskift ville kræve betaling for beregningerne, og Ankenævnet finder heller ikke, at klageren har måttet påregne dette.«[93]

Se i øvrigt under *7.4.2.* for sager om flyttegebyrer.

7.1.2. **Enkeltstående ydelser i øvrigt**

I sag **73/1989** forlangte klageren tilbagebetaling af de 50 kr., der udgjorde det faste *vekselgebyr* for ikke-kunder i pengeinstituttets afdeling i Billund Lufthavn. Den betalte kurs svarede til den gængse i danske pengeinstitutter.

Pengeinstitutankenævnet fandt ikke, at gebyret, der ifølge indklagedes oplysning var angivet ved skiltning, var urimeligt. Pengeinstituttet fandtes ikke i en situation som den foreliggende at have haft pligt til at rådgive om de for kunderne gunstigere vekselforhold på rejsemålet.

Om *boksleje*, se sag **12/1989** (refereret under *7.6.*).

7.2. **Gebyrer ved etablering af kontoforhold**[94]

Sag **390/1989** angik *besigtigelses- og vurderingsgebyr* på 972 kr. for en ekstern sagkyndigs vurdering af sikkerhedsværdien for det ejerpantebrev, der i givet fald skulle sikre det byggelån, klageren havde anmodet om. Klageren var på forhånd underrettet om nødvendigheden af besigtigelse og vurdering. Pengeinstituttets lånetilbud blev gennemgået under et møde, hvor låneomkostningerne blev oplyst til ca. 25.000 kr. uden specifikation. Klageren gjorde bl.a. gældende, at en foretaget kreditforeningsvurdering var gebyrfri, og at dette havde været pengeinstituttet bekendt.

93 Sammenhold herved *Tilsynets Årsberetning for 1985* s. 48, hvor Tilsynet ikke anså gebyropkrævning under tilsyneladende stort set identiske omstændigheder for stridende mod Bank- og sparekasselovens § 1, stk. 6.

94 I udlånsforhold vil sådanne gebyrer ofte være omfattet af Kreditaftalelovens regler, jfr. navnlig lovens kapitel 2 og 6 om kreditgivers oplysningspligt.

Pengeinstitutankenævnet gav ikke klageren medhold, idet han fandtes at have måttet påregne, at den af pengeinstituttet indhentede vurdering skulle betales af ham, og idet regningsbeløbet ikke var urimeligt. Ankenævnet fandt

> »dog grund til at bemærke, at det i et tilfælde som det foreliggende må anses for hensigtsmæssigt, at kunden udtrykkeligt gøres bekendt med, at udgiften vil blive debiteret ham.«

Om vurderingsgebyr i tilfælde, hvor aftale ikke indgås, se sag **218/1989** (refereret under *7.1.1.*).

Sag **212/1988**, **274/1988** og **94/1989** vedrørte alle debitering af sædvanlige stiftelsesomkostninger i form af *bevillingsprovision og ekspeditionsgebyr m.v. ved omlægning af udlån*, hvis afvikling efter de oprindeligt indgåede aftaler skulle tages op til revision pr. en bestemt senere dato. I alle tre sager blev der på det senere tidspunkt oprettet nye gældsbrevlån.

Pengeinstitutankenævnet fandt i alle tre sager, at pengeinstituttet havde været uberettiget til som sket at beregne sig fornyet bevillingsprovision, idet forholdet ikke kunne sidestilles med bevilling af nyt lån; – heller ikke selv om pengeinstituttet måtte have haft ret til at anse hele gælden for forfalden til betaling.

Spørgsmålet om pengeinstituttets ret til at beregne sig ekspeditionsgebyr forelå ikke på samme måde i de tre sager.

I sag **212/1988** fandt Pengeinstitutankenævnet, at pengeinstituttet selv burde bære samtlige omkostninger ved omlægningen, idet det ikke havde anført nogen begrundelse for ikke at lade den ønskede afvikling ske ved at ophæve klagerens mulighed for at trække på kontoen kombineret med en afdragsordning.

I de to andre sager, **274/1988** og **94/1989**, fandtes pengeinstituttet i princippet berettiget til at opkræve et gebyr afpasset arten og omfanget af det udførte arbejde.

I sag **83/1988** havde klageren benyttet sig af et tilbud om *engagementoverførsel* mod betaling af 3.000 kr. i provision til det modtagende pengeinstitut. Efter at klagerens oprindelige pengeinstitut havde modtaget overførselsanmodningen, tilbød det klageren betydeligt gunstigere vilkår end hidtil, hvorefter denne flyttede tilbage. Den nævnte provision blev herefter forhøjet til 10.000 kr. svarende til det normale.

Pengeinstitutankenævnet fandt, at pengeinstituttet var bundet af aftalen om provision på 3.000 kr, idet det selv måtte bære risikoen for, at det ikke havde kunnet fastholde klageren som kunde i mere end ca. 14 dage.

Om det *afgivende* pengeinstituts gebyrkrav ved flytning, se under *7.4.2.*

7.3. Ekstraydelse eller del af hovedydelsen?

7.3.1. Kontoudtog m.v.[95]

I sag **296/1989** lagde Pengeinstitutankenævnet til grund, at klageren og hans selskaber[96] havde modtaget kontoudskrifter m.v. i sædvanligt omfang. Fornyet fremsendelse af det pågældende materiale måtte derfor anses for en ekstraydelse, som pengeinstituttet var berettiget til at forlange betaling for. Det krævede gebyr på 300 kr. i timen fandtes ikke urimeligt.

Tilsvarende afgørelser i sagerne **55/1989**, **70/1989**, **521/1990** og **260/1988**; i sidstnævnte sag var klageren en af den afdøde kontohavers privatskiftende arvinger, som efter at have modtaget sin arvelod og tilbagekaldt skiftefuldmagten til sin bror ønskede at få oplyst bevægelserne på kontoen.

I sagerne **24/1989**, **312/1989** og **329/1990**[97] forlangte klagerne bl.a. vederlagsfrit at modtage kontoudskrifter med specifikation af samtlige posteringer på deres udlånskonti, og ikke blot årsopgørelser (kontooversigter), der med samlede beløb viste de i årets løb debiterede renter. I de to førstnævnte sager anførte pengeinstituttet, at man ikke ved sådanne konti (modsat ved checkkonti) havde teknisk mulighed for at udskrive de forlangte kontoudtog. I sag **329/1990** tilbød pengeinstituttet mod vederlag at meddele de ønskede oplysninger, idet man dog ikke kunne gå mere end 5 år tilbage.

I alle 3 sager udtalte Pengeinstitutankenævnet:

> ».. i hvert fald i tilfælde, hvor kunden inden rimelig tid fremsætter anmodning herom, må [det] påhvile indklagede i tilslutning til den samlede årsopgørelse vedrørende et udlån at udarbejde en kontoudskrift udvisende samtlige posteringer foretaget det pågældende år, idet kunden ellers ikke har reel mulighed

[95] I udlånsforhold, der er omfattet af Kreditaftalelovens regler om kreditaftaler med variabelt lånebeløb, er fremsendelse af kontoudtog indeholdende nærmere angivne oplysninger, en betingelse for opkrævning af vederlag for den pågældende periode, jfr. nærmere lovens § 11.

[96] Jfr. herved kapitel 2 om Pengeinstitutankenævnets kompetence i erhvervskundeforhold.

[97] I sag **329/1990** var der tillige spørgsmål om, hvorvidt *kunden* var berettiget til en gebyrlignende kompensation hos pengeinstituttet. Kunden krævede 5.000 kr., svarende til 40 arbejdstimer à 125 kr. og støttede kravet herom på, at han havde »været nødt til at bruge urimelig meget tid på at få de uberettigede rykkerskrivelser tilbageført samt imødegå indklagedes unøjagtigheder, urigtigheder og selvmodsigelser«. Pengeinstitutankenævnet fandt imidlertid ikke grundlag for at tilkende klageren et beløb som kompensation for den tid, han havde anvendt på sagen.

for at kontrollere årsopgørelsen, herunder renteberegningen. En sådan kontoudskrift bør tilstilles kunden vederlagsfrit.«

7.3.2. **Byggelån-, omprioritering- og kontoopdelingsager**

Sager af denne art påfører undertiden pengeinstituttet en arbejdsbyrde, som overstiger den, der ligger til grund for kalkulationen af eventuelt fastsatte standardgebyrer.

Pengeinstituttet er selvsagt nærmest til at vide, hvornår grænsen passeres. Og som det fremgår af flere af de nedennævnte sager, må det pengeinstitut, der ønsker at sikre sig særskilt vederlag for sådant ekstraarbejde, sørge for, at kunden (på forhånd og bevissikker måde) gøres bekendt med, hvad der ikke omfattes af hovedydelsen, og – når arbejdets omfang tegner til at blive uventet stort – at der fra nu af er tale om ekstraarbejde, som kun udføres mod særskilt vederlag.[98]

I sag **108/1988** var det omtvistet, om pengeinstituttet overhovedet havde haft det påståede ekstraarbejde. Sagen angik omprioritering ved afhændelse af fast ejendom i forbindelse med separation. Det af pengeinstituttet krævede gebyr var på 7.000 kr., hvoraf 4.500 kr., angik ekspeditioner vedrørende selve omprioriteringen, resten timebetaling (5 timer à 500 kr) for yderligere assistance, såsom korrespondance og forhandlinger med advokater, og opdeling mellem ægtefællerne. Klagen angik såvel størrelsen af ekspeditionsgebyret som timebetalingen for det påståede ekstraarbejde.

Under henvisning til, at klagerens ægtefælle havde forhåndsgodkendt en anslået omkostning på 4.000 kr., fandt Pengeinstitutankenævnet ikke grundlag for at kritisere ekspeditionsgebyret på 4.500 kr. Derimod fandtes det ikke godtgjort, at pengeinstituttet havde udført et sådant ekstraarbejde, at det havde krav på yderligere gebyr.

Afgørelsen kan sammenholdes med sag **255/1988** om engagementopdeling i forbindelse med skilsmisse. Ud over ekspeditionsgebyrer for pantebrevpåtegning m.v. debiterede pengeinstituttet ex-ægtefællerne et gebyr på ialt 1.900 kr. (timesats 320 kr.). Pengeinstituttet gav en detaljeret redegørelse for arbejdet, hvoraf bl.a. fremgik, at det var blevet besværliggjort af, at engagementopgørelsen på grund af specielle ønsker fra en af advokaterne ikke havde kunnet udarbejdes via edb, og at parterne og deres advokater i det hele taget havde haft svært ved at blive enige om bodelingen.

Under henvisning til redegørelsen for arten og omfanget af det udførte arbejde fandt Pengeinstitutankenævnet ikke grundlag for at kritisere gebyrets størrelse.

98 Jfr. *Tilsynets Årsberetning for 1988* s. 62.

I sag **320/1989** havde pengeinstituttet nøje specificeret sit arbejde med en omprioriteringssag og beregnet sig gebyr på 9.935 kr. Standardgebyrerne for selve omprioriteringsarbejdet beløb sig til i alt 4.685 kr. De resterende 5.250 kr. udgjorde betaling (15 timer à 350 kr.) for deltagelse i møder med gennemgang af salgsdokumenter og budgetter, telefonsamtaler med advokat etc. Pengeinstituttet hævdede, at klageren var gjort opmærksom på, at sådant gebyr ville blive pålagt, »da man fra sit kendskab til engagementet fornemmede, at sagen ville blive tidkrævende«. Klageren bestred imidlertid, at der var givet oplysning herom.

Pengeinstitutankenævnet fandt, at det

> »efter det oplyste [må] lægges til grund, at indklagede i væsentligt omfang har udført arbejde, som går ud over det sædvanlige arbejde i en omprioriteringssag. På den anden side må det lægges til grund, at indklagede ikke over for klageren har præciseret, at man ud over standardgebyrer ville beregne sig timebetaling for dette yderligere arbejde, herunder for deltagelse i møder.«

Herefter nedsatte Nævnet skønsmæssigt det samlede gebyr med 3.500 kr.

Pengeinstitutankenævnet anså således 1/3 af den debiterede timebetaling for hjemlet, velsagtens fordi klageren også uden særlig underretning herom havde måttet påregne, at der i hvert fald i dette omfang var tale om en ekstraydelse.[99]

Jfr. herved også sag **182/1988**, hvor Nævnet bl.a. udtalte:

> »Ankenævnet finder imidlertid, at klageren og hans hustru *ikke med rimelighed gennem hele forløbet* (fremhævet af os) har kunnet gå ud fra, at indklagedes betydelige arbejde i forbindelse med overvejelserne om hans hustrus overtagelse af det fulde engagement ikke skulle vederlægges.«

I sag **429/1989** havde klageren, inden byggelånet var bevilget, fået skriftlig oplysning om, »..at der afleveres regninger godkendt af jer. [Pengeinstituttets navn] sørger herefter for, at disse bliver betalt«. Pengeinstituttet kom til at foretage ikke mindre end omkring 80 udbetalinger til forskellige kreditorer og krævede (ud over stiftelsesprovision) samlede gebyrer på 8.050 kr.; 3.150 kr. vedrørte dokumenter, hjemtagelse af forhåndslån m.v., resten 4.900 kr. (14 timer à 350 kr) anden sagsbehandling, herunder betaling af regninger m.v. Pengeinstituttet støttede bl.a. kravet på sine Almindelige forretningsbetingelser, ifølge hvis ordlyd pengeinstituttet til enhver tid fastsætter satser vedrørende bl.a. gebyrer.

Pengeinstitutankenævnet fandt, at pengeinstituttet ved etableringen af byggelånet burde have tilkendegivet klageren, at der ved ekspeditioner ud

[99] Jfr. herved *Tilsynets Årsberetning for 1988* s. 62.

over sædvanlige byggelånsekspeditioner måtte påregnes særskilt betaling herfor, og at det, da dette ikke var sket, ikke havde været berettiget til at kræve den nævnte timebetaling på i alt 4.900 kr.

Sag **376/1989** angik rimeligheden af et besigtigelsesgebyr på 1.000 kr. i en byggelånsag. Klageren fik ikke medhold i, at gebyret som sådant var uhjemlet, for på byggelånskontraktens forside havde pengeinstituttet forbeholdt sig ret til inden lånets udbetaling at besigtige byggeriet for kundens regning. Under nævnsbehandlingen indsendte pengeinstituttet på foranledning af Ankenævnets sekretariat en fotokopi af et "opdateringsark", hvorefter byggeriet skulle være besigtiget på 2 angivne datoer.

Under henvisning til, at pengeinstituttet ikke havde oplyst nærmere om besigtigelsesformen, herunder om den var foretaget af sagkyndige, nedsatte Pengeinstitutankenævnet vederlaget til 200 kr. pr. besigtigelse, dvs. til i alt 400 kr.

Om besigtigelsesgebyr, se også sag **390/1989** (refereret under *7.2.*).

7.3.3. **Depotgebyrer m.v.**

I sagerne **231/1989** og **389/1989** klagede pantebrevskreditor over pengeinstituttets beregning af ekspeditionsgebyr i forbindelse med *pantebrevsdebitors førtidige indfrielse* af restgælden i følge pantebreve, som lå i depot i pengeinstituttet. I den førstnævnte sag var gebyret 275 kr. for ekspeditionen af det første pantebrev og 125 kr. for hvert af de følgende; i den anden sag 150 kr. pr. pantebrev. Pengeinstituttet henviste (i sag **231/1989**) bl.a. til det arbejde, der var forbundet med at kontrollere indfrielsesvilkår, renteberegning, eventuelle restancer, udfærdigelse af kvittering og sletning af terminsprocedure.

Ingen af klagerne fik medhold. I sag **389/1989** udtalte Pengeinstitutankenævnet:

> »Ekspedition af ekstraordinære indfrielser er et nødvendigt og naturligt led i indklagedes pligter ifølge den indgåede depotaftale, og klageren findes ikke med rette at have kunnet gå ud fra, at det almindelige depotgebyr tillige har dækket det merarbejde, der er forbundet hermed. Størrelsen af det af indklagede opkrævede gebyr er ikke urimeligt.«[100]

Om pengeinstituttets ret til qua kreditor i udlånsforhold at afkræve debitor gebyr ved førtidig indfrielse, se under *7.4.1.*

Sag **169/1990** angik ikke forholdet mellem depotaftalens parter, men pantebrevskreditors (= kundens) ret til at overvælte et gebyr på pantebrevsdebitor.

[100] Se herved *Tilsynets Årsberetning for 1982* s. 35.

Pengeinstituttet havde (på pantebrevskreditors vegne) afkrævet en pantebrevsdebitor 325 kr. til dækning af omkostninger ved *notering af ejerskifte* vedrørende 2 pantebreve, der lå i depot. Ejerskiftet bestod i, at klageren (= pantebrevsdebitor) var blevet ejer af den ideelle halvdel, mod tidligere fjerdedelen, af den pågældende ejendom. Tvisten angik fortolkningen af Pantebrevformular A, punkt 8, 2. pkt., hvorefter

> »Kreditor skal underrettes om ethvert ejerskifte og kan forlange, at den nye ejer berigtiger gældsovertagelse samt afholder omkostningerne derved.«

Ifølge pengeinstituttet dækkede gebyret bl.a. »omkostninger ved modtagelse af gældsovertagelseserklæringer og de bagvedliggende EDB-mæssige transaktioner. I den foreliggende sag har indklagede skullet registrere, at den tidligere debitor udgik.«

Pengeinstitutankenævnet gav ikke klageren medhold, idet Pantebrevformular A punkt 8 efter sine forarbejder fandtes at måtte forstås således, at

> »kreditor ligesom efter Pantebrevsformular I kan forlange, at pantebrevet forsynes med en af den nye ejer underskrevet påtegning om gældsovertagelsen, og at den nye ejer skal betale omkostningerne herved, uanset om en sådan påtegning ikke er nødvendig efter bestemmelsen i Tinglysningslovens § 39, stk. 1. Heraf og af de citerede forarbejder findes videre at måtte følge, at kreditor generelt kan forlange, at den nye ejer friholder ham for rimelige omkostninger, der er forbundet med notering af ejerskiftet, også selv om der i det konkrete tilfælde ikke sker påtegning på pantebrevet.
>
> Det af indklagede krævede gebyr findes ikke at kunne anses for urimeligt stort[101].«

I sag **36/1989** havde pengeinstituttet i 1988 omlagt sin gebyrpolitik og var bl.a. gået over til at beregne sig et gebyr på 30 kr. pr. effekt, dog mindst 75 kr., for *opbevaring af ejerpantebreve i sikkerhedsdepot*. Hjemlen hertil fandt pengeinstituttet i sine Almindelige forretningsbetingelser: »For kundeforhold gælder de betingelser og satser vedrørende .. gebyrer, som er fastsat af banken ... kan til enhver tid ændres uden varsel ..«

Klageren, der i 1987 havde optaget lån mod håndpantsætning af et ejerpantebrev, fik den 1. december 1988 meddelelse om, at gebyret, som for hans vedkommende var på 75 kr., var indført med virkning fra og med hele 1988 (sic!).

[101] Afgørelsen ligger på linje med *Tilsynets Årsberetning for 1984* s. 47, jfr. nærmere diskussionen i Advokaten 1989 mellem på den ene side *Thomas Rørdam* (s. 84 f) og på anden side *Johan A. Asmussen* (s. 137), *Ebbe Suenson* (s. 139) og *Keld Nørreslet* (s. 140) om gebyr til pengeinstitutter, advokater og kreditforeninger for notering af ejerskifte.

Pengeinstitutankenævnets flertal fandt, at pengeinstituttet havde haft fornøden hjemmel til at indføre gebyr vedrørende deponerede sikkerheder, dog ikke med tilbagevirkende kraft,[102] men kun med et efter forholdene rimeligt varsel, in casu 1 måned, således at gebyret fik virkning for klageren fra 1. januar 1989.[103]

Se i øvrigt under *7.6.* om gebyrændringer.

Mindretallet i Pengeinstitutankenævnet udtalte bl.a., at pengeinstituttet, som qua håndpanthaver havde pligt til at opbevare det pantsatte på forsvarlig måde, kun var berettiget til at opkræve særskilt vederlag til dækning af omkostningerne herved, hvis dette havde klar hjemmel i parternes aftale. Mindretallet fandt det ikke tilstrækkeligt i så henseende, at pengeinstituttet i forbindelse med kundeforholdets etablering havde henvist til sine Almindelige forretningsbetingelser som gældende for forholdet.[104]

I sag **303/1989** gav Pengeinstituankenævnets flertal klageren medhold i, at pengeinstituttet skulle anerkende, at det ikke var berettiget til ved *overførsel af værdipapirer* mellem to depoter tilhørende samme kunde at beregne sig vederlag efter reglerne om kurtage af værdipapirhandeler. Flertallet lagde vægt på, at det alene var af tekniske grunde, at sådan overførsel (in casu fra klagerens almindelige depot til hans kapitalpensionsdepot) skete ved fondsafregninger, og at omkostningerne ved overførsler måtte antages at være uafhængige af størrelsen af den overførte post værdipapirer. Derimod fandtes pengeinstituttet berettiget til at beregne sig et rimeligt vederlag i form af et gebyr eller lignende til dækning af de med overførslen forbundne omkostninger.

Mindretallet fandt ikke grundlag for at anfægte, at pengeinstituttet havde beregnet vederlaget i form af kurtage, og ejheller at vederlaget in casu (knap 600 kr.) var urimeligt henset til det med overførslen forbundne arbejde.

Om gebyrer ved overførsel af værdipapirdepot til et andet pengeinstitut, se sag **328/1989** (refereret under *7.4.2.*).

I sag **175/1990** var der spørgsmål om *kurtageberegning* ved omlægning af klagerens og hans ægtefælles obligationsbeholdning. Omlægningen skete ved køb og salg inden for 2 obligationsserier og nødvendiggjorde transaktioner på i alt 5 depoter (kapitalpension- og almindelige depoter). Pengeinstituttet havde beregnet sig 5 x 110 kr. i kurtage under henvisning

[102] Jfr. *Tilsynets Årsberetning for 1982* s. 36.
[103] Se også *Tilsynets Årsberetning for 1979* s. 27.
[104] Jfr. herved *Tilsynets Årsberetning for 1988* s. 59.

til, at fri formue og pensionopsparing skal holdes adskilt, hvorfor der havde været tale om 5 separate ekspeditioner.

Pengeinstitutankenævnet fandt ikke grundlag for at imødekomme klagerens påstand, som gik ud på, at pengeinstituttet kun havde været berettiget til at kræve 2 x 110 kr. i kurtage.

Sag **256/1988** udsprang af gebyrberegning vedrørende *forvaltningsdepot*. Den umyndiges værge klagede over, at pengeinstituttet beregnede sig forvaltningsgebyr på 5% af renteafkastet af den umyndiges midler, der var indsat på en anfordringskonto med særlige rentevilkår. Værgen henviste til, at der ikke var tale om administration af værdipapirer, og at pengeinstituttet ikke havde større arbejdsbyrde end ved en børneopsparingskonto. Pengeinstituttet gjorde bl.a. gældende, at det havde diverse administrative forpligtelser ved forvaltningen af umyndiges midler.

Pengeinstitutankenævnet tog ikke stilling til sagens realitet, idet sagen under henvisning til Vedtægternes § 4 blev afvist som henhørende under Familieretdirektoratets (nu Civilretdirektoratets) kompetence. Se nærmere kapitel *2*.

7.3.4. **Andre sager**

I sag **167/1988** fandtes pengeinstituttet ikke at have været berettiget til at beregne sig gebyr (på 5.000 kr.) for sin behandling af klagerens *akkordforslag*, idet det ikke forud for eller i forbindelse med sin tiltræden af forslaget havde tilkendegivet, at det ville forlange betaling for behandlingen. Tilsvarende udtalelse i sag **182/1988.**

Sag **77/1990** og **372/1990** angik begge *bortkomne sparekassebøger*. I begge tilfælde havde pengeinstituttet tilbudt at udbetale indeståendet uden forudgående mortifikation mod afgivelse af skadesløserklæring.[105] Pengeinstitutankenævnet fandt ikke de til dækning af de ekstraordinære ekspeditionsomkostninger forlangte gebyrer på henholdsvis 100 og 75 kr. for urimelige.

I sag **111/1990** havde pengeinstituttet forlangt et gebyr på 1.050 kr. for forgæves *eftersøgning af et ejerpantebrev*, som klagerens i 1989 afdøde far havde håndpantsat til pengeinstituttet i 1974 til sikkerhed for et lån, der var indfriet i 1980.

Pengeinstitutankenævnet fandt det ikke godtgjort, at klageren havde accepteret at betale gebyr for eftersøgningen, og fandt heller ikke i øvrigt tilstrækkeligt grundlag for, at klageren skulle betale for eftersøgningen. Kla-

[105] Sammenhold kapitel *3.3.* om pengeinstituttets ret til i sådanne tilfælde at nægte udbetaling til den materielt berettigede.

geren havde haft rimelig grund til at tro, at ejerpantebrevet var i pengeinstituttet, der stadig ifølge tingbogen var anført som modtager af meddelelse om tvangsauktion, og som ikke havde kunnet fremlægge dokumentation for dets udlevering. – Da det på den anden side ikke kunne anses for godtgjort, at pengeinstituttet havde pådraget sig ansvar for bortkomsten, fik klageren ikke medhold i et krav om erstatning af udgifter i forbindelse med mortifikationsag.

I sag **24/1990** havde en bankmedarbejder ved *en til lejligheden opfundet forretningsgang*, som bl.a. bestod i at ledsage klageren til den betrukne sparekasse for dér at få notering på en check, sørget for, at klageren fra sin konto kunne få udbetalt et større beløb, som banken ellers ikke var forpligtet til at udbetale.

Pengeinstitutankenævnet fandt, at banken havde været berettiget til at debitere klageren en gebyr på 200 kr. for ydelsen af denne service.

7.4. Gebyrer ved kontoophør.

7.4.1. Førtidig indfrielse af lån

I sag **208/1989** var klageren ved førtidig indfrielse af et billån i et finansieringsselskab[106] afkrævet et gebyr på 500 kr. Selskabet støttede gebyret på en bestemmelse i lånebetingelserne, hvorefter »rente- og provisionsbetingelser...og gebyrer fastsættes af [finansieringsselskabet] og ændringer heri kan foretages uden varsel...«

Pengeinstitutankenævnet udtalte, at den citerede bestemmelse ikke indeholdt fornøden hjemmel for gebyret, som ikke var af en sådan art, at klageren måtte være forberedt herpå. – Afgørelsen støttedes således på manglende hjemmel i aftalen, og Nævnet fandt ikke anledning til at udtale sig om, hvorvidt et eventuelt aftalevilkår om sådant gebyr – som anført af klageren – ville være ugyldigt i henhold til Kreditkøbsloven.[107]

[106] Datterselskab af et pengeinstitut, jfr. nærmere i kapitel 2 om Pengeinstitutankenævnets kompetence.

[107] Som sagen forelå oplyst, havde nævnet ikke mulighed for at afgøre, om der forelå et kreditkøb (oprindeligt trepartforhold). De i sammenhængen relevante bestemmelser i Kreditkøbslovens §§ 13 og 15 er nu erstattet af Kreditaftalelovens §§ 26-27, der gælder for ikke alene kreditkøb, men alle kreditaftaler omfattet af loven på nær pantebreve i fast ejendom. Ifølge de nævnte bestemmelser har forbrugeren til enhver tid ret til at betale sin gæld, uanset om den er helt eller delvis forfalden, og der skal i givet fald ske en reduktion af kreditomkostningerne.

Samme resultat nåede Pengeinstitutankenævnet med stort set enslydende præmisser i sag **321/1989** om et lån på ca. 1/4 mio. kr. til køb af ædelstene. Det långivende finansieringselskab var overtaget af en bank, som ved klagerens førtidige indfrielse krævede et ekspeditionsgebyr på 1.000 kr. under henvisning til dels en bestemmelse (som den ovenfor citerede) i lånedokumentet dels den sædvanlige bestemmelse om rente m.m.m. i bankens Almindelige forretningsbetingelser.

Heller ikke i sag **443/1990** fandtes indfrielsesgebyr (på 250 kr., lånet var oprindelig 2.500 kr.) at have den fornødne hjemmel. I det pågældende bankejede finansieringsselskabs lånedokumenter var under de almindelige betingelser bl.a. anført:

»INDFRIELSE AF LÅN

Låntager har altid ret til at indfri lånet uden varsel (se også under gebyrer).

.....

OMKOSTNINGER, GEBYRER, RENTE M.V.

Hvis låntager ikke overholder låneaftalen, kan [finansieringsselskabet] forlange betaling for evt. ekstraomkostninger i forbindelse med administration af lånet – herunder eventuelle inkassoomkostninger. Endvidere beregnes gebyr, hvis låntager ikke opgiver ny adresse til [selskabet]. Omkostninger, gebyrer, rente, morarenter fremgår af den udleverede ydelsestabel.«

På bagsiden af den nævnte ydelsestabel var anført en række gebyrer, herunder 250 kr. for førtidsindfrielse.

Pengeinstitutankenævnet fandt ikke, at hjemlen for gebyret fremgik med tilstrækkelig tydelighed af lånedokumentet eller dettes almindelige betingelser, og klageren fandtes heller ikke at burde have påregnet eksistensen af et sådant gebyr, som herefter fandtes opkrævet med urette.[108]

Om gebyr for opsigelse på grund af misligholdelse, se sag **441/1989** (refereret under *7.5.*).

Klageren fik derimod ikke medhold i sag **142/1988**, hvor Pengeinstitutankenævnets flertal fandt, at pengeinstituttet havde været berettiget til at beregne sig et gebyr på i alt 1.816 kr ved ekstraordinær indfrielse af 3 pantebreve i fast ejendom uden iagttagelse af det aftalte opsigelsesvarsel. Flertallet begrundede sin afgørelse med henvisning til, hvad der var anført

[108] Klageren havde ud over tilbagebetaling påstået finansieringsselskabet tilpligtet at ændre sine dokumenter. Denne del af klagen blev afvist i henhold til Vedtægternes § 2, stk.1, da der ikke fandtes at angå en formueretlig tvist, jfr. nærmere herom i kapitel 2.

af pengeinstituttet, som havde henvist til, at gebyrbetalingen var et vilkår for, at man ville acceptere den uvarslede ekstraordinære indfrielse (sammenhold herved nu Kreditaftalelovens §§ 26-27). Gebyret var fastsat som 1% af restgælden, dog max. 1.000 kr. pr. lån, og skulle kompensere de gennemsnitlige omkostninger ved uvarslet indfrielse.

Pengeinstitutankenævnets mindretal fandt ikke, at klageren ved at indfri pantebrevene havde modtaget nogen ydelse, som kunne begrunde gebyropkrævning.

Mens gebyrkravet i de netop nævnte sager var rettet mod pengeinstituttets debitor i henhold til den fordring, der blev indfriet før tid, var der i sag **231/1989** og **389/1989** (begge refereret under *7.3.3.*) spørgsmål om pengeinstituttets krav på gebyr fra pantebrevkreditor ved ekstraordinær indfrielse af pantebreve, der lå i depot i pengeinstituttet.

7.4.2. **Flyttegebyrer**[109]

Afgørelserne herom følger det sædvanlige skema. Navnlig ved overførsel af udlån har der i Nævnet været forskellige opfattelser af, hvad påregnelighedskriteriet fører til.

I sagerne **190/1988** og **353/1989** havde klagerne (gennem deres nye pengeinstitutter) anmodet om overførsel af deres samlede engagementer bestående af såvel ind- som udlån.[110] Det afgivende pengeinstitut beregnede sig i begge tilfælde gebyrer efter sin almindelige praksis, nemlig 200 kr. pr. udlån og 15 kr. pr. indlån, dog max. 1.000 kr. pr. kunde. I sag **353/1989** oplyste pengeinstituttet som svar på Pengeinstitutankenævnets forespørgsel om, hvilke meromkostninger pengeinstituttet havde haft ved overførslen set i forhold til klagers egen ophævelse af de pågældende konti: individuelt udformet brev til det nye pengeinstitut, udfærdigelse af mellem-

[109] I afsnittet omtales afgørelser om gebyr ved overførsel af konti til et andet pengeinstitut. Lignende spørgsmål kan opstå, når konti flyttes fra en afdeling til en anden inden for samme pengeinstitut. Jfr. sag **312/1989**, hvor klageren for sådan overførsel inden for samme pengeinstitut var afkrævet et gebyr på 350 kr., som blev tilbagebetalt ifølge klageren oplysninger dog først, efter at han havde brugt ikke mindre end 40-50 timer på at bearbejde pengeinstituttet; klagerens krav for Pengeinstitutankenævnet lød på erstatning i anledning af dette tidsforbrug. Kravet blev ikke taget til følge, jfr. herved også sag **329/1990** (refereret under *7.3.1*).

[110] Betinges udlån af, at forbrugeren flytter alle sine konti til det långivende pengeinstitut og bliver "helkunde" dér, synes det flyttegebyr, forbrugeren skal betale til det afgivende pengeinstitut, efter ordlyden af Kreditaftalelovens § 13, stk. 1, at være en "kreditomkostning" i lovens forstand.

regningsbilag, porto, formularer + tidsforbrug. Klagerne var ikke på forhånd underrettet om gebyret.

Pengeinstitutankenævnets flertal udtalte i begge sager, at klageren måtte påregne, at pengeinstituttet ville kræve betaling for det med overførslen forbundne arbejde, og det kunne ikke kritiseres, at der var fastsat et standardgebyr. Da dette fandtes at være af rimelig størrelse, fik klageren ikke medhold.

Mindretallet (hvis bemærkninger var stort set enslydende i de to sager) var enig med flertallet for så vidt angår gebyret for flytningen af indlånskonti. Derimod fandt mindretallet ikke, at klageren måtte påregne, at flytning af udlån var gebyrbelagt; mindretallet udtalte bl.a., at omkostningerne ved overførsel af udlån ikke adskiller sig klart fra de omkostninger, pengeinstituttet påføres ved "normal" (ikke gebyrbelagt) indfrielse og ophør af sådanne konti.

I sag **176/1990** havde pengeinstituttet beregnet sig et gebyr på 1.200 kr. (500 kr. pr. lån og 100 kr. pr. CPR-nr.) for overførsel af et ægtepars engagement. Selv om pengeinstituttet senere nedsatte gebyret til 400 kr, gik sagen videre. Pengeinstitutankenævnets flertal fandt gebyret hjemlet (påregneligt) og anså ikke et gebyr på 400 kr. for urimeligt.

Mindretallet gav klageren medhold under henvisning til, at pengeinstituttet under en stedfunden telefonisk drøftelse med klageren burde have oplyst denne om gebyrets størrelse og muligheden for at undgå det ved at afslutte kontiene ved personligt fremmøde i afdelingen.

I sag **414/1990** udtalte Pengeinstitutankenævnet (i enighed) bl.a., at flyttegebyrer på 180 kr. pr. udlån og 270 kr. pr. pensionsordning var påregnelige og ikke i sig selv urimelige, »men i tilfælde, hvor flere udlånskonti samtidig overflyttes til et andet pengeinstitut, ville det være naturligt, at en vis reduktion fandt sted«.

Også i sag **183/1989** var der i Pengeinstitutankenævnet enighed om, at »klageren måtte være forberedt på, at indklagede ville beregne sig gebyr for det ikke ubetydelige arbejde, der var forbundet med opgørelsen og overførselen af hans puljepension til et andet pengeinstitut.« Gebyrets størrelse (500 kr.) blev ikke anset for urimelig.

Et gebyr på 500 kr. for overførsel af et værdipapirdepot fandtes i sag **328/1989** for hjemlet (påregneligt), men oversteg efter flertallets opfattelse væsentligt, »hvad der kan anses for rimeligt, idet det arbejde, der er forbundet med overførsel af et værdipapirdepot, må antages i almindelighed at være af beskedent omfang«. Flertallet nedsatte derfor gebyret til 200 kr.

I overensstemmelse med afgørelsen i sag **303/1989** (refereret under *7.3.3.*) kan opkrævning af "flyttegebyr" udmålt som en vis procentdel af

det overførte beløb kun anses for hjemlet, hvis det fremgår udtrykkeligt af aftalen. Dette har dog ingen umiddelbar praktisk betydning i sager, hvor gebyret i øvrigt er påregneligt, og den nævnte beregningsmåde ikke fører til højere beløb end de med overførselen forbundne omkostninger.

Sag **193/1988** synes at være et eksempel på sidstnævnte. Sagen angik en banks debitering af 0.25% af saldoen på kapitalpension ved udtræden af puljeordning i forbindelse med flytning af kapitalpensionen til andet pengeinstitut. Pengeinstitutankenævnet fandt, at den i betingelserne for puljeordningen "som dekort betegnede udtrædelsesgodtgørelse", der i dette tilfælde beløb sig til ca. 700 kr., havde hjemmel i de nævnte betingelser og ikke kunne anses for urimelig.

Se herved også sag **13/1989** (refereret under kapitel *9.3.*), hvor der ved flytning af to kapitalpensionskonti (uden iagttagelse af et antaget opsigelsesvarsel) beregnedes en dekort på 2% af indeståenderne, i alt ca. 16.000 kr.

En særlig situation forelå i sag **347/1990**, hvor klageren – et dødsbo – efter et (søndags)møde med den pågældende andelskasses direktør i efteråret 1989 havde samlet ca. 940.000 kr. på en anfordringskonto, der skulle forrentes på andelshavervilkår. Efter at boets faste ejendom var solgt, overførte dødsboet i maj 1990 1 mio. kr. til et andet pengeinstitut, der tilbød en højere forrentning. Andelskassen debiterede herefter kontoen for et ekspeditionsgebyr på 2.500 kr., som skulle dække det nævnte møde og omkostninger ved betaling af regninger fra kontoen; endvidere anførte andelskassen, at den særligt gunstige forrentning havde som forudsætning, at midlerne blev stående indtil boets forventede afslutning i december 1990. Pengeinstitutankenævnet fandt det ikke godtgjort, at gebyret var accepteret af en af arvingerne, og udtalte herefter kort og godt, at andelskassen ikke havde anført nogen rimelig begrundelse for gebyret, hvorfor klageren fik medhold.

Afgørelsen ligger på linje med afgørelserne i sagerne **83/1988** og **125/1989** (refereret under henholdsvis *7.2.* og *7.1.2.*). – I alle tre sager synes der at være tale om "straffeekspeditionsgebyr", fordi det ikke lykkedes fastholde klageren som kunde (i fuldt omfang).

Sag **428/1989** angik ikke det afgivende, men det modtagende pengeinstituts debitering af gebyr i forbindelse med engagementoverførsel, nærmere bestemt to udlån, for hvilke klageren debiteredes i alt ca. 4.000 kr.

Pengeinstitutankenævnet gav klageren medhold under henvisning til, at det ikke mod klagerens benægtelse var godtgjort, at klageren på forhånd var underrettet om gebyret.

7.5. **Misligholdelsesgebyrer.**

De fleste af de gebyrer, der er omtalt hidtil i dette kapitel, kan ses som udslag af kontraktsretslige gensidighedssynspunkter, nemlig betaling for en ønsket service ("noget for noget"). Fører fortolkning til, at der er basis for et krav om særskilt betaling, må kunden betale den pris, der forlanges, i det omfang denne er rimelig, jfr. – for forbrugerforholds vedkommende – princippet i Købelovens § 72.

Principielt forskellige herfra er gebyrer i forbindelse med kundens misligholdelse. Disse gebyrer er typisk tænkt som en blanding af pønalstipulation ("strafgebyrer") og erstatningsfiksering. I sidstnævnte henseende er der tale om, at gebyret er fastsat med henblik på at kompensere pengeinstituttets gennemsnitsomkostning ved varetagelse af dets interesser i forbindelse med misligholdelser.

I disse tilfælde har pengeinstituttet efter almindelige regler i princippet krav på at få dækket det tab, misligholdelsen er årsag til. Mens tabsopgørelsen er forholdsvis ukompliceret, når det drejer sig om positive merudgifter såsom porto m.v. i forbindelse med rykkerskrivelser, overtrækmeddelelser m.v., kan pengeinstitutter ligesom alle andre kreditorer, der administrerer mange ensartede restancer, have svært ved at dokumentere det individuelle tab ved merarbejde som følge af netop denne kundes misligholdelse.

I det omfang et misligholdelsesgebyr overstiger pengeinstituttets dokumenterede tab i det enkelte tilfælde, er der tale om en fravigelse af almindelige regler om virkningerne af misligholdelse. En sådan fravigelse forudsætter udtrykkelig hjemmel i parternes aftale.[111] – I hvert fald i udlånsforhold synes hjemmelskravet at indebære, at sådanne gebyrer ligesom andre misligholdelsesfølger, der forudsætter hjemmel i aftalen, skal være fastsat i det "kontospecifikke" aftaledokument (og altså ikke blot i pengeinstituttets Almindelige forretningsbetingelser).[112]

Misligholdelsesgebyrer, som (i øvrigt) har den fornødne aftalehjemmel, vil kunne tilsidesættes som urimelige efter Aftalelovens § 36.

[111] Jfr. Østre Landsrets dom gengivet i U 1990.574 om Nykredits inkassogebyr, som heller ikke efter Vestre Landsrets opfattelse havde fornøden hjemmel, jfr. U 1989.1035. – Det forhold, at misligholdelsesgebyrer ikke er omfattet af oplysningspligten i Kreditaftalelovens §§ 9, 10 og 14, jfr. lovens § 13, stk. 2, nr. 1, ændrer intet ved det i teksten nævnte krav om udtrykkelig aftalehjemmel.

[112] Jfr. herved *Tilsynets Årsberetning for 1980* s. 28.

Til belysning af *hjemmelspørgsmålet* kan nævnes sag **441/1989**, der angik et finansieringselskab,[113] som havde fået tiltransporteret en købekontrakt omfattet af Kreditkøbsloven. Længere tids misligholdelse resulterede bl.a. i en samlet gebyrdebitering på ca. 3.000 kr.; ud over 7 rykkergebyrer à 200 kr bl.a. opsigelsesgebyr på 500 kr. og et gebyr på 200 kr. for besvarelse af en henvendelse fra klageren vedrørende opgørelsen af restgælden (sic!).

Alene rykkergebyrerne kunne støttes på udtrykkelig bestemmelse herom i kontrakten (men blev for de flestes vedkommende tilsidesat som urimelige, jfr. nærmere nedenfor).

Finansieringsselskabet støttede opsigelsesgebyret på, at der i branchen skulle være sædvane for at beregne sig et gebyr til dækning af omkostningerne ved opgørelsen af tilgodehavendet, og at dette også var nedfældet i selskabets Almindelige forretningsbetingelser. Pengeinstitutankenævnet fandt ikke anledning til at tage stilling til dette synspunkt, men udtalte alene, at opsigelsesgebyret ikke var berettiget, allerede fordi opsigelsen ikke havde været berettiget, idet betingelserne om kvalificeret misligholdelse i Kreditkøbslovens § 14 (se nu Kreditaftalelovens § 29 sammenholdt med § 33, stk. 1) ikke havde været opfyldt.

Selskabet fandtes heller ikke at have været berettiget til at kræve gebyr for besvarelse af klagerens henvendelser, heller ikke selv om det var tilkendegivet klageren, at fremtidige henvendelser kun ville blive besvaret mod gebyrbetaling.

I Pengeinstitutankenævnets praksis er det dog i højere grad spørgsmålet om *misligholdelsesgebyrers rimelighed* end deres hjemmel, der har givet anledning til principielle afgørelser.

I sag **441/1989** (også omtalt ovenfor) udtalte Pengeinstitutankenævnet således:

> »Selv om der i det foreliggende tilfælde i kontrakten er hjemmel til at kræve gebyr for rykkerskrivelser, må adgangen hertil være betinget af, at rykkerskrivelsen kan siges at være afgivet med føje. Heraf følger bl.a., at der må være et maksimum for antallet af gentagne rykkerskrivelser, for hvilke der kan kræves gebyr. Dette maksimum findes passende som udgangspunkt at kunne fastsættes til 3 rykkerskrivelser, idet kreditor i hvert fald, når dette antal gentagne rykkerskrivelser er afgivet, i almindelighed bør tage stilling til, om restgælden, hvis der er adgang hertil, bør opsiges til indfrielse, om restancen bør inddrives, eller om der bør indrømmes henstand med restancen i form af forlængelse af lånets løbetid eller på anden måde. Det anførte normale

[113] Datterselskab af et pengeinstitut, jfr. nærmere i kapitel 2 om Pengeinstitutankenævnets kompetence.

maksimum for antallet af gebyrbelagte rykkerskrivelser sigter til en sammenhængende periode, i hvilken låntageren til stadighed har været i restance, selv om der måtte være foretaget indbetalinger i perioden.«

Under henvisning hertil fandtes 4 af de i alt 7 gebyrdebiteringer for rykkerskrivelser at have været uberettigede. Lignende afgørelse i sag **486/1990**.

Også i sagerne **412/1989** og **57/1989** nedsatte Pengeinstitutankenævnet det samlede gebyrkrav som urimeligt, fordi der var udsendt et unødigt stort antal rykkerskrivelser. I den førstnævnte sag havde pengeinstituttet, skønt det var underrettet om kontohaverens ophold i Grønland, med korte intervaller sendt gentagne rykkerskrivelser vedrørende samme overtræk på en checkkonto.

I præmisserne i sag **57/1989** udtalte nævnet bl.a., at pengeinstituttets sædvanlige procedure

»i højere grad [synes] at være baseret på maskinel udskrivning af rykkerskrivelser end på personalets vurdering af behovet og rimeligheden i det enkelte tilfælde. Proceduren synes endvidere at være tilrettelagt således, at indbetaling af en månedlig ydelse henføres til den ældste ydelsesrestance, således at der trods indbetaling typisk vil opstå restance vedrørende den løbende måneds ydelse med den konsekvens, at der startes en rykkerprocedure vedrørende denne.«

Sag **443/1990** angik (ud over hjemlen for indfrielsesgebyr, se herom under *7.4.1.*) et rykkergebyr på 100 kr. Under henvisning til, at rykkeskrivelsen havde krydset den forsinkede indbetaling, påstod klageren, at gebyropkrævning var uberettiget. Klageren fik ikke medhold af Pengeinstitutankenævnet.

7.6. **Gebyrforhøjelser.**[114] **– Varsling**

Ikke så få sager ved Pengeinstitutankenævnet har angået gebyrtyper, som er indført i midten eller slutningen af 1980-erne. I mange af sagerne er det pågældende gebyr først indført efter etableringen af kontoforholdet med

[114] Efter Kreditaftalelovens § 15, stk. 2, er kreditgivere, der har tilladelse til at drive virksomhed efter lov om banker og sparekasser m.v. eller realkreditloven, undtaget fra lovens hovedregel om, at renten og andre "kreditomkostninger" (jfr. § 13) i allerede indgåede aftaler kun kan variere med forhold, som kreditgiveren er uden indflydelse på.

Kreditaftalelovens § 15, stk. 4, der pålægger alle kreditgivere, også pengeinstitutterne, en pligt til at informere om ændrede kreditomkostninger, forudsætter, at ændringen har den fornødne aftalehjemmel, og giver ikke i sig selv hjemmel til ændring.

den pågældende kunde. Selv om gebyrberegningen i alle sådanne tilfælde selvsagt har indebåret en ændring af de praktiserede kontobetingelser, har Pengeinstitutankenævnet ikke stillet ubetinget krav om varsling af den ændrede gebyrpraksis. Klager over manglende varsling er således ikke taget til følge, hvor der har været tale om gebyrer for sådanne serviceydelser, som kunderne lige fra kontoforholdets start måtte være forberedt på kunne være gebyrbelagte, også selv om der ikke var udtrykkelig hjemmel i aftalen.[115]

Som eksempel kan nævnes sag **389/1989**, hvor det var anført af klageren, der havde haft pantebrevsdepot i pengeinstituttet siden 1978, at han på grund af manglende varsling ikke havde haft mulighed for at overveje opsigelse af depotaftalen, førend det senere indførte gebyr for pengeinstituttets ekspedition af pantebrevsdebitorernes ekstraordinære indfrielser var blevet aktuelt for hans vedkommende. Klageren fik ikke medhold. Det centrale for Pengeinstitutankenævnet (hvis præmisser er gengivet under *7.3.3.*) syntes at være, at klageren hele tiden (siden 1978) havde måttet regne med, såvel at eventuelle ekstraordinære indfrielser ville blive ekspederet af pengeinstituttet, som at dette merarbejde ikke var dækket af det almindelige depotgebyr; – og at der altså inden det nye gebyrs indførelse havde været tale om en "gratisydelse".

Når det derimod har drejet sig om indførelse af gebyrer, der kun kan opkræves med udtrykkelig hjemmel i aftalen,[116] eller om forhøjelse af udtrykkeligt aftalte gebyrer, er der flere eksempler på, at Pengeinstitutankenævnet har stillet krav om et vist varsel.

Sag **12/1989** angik en boksleje. Lejekontrakten var indgået i 1981 og løb ifølge sit indhold, indtil den af lejeren blev opsagt med en måneds varsel til et årsskifte; pengeinstituttet kunne til enhver tid opsige lejemålet med en måneds varsel mod at godtgøre forudbetalt leje. Den indeholdt ingen lejereguleringsklausul.

Medio december 1988 forhøjede pengeinstituttet årslejen fra 60 til 300 kr. med virkning for 1989. Det besvarede klagerens protest med en henvisning til sine Almindelige forretningsbetingelser punkt 4, efter hvis ordlyd pengeinstituttet "til enhver tid [fastsætter] de betingelser og satser, der gælder vedrørende.. gebyrer. De nævnte betingelser og satser kan til enhver tid ændres af Sparekassen uden varsel".

[115] D.v.s. tilfælde, hvor hjemlen for et gebyr følger af det, der i de indledende bemærkninger til dette kapitel er kaldt for påregnelighedskriteriets andet led.

[116] D.v.s. når hjemlen for gebyret afhænger af påregnelighedskriteriets første led, jfr. nærmere de indledende bemærkninger til dette kapitel.

Pengeinstitutankenævnet fastslog, at pengeinstituttet havde været beføjet til at forhøje bokslejen, men at det måtte respektere opsigelsesvarslet på en måned. Klageren havde derfor krav på tilbagebetaling af stigningen for januar 1989.

Jfr. også sag **36/1989** (refereret under *7.3.3.*) om indførelse (med tilbagevirkende kraft) af gebyr for opbevaring af effekter i sikkerhedsdepot.

I sag **373/1989** havde klageren i forbindelse med lånoptagelse i 1984 tegnet en "tryghedsgaranti", dvs. en livs- og ulykkesforsikring, som i givet fald skulle anvendes til indfrielse af lånet.[117] I 1988 omlagdes forsikringsdækningen, således at klageren fremover skulle være dækket for 67.000 kr. til trods for restgælden kun var 37.000 kr. Klagerens årlige præmie ville derfor stige fra 123 til 220 kr. Samtidig indførte pengeinstituttet et gebyr på 25 kr. for administrationen af tryghedsgarantiordningen.

Pengeinstitutankenævnet lagde til grund, at pengeinstituttet ikke ved aftalens indgåelse udtrykkeligt havde betinget sig, at klageren tegnede og opretholdt tryghedsgarantien. Og i hvert fald i den foreliggende situation, hvor betingelserne var ændret således, at forsikringsdækningen oversteg restgælden, fandtes klageren berettiget til at opsige tryghedsgarantien, uden at pengeinstituttet som følge heraf kunne opsige lånet til indfrielse. Nævnet fandt herefter ikke anledning til at tage stilling til berettigelsen af det nævnte administrationsgebyr.

[117] Jfr. herved Kreditaftalelovens § 13, stk. 1 og 2, nr. 6.

Kapitel 8.
Kaution. Garanti. Tredjemandspant

I Pengeinstitutankenævnets sager optræder der et stort antal klager over pengeinstitutternes behandling af sager om *kaution* og *tredjemandspant*, ligesom enkelte klager vedrører det beslægtede institut *garantier*.[118]

Det er ikke overraskende, at der optræder så mange klager inden for denne gruppe. Kaution anvendes (stadig) i betydeligt omfang af pengeinstitutterne. Mange private gør sig ikke særlige forestillinger om, hvad deres underskrift på et »kautionsdokument« indebærer, og omvendt viser praksis, at pengeinstitutternes information af kunderne netop på dette område er noget mangelfuld. Brugen af visse pengeinstitutvenlige klausuler – først og fremmest de såkaldte *alskyldserklæringer* – betyder, at området næsten indbyder til tvister.

En del kautioner i pengeinstitutterne er kaution, som (f.eks.) en hovedanpartshaver påtager sig i anledning af anpartsselskabets lån eller kredit i pengeinstituttet. Der foreligger en del klager angående sådanne "selskabskautioner", men de fleste klager er blevet afvist under henvisning til Vedtægternes § 2, stk. 3, jfr. ovenfor kap. *2*.

8.1. **Stiftelse af kaution m.v.**

Det relativt store antal klager på området er selvsagt funderet i en række, forskelligartede klagetemaer. Et hyppigt fællestema er imidlertid, at klager påstår, at kautionsløftet er ugyldigt (på grund af hendes alder, manglende oplysninger o.s.v.). Under afsnit *8.1.* behandler vi en række af disse klager. Også de sager, der er omtalt i de følgende afsnit (herunder *8.3.* om alskyldserklæringer) kan siges at være ugyldighedssager, men sagerne under *8.1.* indeholder i ganske særlig grad nogle klassiske, kautionsretlige problemstillinger, der i al væsentlighed først er blevet bedømt af et domstolslignende organ, efter at Pengeinstitutankenævnet er blevet oprettet. Hvis man skal fremhæve nogle enkeltsager af principiel karakter, er det nærliggende at henvise til de sager, der er omtalt i afsnit *8.1.3*.

[118] I den omhandlede periode er der truffet afgørelse i ca. 100 sager om kaution.

8.1.1. **Kautionistens alder**

Fra Pengeinstitutankenævnets start har der været klager over, at pengeinstitutterne benytter ældre kautionister. Klagetemaet har i alle sagerne været, at kautionisten (tredjemandspantsætteren) på tidspunktet for kautionen (pantsætningen) havde en sådan alder, at han/hun ikke var i stand til at overskue konsekvenserne af sin underskrift, og at kautionsløftet derfor ikke var bindende for kautionisten.[119]

Se herved sag **36/1988** (tredjemandspantsætter var 80 år ved pantsætningen), **126/1988** (kautionisten 80 år) og **185/1988** (75 år). I disse sager har Ankenævnet lagt til grund, at det ikke var godtgjort, at klageren har været ude af stand til at forstå dispositionen.[120]

I sag **239/1988**, hvor et flertal statuerede, at en tredjemandspantsætning var ugyldig, henvistes bl.a. til pantsætterens alder (85 år). Se om sagen nedenfor afsnit *8.1.2.*

Af sag **1/1989** fremgår, at kautionisten var 72 år på tidspunktet for kautionen (1987), og at hun i 7 år havde boet på plejehjem på grund af alderdomssvækkelse og hukommelsesbesvær. Kautionistens svigersøn, der i 1986 havde fået generalfuldmagt, henvendte sig inden klagen til Pengeinstitutankenævnet til sparekassens advokat, der oplyste, »at kautionstilsagnet var en nødvendig betingelse for bevilling af den pågældende kassekredit [til klagerens søn], at samtlige klagerens børn ifølge det oplyste skulle have tiltrådt kautionen, og at tilsagnet ... blev underskrevet i kautionistens eget pengeinstitut.«

Pengeinstitutankenævnet afviste klagen i medfør af Vedtægternes § 7, stk. 1 (bevisførelse).

I sag **336/1989** var tredjemandspantsætter 90 år. Også denne klage blev afvist efter § 7, stk. 1.

De pågældende sager var anledningen til, at Pengeinstitutankenævnets formand i *Årsberetningen* for 1989 udtalte følgende:

> »Jeg finder grund til endelig at fremdrage et enkelt problem i forbindelse med kautionsforpligtelser, hvorom et betydeligt antal klager drejer sig. Der er særdeles hyppigt tale om kaution, stillet af familiemedlemmer i den ældre aldersklasse og med en beskeden personlig økonomi. Man kan have den opfattelse,

[119] I sag **63/1988** – der afvistes efter Vedtægternes § 7, stk. 1 – optræder aldersspørgsmålet alene som subsidiært. Klagerens advokat anførte i klageskrivelsen, at det var i strid med Bank- og Sparekasselovens § 1, stk. 6, at yde lån på 470.000 kr. til drift af en lille blomsterbutik, uden at kautionisterne gøres opmærksom på den betydelige risiko, særligt »da klageren er en ældre dame uden formue.«

[120] Sml. *Tilsynets Årsberetning for 1983* s. 43.

at pengeinstitutter overhovedet ikke burde give lån mod kaution fra familiemedlemmer og for den sags skyld andre, der ikke er rimeligt økonomisk stærke, og man kan i hvert fald på grundlag af indvundne erfaringer henstille, at spørgsmålet om kaution i disse tilfælde, og når der er tale om mennesker i en høj alder, overvejes meget nøje, og at det virkelig alvorligt sikres, at disse mennesker er fuldtud klar over den – ofte meget betydelige - risiko, de udsætter sig for ved at påtage sig en kautionsforpligtelse.«

Se om spørgsmålet også sag **472/1990**, hvor tredjemandspantsætter på tidspunktet for håndpantsætningen var 83 år og et år efter blev sat under lavværgemål. Ifølge klageskrivelsen var hun stærkt præget af senilitet og depression. Ankenævnet afviste sagen efter Vedtægternes § 7, stk. 1.

Efter Myndighedslovens § 48 kan en umyndig ikke forpligtes ved kaution eller anden sikkerhedsstillelse for tredjemands gæld. Reglen indeholder et ubetinget forbud mod, at personer under 18 år (og umyndiggjorte) påtager sig kaution m.v. Der findes ikke Ankenævnssager herom.

Med hensyn til kautionstilsagn, der er afgivet af meget unge personer, henvises til sag **479/1989**, der imidlertid som følge af klagetemaet må siges at være noget atypisk: En 18-årig påtog sig i september 1987 kaution for et lån på 15.050 kr., som en bank ydede til en af kautionistens jævnaldrende venner. Kautionisten var arbejdsløs og modtog laveste ungdomsydelse. Efter at banken i juli 1988 havde gjort kautionsforpligtelsen gældende, ydede en anden bank kautionisten et lån, der blev anvendt til indfrielse af kautionsforpligtelsen. Klageren påstod herefter, at han ikke hæftede for det nye lån.

Ankenævnet gav banken medhold, da der ikke var godtgjort sådanne omstændigheder i forbindelse med lånet, at klageren kunne fritages for lånet.

8.1.2. **Særlige ugyldighedsspørgsmål**

I dette afsnit er samlet nogle enkeltstående klager.

I sag **239/1988** havde et ægtepar bankkreditter på 350.000 kr. Gælden var sikret ved eget pant, bl.a. et ejerpantebrev på 210.000 kr. I 1986 bevilgede banken et overtræk på den ene kredit, da parret havde vanskeligheder med at sælge deres gamle ejerlejlighed. I 1987 underskrev mandens 85-årige moder[121] en fuldmagt til sønnen til at oprette et ejerpantebrev i hendes faste ejendom. Den følgende måned underskrev moderen en allonge til ejerpantebrevet på 210.000 kr., således at dette også hæftede på hendes ejendom. Hun underskrev ikke yderligere dokumenter.

[121] Se om aldersspørgsmålet i kautionssager ovenfor *8.1.1.*

Et flertal i Pengeinstitutankenævnet udtalte følgende:

»Klageren har alene tiltrådt, at ejerpantebrevet blev tinglyst med pant tillige i den hende tilhørende faste ejendom, men har ikke underskrevet en håndpantsætningserklæring eller noget andet dokument, som angiver omfanget og karakteren af de krav, til sikkerhed for hvilke pantsætningen skete. På denne baggrund, og når yderligere bl.a. henses til klagerens alder, må det antages, at klageren ikke har været klar over betydningen af den forpligtelse, hun påtog sig. Disse medlemmer finder, at pantsætningen herefter må anses for ugyldig, og stemmer derfor i det hele at tage klagerens påstand til følge.«

Der er betydelig sammenhæng mellem Ankenævnets præmisser i denne sag, og flere afgørelser om alskyldserklæringer, se nærmere afsnit *8.3.*

I sag **164/1989** havde klageren kautioneret for 40.000 kr. af et lån på 81.000 kr., ydet til et anpartsselskab under stiftelse. Låneprovenuet skulle anvendes som indskudskapital (og blev sat ind på selskabets kassekredit), og også selskabets to anpartshavere havde kautioneret. De månedlige ydelser på lånet skulle sparekassen hæve på anpartsselskabets kassekredit.

Såvel selskabet som de to anpartshavere blev insolvente i 1988, hvorefter sparekassen gjorde kautionsforpligtelsen gældende.

Pengeinstitutankenævnet fastslog, at kautionsforpligtelsen var ugyldig. Nævnet udtalte bl.a., at »Da ydelserne på det lån, for hvilket klageren har kautioneret, og hvis provenu blev anvendt som indskudskapital i anpartsselskabet, blev debiteret selskabets kassekredit, var selskabet ikke alene formelt, men også reelt, debitor for lånet. Der blev således i strid med reglerne i Anpartsselskabsloven i realiteten ikke tilvejebragt nogen indskudskapital, hvilket indklagede var eller burde være klar over. Som følge af den anvendte konstruktion, for hvilken indklagede i det mindste har et væsentligt medansvar, er det endvidere usikkert, hvorvidt klageren i givet fald ville kunne gøre regres mod anpartshaverne eller den ene af disse, hvorved bemærkes, at dette spørgsmål ikke er afklaret ved den under forbehold afgivne "skylderklæring". Under disse omstændigheder findes indklagede at måtte være afskåret fra at gøre kautionen gældende over for klageren, hvis påstand derfor tages til følge.«

I sag **363/1989** var der ydet lån på henholdsvis 15.000 kr. og 6.000 kr. til kautionistens søns (daværende) samlever. Kautionisten påstod forpligtelsen uforbindende for hende, da hun var næsten blind og ude af stand til at læse dokumenterne, som hun ikke havde modtaget kopi af. Kautionisten var kunde i vedkommende filial. Sparekassen udtalte, at kautionisten var blevet ekspederet af sin sædvanlige kontaktperson, der havde informeret om konsekvenserne af en kautionsforpligtelse.

Pengeinstitutankenævnet afviste sagen under hensyn til Vedtægternes § 7, stk. 1.

I sag **477/1989** påstod en kautionist, at en bank var erstatningsansvarlig, idet man i forbindelse med lånesagen/kautionen burde have rådgivet hende til at sikre sig ved et løsøreejerpantebrev i hovedmandens bil. (Banken udtalte, at dette var blevet drøftet, men såvel hovedmanden som kautionisten havde afvist det).

Pengeinstitutankenævnet udtalte, at banken ikke havde pådraget sig erstatningsansvar over for kautionisten.

Sag **423/1990** (spørgsmål om generalfuldmægtigs selvindtræde og rækkevidden af en alskyldserklæring) er behandlet nedenfor afsnit *8.3.* om alskyldserklæringer.

Sag **148/1990** nævnes, fordi den viser et hændelsesforløb, der normalt kun ville optræde ved skriftlig eksamen ved de højere læreanstalter. I 1983 ydede en bank lån på ialt 110.000 kr. Debitors svigermoder stillede pant (en bankbog med et indestående på 126.000 kr.). I 1985, hvor lånene var nødlidende, oprettedes ét lån på 160.000 kr., og debitors ægtefælle kautionerede. I 1989 opnåede debitor gældssanering (mod at betale 0,8% af gælden), og samtidig anlagdes på vegne pantsætteren sag mod banken med påstand om, at pantsætningen var ugyldig efter Myndighedslovens § 65. Denne sag blev forligt efter en dommertilkendegivelse, hvorefter banken tog bekræftende til genmæle.

Herefter var familiens problem selvsagt, at ægtefællen hæftede som kautionist. Ægtefællen overførte sine konti til et andet pengeinstitut og påstod herefter for Pengeinstitutankenævnet, at kautionsforpligtelsen var ophørt. Han henviste til, at han ikke var blevet fyldestgørende orienteret af banken, og at banken frivilligt havde opgivet pantet.

Ankenævnet gav banken medhold med følgende bemærkninger:

> »Indklagedes frigivelse af det af klagerens mor stillede håndpant findes ikke at kunne sidestilles med en frivillig opgivelse af et (hånd)pant, når henses til, at indklagede herved fulgte en tilkendegivelse fremsat af retten under en civil retssag. Nævnet finder, at risikoen for pantets bortfald under de i den foreliggende sag oplyste omstændigheder, hvor rettens tilkendegivelse var baseret på, at klagerens mor (pantsætteren) befandt sig i en tilstand omfattet af myndighedslovens § 65, herefter bør bæres af klageren. Da det endvidere ikke kan anses for godtgjort, at indklagede på tidspunktet for afgivelsen af klagerens kautionserklæring for sin ægtefælle var vidende om, at der af denne ville blive indgivet begæring om gældssanering, tages klagen ikke til følge.«

8.1.3. **Særligt om informationskravene til pengeinstituttet**

Et stort antal sager vedrører spørgsmålet om pengeinstituttets *information* af kautionisten. Klagerne omfatter særligt tilfælde, hvor kautionen vedrører gammel gæld, eller hvor provenuet af lånet ikke stilles til hovedmandens disposition.

Sagerne illustrerer, at pengeinstitutternes information af kautionisterne generelt er for dårlig. Selv om man ikke må glemme, at nogle klagere er chanceryttere, illustrerer sagerne, at kautionister i langt højere grad bør informeres om instituttet kaution og om de spørgsmål, der knytter sig til det enkelte kautionsengagement. Sagerne illustrerer også, at pengeinstitutterne ofte forlader sig på mundtlig orientering – i mange af sagerne har påstand stået mod påstand, men når klagetemaet f.eks. er, at kautionen dækker gammel gæld, er det pengeinstituttet, der skal godtgøre, at kautionisten er informeret i fornødent omfang.

I sagerne **22/1988** og **138/1988** tog Pengeinstitutankenævnet stilling til den situation, at en bank forhøjer en bestående kredit mod kaution og således, at provenuet anvendes til at nedbringe bankens tilgodehavende hos hovedmanden.

Nævnet udtalte, at en kautionist i almindelighed må kunne forudsætte, at provenuet af et kautionssikret lån stilles til hovedmandens disposition, således at banken forud må underrette kautionisten, såfremt dette ikke er tilfældet. Banken kunne herefter ikke gøre kautionen gældende mod kautionisten.

Samme spørgsmål – og samme resultat – optræder i sagerne **437** og **439/1989**. I de 4 sager har Ankenævnet udtrykkeligt anført, at der er tale om et informationsspørgsmål.[122] Nævnet har således ikke udtalt sig, om den nævnte fremgangsmåde kan anvendes.

I sag **125/1990**, der vedrører samme spørgsmål, oplyste sparekassens direktør under klagesagen, at »han som eneste gang i sit 34-årige virke hos indklagede havde bedt samtlige [5] kautionister møde samtidig til underskrift af lånedokumentet for at orientere om den store risiko, der var tilstede.« Pengeinstitutankenævnet lagde – bl.a. under henvisning til denne erklæring – til grund, at klagerne var blevet orienteret om den med kautionen forbundne risiko, og klagerne fik ikke medhold.

[122] Ankenævnet anvender formuleringen ».... indklagede har ikke godtgjort, at klageren var vidende om, at denne del af låneprovenuet anvendtes til nedbringelse af et bestående engagement og således ikke stilledes til låntagers disposition.«

Pengeinstitutankenævnet har i flere sager fastslået det samme, generelle krav til pengeinstituttets information, hvor kautionen stilles for en eksisterende gæld ("gammel gæld"). Der er selvsagt tingenes lighed mellem de sager, der omtales ovenfor.[123]

I sag **246/1989** var lånet stiftet og udbetalt den 28. januar 1985, medens kautionserklæring blev underskrevet den 16. september 1985. Kautionserklæringen blev afgivet på et særskilt dokument, der viste kontonummer på det sikrede lån, men ikke lånets hovedstol eller stiftelsesdato. Pengeinstitutankenævnet udtalte, at pengeinstituttet har pligt til at oplyse kautionisten om, at kautionen skal stilles for en allerede eksisterende gæld. Klageren var herefter ikke bundet af kautionserklæringen.

Samme udtalelse findes i sag **421/1989**, hvor klagen dog blev afvist under henvisning til Vedtægternes § 7, stk. 1.

I sag **344/1989** anså Nævnet det for godtgjort, at banken havde opfyldt informationspligten. Kautionstilsagnet blev afgivet på lånedokumentet, og på dettes forside var anført, at godt 20.000 kr. af lånet på 35.000 kr. var en forhøjelse.

I sag **400/1990** afviser Ankenævnet klagen under henvisning til Vedtægternes § 7, stk. 1. Kautionisten oplyste, at han ikke var blevet orienteret om, at låneprovenuet skulle anvendes til nedbringelse af restancer til kreditforeningen og overtræk på sønnens lønkonto, medens banken fastholdt, *at* kautionisten var orienteret herom, og *at* han var blevet orienteret om et nyt budget, der var blevet udarbejdet for sønnen og dennes samlever.

8.1.4. Andre spørgsmål

I sag **216/1988** påstod nogle kautionister sig fritaget for kautionsforpligtelsen (begrænset til 60.000 kr.), da de ikke havde modtaget oplysning om hovedlånet, ligesom de ikke havde fået at vide, at to andre personer havde kautioneret for lånet. (Sagen indeholdt desuden spørgsmål, om banken var berettiget til at debitere et overtræk på 160.000 kr. på lånet).

Pengeinstitutankenævnet udtalte, at man ikke på det foreliggende grundlag kunne forkaste klagernes forklaring om, at de ikke ved påtagelsen af kautionen havde fået udleveret en kopi af lånedokumentet og derfor ikke var klar over, at de kautionerede for et lån på 250.000 kr. Sagen blev herefter afvist under henvisning til Vedtægternes § 7, stk. 1.

Sag **255/1989** omhandler den ikke upraktiske situation, at banken tiltræder en frivillig akkord med hovedmanden, uden at kautionisten bliver

[123] Sml. *Tilsynets Årsberetning for 1985* s. 53 f.

spurgt. Pengeinstitutankenævnet afviste også denne sag efter Vedtægternes § 7, stk. 1, idet man bemærkede:

> »Det forhold, at indklagede uden klagerens samtykke har tiltrådt en frivillig akkord for debitorerne, findes ikke som anført af klageren uden videre at medføre, at klagerens kautionsforpligtelse er bortfaldet. Såfremt indklagede kan godtgøre, at debitorerne alternativt kunne have opnået en tvangsakkord eller – måske mere nærliggende – en gældssanering i henhold til konkurslovens regler, og at indklagede ikke herved ville have opnået en større dividende, må klagerens kautionsforpligtelse fortsat bestå, smlg. herved konkurslovens § 191 og § 226, stk. 3.«

I sag **372/1989** havde klageren kautioneret for en svigersøns banklån på 40.000 kr. Han påstod sig frigjort for forpligtelsen under hensyn til, *at* det i hovedforholdet var aftalt, at hovedmandens misligholdelse af et opstillet budget var opsigelsesgrund for arrangementet, *at* banken ikke havde underrettet ham om hovedmandens misligholdelse af budgettet, og *at* bankens rådgivning iøvrigt havde været mangelfuld, bl.a. fordi man var bekendt med, at der i syv tilfælde havde været indkaldt til tvangsauktion over hovedmandens ejendom.

Et flertal i Pengeinstitutankenævnet gav banken medhold under henvisning til, at banken ikke havde været retligt forpligtet til at orientere klageren om debitors økonomiske situation. Flertallet tilføjede, at banken kunne forudsætte, at kautionisten kendte svigersønnens økonomi.

Et mindretal i Ankenævnet udtalte:

> »Når henses til, at klageren i forbindelse med ydelsen af lånet til svigersønnen fik udleveret kopi af budget, samt til at der i lånedokumentet på klagerens initiativ indføjedes en individuelt udformet bestemmelse, hvorefter misligholdelse af budgettet var opsigelsesgrund, findes det at måtte have stået indklagede klart, at debitors overholdelse af budgettet var af væsentlig betydning for klagerens tilsagn om kaution. Under disse omstændigheder findes der at have påhvilet indklagede en underretningspligt i tilfælde af debitors misligholdelse af budgettet. Da imidlertid en stillingtagen til, i hvilket omfang klagerens regreskrav mod debitor ved indklagedes manglende underretning er blevet forringet, ikke på det foreliggende grundlag findes egnet til behandling i Ankenævnet, stemmer disse medlemmer for, at sagen afvises jfr. Ankenævnets vedtægter § 7, stk. 1.«

Et velkendt fænomen inden for kautionsretten er, at kautionisten ofte har en eller flere *forudsætninger* om spørgsmål, der blot ikke kommer frem over for pengeinstituttet, før det er gået galt. Se herved sag **198/1990** (klageren ønskede ikke at kautionere for et lån, hvis hans broder købte en ejendom, medens han gerne ville kautionere, hvis broderen forpagtede en

forretning. Pengeinstitutankenævnet afviste sagen under henvisning til Vedtægternes § 7, stk. 1.), og sag **227/1990**.[124]

I sagerne **515/1990** og **516/1990** havde hovedmændene i forbindelse med et kautionssikret lån givet sparekassen håndpant i 2 livforsikringspolicer. I låneaftalen var bl.a. anført: »I misligholdelsestilfælde er [sparekassen] berettiget til uden varsel af ophæve forsikringen og modtage tilbagekøbsværdien.«

Ved hovedmændenes misligholdelse indfriede kautionisten kautionsforpligtelsen. Han påstod imidlertid senere sparekassen tilpligtet at tilbagebetale det pågældende beløb, da det havde vist sig, at forsikringerne var rene risikoforsikringer uden genkøbsværdi.

Under sagsbehandlingen oplyste sparekassen, at sparekassen aldrig havde haft direkte kontakt med kautionisten, idet al kontakt skete via hovedmændene. Det var sparekassen, der havde anbefalet de pågældende policer, og valget af risikoordninger skyldtes hovedmændenes ønske om lave omkostninger.

Pengeinstitutankenævnet gav sparekassen medhold, da det ikke var godtgjort, at policernes tilbagekøbsværdi havde haft betydning for afgivelsen af kautionsløftet, eller at sparekassen havde været bekendt hermed.

8.2. Kautionens indhold og omfang

8.2.1. Hvad er der kautioneret for? Hovedstol, kreditramme m.v.

I sag **92/1989** havde klageren kautioneret for de yderste 40.000 kr. af en byggekredit på 400.000 kr. Under byggesagen viste det sig, at nogle ombygningsarbejder ikke kunne gennemføres, og kreditforeningen frigav derfor kun ca. 383.000 kr. Banken gjorde herefter kautionsforpligtelsen op til ca. 19.000 kr.

Pengeinstitutankenævnet gav banken medhold med bemærkning, at kautionsforpligtelsen netop skulle sikre banken mod risiko for tab, såfremt provenuet af kreditforeningslånet var utilstrækkelig til at indfri byggekreditten.

I sag **102/1989** havde hovedmanden i 1985 optaget 3 udlandslån i tre forskellige valutaer. Lånene skulle indfries i januar 1990. I forbindelse med

[124] Der findes på linie hermed sager, hvor klagetemaet er, at kautionisten i forbindelse med kautionsløftet mundtligt aftalte med pengeinstituttet, at kautionen skulle bortfalde, når en bestemt begivenhed indtrådte. Se f.eks. sag **44/1990**, hvor en kautionist påstod, at kautionen alene dækkede et boliglån, der var indfriet ved salg af boligen. Pengeinstitutankenævnet gav sparekassen medhold under henvisning til kautionserklæringen.

en valutaomlægning ændredes lånenumrene. En kautionist indbragte sagen for Pengeinstitutankenævnet med påstand om, at kautionen var bortfaldet, idet der forelå nye lån.

Også her fik banken medhold. Pengeinstitutankenævnet henviste til, at udlandslånene efter lånedokumenterne kunne optages i de tre pågældende valutaer eller i »modværdien i en anden eurovaluta«, og at det forhold, at lånene i løbetiden var konverteret til andre valutaer ikke have udvidet hovedmandens engagement.

I det praktiske liv betinger et pengeinstitut sig ofte, at der foruden kaution stilles pant af hovedmanden (eller af tredjemand), og hvor pengeinstituttet yderligere har indføjet en klausul om, at pantet tillige hæfter for anden gæld, bliver det økonomiske opgør temmelig kompliceret. Det var temaet for klagen i sag **129/1989**, hvor klageren desuden anførte, at banken havde ydet hovedmanden kredit, efter at kautionsforpligtelsen var blevet opsagt. Det sidstnævnte klagepunkt blev afvist, hvorimod klageren fik medhold i øvrigt med følgende bemærkninger:

> »Af den kassekreditkontrakt, som klageren underskrev som kautionist, fremgik, at debitor og hendes ægtefælle selv havde stillet sikkerhed for kreditten i form af et ejerpantebrev i deres faste ejendom. Klageren har således ved bedømmelsen af sin risiko haft føje til at gå ud fra, at han ved en eventuel indfrielse af kassekreditten ville indtræde i indklagedes yderligere sikkerhed. Det bemærkes herved, at det som sagen foreligger oplyst, ikke kan lægges til grund, at klageren var informeret om, endsige havde samtykket i, at indklagede bevilgede debitor en fornyet kredit med sikkerhed bl.a. i det ejerpantebrev, som sikrede den kredit, som klageren kautionerede for. Indklagede findes som følge heraf at have været uberettiget til som sket at benytte sikkerheden i det håndpantsatte ejerpantebrev til nedskrivning af den kredit, som klageren ikke hæftede for....«

Se tilsvarende sag **171/1989**, hvor sparekassen havde afskrevet provenuet fra salg af en forretning på et usikret overtræk. Pengeinstitutankenævnet fremhævede bl.a., at »i mangel af et udtrykkeligt forbehold fra indklagedes side om det modsatte findes klageren med føje at have kunnet gå ud fra, at løsøreejerpantebrevet med pant i forretningen primært var stillet til sikkerhed for det heromhandlede lån og således i videst muligt omfang ville formindske klagerens risiko ved den påtagne kautionsforpligtelse for dette lån. Det bemærkes, at den af indklagede påberåbte bestemmelse i lånebetingelsernes pkt. 2 [»sparekassen er berettiget til at betragte alle engagementer med debitor som ét mellemværende«] ikke kan tillægges betydning for det heromhandlede spørgsmål.«

Ankenævnet har taget stilling til det nævnte spørgsmål i ca. 10 sager, og det må umiddelbart forekomme overraskende, at pengeinstitutterne så ofte "blæser på" kautionisternes berettigede forventninger om, at pantet vil afhjælpe i hvert fald en del af deres økonomiske forpligtelser.[125] Det groveste tilfælde synes at være sag **177/1989**, hvis faktum minder meget om sag **171/1989** (omtalt ovenfor), og hvor Pengeinstitutankenævnet gav kautionisten medhold i et tilbagebetalingskrav på 335.000 kr. Under klagen udtalte vedkommende bank, at »Det er ikke ualmindeligt, at en kautionspåtegning underskrives forinden teksten udfyldes, og det må under alle omstændigheder være klagerens risiko, at der er opstået misforståelser vedrørende kautionsforpligtelsens indhold. Hertil kommer, at klageren først reagerede i anledning af den påståede fejl efter, at kautionsforpligtelsen var blevet gjort gældende mod ham.« Dette medførte, at Pengeinstitutankenævnet fandt

> »anledning til at tilføje, at det findes kritisabelt, at indklagede lod klageren underskrive som kautionist på en ikke udfyldt allonge til gældsbrevet, i særdeleshed i betragtning af, at der ved den senere påførte påtegning på allongen skete en væsentlig forhøjelse af gældsbrevets hovedstol.«

I sag **450/1989** havde klageren i 1987 kautioneret for en kassekredit i form af en såkaldt totalkonto. Kassekreditten var maksimeret til 95.000 kr., og kautionen var begrænset til 25.000 kr. Efter en ændring af Renteafgiftsloven, der medførte, at "totalkonti" blev omfattet af denne, fik debitorerne i 1988 bevilget et "omlægningslån". Provenuet fra dette lån blev anvendt til indfrielse af kassekreditten, og der blev truffet aftale om samme månedlige ydelser.

Kautionisten påstod sig frigjort for kautionsforpligtelsen, idet det lån, han havde kautioneret for, var indfriet.

Pengeinstitutankenævnet gav klageren medhold med følgende bemærkninger:

> »Det må lægges til grund, at omlægningslånet er et lån af en anden art end totalkontoen, og at der således ikke alene var tale om en ændring af det oprindelige låns kontonummer eller om etablering af et nyt grundlag for det samme lån. Der forelå ikke en lovbestemt pligt til omlægning af totalkontoen, og indklagede kunne have betinget sin ydelse af omlægningslånet af, at der blev stillet samme sikkerheder for dette lån som for totalkontoen. Uanset at omlægningslånet blev anvendt til indfrielse af totalkontoen, findes klagerens kautionsforpligtelse herefter at være ophørt ved indfrielse af totalkontoen og således ikke at være overført til omlægningslånet.«

[125] Sml. *Tilsynets Årsberetning for 1988* s. 64 f.

Se herved også sagerne **518/1990** (der refereres nedenfor) og **396/1990** der er omtalt i afsnit *8.3.* om alskyldserklæringer.

I sag **518/1990** havde en fader i 1982 kautioneret (begrænset) for et lån på 135.000 kr., der på stiftelsestidspunket blev forrentet med 19%. Renten skulle være variabel. En henvendelse fra sønnen i 1985 om rentenedsættelse til 13½% resulterede i, at der blev oprettet et nyt gældsbrev på 134.000 kr. – hovedstol (restgælden) på 130.00 kr. og ca. 4.000 kr. i stiftelsesprovision og ekspeditionsgebyr (!). I 1989 misligholdt sønnen lånet, der da var nedbragt til 32.000 kr. Også denne kautionist fik medhold ved Pengeinstitutankenævnet i, at sparekassen skulle have indhentet hans samtykke til det nye lån. Ankenævnet fremhævede, at 1985-lånet skulle anvendes til indfrielse af 1982-lånet, og at det fortrykte felt vedrørende kaution ikke som i lånedokumentet fra 1982 angav kautionistens navn.

Sag **480/1989** omhandler spørgsmålet, om en kaution var tidsbegrænset. I sagen havde en bank mod kaution ydet et lån på 60.000 kr., og det var aftalt, at der skulle træffes nærmere aftale om afvikling af lånet senest den 1. maj 1989 (hvor et kreditforeningslån forventedes hjemtaget). Denne dato blev med kautionistens samtykke ændret til den 1. oktober 1990. Efter at det havde vist sig, at en tvangsauktion over hovedmandens ejendom ikke kunne undgås, opsagde banken kreditten i august 1990.

Kautionisten klagede til Pengeinstitutankenævnet og påstod, at kautionen var bortfaldet. Ankenævnet gav dog banken medhold under henvisning til, at vilkåret om afviklingsaftalen ikke medførte en tidsbegrænsning af kautionistens forpligtelse.

Sag **146/1990** vedrører kaution for en byggegaranti. En bank havde afgivet en arbejdsgaranti på 165.905 kr. over for et boligselskab. Garantien var afgivet efter anmodning fra et tømrerfirma, og garantirekvirentens moder afgav kaution over for banken.

I december 1987 fik hovedmanden likviditetsproblemer, og personalet forlod arbejdspladsen. Banken indgik herefter aftale med et andet tømrerfirma, som færdiggjorde arbejdet for ca. 285.000 kr. Senere gjorde banken kautionen gældende mod kautionisten.

I klagen til Pengeinstitutankenævnet udtalte kautionisten bl.a.,

> »..... at indklagede på eget initiativ overdrog udførelsen af entreprisen til et andet firma og bortviste klagerens søn fra byggepladsen uden at foretage hæveopgør, hvorved omfanget og kvaliteten af det allerede udførte arbejde kunne konstateres, således som foreskrevet i AB 72 § 23. Klagerens søn har selv anslået udgifterne til færdiggørelsen af entreprisen til 95.000 kr. Det er derfor uberettiget, at indklagede nu søger at påføre klageren og klagerens søn et tab, der langt overstiger de rimelige udgifter for færdiggørelsen. Den

usikkerhed, der hersker med hensyn til omfanget af de resterende arbejder på det tidspunkt, da indklagede tiltog sig rollen som bygherre ved at fratage sønnen entreprisen, bør komme indklagede til skade, idet indklagede på dette tidspunkt forsømte sin forpligtelse til at søge omfanget af det allerede udførte arbejde konstateret. Af kautionserklæringen fremgår, at kautionen er begrænset til byggegarantien på 165.905 kr. En betingelse for, at kautionen bliver aktuel, er, at hovedfordringen er misligholdt, i nærværende sag at byggegarantien efter påkrav fra bygherren er krævet frigjort for kautionsforpligtelsen. Indklagede må i det omfang, det bestridte krav er berettiget, rette dette mod klagerens søn.«

Pengeinstituttet gav klageren medhold med følgende bemærkninger:

»Da klagerens søn indstillede arbejdet, valgte indklagede – formentlig under hensyn til den meddelte transport i entreprisesummen – selv at drage omsorg for arbejdets færddiggørelse. Den af indklagede udstedte garanti er ikke gjort gældende af bygherren, og der er heller ikke foretaget nogen opgørelse, som viser, at der ville have været grundlag herfor. Det bemærkes herved, at bygherren, hvis denne havde antaget en anden til færdiggørelse af arbejdet, kunne have modregnet udgifterne hertil i den resterende del af entreprisesummen. Indklagede kan herefter ikke gøre krav gældende mod klagerens søn i dennes egenskab af garantirekvirent, og da klageren alene har kautioneret for sønnens forpligtelser som sådan, kan indklagede – uanset om man på andet grundlag måtte kunne rejse krav mod sønnen i anledning af de afholdte færdiggørelsesomkostninger – ikke gøre krav gældende mod klageren.«

Som det fremgår af en del refererede sager, hersker der ofte uenighed mellem parterne om, hvad der er aftalt – herunder hvad der aftales under låneforløbet. En del klager bliver derfor af ren aftaleretlig karakter. Det var tilfældet i sag **498/1990**, hvor to ægtefæller var kunder i samme andelskasse (og hvor såvel ægtefællerne som andelskassen "blandede økonomien sammen").

Tvisten angik et løsørepantebrev med pant i den ene ægtefælles bil. Andelskassen hævdede, at det på et møde, hvor ægtefællernes økonomiske situation blev drøftet, var aftalt, at løsørepantebrevet tillige skulle hæfte for den anden ægtefælles kassekredit. Klageren bestred denne – mundtlige – aftale.

Ankenævnet gav klageren medhold »således som sagen er oplyst.«

8.2.2. **Renter og andre biydelser**

I sag **72/1990** havde klageren kautioneret for to kreditter på hver 100.000 kr. Efter at sparekassen havde gjort kautionen gældende, tilbød kautionisten at betale 125.000 kr. Sparekassen afslog dette og meddelte samtidig kautionisten, at sagen var sendt til sparekassens inkassoafdeling. Nogle

yderligere forhandlinger endte med, at sparekassen nedsatte sit krav med 25.000 kr.

Kautionisten klagede over, at det nu indbetalte beløb bl.a. indeholdt en post »inkassoomkostninger 2.188 kr.« Pengeinstitutankenævnet gav klageren medhold under fremhævelse af, at sparekassen burde have givet ham en vis kortere frist, inden sagen sendtes til sparekassens inkassoafdeling, og at sparekassen havde nedsat sit krav væsentligt under de fortsatte forhandlinger.

Sag **412/1990** handler primært om banken ved at overskride tidsfristen i Bank- og Sparekasselovens § 41 havde forringet kautionistens regreskrav (se nærmere nedenfor *8.4.*). Kautionisten fik ikke medhold, og han var herefter bundet af den beløbsmæssigt maksimerede kaution på 40.000 kr. Han havde ikke klaget over bankens krav om forrentning af de 40.000 kr., og Ankenævnet fandt derfor anledning til at bemærke, at Nævnet ikke havde taget stilling til, fra hvilket tidspunkt klageren var forpligtet til at forrente beløbet. – Antages må det, at reglen i Rentelovens § 3, stk. 2, slår igennem, således at pengeinstituttet i almindelighed først kan kræve beløbet forrentet efter behørigt påkrav til kautionisten + 30 dage.

8.3. **Alskyldserklæringer**

Anvendelsen af "alskyldserklæringer" har givet anledning til en række sager fra Pengeinstitutankenævnet.[126] Ved en alskyldserklæring dækker kautionen efter sit indhold alle mellemværender, som hovedmanden har med vedkommende pengeinstitut – typisk med en formulering à la »betaling af ... af hvilken som helst grund hovedmanden måtte være/blive skyldig til (pengeinstitut)«.[127]

De pågældende sager har givet Pengeinstitutankenævnet anledning til at træffe en række principielle afgørelser.

[126] Ca. 10% af kautionsklagerne vedrører alskyldserklæringer.

[127] I skrivelse af 10. november 1980 henstillede Bank- og Sparekassetilsynet til pengeinstitutterne at »vise tilbageholdenhed med at anvende kautionsdokumenter, der forpligter kautionisten for alt mellemværende med debitor, herunder fremtidige forpligtelser. Kautionsforpligtelser af denne art bør sædvanligvis kun anvendes i tilfælde, hvor der er en økonomisk forbindelse mellem debitor og kautionist, f.eks. hvor debitor er et aktie- eller anpartsselskab, og hvor pengeinstituttet ønsker, at den, der besidder den væsentligste del af aktie- eller anpartskapitalen, hæfter personligt for selskabets forpligtelser over for pengeinstituttet.« Sagsmaterialet viser, at ikke alle pengeinstitutter har kendt denne henstilling.

I sag **221/1988** stillede en sparekasse en garanti på 238.000 kr. for udførelsen af en entreprise. Tredjemand lagde i den anledning et skadesløsbrev på 238.000 kr. til sikkerhed. Efter håndpantsætningserklæringen »hæftede [.. skadesløsbrevet] primært for garanti nr. xx«, og dokumentet indeholdt en alskyldserklæring. Hovedmanden havde på dette tidspunkt ikke andre engagementer med sparekassen.

I august 1988 udgik garantien. Sparekassen nægtede imidlertid at udlevere skadesløsbrevet, da hovedmanden i mellemtiden havde fået bevilget et udlandslån på 1.050.000 kr. og en kassekredit på 100.000 kr.

I anledning af klagen udtalte Pengeinstitutankenævnet følgende:

> »Udstedelsen af skadesløsbrevet og af håndpanterklæringen af 3. december 1987 fandt sted i anledning af og til sikkerhed for den garanti, indklagede stillede for klagerens søn, hvilket understreges af, at skadesløsbrevets hovedstol svarede til garantibeløbet, og indklagede havde på tidspunktet for klagerens sikkerhedsstillelse ikke andre engagementer med klagerens søn. Det må lægges til grund, at indklagede ikke over for klageren udtrykkelig har præciseret, at skadesløsbrevet også skulle tjene til sikkerhed for andre engagementer, som senere måtte blive indgået med klagerens søn. Indholdet af selve skadesløsbrevet er ikke ganske klart, men peger nærmest i retning af, at det alene tjener til sikkerhed for krav, indklagede måtte få i anledning af garantien. Under disse omstændigheder findes indklagede ikke over for klageren, der påtog sig sikkerhedsstillelsen som privatperson, at kunne påberåbe sig den fortrykte alskyldserklæring i håndpanterklæringen. Ankenævnet tager derfor klagerens påstand til følge (udlevering af skadesløsbrevet).«

Samme afgørelse traf ankenævnet i sagerne **455/1989** og **7/1990**.

I sag **330/1989** forelå der tredjemandspantsætning af et ejerpantebrev på 75.000 kr. Sagen omhandler også en alskyldserklæring, men resultatet blev truffet på grundlag af almindelige aftaleretlige overvejelser. Pantsætteren klagede til Pengeinstitutankenævnet over, at en bank under henvisning til en alskyldserklæring havde fastholdt, at banken havde sikkerhed for mere end et lån på oprindeligt 71.800 kr.

Vedkommende banks låneformular blev benyttet både til egen pantsætning og kaution/tredjemandspant. Dokumentets forside indeholder – indrammet – en alskyldserklæring; afsnit B, punkt 1, indeholder en alskyldserklæring i sager om pant stillet af låntager, medens punkterne B 2 ff indeholder en række andre vilkår. I afsnit C hedder det i punkt 9, at afsnit B punkterne 2-5 gælder tilsvarende for kaution og tredjemandspantsætning.

Pengeinstitutankenævnet udtalte på denne baggrund, at punkt C 9 utvetydigt undtog punkt B 1. Trods beskrivelsen på dokumentets forside af det

sikrede mellemværende kunne alskyldserklæringen derfor ikke anses for vedtaget mellem parterne.

I sag **20/1990** håndpantsatte en hustru et ejerpantebrev på 200.000 kr. til sikkerhed for opfyldelsen af forpligtelser af enhver art, som mandens erhvervsvirksomhed havde eller senere måtte få over for banken. Senere håndpantsatte hun to yderligere ejerpantebreve til sikkerhed for enhver gæld, som ægteparret måtte have eller få til banken.

Da banken opsagde kreditten, opstod der tvist om hustruens forpligtelser, idet den kassekredit, som banken havde bevilget, var anvendt såvel til driften af mandens erhvervsvirksomhed som til betalinger vedrørende hans erhvervsejendom.

Pengeinstitutankenævnet udtalte følgende:

> »Efter indholdet af den af hustruen den 27. juni 1985 underskrevne håndpantsætningserklæring er ejerpantebrevet på 200.000 kr. i hustruens ejendom stillet til sikkerhed for enhver forpligtelse, som mandens virksomhed havde eller senere måtte få over for indklagede. Hustruen hæfter således ifølge håndpantsætningserklæringen ikke alene for gæld, der har forbindelse med virksomhedens løbende drift, men også for anden gæld vedrørende virksomheden, herunder gæld vedrørende erhvervsejendommen. Der findes heller ikke i øvrigt at være holdepunkter for, at hustruens forpligtelse som håndpantsætter skulle være begrænset som anført af klagerne.«

Et specielt problem frembyder sagerne **161/1990** (der refereres i det følgende) og **399/1990**. De pågældende sager illustrerer sammen med sag **85/1988** og **20/1990** (refereret ovenfor), at der stadig er et vist "spillerum" for alskyldserklæringer, også i private forhold.

Nogle kautionister havde påtaget sig kaution – maksimeret til 150.000 kr. – for enhver forpligtelse, som hovedmændene havde eller måtte få over for en bank. I kautionsaftalen var bl.a. optaget en bestemmelse, hvorefter genforhandling af hovedforholdet kunne ske den 20. september 1986 efter anmodning fra hovedmændene og kautionisterne, men at banken ikke gav tilsagn om, at forpligtelsen bortfaldt på dette tidspunkt.

I 1990 opsagde banken hovedforholdet og gjorde kautionsforpligtelsen gældende. Kautionisterne klagede herefter til Pengeinstitutankenævnet *dels* under henvisning til den nævnte bestemmelse, *dels* under henvisning til, at banken havde ydet hovedmændene yderligere lån og medvirken ved hjemtagelsen af et kreditforeningslån.

Pengeinstitutankenævnet gav banken medhold. Klagerne havde ikke anmodet om genforhandling af engagementet, og banken havde efter aftalen ikke pligt til at tage initiativ hertil. Det påhvilede endvidere ikke banken at orientere klagerne, *hvis kautionsforpligtelse var begrænset,* om ud-

videlsen af debitorernes forpligtelse over for banken eller om bankens hjemtagelse af et kreditforeningslån.

Se herved også sag **69/1990**, der vedrører en alskyldserklæring i forbindelse med tredjemandspantsætning. Klageren havde i 1984 pantsat to ejerpantebreve på 22.000 kr. og 50.000 kr. til sikkerhed for et lån på 110.000 kr., og pantsætteren underskrev en alskyldserklæring, bl.a. indeholdende ordene »uanset skyldårsag«. I de følgende år optog debitorerne lån, der i 1988 blev sammenlagt til ét lån på 283.000 kr. I 1989 hævede sparekassen låneaftalen på grund af restancer.

Tredjemandspantsætter påstod for Pengeinstitutankenævnet sparekassen tilpligtet at anerkende, at han var frigjort for sine forpligtelser, og at udlevere de to ejerpantebreve. Pengeinstitutankenævnet gav banken medhold under henvisning til, *at* der ikke var grundlag for at tilsidesætte alskyldserklæringen, og *at* sparekassen ikke i forbindelse med låneomlægningen i 1988 havde frafaldet sine rettigheder.

I sag **210/1990** havde banken i marts 1987 bevilget en kassekredit på 400.000 kr. til et anpartsselskab under stiftelse. Som kautionister indtrådte selskabets direktør og dennes ægtefælle. I oktober 1987 – hvor saldoen androg -537.000 kr. – underskrev begge kautionister følgende erklæring:

> »Til sikkerhed for opfyldelse af [anpartsselskabets] forpligtelser af enhver art, nuværende og fremtidige, over for [banken] indestår underskrevne som selvskyldnerkautionister in sol. for skadesløs betaling, herunder for renter, provision og omkostninger.«

I oktober 1988 blev kreditrammen forhøjet til 800.000 kr. Selskabets direktør tiltrådte som kautionist denne kreditudvidelse, hvorimod ægtefællen afslog at underskrive. I marts 1989 opsagde banken engagementet, og banken opgjorde ægtefællens kautionsforpligtelse til 805.803 kr. Under klagesagens behandling ændredes dette beløb til 627.231 kr. (med tillæg af renter og provision), der var højeste træk forud for alskyldserklæringen.

Pengeinstitutankenævnet gav – lidt tøvende – banken medhold med følgende bemærkninger:

> »Ved underskrivelsen af den individuelt udformede kautionserklæring af 13. oktober 1987, som efter sit indhold omfatter enhver nuværende og fremtidig forpligtelse påhvilende anpartsselskabet, kunne klageren ikke være uvidende om, at hun herved påtog sig en forpligtelse, som var mere omfattende end den tidligere kaution for selskabets kassekredit på 400.000 kr., og det må efter det oplyste også lægges til grund, at klageren forud var blevet orienteret om baggrunden for indklagedes anmodning om udfærdigelse af en ny kautionserklæring. Selv om en ubegrænset kautionsforpligtelse for enhver gæld påhvilende debitor efter omstændighederne må underkastes visse begrænsninger –

hvilket indklagedes standpunkt under sagens behandling for Ankenævnet også er udtryk for – findes der på baggrund af det anførte ikke at være grundlag for i det hele at tilsidesætte kautionsforpligtelsen af 13. oktober 1987 som ugyldig.«

Sag **423/1990** er – trods de sociale elementer – en af de mere farverige afgørelser, også i juridisk sammenhæng. En da 59-årig kvinde havde i 1983 givet generalfuldmagt til en bankprokurist til at bestyre hendes formue. Formuen bestod af værdipapirer, der på det tidspunkt var lagt til sikkerhed for kvindens kassekredit. Da fuldmægtigen i 1989 fratrådte sit job som bankfunktionær, overførtes kvindens engagement til den sparekasse, hvor fuldmægtigen (nu?) var kunde.

Af sagen fremgår, at fuldmægtigen i 1989 ansøgte om et udlandslån på 1,3 mio. kr. Provenuet heraf skulle anvendes til omlægning af fuldmægtigens private gæld. Som sikkerhed for udlandslånet tilbød han sikkerhed i kvindens depot, der på daværende tidspunkt endnu ikke var overført til sparekassen. Den 31. oktober 1989 underskrev fuldmægtigen for kvinden en "Almindelig håndpanterklæring", ifølge hvilken dennes depot pantsattes til sikkerhed for, hvad fuldmagtshaver til enhver tid måtte være eller blive sparekassen skyldig. Ved udateret påtegning – formentlig af november 1989 – på forsiden af en kopi af håndpanterklæringen og ved påtegning af 15. december 1989 på en allonge til den originale håndpanterklæring tiltrådte kvinden håndpantsætningen.

Af låneprovenuet fra udlandslånet anvendtes 331.505 kr. til køb af obligationer, som indlagdes i kvindens depot, og 155.000 kr. til indfrielse af kvindens kassekredit i det tidligere pengeinstitut.

Efter sagsreferatet oplyste kvinden bl.a., at »Med henvisning til overflytningen af engagementet til indklagede kom fuldmagtshaveren en dag på besøg hos klageren og bad hende underskrive et dokument. Efter at klageren havde underskrevet dokumentet, medtog fuldmagtshaver dette. Få dage efter fik klageren en anmodning fra indklagede om at komme hen i den lokale afdeling for at underskrive. Klageren ringede straks til fuldmagtshaveren for at få oplyst, hvad det var, hun skulle underskrive og fik af ham oplyst, at der var tale om en formssag i forbindelse med overflytningen af hendes engagement til indklagede. Klageren henvendte sig herefter i afdelingen og underskrev det papir, hun fik forelagt, på det anviste sted. Hun blev ikke i forbindelse hermed vejledt om, hvad underskriften vedrørte, idet der slet ikke blev talt herom.«[128]

Pengeinstitutankenævnet udtalte følgende:

[128] Pengeinstituttet bestred tildels dette hændelsesforløb.

»Den af klageren udstedte generalfuldmagt kunne ikke give fuldmagtshaveren beføjelse til at foretage håndpantsætning af klagerens værdipapirbeholdning til sikkerhed for egen gæld, men desuagtet er håndpanterklæringen først underskrevet af fuldmagtshaveren på klagerens vegne under henvisning til generalfuldmagten. Selve eksistensen af denne indicerede, at klageren ikke havde erfaring med økonomiske dispositioner af den omhandlede art. Under disse omstændigheder og når endvidere henses til, at der var tale om en for klageren særdeles vidtrækkende og risikabel disposition, måtte der påhvile indklagede en særlig forpligtelse til at sikre sig, at klageren fuldt ud var orienteret om betydningen af, at hun tiltrådte håndpanterklæringen. Indklagedes City afdeling burde i hvert fald have indkaldt klageren og fuldmagtshaveren til et samtidigt møde i afdelingen med henblik på en grundig drøftelse af sagen. Indkaldelse af klageren til underskrift af håndpanterklæringen i en anden afdeling var ikke egnet til at sikre, at klageren modtog den fornødne orientering.

Det er ubestridt, at klageren ikke fra indklagede har modtaget oplysning om karakteren af fuldmagtshaverens engagement med indklagede. Det må således lægges til grund, at klageren – selv om hun måtte have forstået, at der var tale om pantsætning for fuldmagtshaverens gæld – hverken blev gjort bekendt med størrelsen af den aktuelle gæld eller med det forhold, at der i hvert fald i væsentligt omfang var tale om sikkerhedsstillelse for ældre gæld. Det må endvidere lægges til grund, at indklagede ikke overfor klageren har fremhævet betydningen af, at der var tale om en alskyldserklæring, der tillige omfattede enhver fremtidig gæld.

Efter det således foreliggende må det lægges til grund, at indklagede ikke eller i hvert fald ikke i fornødent omfang har informeret klageren om de meget vidtrækkende konsekvenser af, at hun tiltrådte håndpanterklæringen, og der er efter det oplyste ikke grundlag for at antage, at klageren fra anden side er gjort bekendt hermed. Håndpanterklæringen findes herefter som udgangspunkt at måtte anses for uforbindende for klageren.

Det må imidlertid efter det oplyste antages, at indfrielsen af fuldmagtshaverens gæld til klageren pr. 31. oktober 1989, 495.000 kr., ikke ville være sket, med mindre udlandslånet var blevet optaget, og at pantsætningen af klagerens værdipapirdepot var en forudsætning for lånet. Klageren ville derfor, hvis hele værdipapirdepotet nu blev frigivet, opnå en økonomisk fordel, som ikke kan anses for rimeligt begrundet. På denne baggrund findes forholdet mellem klageren og indklagede at burde reguleres således, at værdipapirer til en kursværdi af 495.000 kr. pr. 31. oktober 1989 fortsat skal anses for pantsat til sikkerhed for fuldmagtshaverens gæld til indklagede i henhold til udlandslånet, medens den resterende del af klagerens værdipapirdepot skal frigives til klageren. I forbindelse med klagerens fortsatte sikkerhedsstillelse findes det at burde pålægges indklagede forlods at afskrive fremtidige indbetalinger vedrørende udlandslånet på den pantsikrede del af gælden.«

For sag **396/1990** gælder, at den omhandler såvel en alskyldserklæring, som det spørgsmål, der er nærmere omtalt i afsnit *8.2.1.* om såkaldte "omlægningslån". Afgørelsen er – atter – udtryk for Pengeinstitutankenævnets skepsis over for at anerkende alskyldserklæringer, der ikke er klare i indholdet, *og* hvis retsvirkninger ikke er gjort klart for kautionisterne. Afgørelsen er således funderet i aftaleretlige grundsætninger om fortolkning og vedtagelse.

I 1983 kautionerede en fader for den til enhver tid værende skyld på en nærmere angivet kassekredit. I kautionserkæringen hed det bl.a.: »Som selvskyldnerkautionister for opfyldelse af de forpligtelser, som debitor i henhold til ovennævnte låne- eller kreditforhold samt for enhver anden forpligtelse, som debitor nu har eller senere måtte få over for [indklagede], herunder for enhver af [indklagedes] filialer og afdelinger, indestår [klageren].« I 1984 håndpantsatte moderen et værdipapirdepot til sikkerhed for enhver forpligtelse, som sønnen havde eller senere måtte få over for banken. I 1988 ydede banken sønnen et "omlægningslån" på 375.000 kr., der blev anvendt til delvis nedbringelse af kassekreditten. (På klagetidspunktet ultimo 1990 udgjorde saldoen på kassekreditten ca. 60.000 kr.).

Under klagesagen påstod kautionisterne, at de ikke var bundet af deres kaution (pantsætning). De henviste dels til, at banken ikke havde givet en tilstrækkelig orientering, dels til, at der ikke var tale om en alskyldserklæring. Kautionen vedrørte efter deres opfattelse alene sønnens kassekredit.

Det første punkt blev afvist af Ankenævnet, hvorimod Nævnet med hensyn til spørgsmålet om forpligtelsens omfang udtalte følgende:

> »[Faderens] kautionserklæring af 3. oktober 1983 tog sigte på debitors kassekredit, og da det ikke fremgår klart af erklæringen, at denne også omfatter anden gæld, bør erklæringen fortolkes således, at den alene omfatter kassekreditten. Det må endvidere lægges til grund, at omlægningslånet af 30. december 1988 er et lån af en anden art end kassekreditten, og at der således ikke alene var tale om en ændring af det oprindelige låns kontonummer eller om etablering af et nyt grundlag for det samme lån. Uanset at omlægningslånet blev anvendt til delvis indfrielse af kassekreditten, findes [faderens] kautionsforpligtelse herefter alene at omfatte gælden ifølge kassekreditten.«

8.4. **Bank- og Sparekasselovens § 41. – Henstand**

Bank- og Sparekasselovens § 41 har følgende ordlyd:

> »Er der stillet kaution for et bank- eller sparekasselån, og udebliver låntager med hovedstol, afdrag eller renter, skal der inden 6 måneder efter de pågældende ydelsers forfaldsdag ved anbefalet brev gives meddelelse til enhver af kautionisterne eller til den eller dem af disse, der er bemyndiget til at modtage meddelelsen på samtlige kautionisters vegne. Undladelse heraf medfører, at banken eller sparekassen taber sit krav over for kautionisterne i det omfang, disses regreskrav mod låntageren er blevet forringet ved undladelsen.«

Bestemmelsen har gammel byrd, og den anses i almindelighed for at være en af de vigtigste kautionsretlige regler. Reglens raison d'être er, at kautionistens mulighed for regres mod hovedmanden er større, jo hurtigere han får meddelelse om hovedmandens manglende betaling af ydelser, der normalt vil skyldes økonomiske problemer. Såvel retspraksis som Ankenævnspraksis viser imidlertid, at reglen på det praktiske plan ikke er særlig meget værd for kautionisterne.

Der findes en del retssager om § 41, og det er derfor ikke overraskende, at § 41 har været tema for en del klager.[129]

Som det fremgår af § 41, kan det aftales ved kautionsaftalen, at én kautionist skal modtage meddelelse i henhold til § 41. De indklagede pengeinstitutter fik allerede derfor medhold i sagerne **12/1988** og **71/1988**. Det konkrete hændelsesforløb i sag **12/1988** gav dog Ankenævnet anledning til

> »at tilføje, at et pengeinstitut efter omstændighederne, navnlig i tilfælde af konstant eller længereværende misligholdelse fra en skyldners side, uanset at øvrige skyldnere eller andre for engagementet hæftende har underskrevet sædvanlig bemyndigelseserklæring, bør underrette også de øvrige hæftende, således at disse får mulighed for at varetage deres interesser.«[130]

I nogle sager (**51/1988**, **211/1988**, **11/1990**, **125/1990** og **412/1990**) konstaterer Pengeinstitutankenævnet, at meddelelsespligten efter § 41 er blevet tilsidesat, men at dette efter oplysningerne om hovedmandens økonomiske forhold ikke kan antages at have haft indflydelse på kautionistens mulighed for at gøre regres hos hovedmanden.

I sagerne **66/1989**, **87/1989**, **217/1989** og **525/1990** statuerede Pengeinstitutankenævnet ligeledes, at § 41 var blevet overtrådt – enten på grund af

[129] Pr. 1. juni 1991 ca. 20 sager.

[130] Sml. Finanstilsynets udtalelse i *Tilsynets Årsberetning for 1988* s. 61.

manglende meddelelse[131] eller for sen meddelelse – men Nævnet fandt herefter, at en nærmere vurdering af kautionistens regreskrav krævede nærmere bevisførelse, hvorfor sagerne blev afvist i medfør af Vedtægternes § 7. Forskellen på disse sager, og de sager, der er nævnt i forrige afsnit, er navnlig oplysninger om, at hovedmanden i en længere periode har været insolvent.

Den eneste sag, hvor en klager er kommet igennem med en § 41-indsigelse, er **235/1989**:

I 1981 kautionerede klageren sammen med to andre kautionister for et lån på 65.000 kr. Lånet skulle afvikles over 10 år med en månedlig ydelse på 1.200 kr., første gang den 1. september 1981. Ydelserne på lånet blev trukket på debitorernes lønkonto.

I 1983 og 1984 blev lånet afviklet med henholdsvis 1.050 kr. og 4.549 kr. mindre end aftalt, hvilket ikke blev meddelt kautionisterne. I 1987 kom debitorernes lønkonto i overtræk, og der tilbageførtes 6.000 kr. svarende til 5 ydelser på lånet. Sparekassen rykkede såvel debitorerne som kautionisterne. Skrivelsen nåede dog ikke frem til klageren på grund af adresseændring.

Den 1. oktober 1987 meddelte sparekassen medkautionisterne, at man til dækning af restancen havde hævet 6.000 kr. på det kautionssikrede lån, samt at man havde rykket klageren, men at denne skrivelse var kommet retur, da klageren var flyttet uden at melde adresseændring.

Klageren anførte over for Pengeinstitutankenævnet, at sparekassen ved at undlade at give meddelelse til ham om de opståede restancer på lånet i 1983-1984 og 1987-1988 har tilsidesat sin pligt i medfør af Bank- og Sparekasselovens § 41 og derved forringet hans regresmuligheder væsentligt og afskåret ham fra at vurdere sin situation, herunder sine tabsbegrænsningsmuligheder.

Pengeinstitutankenævnet gav klageren delvis medhold med følgende bemærkninger:

> »Indklagede har erkendt i strid med Bank- og Sparekasselovens § 41 ikke at have givet kautionisterne, herunder klageren, meddelelse om de i 1983 og 1984 opståede restancer på lånet på henholdsvis 1.050 kr. og 4.549 kr. Når henses til, at debitorerne i 1985 og 1986 overholdt den fastsatte afdragsordning, findes det at måtte lægges til grund, at klageren, såfremt han havde fået meddelelse om restancerne i 1983 og 1984, ville have haft mulighed for at foranledige, at disse blev betalt af debitorerne. Indklagedes krav mod klage-

[131] I sag **66/1989** var meddelelsen alene sendt som almindeligt brev, og kautionisten bestred at have modtaget brevet.

ren findes derfor at burde nedsættes med et beløb svarende til de nævnte restancer med tillæg af renter som nedenfor bestemt. Indklagedes tilsidesættelse af meddelelsespligten i 1983 og 1984 findes derimod ikke at kunne føre til, at klageren i det hele skal anses for frigjort for kautionsforpligtelsen.

For så vidt angår de i 1987 opståede restancer må indklagede anses at have overholdt meddelelsespligten efter Bank- og Sparekasselovens § 41 over for klageren, dels fordi denne selv må bære risikoen for, at skrivelsen af 21. juli 1987 som følge af ikke oplyst adresseændring ikke kom frem til ham, dels fordi klageren havde bemyndiget medkautionisterne til at modtage meddelelse på hans vegne.

Det må imidlertid som ubestridt lægges til grund, at indklagede i 1987 uden klagerens samtykke har tilbageført 6.000 kr. fra det lån, for hvilket klageren kautionerede, til debitorernes lønkonto. Denne tilbageførsel findes at have været uberettiget i forhold til klageren som kautionist, hvorfor klagerens forpligtelse yderligere bør nedsættes med 6.000 kr. med renter som nedenfor bestemt.«

Princippet i Bank- og Sparekasselovens § 41 blev også anvendt i sag **450/1990**, selv om sagen ikke vedrørte § 41. Sagen er speciel ved, at to børn havde kautioneret for forældrenes lån – de fleste andre klager vedrører den omvendte kombination! Kautionen var maksimeret til 25.000 kr. med tillæg af renter for begges vedkommende. I den oprindelige låneaftale var bl.a. anført, at der ikke måtte foretages forhøjelser af lånet uden kautionisternes samtykke, og i forbindelse med en ydelsesændring i hovedforholdet, som kautionisterne tiltrådte, blev det aftalt, at der ikke måtte bevilges overtræk eller låneforhøjelser uden skriftlig accept fra begge kautionister.

Få måneder efter opstod der et overtræk på 3.000 kr. En opfordring fra sparekassens side til kautionisterne om at acceptere overtrækket blev besvaret med, at man anså kautionsforpligtelsen for ophørt, og kautionisterne nedlagde påstand herom for Ankenævnet.

Det er klart, at Ankenævnet ikke kunne følge denne påstand. Problemet var imidlertid, at de nævnte aftalevilkår – der selvsagt var indsat efter krav fra kautionisterne – ville savne mening, hvis overtræk m.v. blot blev tolereret.

Ankenævnet traf følgende – salomoniske – afgørelse:

»Det findes på den baggrund at måtte have stået indklagede klart, at det var en afgørende forudsætning for klagernes kautionstilsagn, at der ikke blev ydet debitorerne yderligere kredit af indklagede. Da det af indklagede tilladte overtræk på 3.000 kr. på debitorernes budgetkonto er foretaget uden klagernes accept, findes klagernes kautionsforpligtelse herefter at burde nedsættes med størrelsen af det skete overtræk, således at hver kautionists forpligtelse

nedsættes med 1.500 kr., uanset om overtrækket måtte anses for at have forringet klagernes regresmulighed.«

8.5. **Garantier**

Pengeinstitutankenævnet har ikke haft mange sager om garantier. Dette skyldes formentlig, at garantier først og fremmest anvendes i erhvervsforhold.[132]

I sag **352/1989** fastslår Ankenævnet, at en sparekasse ikke har pligt efter Bank- og Sparekasselovens § 41 til at meddele en garantirekvirent, der samtidig var håndpantsætter, at hovedmanden havde misligholdt sin betalingspligt i det underliggende forhold.

[132] I sag **62/1989** fik garantispørgsmålet ingen betydning, idet klageren søgte regres hos den garantiudstedende bank, efter at han var blevet dømt til at betale 120.000 kr. i det underliggende forhold (salg af revisionsvirksomhed). Klagen skyldtes først og fremmest, at banken ikke havde opbevaret et eksemplar af købekontrakten, og at den daværende bankbestyrer havde givet revisoren tilsagn om at være behjælpelig med handlen, således at klageren kunne undgå at søge advokatbistand (sic!). Dokumenterne var underskrevet på bestyrerens kontor. Pengeinstitutankenævnet gav banken medhold, men man undlod at afvise sagen efter Vedtægternes § 2, stk. 2 og 3, jfr. denne bogs kapitel 2. – Der foreligger ikke i sagsreferatet oplysninger om, at klageren havde søgt regres hos vinkelskriveren!

Kapitel 9.
Modregning. Særlige indlån

Emnerne i kapiteloverskriften – "Modregning" og "Særlige indlån" – har ikke umiddelbar sammenhæng med hinanden. En del klager for Pengeinstitutankenævnet vedrører dog modregning *i* særlige indlån, og vi har derfor fundet det hensigtsmæssigt at behandle de to emnekredse i samme kapitel.

Emnet *modregning* behandles generelt i afsnit *9.1.* (med underafsnit), medens de særlige indlån er behandlet i afsnit *9.2.* I afsnit *9.3.* behandles de særlige problemer, der knytter sig til *overførsel af særlige indlån.*[133]

Der har været godt 100 klager inden for kapiteloverskriften. Heraf vedrører ca. 80% de særlige indlån.

9.1. **Modregning**

Juraen opstiller nogle almindelige betingelser for at en part – f.eks. et pengeinstitut – kan foretage modregning (kravene om gensidighed mellem parterne, afviklingsmodenhed m.v.). Disse betingelser er alment accepterede, og de fleste klager bliver afgjort i pengeinstituttets favør (afsnit *9.1.1.*). Selv om de almindelige betingelser principielt er opfyldt, kan modregning være udelukket, fordi kontoen er *øremærket* (ved aftale eller på grund af kontoens karakter), jfr. afsnit *9.1.2.* Endelig fører – navnlig – sociale hensyn til, at et pengeinstitut bør udvise nogen tilbageholdenhed med hensyn til at modregne i løn, pension o.l., der indbetales på kundens konto (*9.1.3.*).

9.1.1. **Almindelige betingelser for modregning**

I sag **200/1988** havde en sparekasse foretaget modregning, da klageren oprettede en ny indlånskonto i en anden filial af sparekassen. Gælden til pengeinstituttet var opstået ved, at sparekassen efter aftale hver måned

[133] Emnet "Særlige indlån" er ikke defineret i lovgivningen, men det er et velkendt begreb i pengeinstitutterne, sml. *Lennart Lynge Andersen:* Pengeinstitutters modregning i særlige indlån (1988) s. 11. Fra 1990 har pengeinstitutterne tillige grupperet de såkaldte gevinstopsparingskonti under særlige indlån. Disse konti har dog en noget anden karakter.

Af systematiske grunde behandler vi klagerne vedrørende *børneopsparingskonti* i kap. 10 om umyndige, selv om også børneopsparingskonti hører til i gruppen "Særlige indlån".

overførte 1.000 kr. til en "sparelånekonto" og der ikke var midler til overførslen, således at der opstod et overtræk på kontoen. Pengeinstitutankenævnet gav sparekassen medhold.

Se tilsvarende sag **265/1988**, hvor en bank opsagde to pantebreve (hvor banken var kreditor) til fuld indfrielse på grund af manglende betaling trods påkrav. Den følgende dag meddelte banken, at man havde hævet godt 10.000 kr. på klagerens indlånskonto. Banken henviste til, at de almindelige modregningsbetingelser var opfyldt. Klageren påstod banken tilpligtet at tilbageføre beløbet, bl.a. under henvisning til, at han kunne være bragt i den situation, at udskrevne checks ville være dækningsløse.

Pengeinstitutankenævnet gav banken medhold i, at de almindelige betingelser for modregning havde været opfyldt.

I sag **417/1989** gav Pengeinstitutankenævnet en sparekasse medhold med den tilsvarende begrundelse. En sparekasse standsede efter anmodning fra kontohaveren de automatiske overførsler fra en indlånskonto til et studielån. Dette medførte restancer på studielånet, og efter manglende reaktion på rykkerne modregnede sparekassen et beløb på 2.380 kr. på indlånskontoen, hvor der netop var indsat et beløb, der stammede fra understøttelse.

Pengeinstitutankenævnet tilføjede, at der efter modregningen var tilstrækkelige midler på kontoen til at dække klagerens leveomkostninger, se herom nedenfor *9.1.3.*

Det er en almindelig regel i modregningsretten, at modregning kræver en meddelelse til den anden part. Finanstilsynet har flere gange peget på dette spørgsmål (f.eks. i *Årsberetning for 1985* s. 45 f), og det er givet, at der knytter sig nogle uløste spørgsmål til den nærmere praktisering af kravet i pengeinstitutterne. (Vi ser her bort fra de – uhjemlede – tilfælde, hvor pengeinstituttet blot foretager træk på kontoen uden at orientere kunden). I sag **488/1989** havde en bank indberettet for store udbetalinger fra en indekskonto til PBS. Forholdet blev først opdaget et år senere, og banken meddelte herefter klageren, at man havde debiteret hans konto i banken 8.329 kr. For Ankenævnet gjorde banken gældende, at tilbagebetalingskravet havde hjemmel i reglerne om condictio indebiti.

Ankenævnet fastslog, at klageren ikke burde have indset, at han ikke i fuldt omfang var berettiget til beløbet. Endvidere fandt Nævnet

> »anledning til at bemærke, at indklagede i det foreliggende tilfælde, hvor indklagedes krav på tilbagebetaling måtte anses for tvivlsomt, ikke uden forinden at have orienteret klageren herom burde have debiteret klagerens konto ....«

I sag **36/1990** havde klageren en gæld på over 100.000 kr. til en sparekasse. I fogedretten afgav klageren insolvenserklæring. Det følgende år udarbejdede klageren noget materiale til et ejendomsanpartsselskab. Efter salget af dette, anmodede køberen sparekassen om at afregne købesummen til sælgerens bank, idet et beløb på 25.000 kr. skulle sendes som honorar til klageren. Sparekassen foretog herefter modregning i de 25.000 kr.

Pengeinstitutankenævnet gav klageren medhold. Sparekassens opgave havde været at videreekspedere et beløb fra kunde til kunde, og der var derfor ikke gensidighed mellem modkrav og hovedkrav.[134]

Den mest principielle afgørelse i denne kategori er et tilfælde, hvor banken henholdt sig til sine Almindelige Forretningsbetingelser (og til de almindelige modregningsregler), hvor klageren fastholdt, at der var aftalt kontant afregning, d.v.s. at afregningen var "øremærket". Der er tale om sag **121/1990**, hvor banken modregnede et provenu på 3.325 kr. i forfalden gæld. Provenuet stammede fra salg af obligationer, der lå i åbent depot i filialen, og det var ubestridt, at klageren ved salgsanmodningen havde anmodet om kontant afregning.

I klagen til Pengeinstitutankenævnet udtalte klageren, at »hendes tilkendegivelse om, at handelen ønskedes afregnet kontant, sammenholdt med, at værdierne forinden salget henlå i åbent depot, må opfattes som en aftale om effektiv betaling. Det forhold, at det fremgår af indklagedes almindelige forretningsbetingelser, at banken er berettiget til uden forudgående meddelelse til kunden at modregne med ethvert forfaldent eller uforfaldent tilgodehavende hos kunden, hjemler ikke den skete modregning, dels fordi værdierne lå i åbent depot og ikke kan ligestilles med et tilgodehavende hos indklagede og dels som følge af, at indklagede ikke har dokumenteret vedtagelsen imellem parterne af almindelige forretningsbetingelser som gældende i parternes aftale om etablering af åbent depot.«

Pengeinstitutankenævnet udtalte – under henvisning til, at banken ikke havde taget forbehold over for anmodningen om kontant afregning – at klageren havde krav på effektiv betaling.

I sag **220/1990** foretog en sparekasse delvis modregning, da klageren henvendte sig i en filial for at få en check på ca. 50.000 kr. udbetalt. Resten af beløbet blev indsat på en konto i sparekassen.

[134] Kravet om gensidighed var ligeledes afgørende for udfaldet af sag **226/1989**, hvis hovedtema er et kompliceret kautionsforhold. Sparekassen henviste til, at kontoen, der blev foretaget modregning i, lød på klagerens navn, men klageren fik medhold under henvisning til, at indeståendet hidrørte fra deposita indebetalt af lejerne i klagerens ejendom, og at sparekassen var bekendt hermed.

Ankenævnet udtalte, at klageren ved sin henvendelse anmodede om at få checkbeløbet udbetalt kontant. Sparekassen havde derfor ikke været berettiget til at tilegne sig beløbet ved i stedet at indsætte dette på en konto i klagerens navn og herefter foretage modregning.

Ankenævnet tilføjede, at man fandt sparekassens fremgangsmåde særdeles kritisabel.

Se herved også sag **313/1990**, hvor sparekassen i en tilsvarende sag havde anvendt samme procedure. Sagen rejste spørgsmål om Pengeinstitutankenævnets kompetence (erhvervsforhold) og er derfor også behandlet i kapitel 2.

Et lidt specielt klagetema findes i sag **473/1990**.[135] Der blev klaget over, at *Den Danske Bank* i september 1990 – og således efter fusionen – foretog modregning i klagerens indlånskonto i (tidligere) Provinsbanken for et krav, der havde relation til (tidligere) Handelsbanken. Klageren pegede på, at fusioner mellem pengeinstitutter opstår uden kundernes medvirken.

Pengeinstitutankenævnet gav Den Danske Bank medhold, da banken ved fusionen var succederet i de ophørende bankers rettigheder og forpligtelser. Ankenævnet tilføjede – noget overflødigt – at modregningen først skete 5 måneder efter fusionen.

9.1.2. **Øremærkede konti**

Sag **224/1988** omhandler et problem, der ofte dukker op ved hushandler, nemlig hvornår pengeinstituttet kan frigøre den deponerede købesum (og sælgeren således disponere over midlerne, f.eks. i forhold til pengeinstituttet). I sagen var der i forbindelse med en ejerlejlighedshandel deponeret 50.000 kr. i sælgerens bank. Den berigtigende part (klageren) oplyste i juni 1988, at endeligt skøde var tinglyst, og at den deponerede købesum kunne frigives til sælgeren. Banken effektuerede denne ordre den næste dag, og beløbet blev anvendt til nedbringelse af sælgerens gæld til banken. Ifølge låneaftalen skulle lånet indfries ved salg af ejerlejligheden.

Samme dag oplyste ejerforeningens advokat, at der forelå en restance på 3.808 kr. vedrørende fællesudgifterne. Den berigtigende anmodede banken om at udbetale dette beløb, hvilket banken nægtede.

Pengeinstitutankenævnet afgjorde sagen under henvisning til, at det deponerede beløb var frigivet uden forbehold, og at det ikke var godtgjort, at klageren mundtligt havde taget forbehold for yderligere restancer påhvilende sælgeren.

[135] Af hensyn til klagetemaet nævner vi helt undtagelsesvis bankernes navne.

Sag **215/1990** omhandler tilsvarende et praktisk problem, men den konkrete sag gav ikke anledning til tvivl. Der var i en bank oprettet en opsamlingskonto i forbindelse med klagerens gældssanering. Banken udloddede dividende til kreditorerne i årene 1987-1989. Ved klagerens skilsmisse misligholdt klageren sine engagementer, der var indgået efter gældssaneringen, og banken foretog derfor modregning for 9.300 kr. i opsamlingskontoen, ligesom der ikke blev foretaget udlodning til kreditorerne.

Pengeinstitutankenævnet gav klageren medhold med bemærkning, at banken efter kontoens karakter var afskåret fra at foretage modregning i dens indestående. – Kontoen var øremærket.

I sag **300/1990** var forholdene følgende: Den 28. maj og den 28. juni 1990 overførte en bank fra klagerens privatkonto 2 x 19.600 kr. til klagerens budgetkonto. Kontiene blev ført i samme afdeling. Saldoen på privatkontoen var forud for begge overførsler negativ, med henholdsvis ca. 44.000 kr. og ca. 32.000 kr. Onsdag den 4. juli 1990 tilbageførte afdelingen to PBS betalinger foretaget fredag den 29. juni 1990 på henholdsvis 10.539,92 kr. og 34.091,24 kr. til to forskellige kreditforeninger. Betalingerne var foretaget fra klagerens budgetkonto. Denne udviste efter tilbageførslen en positiv saldo på 30.225,35 kr. Den 5. juli 1990 overførte afdelingen fra budgetkontoen 30.000 kr. til klagerens indlånskonto hos indklagede. Indlånskontoen udviste herefter et overtræk på 13.160,76 kr. Ved skrivelse af 5. juli 1990 orienteredes klageren om de foretagne tilbageførsler, ligesom det meddeltes, at banken havde afmeldt samtlige PBS betalinger.

Klageren påstod banken tilpligtet at tilbageføre 30.000 kr. til budgetkontoen med henblik på betaling af de omhandlede terminer.

Banken udtalte under klagesagens behandling bl.a.:

> »at til trods for, at det anerkendes, at der ikke kan modregnes i et "øremærket" indestående på en budgetkonto, er det praksis, at den manglende modregningsadgang ikke er til hinder for, at der kan foretages tilbageførsel af overførsler til budgetkontoen fra andre konti, forudsat at der ikke var dækning på overførselstidspunktet, og at overførslen er sket indenfor den sidste måned før tilbageførselstidspunktet. Indklagede var derfor berettiget til den 5. juli at tilbageføre overførslen af 28. juni 1990. Da der herefter ikke var tilstrækkelige midler til terminsbetalingen, var det ubetænkeligt at tilbageføre de resterende 10.400 kr. af overførslen af 28. maj 1990, for hvilken der heller ikke havde været dækning på overførselstidspunktet. Indklagede bestrider i denne forbindelse, at privatkontoen var en kassekredit. Kontoen havde tidligere været aftalt med et kreditmaksimum, men i forbindelse med omlægning til et omlægningslån ultimo december måned 1988 bortfaldt kreditmaksimum. Igennem længere tid havde der ikke været dækning for overførslerne fra pri-

vatkontoen til budgetkontoen, og afdelingen havde forgæves forsøgt at kontakte klageren på hans arbejdsplads, men erfarede, at han var blevet arbejdsløs og havde fået en fratrædelsesgodtgørelse på 3 måneders løn, som klageren imidlertid havde meddelt, at indklagede ikke skulle forvente at se noget til. Man havde herefter aftalt et møde med klageren den 28. juni 1990, men da klageren ikke kom til dette møde, aftaltes et nyt møde til den 4. juli. På dette møde opnåedes imidlertid ingen løsning.«

Et flertal i Pengeinstitutankenævnet gav klageren medhold med følgende begrundelse:

»I tilfælde, hvor der efter aftale med en kunde sker overførsel fra én konto tilhørende kunden til en anden konto tilhørende samme kunde, findes en adgang for pengeinstituttet til uafhængigt af almindelige modregningsregler at tilbageføre det overførte beløb som følge af manglende dækning på den førstnævnte konto i hvert fald at måtte forudsætte, at tilbageførselen sker inden for meget kort tid efter, at overførselen har fundet sted. Denne betingelse findes ikke at være opfyldt i det foreliggende tilfælde, ej heller i relation til den seneste overførsel, der fandt sted den 28. juni 1990, medens tilbageførselen skete den 5. juli 1990.

Herefter, og da indklagede – som også erkendt af denne – efter almindelige modregningsregler må anses at have været uberettiget til at foretage modregning i indeståendet på budgetkontoen, som efter aftale med klageren skulle anvendes til betaling af terminsydelser, stemmer disse medlemmer for at tage klagerens påstand til følge.«

Et mindretal ville alene tage klagen til følge med hensyn til 10.400 kr.

I sag **370/1990** havde klageren lånt 60.000 kr. i en bank. Lånet skulle anvendes til udbetaling på et typehus. Der opstod tvist mellem klageren og typehusfirmaet, og klageren bad derfor banken om at overføre lånet til en konto, der skulle spærres til fordel for typehusfirmaet, ligesom der kun måtte ske udbetalinger fra kontoen efter samråd med klageren.

Efter at lånet var misligholdt – og efter at typehusfirmaet mod betaling af et mindre beløb havde frafaldet sin ret – foretog banken modregning i kontoen.

Pengeinstitutankenævnet udtalte, at betingelserne for at foretage modregning havde været til stede.

9.1.3. **Modregning i løn, pension o.l.**

Der har kun været ganske få klager i denne kategori. Det kan nævnes, at pengeinstitutternes organisationer i forbindelse med den generelle revision i 1991 af de Almindelige forretningsbetingelser har henstillet til pengeinstitutterne, at der ikke modregnes i den del af løn eller offentlige ydelser

m.v., som må anses for nødvendig til at dække almindelige leveomkostninger.

I sag **93/1989** havde klageren kautioneret for et anpartsselskabs lån i en sparekasse. Klageren var eneanpartshaver. Efter selskabets konkurs modtog klageren nogen tid efter efterbetaling af dagpenge fra en arbejdsløshedskasse. Beløbet (ca. 61.000 kr.) blev efter anmodning fra klageren indsat på en "plankonto" i sparekassen, der umiddelbart efter modregnede for et beløb af 50.000 kr.

Et flertal i Pengeinstitutankenævnet gav klageren medhold med følgende bemærkninger:

> »Det må lægges til grund, at indklagede var bekendt med, at det beløb på 61.163 kr., som den 14. juni 1988 blev indsat på klagerens plankonto, dækkede efterbetalte arbejdsløshedsdagpenge for en længere periode tilbage. Indklagede måtte anse det for meget nærliggende, at beløbet af klageren var reserveret til indfrielse af lån optaget til dækning af leveomkostninger i den forløbne periode, og at indsættelsen af beløbet på plankontoen derfor alene skete under den forudsætning, at indklagede ikke kunne foretage modregning heri. Herefter, og da klageren straks protesterede mod modregningen, findes klagerens krav om udbetaling af det modregnede beløb på 50.000 kr. at burde tages til følge.«

Et mindretal ville afvise klagen, da de almindelige modregningsbetingelser var opfyldt.

I sag **114/1990** var der klaget over, at en sparekasse havde foretaget modregning i et beløb på 3.887 kr., der udgjorde vederlag for aftenskoleundervisning. Modregningen fandtes berettiget.

I sag **158/1990** afviste Pengeinstitutankenævnet delvis en klage over modregning i en "plankonto" og en lønkonto, hvor indeståendet bl.a. bestod af lån og børnetilskud. Sparekassen blev dog tilpligtet at tilbageføre et beløb på 3.000 kr. til lønkontoen, da sparekassen ikke havde sikret sig, at der fortsat indestod tilstrækkelige midler til dækning af leveomkostningerne for klageren og dennes børn frem til næste lønudbetaling, jfr. princippet i Retsplejelovens § 509.

Sag **269/1990** omhandler modregning (og er i så henseende ikke specielt interessant), men den omtales her, fordi modregningen skete i midler, der stammede fra en gruppelivsforsikring og som var benævnt "børnesummer".

Ved ægtefællens død modtog klageren ca. 85.000 kr. fra en gruppelivsforsikring. Heraf var godt 28.000 kr. "børnesummer". I policevilkårene hed det, at hele forsikringssummen incl. børnesummer i mangel af anden bestemmelse ville blive udbetalt til afdødes nærmeste pårørende. Klageren

indsatte 60.000 kr. på en almindelig indlånskonto. Dette beløb modregnede sparekassen få dage senere i en gæld, som klageren og den afdøde hæftede solidarisk for.

Klagetemaet var, at klageren havde givet en del af beløbet til to fællesbørn, og at hun havde gjort sparekassemedarbejderen bekendt hermed. Det sidste afviste vedkommende medarbejder.

Pengeinstitutankenævnet gav sparekassen medhold, idet man fremhævede, at også børnesummerne ifølge policevilkårene tilfaldt klageren. Nævnet fandt det ikke godtgjort, at sparekassen var gjort bekendt med gavedispositionen, og udtalte at en sådan disposition iøvrigt kunne være omstødt under den gældssaneringssag, der fandt sted senere på året.

Pengeinstitutankenævnets afgørelse blev herefter, at modregningen havde været berettiget. Dette er dog som antydet ikke det centrale ved sagen. Den efterlader det indtryk, at der burde være udvist mere omhu ved udarbejdelsen af policevilkårene!

9.2. **Særlige indlån**

Begrebet "særlige indlån" dækker i pengeinstitutterne en række konti, hvor lovgivningen – typisk skattelovgivningen – har givet kontohaveren favourable vilkår, men hvor der samtidig er foretaget en *formålsbinding* af midlerne, f.eks. til pensionsformål, boligformål o.s.v. Da der samlet findes mere end 5 mio konti i kategorien "særlige indlån", og da kontiene andrager ganske betydelige midler,[136] er det næsten uundgåeligt, at administrationen af disse konti af og til må give anledning til uenighed mellem kunden og pengeinstituttet og dermed følgende klager til Pengeinstitutankenævnet. Som nævnt i indledningen er der tale om ca. 80 klager.

Vi behandler ikke *investeringsfonds* og *etableringskonti*, da disse konti har erhvervsinvesteringssigte.

9.2.1. **Kapitalpension og ratepension**

9.2.1.1. **Modregning**

Sag **26/1988** vedrører "skjult" modregning. Sagen vedrører en selvpensioneringskonto og er refereret under *9.2.2.1.*

I sag **236/1989** havde banken og en kapitalpensionskontohaver i forbindelse med forhøjelse af en kassekredit i 1986 aftalt, at provenuet fra kapitalpensionen skulle anvendes til nedbringelse af lånet. I 1987, hvor kontohaveren fyldte 60 år, blev aftalen gentaget i forbindelse med kontoens op-

[136] Pr. 31. december 1990 indestod på de særlige indlån ca. 125 mia. kr.

hævelse, og banken overførte provenuet til kassekreditten. Kort tid efter klagede kontohaveren til Pengeinstitutankenævnet.

Pengeinstitutankenævnet fastslog, at aftalen i 1986 var indgået i strid med reglerne om kapitalpension, men at klageren ikke, efter at aftalen var blevet ratihaberet ved kontoens ophævelse, kunne kræve kontoen retableret.[137]

9.2.1.2. **Puljeordninger. Investering**

Pensionsmidler (der som allerede nævnt andrager betydelige beløb) kan anbringes på forskellig måde. Hovedformerne er placering på en *kontantkonto*, anbringelse i *eget depot* (hvor kontohaveren selv investerer, ofte i samråd med det kontoførende pengeinstitut) og anbringelse i *puljer*. Ved puljeordninger er det (udelukkende) pengeinstituttet, der investerer. Disse konti har i slutningen af 1980'erne illustreret livets omskiftelighed: Efter en række år med gode resultater vendte billedet, og kontohaverne fik pludselig *negative afkast*.

Dette har givet anledning til mange klager, således allerede sag **1/1988** (!): I forbindelse med en anmodning om overførsel af en kapitalpensionskonto til et andet pengeinstitut (som sparekassen uden videre accepterede) viste det sig, at der optrådte et negativt afkast på kontoen, hvis midler var anbragt i en puljeordning. Kunden ønskede ikke at betale dette negative afkast.

Under sagen oplyste sparekassen, at

> »... indklagede som andre pengeinstitutter ved oprettelsen af kontoen gik ud fra, at det negative afkast kunne debiteres direkte på kontoen, hvilket fremgik af den indgåede aftale; imidlertid havde Skattedepartementet efterfølgende meddelt, at en sådan debitering måtte opfattes som ophævelse af kontoen i utide med dertil hørende efterbetaling af skattebesparelsen. Man var derfor gået over til i stedet at udligne det negative afkast i det fremtidige positive afkast. Ved overførsel af ordningen til et andet pengeinstitut kan det negative afkast dog overføres til dette, hvor udligningen så kan finde sted i fremtidigt positivt afkast. Såfremt banken ikke ønskede at overtage det negative afkast, måtte klageren dog ved en eventuel overførsel indbetale det negative afkast til indklagede.«

[137] Nævnet undlod at kritisere bankens fremgangsmåde, selv om denne klart må antages at være i strid med god bankskik. For kundens vedkommende betød det, at hvis skattemyndighederne havde gennemskuet arrangementet, ville man have betragtet sagen som en ophævelse af kapitalpensionen i utide, jfr. Pensionsbeskatningslovens § 30, stk. 1.

Sparekassen oplyste endvidere, at Skattedepartementet ved skrivelse af 19. november 1987 har meddelt Danmarks Sparekasseforening, at et negativt afkast kan overføres til et andet pengeinstitut, og at det klart fremgår af puljepensionsaftalen, at det negative afkast kan overføres i forbindelse med en generel overførsel. Endvidere fremgår det af aftalen, at der i forbindelse med kurstab på værdipapirerne i puljen kan blive tale om et negativt afkast på den tilknyttede kontantkonto, og der kan aftalemæssigt ikke være tvivl om, at det konstaterede tab belastes puljedeltagerne, uanset at Skattedepartementet efterfølgende har oplyst, at negativt afkast ikke kan debiteres kontoen.

Pengeinstitutankenævnet gav sparekassen medhold med følgende bemærkninger:

»Indledningsvis bemærkes, at klagerens påstand, hvis den tages til følge, vil indebære, at det på klagerens kapitalpensionskonto konstaterede negative afkast må bæres af de øvrige deltagere i den pulje, hvori klagerens pensionsopsparing har været anbragt.

Herefter og af de af indklagede anførte grunde tiltrædes det, at indklagede i forbindelse med overførsel af klagerens kapitalpensionskonto til et andet pengeinstitut har været beføjet til at kræve et negativt afkast på kontoen betalt.«

I sag **117/1989** tiltrådte Pengeinstitutankenævnet, at en sparekasse ved renteberegningen på en kapitalpension, der var overført fra en puljeordning med negativt afkast til en kontantkonto, fradrog det negative afkast. Ankenævnet bemærkede, at de negative afkast, som kontoen udviste ved overgangen til kontantafviklingsordning, er udtryk for, at klagerens indeståender i realiteten er tilsvarende mindre end de bogførte saldi.

Sag **44/1988** vedrører klage over bankens rådgivning ved overgang fra en obligationspulje til en aktiepulje. Pengeinstitutankenævnet udtalte, at sparekassen ikke havde handlet erstatningspådragende.

Sag **259/1988** har en anden karakter. Kontohaveren klagede over, at hun skulle betale realrenteafgift (ialt 1.700 kr.) for 1987 og 1988, uagtet at hun ved overgang til placering i en aktiepulje i en brochure havde fået oplyst, at der var tale om »... en ren aktiepulje ... fritaget for realrenteafgift.« Realrenteafgiften opstod som følge af, at en del af indskuddet til tider var anbragt kontant og derfor afkastede kontantrenter.

Pengeinstitutankenævnet gav kunden medhold med følgende bemærkninger:

»Den af klageren påberåbte brochure vedrørende en kapitalpensions placering i en ren aktiepulje eller indeksobligationspulje angiver, at disse puljer er fritaget for realrenteafgift. Det må videre lægges til grund, at klageren, forinden

beslutning om overflytning til aktiepuljen blev taget, nøje forhørte sig hos indklagede om, hvorvidt der skulle betales realrenteafgift ved placering i disse puljer og ikke i denne forbindelse modtog oplysning om betaling af realrenteafgift af beløb, der midlertidigt henstod på kontantkonto. Indklagede findes herefter at burde godtgøre klageren det omtvistede beløb.«

I sag **1/1990** påstod klageren en bank tilpligtet at forrente hans kapitalpension og indekskontrakter med samme rente som hans boligsparekontrakter. Han henviste til, at banken i de enkelte aftaler havde forpligtet sig til at forrente de særlige indlån med bankens højeste indlånsrente med tillæg af overrente, men at dette ikke resulterede i ensartede renter.

Pengeinstitutankenævnet tiltrådte bankens anbringende om, at banken for hver kontoform kunne fastsætte en overrente, hvis størrelse var afhængig af den enkelte kontoforms vilkår og formål.

Sagerne **379/1990** og **411/1990** har lidt mindre interesse, idet de begge handler om kontohavers erstatningskrav i anledning af *klare* fejl fra pengeinstituttets side, som pengeinstituttet erkendte. I den førstnævnte sag havde kontohaveren begæret udtræden af en puljeordning fra den 31. marts 1990, men ved en fejl blev midlerne ikke flyttet. Kontohaveren ønskede tabet dækket, men han klagede til Pengeinstitutankenævnet, da han ikke kunne bedømme bankens tilbud.

Ankenævnet fulgte bankens påstand, hvorefter klageren skulle stilles, som om kontoen var blevet flyttet.

I **411/1990** havde en sparekasse ved placeringen af midlerne i en kapitalpension ikke fulgt parternes aftale. Pengeinstitutankenævnet afviste imidlertid sagen under henvisning til Vedtægternes § 7, da opgørelsen af tabet ville kræve en nærmere bevisførelse.

9.2.1.3. **Andre spørgsmål**

Sagerne **6/1988** og **461/1989** vedrører samme spørgsmål: Ved opgørelsen af en kapitalpension stilles nettoprovenuet straks til kontohaverens rådighed, medens pengeinstituttet har en frist på 3 måneder til at foretage afregning over for statskassen, jfr. Pensionsbeskatningslovens § 38, stk. 1. Nogle kunder klagede over, at de ikke fik *afgiftsbeløbet* forrentet i de tre måneder.

Pengeinstitutankenævnet gav bankerne medhold under henvisning til Pensionsbeskatningslovens §§ 25 og 38, stk. 1, hvoraf fremgår, at ejerens afgiftspligt indtræder på tidspunktet for udbetalingen, og at pengeinstitut-

tets tilbageholdelse af afgiftsbeløbet indebærer, at ejerne ikke længere hæfter over for statskassen.[138]

9.2.2. Selvpensioneringskonti

9.2.2.1. Modregning

Sag **26/1988**, der vedrører spørgsmålet om "skjult modregning", er en af Pengeinstitutankenævnets mere principielle sager. I forbindelse med debitors misligholdelse af et lån indstillede banken rentedebiteringen på lånet, idet man samtidig ophørte med at tilskrive renter på kundens selvpensioneringskonto.

Pengeinstitutankenævnet gav klageren medhold med følgende bemærkninger:

> »Det må lægges til grund, at indeståendet på en selvpensioneringskonto, herunder tilskrevne renter, ikke i bindingsperioden kan gøres til genstand for retsforfølgning, og at pengeinstituttet i overensstemmelse hermed er afskåret fra at foretage modregning i indeståendet. Indklagedes undladelse af at tilskrive renter på klagerens selvpensioneringskonto må – selvom indklagede samtidig undlader at beregne sig renter af klagerens gæld – betragtes som modregning i de løbende renter af indeståendet på selvpensioneringskontoen. Indklagedes undladelse af at tilskrive renter på klagerens selvpensioneringskonto må derfor anses for uberettiget.«

I sag **213/1990** var forholdene følgende: I april 1989 indledtes gældssaneringssag for klageren. På et kreditormøde den 24. januar 1990 til behandling af klagerens forslag til gældssanering oplystes, at klageren den 22. december 1989 havde fået tildelt mellemste førtidspension p.g.a. varig uarbejdsdygtighed. Den 1. februar 1990 foretog banken modregning i klagerens selvpensioneringskonto. Klageren opnåede gældssanering i februar 1990.

Pengeinstitutankenævnet gav banken medhold med følgende bemærkninger:

> »Det må lægges til grund, at bindingen af klagerens selvpensioneringskonto ophørte senest i december 1989, da klageren blev tildelt invalidepension, jfr. § 10, stk. 4, 2. pkt., i bekendtgørelse nr. 776 af 20. november 1986 om børneopsparings- og selvpensioneringskonti. Det findes herefter at måtte følge af Konkurslovens § 201, jfr. § 42, at indklagede i forbindelse med klagerens gældssanering har været berettiget til at foretage modregning i indeståendet på selvpensioneringskontoen. Det bemærkes herved, at der ikke under gældssaneringssagen blev søgt tilvejebragt en ordning, hvorefter indeståendet på

[138] Sml. herved *Tilsynets Årsberetning for 1985* s. 40.

selvpensioneringskontoen kunne indgå som aktiv til fordeling blandt samtlige af gældssaneringen omfattede kreditorer.«

9.2.2.2. **Rådgivning. Administrative spørgsmål**

I sag **45/1988** fandt Pengeinstitutankenævnet ikke grundlag for at kritisere en banks rådgivning i forbindelse med placering af en selvpensioneringskonto i puljemidler.

I sag **358/1990** havde klageren oprettet en selvpensioneringskonto i 1982. Hun klagede til Pengeinstitutankenævnet over, at den kontoførende sparekasse havde nægtet at ophæve kontoen, uanset hendes læge havde attesteret, at hun modtog førtidspension. Sparekassen henviste til, at klageren allerede på tidspunktet for kontoens oprettelse modtog mellemste invalidepension.

Pengeinstitutankenævnet – der henviste til Selvpensioneringsbekendtgørelsens § 10, stk. 4,[139] – fandt under hensyn til administrativ praksis ikke grundlag for at kritisere sparekassen, men henviste samtidig klageren til at rette henvendelse til skattemyndighederne med henblik på at få afklaret, om den indtrådte forværring af sygdommen kunne begrunde, at kontoen blev frigivet.

9.2.3. **Indekskontrakter**

9.2.3.1. **Modregning**

Der har ikke været sager i denne kategori.

9.2.3.2. **Rådgivning. Administrative spørgsmål**

Sag **81/1988** og **267/1990** vedrører fortolkningen af ordene "højeste indlånsrente" på indekskontrakter.

Kategorien har givet anledning til 4 klager over pengeinstitutters beregning af udbetalinger/oplysninger om udbetalinger til sin tid. I 2 af sagerne var klagetemaet, at kunden (fortsat) ønskede at nyde godt af den fejlagtige beregning, medens sag **351/1990** omhandler en banks erstatningspligt for urigtige oplysninger. Sag **488/1989** er omtalt i afsnit *9.1.1.*

I sag **110/1989** skulle udbetalingen fra to indekskontrakter begynde i 1988. Efter korrespondance mellem kontohaveren og banken modtog kontohaveren i december måned meddelelse om, at han på baggrund af en

[139] Bekendtgørelse nr. 776 af 20. november 1986 om børneopsparings- og selvpensioneringskonti. En selvpensioneringskonto kan ikke ophæves i utide, men indeståendet kan efter § 10, stk. 4, 2. pkt., hæves, hvis kontohaveren bliver varigt uarbejdsdygtig.

beregningssaldo på 85.456 kr. ville modtage en månedlig udbetaling på 1.234 kr. I begyndelsen af 1989 opdagede banken, at der var sket en fejlkodning, og at den månedlige udbetaling derfor var ca. 500 kr. for høj. Banken ændrede herefter med virkning for fremtiden.

Kontohaveren påstod for Pengeinstitutankenævnet banken tilpligtet at foretage udbetaling i overensstemmelse med det oprindelige "tilbud", som han havde accepteret i god tro.

Pengeinstitutankenævnet udtalte, at bankens oprindelige skrivelse ikke kunne betragtes som et tilbud, men alene indeholdt visse oplysninger. Bankens fejl kunne ikke medføre, at kontohaveren havde krav på også i den resterende udbetalingsperiode at modtage større månedlige udbetalinger, end den korrekte beregningssaldo berettiger til.

Se herved også sag **418/1990**. En sparekasse havde i årene 1981-1988 udbetalt 8.682 kr. for meget fra en indekskonto, idet man havde lavet fejl ved udarbejdelsen af beregningssaldoen. Fejlen blev opdaget, da indekskontoen blev overflyttet til et andet pengeinstitut.

For Pengeinstitutankenævnet påstod klageren sparekassen tilpligtet at indsætte 8.682 kr. på indekskontoen i det nye pengeinstitut.

Pengeinstitutankenævnet gav klageren medhold, idet man udtalte følgende:

> »Det beror på en fejl begået af indklagede, at de månedlige udbetalinger fra indekskontoen siden 1981 har været for store. Da klageren må anses at have været i god tro, kan han ikke anses for forpligtet til at tilbagebetale det for meget udbetalte beløb, ligesom klageren findes at have krav på udbetaling svarende til den korrekte beregningssaldo i den resterende del af udbetalingsperioden. Som følge heraf bør indklagede på kontoen indbetale beløbet på 8.682,81 kr., selvom klageren herved for så vidt vil få dette beløb udbetalt to gange.«

I sag **351/1990** havde to ægtefæller i 1967 tegnet indekskontrakter i en bank. I 1986 oplyste banken på kontohaverens forespørgsel, at de månedlige udbetalinger ved ægtefællernes 67. år ville andrage henholdsvis 11.500 kr. og 5.540 kr. I 1990 oplyste en anden afdeling i banken, at de anslåede beløb var for store, og at de korrekte beløb skønnedes at ville være ca. 3.000 kr. og 2.000 kr.

For Pengeinstitutankenævnet blev banken påstået tilpligtet løbende at udbetale 11.500 kr. og 5.540 kr. pr. måned. Under sagen betalte banken kulancemæssigt 50.000 kr. til kontohaverne.

Ankenævnet tog ikke klagen til følge, da »den af indklagede udviste fejl i hvert fald ikke kan give grundlag for erstatning udover [50.000 kr.].« –

Heri synes der at ligge den rigtige præmis, at klagerne næppe havde fået 50.000 kr. i erstatning ved domstolene.

Sag **140/1989** indeholder samme klagetema som sagerne **6/1988** og **461/1989**, der er behandlet i afsnit *9.2.1.3.* (spørgsmålet om rente af afgiftsbeløbet til staten).

Sag **326/1989** synes at være et udslag af manglende kommunikation mellem parterne i samspil med komplicerede regler. Klageren ønskede at få indekskontoen udbetalt på én gang, og banken fulgte dette ønske. I den forbindelse foretog man fradrag for overrente og fratrak dekort i henhold til standardaftalens punkt 5. Disse poster ønskede klageren godtgjort.

Ankenævnet fastslog, at banken havde været berettiget til at foretage fradrag for overrenten i de sidste 5 år. Samtidig lagde man til grund, at klageren ikke havde anmodet om øjeblikkelig udbetaling, og at banken ikke havde gjort klageren opmærksom på, at hun kunne undgå fradrag af dekort ved at afvente opsigelsesperiodens udløb. Banken blev derfor pålagt at betale 2.212 kr. svarende til den fratrukne dekort.

9.2.4. **Boligsparekontrakter**

Boligsparekontrakterne har forholdsmæssigt givet anledning til mange klager. En nærmere gennemgang viser dog, at klageantallet "tynges" af det forhold, at boligsparekontrakten blev ændret i 1987, uden at kontohaverne blev informeret om, at der for fremtiden ville blive stillet særlige dokumentationskrav, jfr. nærmere under *9.2.4.2.*

9.2.4.1. **Modregning**

I sag **248/1988** tiltrådte Pengeinstitutankenævnet, at en bank har foretaget modregning i indeståendet på en boligsparekontrakt. Klageren havde i kontraktens 3. år undladt at betale minimumsindskuddet på 1.200 kr.

I sag **14/1990** døde kontohaver et halvt år efter boligsparekontraktens oprettelse. En klage over, at banken herefter foretog modregning for forfalden gæld, blev afvist af Pengeinstitutankenævnet med bemærkning, at den normale 3-års bindingsperiode ikke hindrer, at et pengeinstitut foretager modregning ved kontohavers død.

9.2.4.2. **Udbetalingsvilkår**

I sag **98/1988** klagede kontohaver over, at en bank havde nægtet at udbetale indestående på boligsparekontoen efter 1 år. Pengeinstitutankenævnet gav banken medhold under henvisning til, at det såvel af loven som af aftalen fremgår, at midlerne tidligst kan hæves 3 år efter den første indbetaling

på kontrakten.[140] Se herved også sag **266/1988**, hvor Pengeinstitutankenævnet afviste en klage over, at en sparekasse havde nægtet at ophæve en boligsparekontrakt i et tilfælde, hvor kontohaveren havde ophævet et papirløst samlivsforhold (smh. § 7, stk. 4, i Loven om boligsparekontrakter).

I sag **309/1990** vedrørte klagen det forhold, at banken havde nægtet at udbetale 4%- statspræmien, da de fremviste kassebon'er ikke viste kundens navn og ikke angav, hvilke varer, der var købt. Boligsparekontrakten var oprettet i juli 1987, og aftalen var indgået på en "gammel" formular, uagtet at kravene til dokumentationen var blevet skærpet i maj 1987.

Pengeinstitutankenævnet gav klageren medhold med følgende bemærkninger:

> »Bestemmelsen i klagerens boligsparekontrakt om, at udbetaling kan ske alene på grundlag af en tro og love erklæring om beløbets anvendelse, var indeholdt i den oprindeligt til loven knyttede bekendtgørelse nr. 288 af 16. juni 1970. Denne bekendtgørelse erstattedes med virkning fra den 24. maj 1987 af bekendtgørelse nr. 288 af 14. maj 1987, i hvilken forbindelse kravet om dokumentation for beløbets anvendelse blev indført i stedet for den tidligere bestemmelse om afgivelse af en tro og love erklæring. Den formular, der blev anvendt ved oprettelsen af klagerens boligsparekontrakt, var således allerede ved oprettelsen forældet, og indklagede har ikke senere gjort klageren opmærksom på dokumentationskravet.
>
> Efter det foreliggende må det lægges til grund, at klageren har afholdt udgifter til forbedring af sin ejendom, men som følge af sit manglende kendskab til dokumentationskravet har undladt at sikre sig specificerede regninger udstedt til hende, og at det ikke er muligt for klageren efterfølgende at skaffe sig den fornødne dokumentation.
>
> Under de anførte omstændigheder findes indklagede mod klagerens afgivelse af en tro og love erklæring at burde godtgøre klageren et beløb svarende til statens præmie på 4% p.a.«

En tilsvarende klage findes i sagerne **364/1990** og **402/1990**. Boligsparekontrakten var indgået i 1986, og Pengeinstitutankenævnet udtalte, at det havde været naturligt, at sparekassen havde informeret sine kontohavere om det dokumentationskrav, der blev indført i 1987. I sag **364/1990** fandt Pengeinstitutankenævnet dog, at klageren ikke have lidt tab ved først i 1990 at blive gjort bekendt med de nye regler. I sag **402/1990** henviste An-

[140] Pengeinstitutankenævnet tilføjede, at det i aftalen på en tydeligere måde burde have været angivet, at bindingsperioden på 3 år gælder, uanset om der gives afkald på statens præmie. Dette synes i nogen grad at rette smed for bager, idet pengeinstitutterne skal anvende den aftaletekst, som Boligministeriet foreskriver.

kenævnet til, at boligsparekontrakten måtte anses for ændret, således at banken var forpligtet til at kræve den fastsatte dokumentation, inden der kunne foretages udbetaling med statspræmie.

De noget komplicerede regler – og ændringerne undervejs – var en del af baggrunden for klagen i sag **132/1989**. Ankenævnet fandt ikke grundlag for kritik af, at en sparekasse havde undladt at foretage en generel orientering om ændringer i 1987 om tilskrevne renter.

9.2.5. **Uddannelsesopsparing**

Der har ikke hidtil været klagesager i denne kategori.

9.3. **Overførsel af særlige indlån ("flyttesager")**

Ved Pengeinstitutankenævnets etablering "ventede" en række klager (sag **29/1988** m.fl.) over, at mange pengeinstitutter nægtede at overføre pensionskonti til et andet pengeinstitut under henvisning til, at kontohaveren havde forfalden gæld til pengeinstituttet. Klagerne vedrørte kapitalpension, indekskontrakter og selvpensioneringskonti, og Ankenævnet har selvsagt ført en ensartet praksis vedrørende disse ensartede kontoformer. Der er her tale om afgørelser af meget principiel karakter, og afgørelserne – der har klar støtte i den juridiske litteratur – vakte megen opmærksomhed i pengeinstitutterne.

Pengeinstitutankenævnet gav klagerne medhold med følgende bemærkninger:

> »Indklagede har et forfaldent tilgodehavende hos klageren, og indklagedes afvisning af klagerens begæring om overførsel af indeståenderne på hans kapitalpensionskonti til banken må antages at være begrundet i et ønske om at sikre sig adgang til at foretage modregning i indeståenderne, såfremt en sådan modregningsadgang senere måtte opstå. Ved afgørelsen af, om indklagedes afvisning af overførselsbegæringen herefter er berettiget, må der lægges vægt på, at indklagede kun i specielle situationer vil få mulighed for at foretage modregning. Indklagede har derfor ikke med føje kunnet anse kapitalpensionskontiene som et kreditgrundlag. Der må endvidere lægges vægt på, at indklagedes tilbageholdelse af kontiene med henblik på at sikre en eventuel fremtidig modregningsadgang vanskeligt lader sig forene med forbudet mod kreditorforfølgning i indeståenderne på kontiene. Modsat findes der ikke at kunne lægges afgørende vægt på det forhold, at klageren efter overførsel af indeståenderne vil have mulighed for at få midler frigivet ved at ophæve den ny pensionsordning i utide, idet dette alene vil indebære, at indklagede sidestilles med klagerens øvrige kreditorer ved som disse at være henvist til i givet fald at foretage sædvanlig retsforfølgning mod de frigivne midler.

Formelt har indklagede ikke nægtet overførsel, men betinget denne af, at klagerens gæld til indklagede samtidig indfries. Dette medfører imidlertid ingen ændring i det foran anførte, idet den stillede betingelse netop er udtryk for, at indklagede tilbageholder kontiene med henblik på om muligt herigennem at opnå hel eller delvis fyldestgørelse for sin fordring mod klageren.

Efter det anførte finder Ankenævnet, at indklagede er forpligtet til at imødekomme klagerens begæring om overførsel af indeståenderne på kapitalpensionskontiene til banken uden som betingelse herfor at kunne stille krav om, at overførselen sker under iagttagelse af de for kontiene gældende opsigelsesvarsler.

(To medlemmer) ønsker at tilføje, at der ikke af indklagede er anført andre grunde til at nægte overførsel end den almindelige "helkundebetragtning", og at spørgsmålet efter deres opfattelse ikke er endelig afgjort i retspraksis.«

Pengeinstitutankenævnet har i senere afgørelser udtalt, at ... »Efter Ankenævnets faste praksis er et pengeinstitut *i hvert fald i almindelighed* [vor fremhævelse] forpligtet til at efterkommer en begæring ... om overførsel.« Ordene »i hvert fald i almindelighed« signalerer, at Ankenævnet af forsigtighedsgrunde reserverer sig en kommende klage, hvor princippet om overførsel bør brydes.[141] Hidtil har der imidlertid ikke været sager, hvor princippet er blevet brudt, og det forekommer mere end tvivlsomt, om der er grundlag for at anerkende undtagelser fra hovedreglen. Se navnlig følgende sager:

I sag **154/1989** afslog en bank at overføre kapitalpensionen til en anden bank under henvisning til, at der var tale om en arbejdsgiverordning med banken som arbejdsgiver. Forudsætningerne for pensionsordningen var etablering af kapitalpension hos banken, hvor ordningen skulle forblive, indtil medarbejderen nåede pensionsalderen.

Pengeinstitutankenævnet bemærkede:

»Det forhold, at indklagede har deltaget i kapitalpensionsaftalen som arbejdsgiver, findes ikke at kunne begrunde, at indklagede, efter at klageren er fratrådt sin stilling, i strid med almindelige regler kan modsætte sig, at indeståendet på kapitalpensionskontoen overføres til et andet pengeinstitut. Indklagede kan dog forlange, at overførslen sker under iagttagelse af det for kontoen gældende opsigelsesvarsel.«

I sag **167/1989** nægtede en bank at overføre en indekskonto, da kontohaveren i en årrække ikke havde foretaget indbetalinger på kontoen. Pengeinstitutankenævnet gav klageren medhold, idet man bl.a. udtalte, at »... tale om indekskontrakter, for hvilke klageren ikke har foretaget de indbe-

[141] Se herved *Ole Simonsen* i Advokaten 1989 s. 45 ff.

talinger, som er en forudsætning for statens ydelse af indekstillæg i forbindelse med udbetaling. Kontrakterne er imidlertid ikke ophævet, og det forhold, at de er uopfyldte, findes ikke at kunne begrunde et andet resultat med hensyn til spørgsmålet om overførsel. Da der heller ikke findes at foreligge andre særlige omstændigheder, som kan begrunde dette, tager Ankenævnet klagerens påstand til følge.«

I sag **411/1989** nægtede en bank at overføre en kapitalpension og en indekskonto til en anden bank under henvisning til, at en akkordløsning havde vist sig uigennemførlig, og at det syntes »både uhensigtsmæssigt og stødende, om der blev åbnet mulighed for en ulige behandling af klagerens kreditorer via en individualforfølgning mod indlånsmidlerne.« Banken fandt, at kontohaverens mulighed for at ophæve kontoen i utide gav mulighed for »skævdeling«.

Sagen gav ikke Pengeinstitutankenævnet anledning til at fravige hovedreglen om fri overførselsret, idet man gav klageren medhold med følgende bemærkninger:

> »Der findes ikke at kunne lægges afgørende vægt på det forhold, at klageren efter overførsel af de omhandlede pensionskonti vil have mulighed for at få midlerne frigivet ved ophævelse af ordningerne i utide, idet dette blot vil indebære, at indklagede sidestilles med klagerens øvrige kreditorer ved som disse at være henvist til i givet fald at foretage sædvanlig retsforfølgning mod de frigivne midler.
>
> Herefter og idet der i den foreliggende sag ikke foreligger omstændigheder, som kan berettige indklagede til at modsætte sig overførslen .....«

Sag **389/1990** vedrører følgende forhold: I april 1989 indledtes gældssaneringssag for klageren. Denne anmodede i august 1990 banken om, at hans indekskonto og selvpensioneringskonto overflyttedes til et andet pengeinstitut. Dette afslog banken med henvisning til den verserende gældssaneringssag. Bindingsperioden for selvpensioneringskontoen ville ophøre den 22. december 1990.

Over for Pengeinstitutankenævnet oplyste klageren, at skifteretten havde krævet, at indekskontoen og selvpensioneringskontoen skulle ophæves, således at provenuet kunne udloddes til hans kreditorer. Klagerens samlede usikrede gæld udgjorde ca. 3 mio kr., hvoraf bankens tilgodehavende androg ca. 1,2 mio kr.

Banken udtalte under sagen, at »klageren har tilkendegivet, at baggrunden for overførselsanmodningen er at ophæve pensionskontiene i utide. Da det i praksis anerkendes, at et pengeinstitut kan modregne ved ophævelse af pensionskonti i utide, idet formålsbindingen for kontiene da ikke kan påberåbes, må det være berettiget, at indklagede nægter at overføre konti-

ene, da det er klagerens erklærede ønske at ophæve kontiene i utide. Indklagede må således være berettiget til at nægte at overføre kontiene samt til at foretage modregning i indeståendet i forbindelse med, at klageren har indledt gældssanering, jfr. herved Konkurslovens § 201, jfr. § 42, stk. 1.«

Spørgsmålet for Pengeinstitutankenævnet var herefter, om sagen gav grundlag for at fravige den ovennævnte praksis med hensyn til fri overførsel, eller – med andre ord – om den pågældende sag viste, at der består visse undtagelser til hovedreglen. Dette var ikke tilfældet, idet Pengeinstitutankenævnet gav klageren medhold med følgende bemærkninger:

»Efter Ankenævnets faste praksis er et pengeinstitut i hvert fald i almindelighed forpligtet til at efterkomme en begæring fra indehaveren af en pensionskonto om overførsel af kontoen til et andet pengeinstitut eller til et forsikringsselskab uden som betingelse herfor at kunne stille krav om, at kunden indfrier en eventuel gæld til pengeinstituttet.

I det foreliggende tilfælde er der under klagerens gældssaneringssag som betingelse for at meddele gældssanering af skifteretten stillet krav om, at klagerens indekskonto ophæves, således at provenuet kan udloddes til de af gældssaneringen omfattede kreditorer, ligesom der er stillet krav om, at indeståendet på selvpensioneringskontoen udloddes til kreditorerne i forbindelse med frigivelsen ved bindingsperiodens ophør i december 1990. Formålet med den begærede overførsel af de to konti er at sikre, at provenuet, henholdsvis indeståendet, kan anvendes på den nævnte måde. Dette formål kan ikke betegnes som illoyalt, medens indklagede omvendt ville opnå en ubegrundet særfordel, såfremt konsekvensen af gældssaneringen blev, at indklagede fik adgang til at foretage modregning i provenuet ved ophævelse af indekskontoen, henholdsvis indeståendet på selvpensioneringskontoen.

På denne baggrund findes der ikke at være grundlag for at fravige den nævnte praksis om ret til at forlange overførsel af en pensionskonto til et andet pengeinstitut. Selv om der måtte gælde et vist opsigelsesvarsel for de to konti, findes indklagede i den foreliggende særlige situation ikke at burde kunne påberåbe sig dette, og klagerens påstand tages derfor i det hele til følge.«

"Flyttesagerne" har endvidere givet anledning til forskellige detailklager.

I sag **13/1989** blev der klaget over, at en andelskasse ved en "straks overførsel" af to kapitalpensionskonti beregnede sig 2% i dekort (16.000 kr.).

Pengeinstitutankenævnet gav klageren medhold med følgende bemærkninger:

»Ankenævnet finder at måtte lægge til grund, at klagerne ikke forud for overførselen af deres kapitalpensionskonti til PFA er blevet gjort opmærksom på, at overførsel uden iagttagelse af opsigelsesvarselet på 12 måneder ville med-

føre krav om betaling af dekorter til betydelige beløb. Når endvidere henses til, at spørgsmålet om opsigelsesvarsel ikke er omtalt i kapitalpensionsoverenskomsterne, og at den andelskasse, der har formidlet disse, ikke selv beregner sig dekort ved overførsel af kapitalpensionskonti, findes indklagede ikke at have været berettiget til at beregne sig de omhandlede dekorter. Ankenævnet tager derfor klagernes påstand til følge.«

I sag **156/1989** påstod klageren, at en selvpensioneringskonto skulle overføres straks, idet pengeinstituttet havde nægtet overførsel i 1984. Pengeinstitutankenævnet afviste klagen med følgende bemærkninger:

»Efter Ankenævnets faste praksis er et pengeinstitut i hvert fald i almindelighed forpligtet til at efterkomme en begæring fra indehaveren af en pensionskonto om overførsel af kontoen til et andet pengeinstitut eller til et forsikringsselskab uden som betingelse herfor at kunne stille krav om, at kunden indfrier en eventuel gæld til pengeinstituttet. Dette kan dog forlange, at overførselen sker under iagttagelse af det for kontoen gældende opsigelsesvarsel. Der findes ikke at være grundlag for at fravige denne praksis i det foreliggende tilfælde, hvorved bemærkes, at en selvpensioneringskonto må antages i bindingsperioden at være unddraget fra kreditforfølgning på tilsvarende måde som andre pensionskonti.

Det forhold, at indklagede i 1984 afviste en begæring fra klageren om overførsel af kontoen, findes ikke at kunne medføre, at klageren nu har krav på overførsel uden varsel, og klagen kan derfor ikke tages til følge på dette punkt.

Der er ikke herved taget stilling til, hvorvidt det af Retsplejelovens § 512, stk. 3, denne bestemmelses analogi eller andre regler måtte følge, at modregning i indeståendet på selvpensioneringskontoen er udelukket i en vis periode efter den dag, hvor indeståendet kan hæves.«

Sag **183/1989** vedrører gebyr i forbindelse med overførsel af en kapitalpension, der var placeret i puljemidler.

Sag **194/1989** (flytteklage, uanset at spørgsmålet var afgjort ved dom i 1986) er omtalt i kap. 2, da den primært vedrører spørgsmålet om Pengeinstitutankenævnets kompetence.

Det mest principielle spørgsmål – efter at Ankenævnet har tiltrådt reglen om fri overførsel til et andet pengeinstitut eller forsikringsselskab – har været, om overførslen kan betinges af et særligt *varsel*. I sag **23/1990** havde den afgivende sparekasse stillet krav herom, og man havde oplyst klageren om, at varslet for børneopsparings- og indekskonti udgjorde 3 måneder og for kapitalpensionskonti 6 måneder.

Det samlede Ankenævn udtalte om spørgsmålet:

»Et eventuelt opsigelsesvarsel for overførsel af særlige indlånskonti findes at burde fremgå direkte af det særlige aftalegrundlag for sådanne kontoforhold.«

3 medlemmer gav herefter sparekassen medhold med følgende bemærkninger:

> »Uanset det netop anførte findes der ikke grundlag for at kritisere indklagede, hvis fremgangsmåde ved overførsel af særlige indlånskonti har hvilet på en fast og langvarig praksis, hvorefter der er krævet et opsigelsesvarsel på 3, henholdsvis 6 måneder.«

2 medlemmer udtalte:

> »Efter de af pengeinstitutterne sædvanligvis anvendte almindelige forretningsbetingelser, som også forudsættes anvendt af indklagede i denne sag, må en kunde anses for berettiget til til enhver tid at bringe kundeforholdet til ophør uden varsel, medmindre andet er aftalt. Da indklagede ikke har påberåbt sig, at andet er aftalt med klageren, lægger disse medlemmer til grund, at der ikke er aftalt noget varsel.
>
> Disse medlemmer stemmer herefter for at tage klagen til følge.«

I en senere sag **33/1991** (kendelse af 6. maj 1991)[142] anerkendte banken flytteretten, men man fastholdt, at der skulle iagttages et 12 måneders varsel, svarende til varslet ved bankens indlån på længste opsigelse. Dette havde fundet udtryk i aftalen, der dog talte om situationen ved ophævelse i utide.

Et flertal i Ankenævnet udtalte:

> »Den foreliggende aftale ... indeholder ingen bestemmelse om varsel ved overførsel af indekskontrakterne til et andet pengeinstitut. Når henses til, at forrentningen af indekskontrakterne er højere end forrentningen af almindelige indlånskonti, findes indklagede dog at være berettiget til at stille krav om et vist varsel ved overførsel af sådanne konti. Dette varsel findes passende at kunne fastsættes til 3 måneder ...«

Et mindretal udtalte sig på linie med dissensen i sag **23/1990**, gengivet ovenfor.

I sag **28/1990** havde klager i 1985 og 1988 uden held anmodet en bank om at overføre en selvpensioneringskonto. Under henvisning hertil fandtes banken ikke berettiget til at kræve et sædvanligt opsigelsesvarsel iagttaget, da klageren på ny forlangte flytning.

[142] Som vi medtager af hensyn til spørgsmålets praktiske vigtighed.

Kapitel 10.
Umyndiges konti

De fleste umyndige personer har en eller flere konti i pengeinstitutterne – i sagens forstand indlånskonti. Almindelige indlånskonti har kun sjældent givet anledning til klager for Pengeinstitutankenævnet. Derimod foreligger der en del klager over administrationen af den særlige indlånsform, der kaldes Børneopsparingskonti (oprettet med hjemmel i Pensionsbeskatningslovens § 51).[143]

Bortset fra en enkelt klage vedrører alle sagerne mindreåriges konti (og børneopsparingskonti ved det fyldte 19.-21. år).

10.1. **Almindelige indlånskonti**

10.1.1. **Den umyndiges dispositioner over kontoen**

Der er kun en enkelt klage over mindreåriges hæven på en konto. I sag **213/1988** havde en farmoder givet et barnebarn 8.000 kr. Beløbet skulle indsættes på en bankbog, og det kunne anvendes til ethvert formål. Barnet var 14 år, og moderen havde eneforældremyndigheden over barnet. Faderen satte 7.400 kr. ind på en bankbog med sønnen som kontohaver og forsynede kontoen med mærke. Kort tid efter henvendte sønnen sig i en filial af banken, fik noteret et nyt mærke og hævede herefter indeståendet. Da faderen senere anmodede banken om at overføre ca. 1.500 kr. til en anden konto til brug for skolepenge, afviste banken dette, da faderen ikke havde fuldmagt til at disponere over kontoen. Faderen klagede til Ankenævnet. Banken henviste under sagen til Myndighedslovens § 40 og til, at faderen ikke havde forældremyndigheden over barnet.

Pengeinstitutankenævnet gav banken medhold under henvisning til, at sønnen var kontohaver, og at kontoen ikke var forsynet med klausul om, at sønnen kun kunne disponere over kontoen sammen med faderen. Det forhold, at faderen – der ikke havde del i forældremyndigheden – havde ladet kontoen forsyne med mærke, medførte ingen ændring.

Sag **339/1990** (der omhandler en myndig kontohaver)[144] er meget speciel i sit faktum. Banken havde efter anmodning fra kontohaver og dennes

[143] Der har i 1988-1990 været ca. 30 klager. Heraf vedrører 60% børneopsparingskonti.

[144] Kontohaverens alder er ikke oplyst i kendelsen.

moder noteret på journalkortet, at *der kun måtte foretages udbetaling fra en konto med moderens samtykke.* Kontohaveren led af en mindre psykose, der i perioder medførte, at hun befandt sig i en manisk tilstand.

I 1988 hævede kontohaveren 10.650 kr., og hun anvendte midlerne på en Interrailtur til Marokko. Senere påstod hun banken tilpligtet at tilbagebetale det pågældende beløb.

Problemet for Ankenævnet var ikke, om udbetalingen var sket med frigørende virkning, men om banken havde handlet erstatningspådragende ved at foretage udbetaling i strid med aftalen. Pengeinstitutankenævnet gav klageren medhold med følgende bemærkninger:

> »Ved sagens afgørelse finder Ankenævnet at kunne lægge til grund, at klageren sammen med sin mor i foråret henvendte sig i indklagedes afdeling med henblik på at etablere en ordning, hvorefter klageren ikke uden moderens accept kunne hæve på kontoen, samt at indklagede indvilgede i etablering af en sådan ordning. Indklagede findes herefter ikke, som også erkendt i indklagedes skrivelse af 22. august 1988, at have været berettiget til at foretage den omstridte udbetaling til klageren. Det tiltrædes, at en opgørelse af klagerens erstatningskrav kan ske efter principperne i Myndighedslovens § 44, stk. 1, 2. pkt. og § 65 stk. 1, 2. pkt., og da det hævede beløb ikke kan anses for at være kommet klageren til nytte, bør indklagede godtgøre klageren et beløb svarende til det hævede.«

Det forekommer noget diskutabelt, at Interrailrejsen blot affærdiges som nytteløs. Heroverfor står imidlertid, at aftalen mellem banken og kontohaveren ville savne enhver mening, hvis den ansås for bortfaldet ved den første udbetalingsbegæring, som datteren foretog uden moderens medvirken.

10.1.2. **Værgens dispositioner over kontoen**

Barnets *værge* disponerer efter Myndighedsloven over den mindreåriges konti. Så længe forældrene er gift, deler de forældremyndigheden og dermed også værgemålet, men problemet i denne kategori er, at pengeinstitutterne sjældent bliver gjort bekendt med, at forældrene f.eks. er blevet skilt, og at den ene part fremtidig er eneværge. Samtidig er umyndighedsområdet tilsyneladende ikke det område, hvor pengeinstitutterne udviser den største forsigtighed.

I sag **10/1988** havde en pige, født i 1980, en indlånskonto i en bank. I 1986 modtog banken meddelelse om, at kontohaveren og faderen var flyttet, og at forældrene ved skilsmissen havde aftalt fælles forældremyndighed over barnet. I 1988 forsynede moderen, der var i besiddelse af bank-

bogen, denne med et mærke, men senere på året blev kontoens indestående udbetalt til faderen (og datteren), uden at mærket blev oplyst.

Pengeinstitutankenævnet gav ikke klageren medhold. Pengeinstituttet havde begået en fejl ved udbetalingen, men da kontoen tilhørte datteren, var banken ikke forpligtet at foretage genbetaling til klageren.

En tilsvarende afgørelse findes i sag **88/1988**.

I sag **485/1989** havde en fader i 1984 oprettet en garantkonto i en sparekasse med et mindreårigt barn som kontohaver. Faderen var værge sammen med barnets moder, men ved parternes skilsmisse i 1987 fik moderen forældremyndigheden. Sparekassen modtog underretning om skilsmissen.

I 1989 overførte sparekassen efter anmodning fra faderen 24.000 kr. fra garantkontoen til en anden konto (hvor faderen var kontohaver). For ankenævnet nedlagde moderen påstand om, at sparekassen tilbageførte beløbet. Moderen anmodede samtidig om, at kontoen blev overført til et andet pengeinstitut, jfr. herom afsnit *10.2.4.*

I sin kendelse udtalte Pengeinstitutankenævnet bl.a. følgende:

> »Den omhandlede garantkonto er oprettet i klagerens mindreårige søns navn, og det må derfor formodes, at de indsættelser på kontoen, der er foretaget af klagerens tidligere ægtefælle, har haft karakter af gaver til sønnen.[145] I så fald må disse gaver i hvert fald efter, at parterne er blevet skilt, og forældremyndigheden over sønnen er tillagt klageren, anses for uigenkaldelige. Det må i denne forbindelse anses for uden betydning, at den tidligere ægtefælle fortsat er i besiddelse af den til kontoen knyttede bog, selv om denne, som det efter det oplyste må lægges til grund, er en ihændehaverbog. Indklagede, som efter det anførte måtte indse, at kontoens indestående formentlig tilhører klagerens søn, og som var bekendt med, at klageren alene er værge for sønnen, har ikke været berettiget til at efterkomme den tidligere ægtefælles anmodning om at hæve de omhandlede 24.000 kr. på kontoen, jfr. herved Gældsbrevslovens § 33, stk. 2, 2. pkt. Klagerens påstand om, at indklagede skal tilbageføre beløbet til kontoen tages derfor til følge.«

Se endvidere sag nr. **41/1990**, der er behandlet i kapitel *3.3.* Pengeinstitutankenævnet udtalte her bl.a.

[145] Ankenævnet tager her stilling til et principielt spørgsmål, og det er med rette, at Ankenævnet fastslår, at der foreligger en gave. Det er en forudsætning, at der foreligger et tredjemands*løfte* fra indskyderens side, jfr. *Ussing:* Aftaler (3. udg. 1950) s. 386 med domshenvisninger. Navnlig ældre domspraksis tager næppe tilstrækkelig højde for, at den begunstigede ofte vil være en mindreårig person, smh. *Lennart Lynge Andersen, Palle Bo Madsen og Jørgen Nørgaard:* Aftaler og mellemmænd (2. udg. 1991) kapitel 1.5.

»Da det som nævnt må formodes, at indeståendet på kontoen tilhører klagerens datter, og da indklagede er bekendt med, at klageren alene er værge for denne, kan indklagede, uanset at faderen er i besiddelse af den til kontoen hørende ihændehaverbog, ikke anses for berettiget til at foretage udbetalinger fra kontoen til faderen, jfr. herved Gældsbrevslovens § 33, stk. 2, 2. pkt.«

10.1.3. **Andre spørgsmål**

I sag **256/1988** klagede en værge over en godkendt forvaltningsafdelings gebyr i forbindelse med forvaltningen af en umyndigs midler.

Pengeinstitutankenævnet afviste klagen under henvisning til, at det er Familieretsdirektoratet (nu Civilretsdirektoratet), der fører tilsyn med forvaltningsafdelingernes bestyrelse af umyndiges midler, jfr. Vedtægternes § 4 og ovenfor kapitel 2.

10.2. **Børneopsparingskonti**

Som allerede nævnt vedrører de fleste klager på umyndighedsområdet *børneopsparingskonti*. Lidt bramfrit sagt skyldes en del sager, at disse konti på grund af deres karakter og – navnlig – pengeinstitutternes markedsføring før 1987 (hvor rentefradraget blev fjernet) af værgerne ofte ikke er blevet betragtet som barnets penge.

Nogle klager udspringer også af, at ikke alle fusioner, der velsignes af kirken, holder. Den oprindelige indskyder – f.eks. faderen – mister ved forældrenes skilsmisse værgemålet, men han beholder ofte dokumentationen for børneopsparingskontoen, og i flere sager har han forsøgt at hæve kontoen eller at benytte kontoen til at genere den tidligere ægtefælle. Der findes dog også sager med det modsatte indhold!

10.2.1. **Værgens dispositioner over kontoen**

Sag **95/1989** indeholder en speciel problemstilling: En værge (faderen) fik i 1979 udbetalt indeståendet på en børneopsparingskonto ved barnets fyldte 14. år. Ægtefællerne blev skilt i 1985. Ved en byretsdom i 1988 blev faderen dømt til at betale barnet indeståendet med tillæg af renter, og ved en efterfølgende skifteretsdom blev hustruen dømt til at refundere manden halvdelen af dette beløb. Hustruen nedlagde herefter over for Pengeinstitutankenævnet påstand om, at vedkommende pengeinstitut skulle erstatte hende det beløb, hun havde betalt. Hun pegede navnlig på, at pengeinstituttet burde have sendt midlerne til en godkendt forvaltningsafdeling.

Pengeinstitutankenævnet udtalte følgende:

»Midler, der udbetales fra en børneopsparingskonto, hvis indehaver fortsat er umyndig, kan ikke anses for omfattet af de særlige regler om bestyrelse af umyndiges midler i godkendte forvaltningsafdelinger, idet oprettelsen af en børneopsparingskonto må opfattes som en tilkendegivelse fra indskyderen (giveren) om, at pengene ikke skal bestyres af en godkendt forvaltningsafdeling, således at midlerne er undtaget i medfør af § 3, stk. 2, litra b, i lov nr. 211 af 13. maj 1981 om anbringelse og bestyrelse af umyndiges midler m.v. og § 8, stk. 2, nr. 2, i bekendtgørelse nr. 75 af 25. februar 1986 om værgens beføjelser og pligter.[146] Der har således ikke påhvilet indklagede nogen pligt til i forbindelse med udbetalingen af det beløb, der indestod på klagerens søns børneopsparingskonto, at indsende beløbet til en godkendt forvaltningsafdeling. Udbetalingen til klagerens fraskilte ægtefælle, der var værge for klagerens søn, findes herefter at være sket med frigørende virkning, hvorfor der ikke er grundlag for at pålægge indklagede erstatningsansvar over for klageren.«

I sag **103/1990** overførte sparekassen ved barnets fyldte 14. år, hvor bindingsperioden udløb, midlerne til værgens driftskonto, der udviste en saldo på -240.000 kr. Efter Sparekassens udtalelse var dette sket efter telefonisk anmodning fra værgen.

Pengeinstitutankenævnet gav klageren (værgen) medhold, allerede fordi det ikke var godtgjort, at værgen havde anmodet sparekassen om at foretage den pågældende disposition.

10.2.2. **Indskyderens dispositioner over kontoen**

I Pengeinstitutankenævnets sag **24/1988** havde en fader oprettet en børneopsparingskonti i en sparekasse. Kontoen var bundet, indtil barnet fyldte 14 år. Efter forældrenes skilsmisse, hvor moderen fik forældremyndigheden, fortsatte faderen som indskyder på kontoen.

Da barnet fyldte 13 år, meddelte faderen ham, at der på kontoen indestod godt 20.000 kr., hvilket sparekassen telefonisk bekræftede over for moderen. To dage efter barnets 14 års fødselsdag i januar 1984 udbetalte sparekassen indeståendet på kontoen, som på dette tidspunkt udgjorde 23.000 kr., til faderen. Beløbet blev efter faderens oplysninger anvendt til dækning af dennes gæld til sparekassen. I forbindelse med barnets konfirmation senere i 1984 rettede moderen igen henvendelse til sparekassen. Der var ikke enighed om, hvad moderen i denne forbindelse fik oplyst.

[146] Dette synspunkt har altid været fulgt i praksis, og Justitsministeriet har ikke grebet ind over for praksis, men det er tvivlsomt, om der er hjemmel til resultatet.

Kort før sin 18 års fødselsdag anmodede barnet en advokat om bistand til at "finde" kontoen, idet kontakten til faderen var helt afbrudt.

Pengeinstitutankenævnet udtalte i anledning af barnets klage følgende:

»Da indeståendet på en børneopsparingskonto tilhører barnet, finder Ankenævnet, at udbetaling forud for barnets fyldte 18. år kun kan ske til barnets værge (værger). Ankenævnet finder endvidere, at det må påhvile et pengeinstitut, som ikke i forvejen har eller med føje antager at have fornødent kendskab til værgeforholdene, at afkræve den af forældrene, der anmoder om udbetaling, bevis for berettigelsen som værge, eventuelt i form af en erklæring fra den anden af forældrene, og at dette gælder, selvom vedkommende er indskyder og har bogen i sin besiddelse. Da indklagede har undladt at afkræve klagerens far en sådan dokumentation, findes indklagede allerede af denne grund ikke at være frigjort i forhold til klageren.

Det må efter det foreliggende lægges til grund, at klagerens moder ikke under samtalen med indklagede i 1984 fik oplyst, at beløbet var udbetalt til klagerens far, og klagerens krav kan allerede af denne grund ikke anses for bortfaldet ved passivitet eller stiltiende accept.

Som følge af det anførte tages klagerens påstand [betaling af godt 23.000 kr.] til følge, idet bemærkes, at beløbet findes at burde forrentes som nedenfor bestemt. [Sparekassens sædvanlige rente af børneopsparingskonti, for hvilke bindingsperioden er udløbet, fra januar 1984 til betaling sker.]«

Tilsvarende afgørelser findes i sagerne **141/1989** (barnet var 17 år) og **220/1989** (14 år).

Endelig er reglen fastslået i sag **142/1990**: En fader oprettede i 1977 en børneopsparingskonto for en pige født i 1976. Ved bindingsperiodens udløb i 1990 krævede faderen beløbet udbetalt til sig under henvisning til, at beløbet ikke var overdraget til barnet. Moderen, der var eneværge for barnet, protesterede herimod. Banken overførte herefter beløbet til en spærret konto, indtil endelig afgørelse om ejerforholdet til kontoen forelå.

Pengeinstitutankenævnet fastslog, at indeståendet på kontoen tilhørte barnet, og at betaling derfor ikke kunne ske til indskyderen.

I sag **364/1989** havde indskyderen – en fraskilt far – begæret en børneopsparingskonto flyttet til et andet pengeinstitut. Banken afviste kravet under henvisning til, at barnets værge modsatte sig flytningen. Pengeinstitutankenævnet fulgte indskyderens påstand med ordene:

»Ankenævnet finder, at det må tilkomme indskyderen som gavegiver at træffe bestemmelse om, i hvilket pengeinstitut den oprettede konto skal føres, indtil indeståendet udbetales til gavemodtageren (kontohaveren) eller dennes værge.«

Pengeinstitutankenævnet fortsatte denne linie[147] i sag **131/1990**, hvor bindingsperioden udløb den 10. januar 1990. Ankenævnet anså det for godtgjort, at indskyderen – ved dennes moders henvendelse i sparekassen ultimo 1989 – havde indgået aftale om forlængelse af bindingsperioden.

I sag **362/1990** var den nu fraskilte fader indskyder på en børneopsparingskonto; moderen fik ved separation forældremyndigheden over kontohaveren. Bindingsperioden udløb på barnets 18. års fødselsdag, og få dage efter blev en del af beløbet sat ind på en andelskasses »spar 20« konto, medens faderen fik udbetalt 5.450 kr., som datteren havde lånt af ham til betaling af køretimer.

For Ankenævnet påstod datteren andelskassen tilpligtet at betale hende 5.450 kr.

Under sagen oplyste andelskassen bl.a.

> »... at der oprindelig hos indklagede blev indgået en aftale mellem klageren, dennes fader og indklagede, hvorefter faderen skulle have de af ham udlagte beløb retur, når børneopsparingskontoen den 23. april 1990 kunne frigives. Den 26. april 1990 blev børneopsparingskontoen opgjort, og i den anledning fremlagde klagerens fader diverse kvitteringer fra kørelærer samt diverse udlæg, der hidrørte fra beløb betalt kontant til klageren. Der er på intet tidspunkt hævet på børneopsparingskontoen, idet beløbene løbende er betalt af klagerens fader fra dennes egen konto.«

Pengeinstitutankenævnet fastslog, at datteren ikke forud for sit fyldte 18. år kunne indgå retligt bindende aftaler vedrørende børneopsparingskontoen, og andelskassen kunne derfor ikke med bindende virkning foretage udbetaling til indskyderen den 26. april 1990.

10.2.3. **Modregning i kontoen**

Sagerne **150/1989** og **170/1989** omhandler begge spørgsmålet, om pengeinstituttet ved bindingsperiodens udløb (i sagens forstand ved det 19., 20. eller 21 år) kan foretage modregning i "barnets" forfaldne gæld til pengeinstituttet.

[147] Efter Lennart Lynge Andersens opfattelse er Pengeinstitutankenævnets afgørelser ikke rigtige, idet de giver indskyderen en uhjemlet adgang til at råde over barnets konto. Efter hans opfattelse er det – da reglerne om børneopsparingskonti ikke udtaler sig om spørgsmålet – Myndighedslovens regler, der skal finde anvendelse, og det kan derfor ikke antages, at indskyderen *mod værgens protest* kan bestemme, at kontoen skal flyttes. Han peger også på, at dette resultat er bedre i overensstemmelse med barnets tarv, idet konflikter mellem indskyder og værge om børneopsparingskonti traditionelt er funderet i andre tvister mellem parterne.

Begge kendelser (og en kendelse i sag **357/1989**) besvarer spørgsmålet bekræftende. I sag **170/1989** fastslår Pengeinstitutankenævnet samtidig, at indeståendet på en børneopsparingskonto ikke kunne anvendes til ekstraordinær nedbringelse af et andet lån, der ikke var misligholdt.

10.2.4. **Overførsel til andet pengeinstitut**

I kapitel *9.3.* behandler vi de klager, der har været vedrørende pengeinstitutternes modvilje mod at flytte særlige indlånskonti til et andet pengeinstitut, når kontohaveren havde gæld til pengeinstituttet. De samme spørgsmål er opstået i forhold til børneopsparingskonti, men klagetemaet har undertiden haft en anden karakter, f.eks. uenighed mellem indskyder og værge, se sag **364/1989** og **131/1990**, der er behandlet i afsnit *10.2.2.*

Sag **231/1988** er en "ren" flyttesag (d.v.s. ikke farvet af forældretvist); "barnet" var 20 år, og kontoen var bundet til det fyldte 21. år. Banken nægtede at overføre kontoen, da kontohaveren havde foretaget overtræk på 4.000 kr. på sin checkkonto (og banken påberåbte sig her "helkundeprincippet").

Ankenævnet fastslog, at banken havde været uberettiget til at nægte overførsel af kontoen (dissens med hensyn til begrundelsen).

Se også sag **485/1989** (der er omtalt i kapitel 3.3. og under *10.1.2*). Almindelig indlånskonto. Flytteklagen blev ikke taget til følge – så at sige "på det foreliggende grundlag", idet Ankenævnet fastslog, at pengeinstituttet ikke var forpligtet til at foretage udbetaling til værgen på barnets vegne, sålænge hun ikke var i besiddelse af bankbogen.

10.2.5. **Andre spørgsmål**

Sag **52/1990** (om banken har pligt til at sende en årsopgørelse *til barnet* vedrørende børneopsparingskontoen) blev afvist, da der ikke fandtes at foreligge en konkret formueretlig tvist, jfr. kapitel *2.3.2.*

Sag **312/1990** (spørgsmål om forrentningen af en børneopsparingskonto) er behandlet i kapitel 6.

10.3. **Diverse**

I det praktiske liv respekteres ikke altid de grænser, som Myndighedsloven (og almene grundsætninger) sætter for de umyndiges dispositioner. Dette illustreres af sag **82/1988**, hvor en bank i 1986 ydede et lån på 310.000 kr. til en umyndig til etablering af et selskab (!). Barnet – der var knapt 17 år gammel – og moderen underskrev gældsbrevet, der bl.a. indeholdt en bemærkning om, at moderen vidste, at barnet var umyndig, således at hun

hæftede alene. Lånet skulle tilbagebetales den 30. januar 1987, men der blev her udfærdiget et nyt lånedokument (med samme klausul). Såvel barnet som moderen underskrev dokumentet.

Den 16. juli 1987 gik selskabet konkurs, og den 21. september 1987 ratihaberede barnet – der nu var fyldt 18 år – den seneste låneaftale. Han klagede efterfølgende til Pengeinstitutankenævnet.

Ankenævnet gav banken medhold under henvisning til, at klageren havde ratihaberet lånet.[148]

[148] Sagen indeholder ikke bemærkninger fra Pengeinstitutankenævnets side, om banken ved sin långivning har overholdt kravet om god bank- og sparekasseskik. Det må anses for utvivlsomt, at dette ikke var tilfældet.

Bilag 1

Vedtægter for Pengeinstitutankenævnet

§ 1

Pengeinstitutankenævnet er oprettet af Den Danske Bankforening, Danmarks Sparekasseforening, Sammenslutningen Danske Andelskasser og Forbrugerrådet.

§ 2

Stk. 1. Ankenævnet behandler klager over danske pengeinstitutter og deres herværende datterselskaber. Ankenævnet behandler endvidere klager over danske filialer af udenlandske pengeinstitutter. (De nævnte institutter og selskaber er i det følgende dækket af ordet "pengeinstitutter").
Stk. 2. Ankenævnet behandler klager vedrørende private kundeforhold. Klager fra erhvervsdrivende kan behandles, såfremt klagen ikke adskiller sig væsentligt fra en klage vedrørende et privat kundeforhold.
Stk. 3. Klager fra erhvervsdrivende falder i øvrigt udenfor Ankenævnets kompetence.

§ 3

Stk. 1. En klage kan angå samtlige omstændigheder i retsforholdet mellem parterne, herunder også omstændigheder, der er opstået inden et egentligt kundeforhold etableres.
Stk. 2. Det er en betingelse for behandling af en klage, at klageren forgæves ved henvendelse har søgt at opnå en tilfredstillende ordning med pengeinstituttet. Ankenævnet kan indlede behandling af en klagesag, såfremt pengeinstituttet har afvist klagen, eller der ikke forinden 5 uger fra modtagelsen af en klage er opnået forlig med klageren.

§ 4

Stk. 1. Udenfor Ankenævnets kompetence falder sager, hvis behandling i henhold til lovgivningen er henlagt til offentlige myndigheder eller andre anke- eller klagenævn.

Stk. 2. Afviser Ankenævnet i medfør af stk. 1 at behandle en klage, skal det oplyse klageren om den relevante myndighed eller det relevante anke- eller klagenævn.

§ 5

Stk. 1. Ankenævnet kan ikke behandle sager, som er afgjort ved endelig dom, gyldig bindende voldgift eller retsforlig eller sager, der kan forventes afgjort i forbindelse med en straffesag. En voldgiftskendelse er kun bindende, såfremt klageren forinden voldgiftssagen er blevet orienteret om muligheden for ankenævnsbehandling.
Stk. 2. Så længe en sag verserer for Ankenævnet, kan klagesagens parter ikke anlægge sag ved domstolene eller voldgiftsret om de af klagen omfattede spørgsmål.

§ 6

Er det utvivlsomt, at sagen ikke kan behandles af Ankenævnet i henhold til §§ 2-5, giver sekretariatet klageren meddelelse herom og begrunder overfor klageren denne afgørelse. Klageren gøres samtidig opmærksom på, at afgørelsen vil kunne indbringes for Ankenævnet, hvilket sker ved sekretariatets foranstaltning, såfremt klageren fremsætter ønske herom.

§ 7

Stk. 1. Ankenævnet kan afvise sager, som på grund af deres principielle juridiske karakter, usikkerheden om bedømmelsen af de fremkomne faktiske oplysninger eller af andre særlige grunde findes uegnede til behandling i Ankenævnet.
Stk. 2. En afvisning i henhold til stk. 1 skal ledsages af oplysning om muligheden for at indbringe sagen for domstolene, om retshjælp, fri proces eller dækning af sagsomkostninger gennem eventuel retshjælpsforsikring.

§ 8

Stk. 1. Klager indgives skriftligt til Ankenævnets sekretariat. Ankenævnet kan foreskrive, at der benyttes en særlig blanket. Sekretariatet har i øvrigt til opgave at besvare skriftlige, telefoniske eller personlige henvendelser til Ankenævnet samt at forberede klagesagerne til Ankenævnet. Sekretariatet drager omsorg for sagens oplysning. Klageren skal i forbindelse med kla-

gens indgivelse til Ankenævnet give samtykke til, at pengeinstituttet uanset tavshedspligt kan afgive oplysninger til Ankenævnet til brug for sagens behandling.

Stk. 2. Efter modtagelsen af klagen sender sekretariatet med anmodning om en udtalelse det pågældende pengeinstituts direktion en genpart af det modtagne materiale med undtagelse af det, som utvivlsomt er direktionen bekendt. Sekretariatet drager i øvrigt omsorg for, at hver af parterne får kendskab til oplysninger fra modparten, som må anses at have betydning for sagens afgørelse, og til sagkyndige erklæringer eller udtalelser indhentet til brug for Ankenævnsbehandlingen.

Stk. 3. Hvis pengeinstituttet ikke inden 5 uger efter modtagelsen har fremsendt en udtalelse til Ankenævnet, kan sagen behandles på grundlag af klagerens materiale, med mindre sekretariatet på pengeinstituttets anmodning har forlænget fristen.

Stk. 4. Klageren kan til enhver tid tilbagekalde sin klage. Ankenævnsbehandlingen bortfalder ligeledes, hvis pengeinstituttet under sagens behandling opfylder klagerens krav, eller der indgås forlig mellem parterne.

§ 9

Stk. 1. Ankenævnet kan i særlige tilfælde efter en parts anmodning eller af egen drift indkalde parterne til mundtlig forhandling. Såfremt klageren uden oplyst lovligt forfald udebliver fra en sådan forhandling eller undlader at fremkomme med de af Ankenævnet ønskede oplysninger, kan Ankenævnet afvise klagen eller behandle den på det foreliggende grundlag. Hvis pengeinstituttet udebliver eller undlader at fremkomme med de af Ankenævnet ønskede oplysninger, kan sagen ligeledes behandles på det foreliggende grundlag.

Stk. 2. Ankenævnet kan på begæring af en part eller af egen drift indhente sagkyndige erklæringer eller udtalelser.

§ 10

Stk. 1. Ankenævnets kendelser skal sendes til sagens parter inden 10 dage efter afsigelsen. Der gives normalt en frist på 4 uger til opfyldelse af kendelsen. Klageren orienteres samtidig om muligheden for at indbringe sagen for domstolene, om retshjælp, fri proces eller dækning af sagsomkostninger gennem eventuel retshjælpsforsikring.

Stk. 2. Ankenævnets kendelser sendes endvidere til Finanstilsynet og i anonymiseret form, jf. stk. 4, til Forbrugerklagenævnet.

Stk. 3. Ankenævnet udarbejder en årsberetning, der tilsendes Finanstilsynet og Forbrugerklagenævnet. Ankenævnets offentliggørelse af kendelser sker uden angivelse af parternes identitet, og Ankenævnet kan i øvrigt fastsætte nærmere regler for offentliggørelsen.
Stk. 4. Enhver kan ved henvendelse til Ankenævnets sekretariat forlange at blive gjort bekendt med Ankenævnets kendelser, dog med undtagelse af klagerens og eventuelle trediemænds identitet. Ankenævnet kan i forbindelse med en sags afgørelse bestemme, at også pengeinstituttets identitet skal tilbageholdes, såfremt særlige forhold taler derfor.
Stk. 5. Ankenævnets medlemmer, Forbrugerklagenævnet og sekretariatets medarbejdere har med undtagelse af oplysninger, der er offentligt tilgængelige, tavshedspligt om, hvad der fremkommer under Ankenævnsbehandlingen.

§ 11

Stk. 1. Når Ankenævnet har truffet afgørelse i en klagesag, kan sagen af enhver af parterne – af pengeinstituttet dog med den i stk. 2 angivne begrænsning – indbringes for domstolene.
Stk. 2. Et pengeinstitut kan tilslutte sig Ankenævnet med den virkning, at det er bundet af Ankenævnets kendelser, med mindre det inden 4 uger efter Ankenævnets afsendelse af den enkelte kendelse skriftligt meddeler Ankenævnet, at det ikke ønsker at være bundet af kendelsen.
Stk. 3. Et pengeinstitut, der har tilsluttet sig Ankenævnet i henhold til stk. 2, kan ved skriftlig opsigelse til Ankenævnets sekretariat udtræde heraf med et varsel på 6 måneder til et kalenderårs udløb.

§ 12

Stk. 1. Den Danske Bankforening, Danmarks Sparekasseforening, Sammenslutningen Danske Andelskasser og Forbrugerrådet udpeger et af organisationerne nærmere fastsat antal Ankenævnsmedlemmer. Organisationerne udpeger herudover en formand og en næstformand, der begge skal opfylde betingelserne for udnævnelse til landsdommer.
Stk. 2. Hvad der i disse vedtægter bestemmes om formanden og dennes kompetence, finder tilsvarende anvendelse på næstformanden for så vidt angår de sager, i hvis behandling denne skal deltage, deltager eller har deltaget.
Stk. 3. Ankenævnets medlemmer udpeges for en 3-årig periode. Medlemmerne fratræder deres hverv med udgangen af det år, hvori de fylder 70 år.

Stk. 4. Organisationerne fastsætter Ankenævnets forretningsorden. Bestemmelsen i stk. 2 finder tilsvarende anvendelse.
Stk. 5. Til Ankenævnet tilknyttes et sekretariat. Organisationerne ansætter sekretariatschefen.

§ 13

Stk. 1. Ved Ankenævnets behandling af den enkelte klagesag deltager formanden eller næstformanden og fire af de i § 12, stk. 1, nævnte medlemmer, således at forbrugerinteresser og pengeinstitutinteresser er ligeligt repræsenteret. Ankenævnet er beslutningsdygtigt, når der er mødt mindst én forbrugerrepræsentant og mindst én pengeinstitutrepræsentant, uden at der herved ændres på antallet af stemmer, dvs. to forbrugerstemmer og to pengeinstitutstemmer.
Stk. 2. Ankenævnets kendelser skal være skriftlige. Kendelserne skal være ledsaget af en begrundelse og skal underskrives af formanden. Hvis en afgørelse beror på en flertalsbeslutning, skal dette på mindretallets begæring anføres i afgørelsen, og mindretallet kan i kendelsen begrunde sin stilling.
Stk. 3. En repræsentant fra Forbrugerklagenævnet skal til enhver tid have adgang til uden stemmeret at deltage i møderne.

§ 14

Stk. 1. Ingen må deltage i behandlingen af en sag når
1. den pågældende selv har en særlig personlig eller økonomisk interesse i sagens udfald eller tidligere i samme sag har været repræsentant for nogen, der har en sådan interesse,
2. den pågældendes ægtefælle, beslægtede eller besvogrede i op- eller nedstigende linje eller sidelinje så nær som søskendebørn eller andre nærstående, har en særlig personlig eller økonomisk interesse i sagens udfald eller er repræsentant for nogen, der har en sådan interesse, eller
3. der i øvrigt foreligger omstændigheder, som er egnede til at vække tvivl om den pågældendes fuldstændige upartiskhed.

Stk. 2. Den, for hvis vedkommende noget af de i stk. 1 nævnte forhold foreligger, skal omgående underrette Ankenævnets formand herom.
Stk. 3. Ankenævnets formand træffer beslutning om, hvorvidt en person som følge af bestemmelsen i stk. 1. ikke kan deltage i behandlingen af en sag.

§ 15

Formanden for Ankenævnet kan beslutte, at en sag, hvori Ankenævnet har truffet afgørelse, skal genoptages, hvis særlige grunde taler herfor, herunder navnlig i tilfælde af

1. lovligt forfald hos en part, som ikke har ytret sig i sagen, eller
2. nye oplysninger, som – hvis de havde foreligget under Ankenævnsbehandlingen – må antages at ville have medført et andet udfald af sagen.

§ 16

Stk. 1. Ingen af parterne betaler omkostninger i forbindelse med klagesagens behandling til den anden part. Samtlige omkostninger ved Ankenævnsbehandlingen, herunder udgifter til de af Ankenævnet i medfør af § 9, stk. 2, indhentede erklæringer eller udtalelser, afholdes af Ankenævnet. Klageren skal dog altid betale et gebyr på 100 kr., som tilbagebetales, hvis klagen afvises af Ankenævnet, tilbagekaldes eller bortfalder, jf. § 8, stk. 4, eller hvis klageren får helt eller delvis medhold.

Stk. 2. Ankenævnet kan ved mundtlig forhandling efter § 9, stk. 1, godtgøre klagerens rejseudgifter m.v., når særlige grunde taler derfor.

§ 17

Stk. 1. Ved aftale mellem Den Danske Bankforening og Danmarks Sparekasseforening fastsættes regler for Ankenævnets finansiering, budget, revision og regnskab m.v.

Stk. 2. Ankenævnet tegnes vedrørende de i stk. 1 nævnte forhold af de nævnte to foreninger i fællesskab.

§ 18

Ændring af vedtægter med tilhørende protokollat sker ved aftale mellem Den Danske Bankforening, Danmarks Sparekasseforening, Sammenslutningen Danske Andelskasser og Forbrugerrådet og skal godkendes af Forbrugerklagenævnet.

§ 19

Disse vedtægter med tilhørende protokollat, der er godkendt af Forbrugerklagenævnet, træder i kraft den 1. januar 1989.

Bilag 2

Pengeinstitutankenævnet

Sekretariat:
Østerbrogade 62, 4. sal, 2100 København Ø
Tlf. 35 43 63 33 Fax. 35 43 71 04
Giro 4 16 34 00

Journal nr.

(Udfyldes af sekretariatet)

Klageskema

(bedes udfyldt med maskinskrift eller blokbogstaver)

Gebyr 100 kr. Behandling af sagen kan ikke påbegyndes, før gebyret er betalt.

Girokort vedlægges til brug herfor.

Navn: _____

Stilling: _____

Adresse: _____

Telefon privat: _____ Telefon arbejde: _____

Pengeinstitut og afdeling: _____

Klagen vedrører (lånetype/konto nr. el.ling.): _____

_____

Bemærk vigtige klagebetingelser

- Ankenævnet behandler kun sager om privatkundeforhold og forhold, der ikke adskiller sig væsentligt herfra.
- De skal først have henvendt Dem til pengeinstituttet og fået afslag eller et utilfredsstillende svar, før Ankenævnet kan behandle sagen.
- De skal betale gebyr 100 kr., og sagens behandling kan først påbegyndes, når gebyret er modtaget i Ankenævnet, jfr. ovenfor. Gebyret tilbagebetales, hvis De får helt eller delvis medhold i klagen.
- Ved Deres underskrift på bagsiden af skemaet giver De samtykke til, at pengeinstituttet uanset tavshedpligt kan afgive oplysninger til Ankenævnet til brug for sagens behandling.

Pengeinstitutankenævnet er oprettet af Den Danske Bankforening, Danmarks Sparekasseforening, Sammenslutningen Danske Andelskasser og Forbrugerrådet med henblik på at behandle klager fra forbrugere over pengeinstitutter og er godkendt af Forbrugerklagenævnet i medfør af lov om forbrugerklagenævnet § 12.

vend

Bilag 2

1. Sagsfremstilling, kort redegørelse for sagen. Supplerende redegørelse kan evt. vedlægges.

2. Hvad vil De konkret opnå hos pengeinstituttet? (skal udfyldes)

3. Vedlagte bilag til sagen (kontrakter, kontoudtog, korrespondance o.lign.).

_____ den _____

_____
Underskrift

Afgørelsesregister

1988:
1/1988: *153*
6/1988: *88, 155, 159*
10/1988: *40, 168*
12/1988: *26, 141*
17/1988: *71*
22/1988: *126*
24/1988: *44, 171*
25/1988: *93*
26/1988: *152, 156*
29/1988: *161*
36/1988: *122*
43/1988: *38*
44/1988: *154*
45/1988: *157*
48/1988: *71*
51/1988: *141*
54/1988: *22*
56/1988: *29*
63/1988: *122*
66/1988: *29*
67/1988: *24*
69/1988: *90*
71/1988: *141*
75/1988: *83*
77/1988: *42, 47*
81/1988: *88, 157*
82/1988: *30, 174*
83/1988: *30, 103, 115*
85/1988: *136*
88/1988: *41, 169*
95/1988: *23*
96/1988: *19*
98/1988: *159*
101/1988: *79*
107/1988: *21*
108/1988: *105*
112/1988: *28, 93*
114/1988: *23, 25*
121/1988: *38*
122/1988: *38, 39*
126/1988: *122*
129/1988: *31*
131/1988: *23*
136/1988: *46*
138/1988: *126*
142/1988: *112*
147/1988: *67*
164/1988: *77*
167/1988: *110*
168/1988: *67*
171/1988: *22, 24*
178/1988: *95*
179/1988: *41*
182/1988: *106, 110*
185/1988: *122*
189/1988: *30*
190/1988: *113*
192/1988: *71*
193/1988: *115*
198/1988: *29*
200/1988: *145*
207/1988: *22*
209/1988: *31*
211/1988: *141*
212/1988: *103*
213/1988: *41, 167*
216/1988: *127*
220/1988: *19*
221/1988: *135*
224/1988: *148*
228/1988: *38, 39*
231/1988: *174*
239/1988: *122, 123*
248/1988: *159*
252/1988: *19*
254/1988: *29*
255/1988: *105*
256/1988: *32, 110, 170*
259/1988: *154*
260/1988: *104*
262/1988: *31*
265/1988: *146*
266/1988: *160*
268/1988: *95*
274/1988: *103*

1989:
1/1989: *122*
3/1989: *74*
12/1989: *100, 102, 119*
13/1989: *115, 164*
21/1989: *67, 69*
23/1989: *28*
24/1989: *104*
27/1989: *67*
32/1989: *20*
36/1989: *108, 120*
37/1989: *50, 54*
46/1989: *67*
48/1989: *91*
49/1989: *52*
55/1989: *104*
57/1989: *118*
59/1989: *96*
60/1989: *95*
62/1989: *114*
66/1989: *141, 142*

67/1989: *28*
70/1989: *104*
73/1989: *102*
87/1989: *141*
92/1989: *129*
93/1989: *75, 151*
94/1989: *103*
95/1989: *170*
102/1989: *129*
105/1989: *84*
106/1989: *22*
110/1989: *157*
112/1989: *28*
115/1989 *93*
117/1989: *154*
125/1989: *101, 115*
127/1989: *24*
128/1989: *92*
129/1989: *130*
132/1989: *161*
135/1989: *29*
137/1989: *65*
140/1989: *88, 159*
141/1989: *172*
146/1989: *30*
150/1989: *173*
154/1989: *162*
156/1989: *165*
157/1989: *28*
159/1989: *28*
160/1989: *44*
161/1989: *70*
164/1989: *124*
167/1989: *162*
170/1989: *173, 174*
171/1989: *130, 131*
177/1989: *131*
183/1989: *114, 165*
190/1989: *28*
192/1989: *84*
194/1989: *31, 165*
195/1989: *101*
198/1989: *41*
200/1989: *36*
203/1989: *75*
208/1989: *111*
211/1989: *84*
217/1989: *141*
218/1989: *101, 103*
219/1989: *67*
220/1989: *172*
226/1989: *147*
231/1989: *107, 113*
235/1989: *142*
236/1989: *152*
237/1989: *86*
246/1989: *127*
255/1989: *127*
256/1989: *43, 45*
271/1989: *24*
274/1989: *44, 46*
276/1989 *86*
281/1989: *86*
285/1989: *70*
286/1989: *24*
292/1989: *96*
295/1989: *47*
296/1989: *104*
303/1989: *23, 109, 114*
305/1989: *86*
306/1989: *86*
310/1989: *28*
312/1989: *23, 104, 113*
315/1989: *30*
320/1989: *106*
321/1989: *112*
322/1989: *47*
323/1989: *68*
326/1989: *159*
328/1989: *109, 114*
330/1989: *135*
336/1989: *122*
344/1989: *127*
352/1989: *144*
353/1989: *113*
357/1989: *174*
359/1989: *72*
363/1989: *124*
364/1989: *172, 174*
372/1989: *128*
373/1989: *120*
376/1989: *107*
381/1989: *73, 74*
389/1989: *107, 113, 119*
390/1989: *101, 102, 107*
393/1989: *61*
404/1989: *31*
406/1989: *54*
407/1989: *72*
411/1989: *163*
412/1989: *118*
413/1989: *66*
417/1989: *146*
418/1989: *93*
421/1989: *127*
428/1989: *115*
429/1989: *100, 106*
430/1989: *28*
437/1989: *126*
438/1989: *90*
439/1989: *126*
441/1989: *112, 117*
443/1989: *73*
445/1989: *50, 54*
450/1989: *131*
451/1989: *78*
455/1989: *135*
461/1989: *88, 155, 159*

462/1989: *30*
464/1989: *24*
466/1989: *73*
468/1989: *71*
470/1989: *19*
476/1989: *67*
477/1989: *125*
479/1989: *1223*
480/1989: *132*
481/1989: *50, 54, 60*
482/1989: *26, 72*
484/1989: *28*
485/1989: *47, 169, 174*
488/1989: *146, 157*
493/1989: *56, 59, 63*

1990:
1/1990: *88, 155*
2/1990: *47*
7/1990: *135*
11/1990: *141*
14/1990: *159*
15/1990: *25, 72*
19/1990: *23, 96*
20/1990: *136*
21/1990: *94*
23/1990: *165, 166*
24/1990: *111*
28/1990: *166*
30/1990: *67*
33/1990: *29, 90*
34/1990: *67, 68*
35/1990: *18, 86*
36/1990: *75, 147*
37/1990: *74*
41/1990: *47, 169*
44/1990: *129*
52/1990: *174*
56/1990: *78*
58/1990: *64, 65*
61/1990: *28, 29*
63/1990: *28, 29*
67/1990: *41*
69/1990: *137*
70/1990: *60*
72/1990: *133*
76/1990: *54, 57, 63*
77/1990: *110*
82/1990: *45, 46*
84/1990: *97*
87/1990: *87*
95/1990: *78*
103/1990: *171*
104/1990: *59, 61*
111/1990: *110*
114/1990: *151*
116/1990: *29, 90*
118/1990: *22*
119/1990: *22*
121/1990: *147*
125/1990: *126, 141*
131/1990: *173, 174*
137/1990: *22*
142/1990: *172*
143/1990: *62*
146/1990: *132*
148/1990: *125*
151/1990: *52*
158/1990: *75, 151*
161/1990: *136*
167/1990: *28, 29*
169/1990: *107*
170/1990: *61*
172/1990: *78*
173/1990: *31*
174/1990: *50, 59, 60, 61*
175/1990: *109*
176/1990: *114*
179/1990: *60, 61, 63*
189/1990: *85, 88*
190/1990: *93*
193/1990: *88*
194/1990: *42, 45*
195/1990: *80*
198/1990: *128*
203/1990: *78*
205/1990: *59, 63*
207/1990: *59*
210/1990: *137*
213/1990: *156*
215/1990: *75, 149*
218/1990: *53, 62, 64*
220/1990: *31, 75, 147*
221/1990: *75*
223/1990: *89*
227/1990: *129*
228/1990: *94*
231/1990: *54, 60, 61*
232/1990: *57, 63*
240/1990: *60, 61*
256/1990: *20, 22*
260/1990: *51*
267/1990: *88, 157*
267a/1990: *60, 61*
268/1990: *59, 61*
269/1990: *151*
270/1990: *59*
275/1990: *59, 61*
280/1990: *53*
281/1990: *90*
286/1990: *60, 61*
289/1990: *66, 68*
298/1990: *70*
300/1990: *73, 149*
304/1990: *23*
306/1990: *30*
309/1990: *88, 160*
312/1990: *83, 85, 85, 174*

313/1990: *31, 148*
314/1990: *69*
318/1990: *73*
319/1990: *30*
320/1990: *63*
323/1990: *28*
324/1990: *58*
326/1990: *42, 45*
329/1990: *104, 113*
332/1990: *52*
335/1990: *24*
336/1990: *45*
339/1990: *40, 167*
340/1990: *92*
341/1990: *58*
342/1990: *46*
343/1990: *32*
345/1990: *29*
346/1990: *38, 39*
347/1990: *115*
351/1990: *157, 158*
353/1990: *70*
354/1990: *59, 61, 63*
358/1990: *32, 157*
360/1990: *28*
361/1990: *40*
362/1990: *173*
364/1990: *88, 160*
369/1990: *97*
370/1990: *150*
372/1990: *40, 110*
378/1990: *29*
379/1990: *155*
381/1990: *81*
385/1990: *57*
386/1990: *54*
387/1990: *59, 61*
389/1990: *163*
394/1990: *64, 65*
396/1990: *132, 140*
398/1990: *24, 97*
399/1990: *136*
400/1990: *127*
402/1990: *88, 160*
405/1990: *53*
406/1990: *59, 61*
409/1990: *79*
411/1990: *155*
412/1990: *134, 141*
413/1990: *54*
414/1990: *114*
416/1990: *29, 30*
417/1990: *58*
418/1990: *158*
423/1990: *125, 138*
424/1990: *60*
429/1990: *24*
430/1990: *80*
436/1990: *73*
437/1990: *97*
443/1990: *112, 118*
445/1990: *90*
446/1990: *92, 94, 95*
450/1990: *143*
454/1990: *24, 69*
461/1990: *54, 60*
468/1990: *75*
469/1990: *73*
472/1990: *123*
473/1990: *148*
483/1990: *22*
486/1990: *72, 118*
490/1990: *29*
496/1990: *59*
498/1990: *133*
502/1990: *54, 62*
515/1990: *129*
516/1990: *129*
518/1990: *132*
519/1990: *26*
520/1990: *23*
521/1990: *104*
525/1990: *141*

1991:
33/1991: *166*